

Ma. Teresa 30 de Noviembre

SEMINARI
D'HISTÒRIA
DE BARCELONA
Quaderns
del Seminari
d'Història de
Barcelona

Antoni Giberga
i el liberalisme
progressista a
Barcelona
durant la
minoria d'edat
d'Isabel II

Albert Ghanime Rodríguez
David Cao Costoya

*... y el 22 de Mayo a las 7 1/2 de la no-
che nos fuimos, ya volviendo a casa
gracias a Dios y dentro breves dias
no tener el gusto de abrazarte si
bien me comulgate y me mandaron*

Quaderns 27

**SEMINARI
D'HISTÒRIA
DE BARCELONA
Quaderns
del Seminari
d'Història de
Barcelona**

Antoni Giberga i el
liberalisme progressista
a Barcelona durant la
minoria d'edat d'Isabel II

ARXIU HISTÒRIC
DE LA CIUTAT
DE BARCELONA

Ajuntament
de Barcelona

SEMINARI
D'HISTÒRIA
DE BARCELONA
Quaderns
del Seminari
d'Història de
Barcelona

Antoni Giberga i el liberalisme progressista a Barcelona durant la minoria d'edat d'Isabel II

Albert Ghanime Rodríguez
David Cao Costoya

Quaderns 27

Edita:

**Ajuntament de Barcelona
Institut de Cultura**

Arxiu Històric de la Ciutat
de Barcelona

Xavier Tarraubella i Mirabet
Director

Gerard Preminger Roig
Coordinador de la publicació

Il·lustració de la coberta:
AHCB, Fons Antoni Giberga

Disseny gràfic:
PFP, disseny gràfic
(Quim Pintó i Montse Fabregat)

Maquetació
Maper Disseny i Formació
(Edu Pérez i Anna Ferrer)

Revisió lingüística:
Maria Llopis

Impressió:
Gràfiques Ortells S.L.

ISSN: 1576-26-37
Dipòsit legal: B-41202-2011

© del text, Albert Ghanime
Rodríguez i David Cao Costoya
© de l'edició, Arxiu Històric
de la Ciutat de Barcelona
(Institut de Cultura,
Ajuntament de Barcelona).
Casa de l'Ardiaca.
Santa Llúcia, 1. 08002
Barcelona

© de les imatges:
Albert Ghanime, pàg. 48
Arxiu Històric de la Ciutat de
Barcelona, pàgs. 8, 21, 25, 55,
61, 69, 70, 78, 126
Biblioteca Nacional de España,
pàg. 89
Diputación Foral de Gipuzkoa,
pàgs. 43, 45
Gradual Map, S.L., pàg. 128
Museu d'Història de Barcelona,
pàgs. 15, 37, 75, 110

Desembre 2013
www.bcn.cat/publicacions

**Consell d'Edicions i
Publicacions de
l'Ajuntament
de Barcelona**

Jaume Ciurana i Llevadot,
Jordi Martí i Galbis,
Marc Puig Guàrdia,
Miquel Guiot i Rocamora,
Jordi Joly i Lena,
Vicente Guallart i Furió,
Àngel Miret i Serra,
Marta Clari i Padrós,
Josep Lluís Alay i Rodríguez,
Josep Pérez Freijo,
Pilar Roca i Viola

**Institut de Cultura de
Barcelona
Consell d'Administració**

President:
Jaume Ciurana i Llevadot

Vicepresident:
Gerard Ardanuy i Mata

Vocals:
Francina Vila i Valls
Guillem Espriu Avedaño
Angeles Esteller Ruedas
Isabel Ribas Seix
Pius Alibek
Montserrat Vendrell i Rius
Silvia Muñoz d'Imbert
Josep M. Montaner i Martorell
Miquel Cabal i Guarro
Maria del Mar Dierssen i Soto
Daniel Giralt-Miracle Rodríguez

Sumari

007	ESTUDI PRELIMINAR
009	Introducció
015	I. La lluita per una societat liberal
043	II. La dictadura de Ramon de Meer
075	III. El trienni esparterista
115	Conclusions
117	Fonts
125	EPISTOLARI
177	Glossari de les cartes

Me he de vengar, si vivo, aunque pasen cien años.

Antoni Giberga

En política fuimos una generación de calaveras y porque fuimos tan impetuosos y no reparamos en jugarnos a un formidable albur vidas y haciendas, lo presente y lo venidero, se salvaron quizás muchas cosas que con más prudencia y menor ardimiento podían haberse perdido.

Josep Coroleu, Memorias de un menestral

ESTUDI PRELIMINAR

Ma. de Julia 30 de Noviembre
de 1797.

Muy estimada Esposa: recibí
tu apreciable carta de 11. y 13. de Se-
tiembre, el día 11. del corriente, dejó a
ta consideración como muy querido en con-
tando, pero prendo una en medio del
desespero q^{ta} se agudero demoraba mis
cuidos con una la puse en equa-
cion y el 12. almor a las 7^{1/2} de la no-
che nos fuimos, ya estamos a salvo
gracias a Dios y dentro breves dias
sero tener el gusto de abrazarte si
bien mis conmutate q^{ta} nos indemi-
naremos detentando penas como hemos
previsto. Pensamos pasar a nueva orle-
ans desde donde te escribiré una larga
para ahora no puedo hacer lo porque
el correo q^{ta} nos ha salido me o-

Introducció

L'estudi preliminar d'aquest epistolari és una aproximació a la trajectòria vital de l'autor de les cartes, Antoni Giberga i Bosch (1799-1845), significat progressista barceloní que tingué un paper especialment rellevant en l'època convulsa de les bullangues (1835-1843). Les cartes que envià a la seva esposa ens han permès reconstruir una part de la seva vida, la de la deportació a l'illa de Pinos, al mar de les Antilles, entre els anys 1837 i 1838, i la seva fuga i el retorn a Europa entre el 1838 i el 1839. La resta de la seva biografia l'hem hagut de refer a partir de la valuosa, encara que incompleta, documentació conservada pel senyor Joan de Salas Williams, descendent d'una de les branques de la família Giberga, la que arrenca de Dolors Giberga Gibert, filla d'Antoni Giberga i Margarida Gibert, i la documentació esparsa que hem pogut localitzar en els diferents arxius municipals, provincials i estatals. Ha estat de gran utilitat la consulta de la premsa, els manifestos i els opuscles d'època, especialment els escrits vindicatis i autobiogràfics redactats pels seus companys de deportació: Rafael Degollada, Josep M. Canalejas, Joaquim Jaumar i Antoni Ribot i Fontserè. Malauradament, no hem disposat de gaire informació historiogràfica sobre el personatge. A part de les vint-i-cinc línies que li dedicà Josep M. Ollé i Romeu en el repertori biogràfic del seu llibre *Les bullangues de Barcelona durant la Primera Guerra Carlina (1835-1837)*, la resta de referències són escassíssimes, puntuals i disperses, i algunes d'errònies, repartides entre diversos episodis i treballs que s'ocupen del període 1836-1843.

La trajectòria biogràfica d'Antoni Giberga no és excepcional, però tampoc menor ni negligible. Les seves circumstàncies són equiparables a les d'altres liberals del moment, intensament implicats en les lluites polítiques d'un temps històric marcat per la guerra i el canvi de règim polític. El seu compromís s'inicià molt d'hora, en plena joventut, durant el Trienni constitucional (1820-1823), però la seva significació fou especialment remarcable a partir del 1836, quan va ser diputat provincial per Barcelona i comandant d'un batalló de la Milícia Nacional. Giberga s'arreglerà amb els partidaris de l'anomenat "progreso rápido", clarament enfrontats als liberals moderats, que tenien el suport del poder militar representat pels capitans generals, que actuaven com a veritables virreis.

La seva trajectòria també demostra les tensions i fractures en el si del liberalisme barceloní i la incapacitat dels progressistes per fer prevaler el seu model de revolució liberal. Per entendre millor aquest escenari de transició, hem de tenir en compte que el procés es movia entre dues opcions extremes: la

reacció carlina i el perill potencial dels sectors populars. Entre totes dues opcions transitava el liberalisme, clarament dividit entre moderats i progressistes. A més, els progressistes es presentaven fracturats, amb uns sectors cada cop més radicalitzats cap a l'esquerra, amb propostes democratitzadores, molt propers a les classes populars i al republicanisme. Giberga mateix assenyalà en una de les seves cartes que aquesta divisió era un dels factors que explicava el predomini polític moderat.

La biografia històrica

En els últims anys, la biografia històrica ha recuperat a Catalunya i Espanya el prestigi que havia perdut durant els anys seixanta, quan els historiadors de l'economia i dels moviments socials van començar a imposar la seva visió historiogràfica. A partir d'aquell moment, la biografia va ser estigmatitzada com un gènere conservador, romàntic i fonamentalment literari, incapaç d'oferir una explicació vàlida del passat. D'aquesta manera, la biografia va ser expulsada de les universitats i va ser substituïda per l'estudi de les estructures econòmiques i de les classes socials. Fa temps, però, que aquests prejudicis i aquestes acusacions interessades es van començar a esvaïr. La biografia històrica és una eina vàlida que contribueix a reconstruir el passat partint d'una trajectòria individual. Des d'aquest punt de vista, el coneixement del que és singular ens permet tenir una visió més encertada i contrastada del que és general.

Malgrat que la biografia s'ha reivindicat a si mateixa, molts dels nouvinguts han caigut en un dels defectes tradicionals, el de centrar-se exclusivament en els grans personatges, que, si bé és cert que s'han de revisar, també és veritat que no han de ser l'únic objecte d'un gènere que vol anar més enllà del que ja sabem. Cal, doncs, abordar la biografia de figures que no considerariem de primer rang per obtenir una bona radiografia de l'època que volem estudiar i enriquir, d'aquesta manera, la nostra visió del passat.

La biografia d'Antoni Giberga, per exemple, ens permet adonar-nos de fins a quin punt les circumstàncies històriques concretes condicionen les trajectòries particulars, i com aquestes ens permeten entendre millor els processos generals. El cas d'Antoni Giberga és paradigmàtic en aquest sentit. Malgrat que es tracta d'un personatge secundari, es revela com un vehicle ben apte per apropar-nos al coneixement i l'anàlisi de l'època complexa que li tocà de viure. Queda clar que s'implicà en les lluites polítiques del moment i no rebutjà el compromís. Com podrem comprovar, s'arriscà personalment i exposà la seguretat i tranquil·litat de la seva família. N'era conscient, però aparentment no esperava topar-se amb la resistència radical d'aquells que, en principi, formaven part de la seva mateixa família ideològica, els liberals moderats. Els seus escrits denoten clarament el seu dolor i el ressentiment que sentia. Les paraules sobre la seva situació personal i política, més enllà de l'anècdota, ens permeten copsar la fractura profunda del liberalisme barceloní dels anys trenta i primers quaranta del segle XIX, i l'estreta imbricació entre política i vida personal.

Els epistolaris

Els epistolaris són una eina útil per reconstruir episodis del passat o per aproximar-nos a processos històrics des d'una perspectiva personal. En aquest cas, el seu contingut, reiteratiu i avorrit en uns casos i variat i ple d'informació en d'altres, ens aporta el testimoni immediat del patiment i el dolor d'una persona, i ens aproxima amb molta més vivacitat al drama que representa una deportació i les problemàtiques que s'hi associen que no pas altres fonts documentals. En aquest sentit, les cartes no sols ens revelen aspectes interessants de l'experiència d'Antoni Giberga com a deportat, sinó també elements essencials de la repercussió que tingué aquella decisió governamental arbitrària en la seva família, molt especialment en la seva esposa, Margarida Gibert. Fins i tot el llenguatge de les cartes, amb tots els seus defectes, contribueix a aproximar-nos a uns circumstàncies i uns moments colgats per l'oblit.

Com ja hem assenyalat, els epistolaris són una font documental importantíssima per als historiadors. Malauradament, però, a Catalunya no sols s'han conservat molt pocs epistolaris de personalitats rellevants del segle XIX, sinó que aquells que s'han conservat tampoc no han estat, llevat d'algunes excepcions, objecte de prou atenció i consideració. Les edicions que s'han fet, la majoria modestes, ràpidament han quedat sepultades per l'allau d'assaigs i grans interpretacions d'historiadors que, sovint, han continuat reproduint els vells esquemes interpretatius.

La majoria d'edicions d'epistolaris ja són antigues, algunes s'han publicat en revistes especialitzades de difícil localització, i d'altres són incompletes o parcials. Malgrat tot, se n'han publicat algunes de personalitats dedicades a la política, el pensament, el periodisme o la literatura, com ara Jaume Balmes, Pau Piferrer, Manuel Milà i Fontanals, Joan Mañé i Flaquer, Francesc Pi i Margall, Víctor Balaguer o Manuel Duran i Bas. Malauradament, però, no hi ha una política institucional per publicar sistemàticament els epistolaris més rellevants dipositats en els diferents arxius del país. Tampoc no hi ha hagut una política de recuperació d'epistolaris en mans d'hereus, col·leccionistes o comerciants de llibres i documents antics. D'aquesta manera, s'ha deixat en mans de l'atzar la conservació d'una part important del nostre patrimoni epistolar.

En el cas de l'epistolari d'Antoni Giberga amb la seva esposa, hem d'agrair la conservació de les cartes a la fortuna, però també a la decisió i la sensibilitat d'algunes persones. En aquest sentit, ha estat decisiu l'interès i el sentit patrimonial del senyor Joan de Salas Williams, que un dia sentí curiositat pel contingut d'una humil bossa de plàstic d'una cadena de supermercats guardada en un "bargueño" de casa seva, i també la decisió del senyor Josep Lluís Alay, historiador i director de Patrimoni, Museus i Arxius de l'Ajuntament de Barcelona, que no dubtà a acceptar la donació realitzada pel senyor Joan de Salas.

La conservació d'aquest epistolari i de la resta de la documentació no deixa de ser sorprenent. D'entrada, cada una de les cartes sobrevisqué a una gens fàcil travessia per l'Atlàntic. Després, el conjunt de cartes i documents sobrevisquen a diversos conflictes, principalment al de la Guerra Civil del 1936, quan el domicili on es trobava la documentació fou escorcollat per membres de la CNT-

FAI. Més endavant, la documentació patí anys d'abandonament i oblit en un racó fins que algú la diposità en una bossa de plàstic i algú altre, el senyor Joan de Salas, encuriósit per la història que s'amagava darrere d'aquell epistolari, decidí dedicar-hi un temps de la seva vida. Per fer-ho, comptà amb l'ajuda inestimable d'una companya de feina, Beatriz del Castillo, que s'apassionà pel contingut de la documentació, i tots dos començaren una primera i apassionada recerca sobre el personatge. L'últim capítol d'aquesta odissea ha estat el lliurament de les cartes i els documents a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), que s'ha encarregat de la seva custòdia i de la catalogació.

Quants documents d'aquestes característiques s'han perdut per negligència, desídia, desconeixement o, simplement, perquè no ha existit prou sensibilitat respecte al nostre patrimoni documental? Aquest epistolari i els altres documents del fons, afortunadament, sobreviuran i, a partir d'ara, tothom els podrà consultar a l'AHCB. Es tracta d'un fons estructurat en quatre parts. La primera la formen les cartes enviades per Antoni Giberga a la seva dona, Margarida Gibert. La segona la integren una sèrie d'escrits justificatius dels deportats adreçats a les Corts espanyoles i a la reina Isabel II, entre els quals destaca la *Vindicació* d'Antoni Giberga, que no s'arribà a publicar, a diferència de les escrites pels seus companys de deportació. La tercera la componen una sèrie d'escrits relacionats amb la condemna. Aquestes documents, entre altres coses, ens permeten conèixer millor les circumstàncies que envoltaren l'assassinat de Marià Vehils durant la celebració de les eleccions de l'octubre del 1837, i la detenció i posterior deportació d'uns quants liberals progressistes barcelonins, entre els quals hi havia Antoni Giberga. La quarta conté una sèrie de documents de caràcter econòmic relacionats amb el patrimoni familiar dels Giberga.

Les cartes

La sèrie la formen dues petites notes i trenta cartes enviades per Antoni Giberga a la seva esposa, Margarida Gibert, des de la Ciutatella de Barcelona, Almeria, Santa Cruz de Tenerife, l'Havana, Pinos, Nova Orleans, París i Marsella, datades entre l'octubre del 1837 i el febrer del 1839. Són cartes en les quals podem trobar comentaris personals, íntims, familiars i polítics, així com descripcions de la vida i el patiment durant la deportació a Pinos, una illa oblidada del mar de les Antilles, l'actual illa de la Joventut, l'antiga illa dels Deportats.

Les cartes ens permeten anar més enllà de la confirmació de dades biogràfiques personals d'Antoni Giberga i de la seva família, ens aproximen als sentiments íntims, a les preocupacions i al patiment d'unes persones afectades per una decisió politicomilitar. Amb el contingut de les cartes queda molt clar que el càstig de la deportació afectava tant els deportats com les famílies, i augmentava el drama dels uns i els altres, sobretot perquè es feia sense garanties jurídiques, emparant-se en el poder omnímode del capità general durant els estats d'excepció.

A través de l'epistolari, es posen de manifest aspectes concrets dels sentiments i problemes de tots dos, marit i muller, els d'ella es dedueixen de les

paraules d'ell, els d'ell estan escrits amb la sensibilitat de qui coneix la situació difícil i penosa de la seva esposa, embarassada, amb set fills al seu càrrec i que travessava greus dificultats econòmiques, situació agreujada pel fet que no disposava de poders notariais per poder vendre una part del patrimoni i fer front, així, a les despeses del dia a dia.

Les cartes ens permeten copsar que la consciència d'haver patit una injustícia i els sentiments de frustració i d'indefensió alimentaren en Antoni Giberga una rancúnia gairebé visceral envers els seus enemics polítics. Les cartes també posen de manifest el desgast dels deportats i l'actuació de les autoritats militars, així com detalls de la situació i la dinàmica política de l'època, centrada en la dura pugna entre progressistes i moderats, en un marc de guerra civil contra el carlisme. A més a més, ens aporten informació sobre la lentitud del correu de l'època, sobre les estratègies per evitar que les cartes fossin interceptades per les autoritats, sobre l'exili dels liberals progressistes a França, o sobre l'actitud dels catalans de Cuba respecte als deportats, com també alguns aspectes més o menys rellevants de la vida quotidiana d'aquell temps.

L'estructura

L'estudi pròpiament dit es divideix en tres grans parts. La primera, titulada *La lluita per una societat liberal*, comprèn a grans trets el període entre el 1799 i el 1836. Un primer apartat reuneix informacions sobre el personatge i la seva família, i aporta les dades que coneixem de la trajectòria personal anterior al 1836. Un segon apartat, força més extens, s'ocupa de les bullangues del període que va del 1835 al 1837, i té com a objectiu destacar-ne la implicació en alguns dels esdeveniments d'aquells anys, en què era comandant de la Milícia Nacional i diputat provincial. Un tercer apartat s'ocupa particularment de l'assassinat de Marià Vehils, desencadenant de la reacció autoritària del període entre el 1837 i el 1839.

La segona part, titulada *La dictadura de Ramon de Meer*, comprèn el període del 1837 al 1839 i es divideix en cinc subapartats que s'ocupen, respectivament, de la detenció i empresonament d'Antoni Giberga i d'altres liberals progressistes barcelonins a l'octubre del 1837, després de l'assassinat de Marià Vehils i dels aldarulls esdevinguts durant les eleccions; l'embarcament i la deportació a ultramar de Giberga i d'altres liberals significats per ordre del capità general del Principat; el període de desterrament a l'illa de Pinos, en el qual es detallen les circumstàncies concretes del confinament i les vivències del personatge en aquest marc; la fugida de l'illa i el periple ple d'angoixes i perills fins a l'arribada a Cuba i els Estats Units d'Amèrica, i, finalment, el retorn a Europa i el més que probable reagrupament familiar a Marsella.

Finalment, la darrera part, titulada *El trienni esparterista*, s'ocupa bàsicament del període que va des de l'estiu del 1839 fins al 1843, encara que la nostra explicació s'estén fins al 1845. Els diversos apartats tracten el retorn dels pròfugs a Barcelona, coincidint amb el relleu del baró de Meer al capdavant de la capitania general de Catalunya; la reincorporació de Giberga a la vida política en el marc d'una renovada hegemonia progressista a Barcelona, i la seva actua-

ció i implicació en els principals esdeveniments polítics d'aquells anys. S'acaba fent referència a l'etapa final de la seva vida, que coincidí amb un canvi de cicle polític a Espanya.

L'estudi també consta d'un apartat dedicat a la identificació de les fonts utilitzades (fons documentals d'arxiu, hemerografia i bibliografia) i un glossari per identificar alguns dels personatges i topònims que surten a les cartes transcrites.

Com no podia ser d'una altra manera, aquest treball s'ha pogut realitzar gràcies a la col·laboració d'un gran nombre de persones. Voldríem agrair la confiança a Josep Lluís Alay, director de Patrimoni, Museus i Arxius de l'Ajuntament de Barcelona. A la Núria Rivero, cap de projectes del mateix organisme, les gestions i el suport rebut. A Joan de Salas, hereu dels Giberga, i a Beatriz del Castillo, col·laboradora inicial en el projecte de transcripció de les cartes i de reconstrucció de la vida d'Antoni Giberga, la feina feta, l'entusiasme i les confidències. A Xavier Tarraubella, director de l'AHCB, les facilitats donades per a la consulta de la documentació. A Elisa Cano, responsable de la catalogació del fons Giberga, la professionalitat i l'estreta col·laboració. A Àngels Solà i Patricia Jacas, bibliotecàries de l'AHCB, com també a la resta del personal de sala i del servei de reproducció de documents, la bonhomia, la paciència i la comprensió. També volem agrair la seva feina a la resta de professionals dels arxius i biblioteques que hem consultat. Tampoc no oblidem els companys del Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals de la Universitat de Barcelona (GEHCI), dirigits pel doctor Jordi Casassas, que sempre ens han donat suport. Gràcies a tots.

I. LA LLUITA PER UNA SOCIETAT LIBERAL

Els antecedents

Antoni Giberga Bosch va ser batejat amb els noms d'Anton, Baltasar, Pere i Eugeni a la catedral de Barcelona el 15 de novembre de 1799. Era fill d'Antoni Giberga Banús, advocat, i de Caterina Bosch Casanovas Mínuart. El seu avi matern, Francesc Bosch, havia estat ciutadà honorat i causídic de Barcelona. Com podem comprovar, provenia d'una família molt vinculada al món del dret. Antoni tenia una germana, Maria Francesca, casada amb Francisco Wirtz Hernández, sotstinent d'infanteria. La família Giberga residia al carrer del Carme, cantonada amb el de Jerusalem. La mare, vídua, morí el 23 de setembre de 1821; tenia seixanta anys. Posteriorment, Antoni es traslladà al primer pis del número 30 del carrer Conde del Asalto, actual Nou de la Rambla. Allí visqué amb la seva esposa i els seus fills. A més, Antoni tenia propietats a Cornellà de Llobregat i Sant Celoni, i la seva esposa, al Prat de Llobregat.

Els anys de formació

Quan tenia uns tretze anys, Giberga ingressà al Reial Col·legi Militar de Tarragona, que s'havia creat a proposta del general Enrique O'Donnell, responsable del primer exèrcit, i havia estat aprovat pel Consell de Regència el 3 de juliol de 1810. L'acadèmia tenia com a objectiu formar els cadets del cos d'infanteria d'aquell exèrcit amb l'objectiu de satisfer la necessitat de nous oficials, demanda ocasionada per les nombroses baixes registrades durant la guerra del Francès (1808-1814).

La seu de l'acadèmia canvià al llarg dels anys com a conseqüència de l'evolució del conflicte. El 1810 s'establí al convent dels Mercedaris de Tarragona, però l'avanç de les tropes napoleòniques en forçà el trasllat. Entre el 1811 i el 1813 ocupà diferents destinacions provisionals. Finalment s'establí a Poblet, on romangué entre el 1813 i el 1818. Fou a Poblet on Giberga rebé la major part de la formació militar. Segons que consta en el seu full de serveis, s'incorporà a l'acadèmia l'11 de gener de 1813 i hi estigué dos anys, tres mesos i vint-i-sis dies. A l'acadèmia, s'hi impartien coneixements de tàctica, ordenances militars, matemàtiques i nocions de fortificació de campanya. Posteriorment s'amplià la formació a l'arma de cavalleria. Giberga abandonà l'acadèmia als quinze anys. Obtingué la llicència absoluta el 26 d'abril de 1815:

Concedo licencia absoluta y seguro pasaporte a D. Antonio Giberga y Bosch, Cadete de la Escuela Militar de este primer Ejército en atención a que habien-

do solicitado su licencia absoluta para separarse del servicio se le libra de él con arreglo a ordenanza. Para que pueda pasar a su casa o donde más le convenga, debiéndosele facilitar diariamente una ración de pan por el término de un mes, contado desde el día que empiece a disfrutar de esta licencia, con el alojamiento ordinario hasta que llegue a su destino. Y ordeno y mando a los jefes militares y justicias sujetas a mi jurisdicción; y a los que no lo son pido y encargo no le pongan impedimento en su viaje, antes bien le den la asistencia que necesitare por convenir así al Real servicio. Dado en Barcelona a veinte seis de abril de mil ochocientos quince. El marqués de Campo Sagrado.

Pel que fa a la seva formació, no podem precisar altres detalls a part dels ja assenyalats. En el moment de redactar aquest estudi, la documentació corresponent a la Universitat de Cervera no es pot consultar, fet que ens impedeix de verificar si en algun moment inicià estudis universitaris, potser de dret, seguint la tradició familiar. No tenim, però, cap indicati sòlid que permeti apuntar una formació acadèmica en lleis i, de fet, en la documentació sempre apareix citat com a propietari o hisendat.

Entre la Restauració absolutista i el Trienni liberal

No disposem de gaire informació referent a la seva vida entre el 1815 i el 1822. Tot just en tenim algunes notícies esparses: una nota breu publicada al *Diario de Barcelona* el 16 de gener de 1818, una referència que apareix al testament de la seva mare, Caterina Bosch, i la documentació presentada per obtenir la llicència de matrimoni. La nota del *Brusi* és un avís oficial en què se li feia saber que havia de passar per la secretaria de Capitanía per recollir un memorial que havia adreçat al rei, tal vegada relacionat amb la seva baixa del col·legi militar. El redactat testamentari de la mare conté un esment breu que ens localitza Giberga a l'Havana l'any 1821. És molt curiós, i per això mateix digne d'assenyalar, que a les cartes enviades a Barcelona des de Cuba i Pinos entre el 1837 i el 1838, no fes esment a aquest episodi en cap moment, fet que inicialment ens va fer dubtar de la seva veracitat. La localització posterior de la documentació presentada a la Parròquia del Pi per obtenir la llicència matrimonial ens va permetre confirmar l'existència del viatge, no solament a l'Havana, sinó a «otros puntos de la América septentrional sin haber hecho demora considerable en ninguno de ellos». Sembla que marxà de Barcelona a finals del 1820 o principis del 1821 i que hi retornà el mes de maig del 1822. Els viatges d'anada i tornada i el periple americà van durar un any i mig, aproximadament. No podem determinar què el portà a Amèrica en aquells moments d'agitació política, ni sabem explicar el perquè del silenci posterior. Encara cal afegir que, després del seu retorn, féu un viatge a Navarra que tingué una durada aproximada d'uns tres mesos.

Amb les dades actualment disponibles, el seu perfil polític durant aquest període és poc precís. Hi ha peces que no encaixen o simplement semblen contradictòries. Al full de serveis extraordinaris que va redactar ell mateix i que es conserva a l'Archivo Histórico Nacional deia que havia estat milicià voluntari «desde el año 1820 al 1823 habiéndose encontrado en las diferentes acciones

que en aquella época sostuvo la M. N. V. y habiéndose por fin unido al ejército hasta la capitulación de la Plaza de Barcelona, como lo prueba el haber merecido del gobierno el grado de subteniente y distintivo concedido por decreto de S. A. el Regente del Reino de 12 de Mayo de 1841». Aquest paràgraf demostraria que formava part de les forces liberals, per bé que no esmenta en absolut les seves llargues absències de Barcelona que acabem de referir. El cert és que estigué vinculat a l'exèrcit com a meritori de la mestrança d'artilleria i com a comissari d'entrades de l'hospital militar, però aquests càrrecs no implicaven accions militars directes. A més, l'allusió a "diferentes acciones" és massa vaga perquè puguem perfilar més nítidament la seva actuació en aquelles circumstàncies.

El casament

Entre el maig del 1822 i el juny del 1823 sabem que estava empleat a la mestrança d'artilleria, on feia feines administratives. A l'abril del 1823 la situació política dels país s'agreujà. La nit del 7 al 8 les tropes d'Angulema entraren a Espanya pel Bidasoa i el 18 d'abril ho feia Moncey per Puigcerdà. La França de Lluís XVIII havia enviat els Cent Mil Fills de Sant Lluís per restaurar l'absolutisme. Els rumors de guerra corrien per tot el Principat i eren motiu de comentaris i neguits. Va ser en aquest context poc favorable que Antoni Giberga sollicità a la parròquia del Pi la llicència de matrimoni amb petició expressa de ser eximit de les amonestacions. La raó de la petició de l'eximent era evitar l'esquellotada que li estaven preparant a la futura esposa perquè era vídua:

[...] con motivo de ser mi apalabrada viuda es muy factible y tenemos noticias bastantes ciertas que si se supiera el día de su matrimonio, le harían una cerrada, lo que por ser prohibido por la ley expone a sus autores a las penas que la misma conmina, y por otra parte, en las circunstancias actuales, en que los ánimos están agitados por temor a una próxima guerra sería cosa que podría atraer consecuencias mayores.

El temor a l'esquellotada es pot arribar a entendre. Però, per què havia de derivar en quelcom més? El que es dedueix de la seva sollicitud, a més dels temors, és que tenia pressa. Per evitar el tràmit de les amonestacions i accelerar l'enllaç, argumentava que:

[...] tanto por razón de mi ocupación como por otras varias causas me hallo en la inmediata contingencia de tener que marchar de modo que quizás esta misma semana tendré que partir y para una larga ausencia lo que sobre comprometer nuestra palabra nos expone a privarnos de la felicidad que nos prometemos en nuestro enlace.

A què obeeïen les presses? *A priori*, no sembla que l'ocupació d'un simple meritori hagués de comportar desplaçaments prolongats. Hi havia altres raons per accelerar el matrimoni? Són preguntes necessàries per definir el personatge, però que, de moment, no tenen resposta.

La fi del Trienni liberal

Malgrat totes les dificultats d'una recerca d'aquestes característiques, li recuperem la pista el mes de juny del 1823, quan s'incorporà a l'hospital militar situat a les dependències del monestir de Santa Maria de Jonqueres, on treballà com a comissari d'entrades, és a dir, com a encarregat del registre dels ingressos i de les sortides dels ferits i malalts. L'activitat en aquell moment devia ser frenètica, perquè les topades amb els invasors i els absolutistes eren freqüents i l'ocupació d'una gran part del territori ja era una realitat. Al començament de juny, les tropes comandades per Curial pressionaven Barcelona. Eren moments d'angoixa i les autoritats liberals estaven desbordades. En un intent d'aturar la connivència de la població amb la facció i els invasors francesos, el 26 de juny van aprovar el decret que confiscava els béns «de todos los españoles que siguieron las banderas del ejército francés, así como los de todos los que forman las partidas de facciosos que hostilizan la Patria». Quina relació hi ha entre aquest fet i els poders notorials universals que Giberga atorgà a la seva esposa el 14 de juliol davant l'eventualitat d'una «persecución de parte del gobierno de aquella época y hasta una confiscación de bienes»? Aquestes paraules, extretes de la carta que li va enviar des de l'illa de Pinos el 25 de juliol de 1838, posen de manifest que, d'una manera o una altra, Antoni Giberga estava força implicat en la descomposició del règim liberal i que no descartava la possibilitat d'accions repressives contra la seva persona i les seves propietats. No ens consta, però, que s'arribessin a produir. Tampoc no podem determinar si posteriorment va estar sotmès a cap procés de depuració política, si es va haver d'amagar o si continuà la seva vida com si res no hagués passat. La feina a l'hospital militar la mantingué fins al 4 de novembre de 1823, quan les tropes del mariscal Mincey ocuparen Barcelona.

La família

A partir de l'entrada de les tropes franceses, es torna a perdre el seu rastre fins a l'any 1836, encara que disposem d'algunes dades i d'uns quants indicis que seguidament comentarem. Antoni Giberga i Margarida Gibert van tenir vuit fills: tres noies, Dolors, Carolina i Leocàdia, i cinc nois, Modest, Eliseu, Antoni, Manuel i Eduard. Margarida provenia d'una família molt vinculada al món del dret; el seu pare, Joan Gibert, havia estat advocat, i el seu germà, Josep Victorià Gibert, era jutge a Barcelona. Margarida era tres anys més gran que Antoni Giberga, circumstància poc usual en aquells temps. Hem de tenir en compte, però, que Margarida, com ja hem indicat, era vídua. El seu primer marit, Pere Puig Vert, era procurador i va morir a Girona el 26 de novembre de 1815. Del primer matrimoni va néixer almenys un fill, Ferran Puig Gibert (1815-1901), que arribà a ser un important empresari. Anys més tard fundà l'empresa que donà origen a la filatura Fabra i Coats, i assolí el càrrec de senador per les províncies de Barcelona i Girona, i vitalici, durant la Restauració. Amic personal de Joan Prim i Pascual Madoz, el 1868 contribuí al finançament de l'aixecament del mes de setembre que provocà la caiguda d'Isabel II.

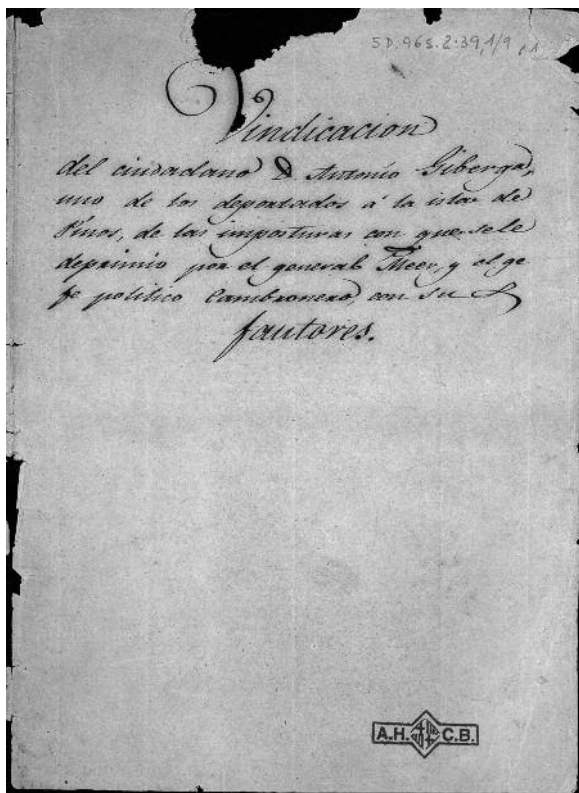
La tradició política de la família Giberga la mantingué i continuà Antoni Giberga Gibert, que estudià medicina i va ser membre de la Diputació de Bar-

celona després de la Revolució de Setembre del 1868. Un fill d'aquest, Eliseo Giberga Galí (1854-1916), doctor en dret, nascut a Matanzas, va ser diputat per Cuba al Congrés dels diputats espanyols entre els anys 1887 i 1890, i 1893 i 1896. A més, fou membre del partit autonomista cubà, col·laborà en la fundació del col·legi d'advocats de l'Havana i formà part de l'Assemblea constituent cubana del 1901.

Durant la Dècada Ominosa (1823-1833), Giberga continuà la seva vida, aparentment sense gaires problemes, segurament allunyat de l'acció política. De fet, la major part dels seus fills van néixer durant aquest període. Un d'ells, l'esmentat Antoni, nasqué l'any 1826 a Cornellà de Llobregat, on, com hem assenyalat anteriorment, la família tenia una hisenda, coneguda amb el nom de mas Duran. El mas, també conegut amb el nom de can Giberga, va ser adquirit el 1856 per Josep Maragall Garriga, pare del poeta modernista.

Una biografia sense rostre

Segons la seva declaració de serveis extraordinaris, localitzada entre la documentació dipositada a l'Archivo Histórico Nacional, Giberga havia obtingut

Portada manuscrita del text que Antoni Giberga redactà per explicar la seva detenció i denunciar els abusos de les autoritats. Font: AHCB, Fons Antoni Giberga, 5D 96, s.2 : 39 1/9

l'any 1832 la plaça de caixer de la comissió de la Nacional Caja de Amortización, plaça que perdé amb la deportació a Pinos. Aquest càrrec demostraria que gaudia de la confiança de les autoritats responsables del moment. No ens consta que immediatament després de la mort de Ferran VII es mobilitzés a les rengleres del liberalisme progressista. La falta de la primera pàgina de la seva *Vindicación del ciudadano D. Antonio Giberga, uno de los deportados a la isla de Pinos, de las imposturas con que se le deprimió por el general Meer, y el jefe político Cambronero, con sus fautores*, complica la reconstrucció d'aquesta part de la seva biografia. Una dada que cal tenir en compte, però, és que sent relativament jove redactà testament. Aquest testament, lliurat al notari Francesc Mas i Mas el 19 d'octubre de 1834, va ser el vàlid i definitiu. Malgrat la manca de dades i la falta d'un marc interpretatiu que doni prou coherència a aquesta etapa, comencem a tenir notícies feaents de la seva activitat política a partir de l'estiu del 1836.

Lamentablement, no podem mostrar cap dibuix, gravat, pintura o daguerreotip que ens permeti visualitzar com era físicament Antoni Giberga. Únicament hem localitzat una descripció física de quan tenia quinze anys. Era força baix, barbamec, tenia els cabells castanys, la pell blanca, un nas regular i els ulls blavosos. Ens el podem imaginar vestit amb l'uniforme de cadet del Reial Col·legi Militar de Tarragona: frac blau turquí, amb coll, voltes i folre del mateix color; cordons d'argent a l'espatlla dreta i quatre flors de lis del mateix metall als faldons; pantalons de tela grisa; morrió amb xapa d'argent i forma de cornucòpia; corretjam, fusell i espasa. Aquesta imatge contrasta amb la petita autodescripció que li enviava a la seva esposa el 23 de març de 1838 des de l'illa de Pinos: «puedo asegurarte que ni un solo momento de satisfacción he tenido desde que tuve la desgracia de ser separado de tu compañía, de lo que te convencerás cuando tengamos el gusto de abrazarnos y de ver la abundancia de canas que adornan mi cabeza y la barba que ya parece tengo 50 años». Entre ambdues descripcions havien passat vint-i-tres anys i un munt de coses que intentarem reconstruir a les pàgines següents.

Els episodis d'una transició convulsa

La mort de Ferran VII el 29 de setembre de 1833 obrí la porta a un procés de transició política força complex. L'aixecament armat liderat per Carles M. Isidre contra la seva neboda afavorí l'apropament entre els sectors monàrquics partidaris d'Isabel II i els liberals, però l'encaix de les diferents tendències no va ser gens fàcil.

A l'abril del 1834 s'aprovà l'Estatut Reial, però aquest no va satisfer les expectatives de la branca més esquerrana del liberalisme, la progressista o exaltada. Segons l'historiador Joan Cortada, contemporani als fets, el cap del govern, Francisco Martínez de la Rosa, «buscó un término medio entre aquella Constitución [la del 1812] y el despotismo ilustrado. Este término medio fue el estatuto real, publicado el 13 de abril de 1834, el cual según las palabras del ministro debía servir de base sobre la que levantarán el edificio constitucional los representantes de la nación». Per a molts liberals, joves professionals d'esperit abrandat, petits i mitjans propietaris i amplis sectors menestrals, l'Estatut era un instrument totalment insuficient. De fet, les aspiracions polítiques de canvi, afegides a la tensió que generaven el revessos de la guerra civil, acabaren per trencar la corda de la pau social, especialment a Barcelona.

Per entendre la singularitat de Barcelona, hem de saber que hi havia una complexitat social i política més gran que a la resta d'Espanya, en part deguda a l'incipient procés de transformació industrial. A més, la possibilitat d'una aliança entre els sectors liberals més radicalitzats i els sectors populars generava força inquietud entre les autoritats. Davant d'aquesta amenaça, els grups més conservadors no dubtaven a demanar l'ús de l'estat de setge i la repressió. El diputat a Corts i excap polític de la província, José María Cambronero, recordà les tensions que s'havien viscut a Barcelona des de l'estiu del 1835 en una intervenció parlamentària del 15 de desembre de 1838:

Yo apelo, señores, al testimonio de todos los Gobiernos que se han sucedido en España desde el año 35, y a todos los individuos que los han formado, y que me digan cuál de los pueblos de la Monarquía ha dado más que hacer que el de Barcelona, y con qué otro ha habido que tomar medidas más enérgicas y fuertes a fin de reprimir los excesos.

Molt més explícita va ser la intervenció del diputat català Josep Sol i Padrís, quan, a la sessió del 27 de novembre de 1851, feia referència a l'origen del partit moderat català:

[...] en Barcelona estaba formado el partido moderado aun antes de que viniera el Sr. Borrego a España a predicar estas doctrinas, porque en Barcelona había formado el partido moderado el instinto de la propia conservación. Allí los hombres que tienen algo que perder, habían visto en 1835 que las turbas que habían asesinado al general Bassa, y que llevaban en su mano la tea con que iban a incendiar el primer establecimiento fabril de España, la fábrica Bonaplata, Villaregut [sic], Rull y compañía; marchaban cantando: viva la bullanga y moriu [sic] els richs: viva la bullanga y mueran los ricos.

La por a la patuleia en un context de guerra civil i de bullangues explicaria i justificaria, segons els mateixos moderats, l'origen i la determinació del partit moderat barceloní.

Ordre i desordre a Barcelona

La figura d'Antoni Giberga cal emmarcar-la en el cicle revolucionari que començà amb la bullanga de l'estiu del 1835. La seva visibilitat pública, però, no arribà fins un any més tard, és a dir, a l'estiu del 1836, quan la reina regent Maria Cristina es veié forçada a acceptar la Constitució del 1812.

Per poder entendre correctament el recorregut polític de Giberga, farem una breu descripció de les bullanges del període 1835-1836. Primer de tot, cal destacar que les revoltes urbanes consagraren l'escissió del liberalisme en dos grans grups, els moderats i els progressistes. A més, hem de fer palesa l'existència d'un important sector popular, format per menestrals, empleats i obrers, que maldava per obtenir un sistema polític que li garantís la participació electoral i la representació dels seus interessos. La descripció sociològica no pot oblidar l'existència d'un contingent important de desvagats i murrís que integren la sempre temuda patuleia. La perillositat potencial d'aquest darrer segment de població va ser utilitzada de manera recurrent pels moderats per justificar la suspensió de les garanties constitucionals i sol·licitar l'actuació contundent i repressora de les autoritats militars.

La complexitat politicosocial sumada a un context de guerra civil contra el carlisme configuraven un escenari propici al desencadenament de la conflictivitat urbana. Aquesta combinació de factors ens permet explicar que els contratemps de la guerra i les notícies sobre el martiri i l'afusellament de milicians provoquessin l'incendi de convents i l'execució de frares, com va passar a Reus a l'estiu del 1835. Els fets tingueren un efecte multiplicador i els aldarulls s'estengueren i arribaren a Barcelona. El 25 de juliol es produïren desordres a la plaça de braus de la Barceloneta (el "Torín") i es van cremar alguns convents de la ciutat. Per entendre-ho, hem de saber que una gran part de la població considerava els frares col·laboradors directes del carlisme. El capità general, Ramon Llauder, abandonà la ciutat, però ordenà l'enviament de tropes per restablir l'ordre a la capital. El 5 d'agost, el general Bassa entrà a Barcelona. L'actitud prepotent del militar desfermà la irritació dels sectors més abrandats. En tenir coneixement dels esdeveniments, l'escriptor i periodista Pau Piferrer es dirigí al

Pere Nolasc Bassa, general assassinat a Barcelona durant la bullanga del 5 d'agost de 1835. AHCB

Pla del Palau, on fou testimoni de la ira popular: «Basa fue arrojado por uno de los balcones, arrastrado y quemado en medio de la Rambla con los papeles de la policía». Es visqueren moments de descontrol i pànic. Piferrer explica que al capvespre «entró toda la chusma de la Barceloneta. [...] Recorrieron estos pillos todas las calles de Barcelona; agregóseles toda la pandilla de pícaros de ésta. Al poco rato se murmuró que iban a quemar la fábrica de vapor». Ningú no va poder fer res per evitar l'incendi de la fàbrica Bonaplata, establerta al final del carrer dels Tallers. L'incendi enfurismà els liberals més prudents. De fet, fou un

toc d'alerta. El procés revolucionari liberal es podia descontrolar en qualsevol moment. El perill no solament era fora de les muralles de la ciutat, sinó dins mateix. El diari *El Vapor* informava el 7 d'agost dels moments de caos que s'havien viscut el dia anterior:

Amaneció el 6 de agosto; el público leía afanoso en los periódicos y en las esquinas las alocuciones de las Autoridades respectivas, cuando se oyó tocar generala. Era el caso que un centenar de pillos quería dar visos de anarquía al espontáneo movimiento político de la víspera; querían robar y saquear, querían desacreditar la causa de los libres. Poco adelantaron sin embargo en su delirante propósito. La Milicia ciudadana se reunió como por encanto, y los verdaderos anarquistas fueron pronto sableados unos, y presos la mayor parte para sufrir el condigno castigo de sus miserables proezas.

Com hem vist, no sols els sectors més conservadors de la societat barcelonina es van espantar. L'acció de les autoritats militars i civils, però, va ser ràpida i coordinada. El 7 d'agost van ser afusellats a l'esplanada de la Ciutadella Marià Garrich, cabdill de la facció, i Narcís Pardini, acusat de participar en la destrucció de la fàbrica Bonaplata. No podem determinar quina va ser l'actuació d'Antoni Giberga, ni tan sols si es trobava a Barcelona durant els fets relatats.

Aquells eren moments de canvi profund, de transició cap a un nou ordre social, polític i econòmic. La convulsió i l'agitació estaven a l'ordre del dia. A Barcelona, hi arribaven espies carlins, agents del govern i revolucionaris vinculats al món de les societats secretes. És en aquest context que tornà a la ciutat, procedent de Madrid, l'exmilitar liberal José Andreu Fontcuberta, que feia servir l'heterònim de José Andrew de Covert-Spring i que acabaria dirigint *El Propagador de la Libertad*, primer, i *El Vapor*, després. Aquest personatge tingué un paper cabdal en la dinamització de la vida periodística, literària i teatral barcelonina entre el 1835 i el 1837. De fet, ha estat considerat l'introduïdor a Catalunya tant del corrent literari romàntic representat per Hugo, Dumas i Heine com del pensament saintsimonià.

Els fets d'aquell estiu van representar un gir polític important en la dinàmica política catalana. Una de les conseqüències immediates va ser el tomb ideològic d'una de les publicacions més emblemàtiques dels nous temps, *El Vapor*. El redactor del diari, el novel·lista Ramon López Soler, defensor de l'Estatut Reial, es veié obligat a abandonar la publicació, i va ser substituït pel progressista Pere Felip Monlau, que canviaria de manera radical l'orientació del periòdic, convertint-lo en el portaveu del progressisme. Ens consta que Giberga mantenia relacions d'amistat personal i afinitat política amb Monlau i també amb Rafael Degollada, advocat i polític estretament vinculat al mateix Monlau i a la nova línia editorial d'*El Vapor*.

Mentre Barcelona s'endinsava en un procés de revoltes urbanes, a Madrid, qui era president del consell de ministres des de l'octubre del 1835, Juan Álvarez Mendizábal, nomenà Francisco Espoz y Mina nou capità general de Catalunya. La Junta sorgida del procés revolucionari dels mesos de juliol i agost, encara que amb reticències, acatà les ordres del nou primer ministre i s'acabà dissolent. El prestigiós general Mina fou nomenat amb el mandat d'acabar amb

el carlisme a Catalunya i tranquil·litzar els sectors més exaltats del progressisme català.

Mina entrà a la ciutat el 21 d'octubre i prengué possessió del càrrec el dia 25. El general actuà amb rapidesa. Tenia clar que calia posar fi a la situació d'inseguretat que generaven tant la facció com la bullanga. Per fer front a totes dues amenaces, ordenà preparar les tropes per sortir a combatre la facció i disposà l'estat de setge a tot el Principat, mesura, aquesta darrera, reclamada pels comerciants i empresaris, que temien el desencadenament d'una revolta a Barcelona. El vell general optà per aplicar una política de mà dura. Aquesta va ser la tendència que van adoptar els representants del poder militar durant tot el període.

El fracàs de la proclamació de la Constitució del 1812 a Barcelona

La difusió d'unes notícies falses sobre l'assassinat de presoners liberals a mans de carlins al santuari de la Mare de Déu de Lord i d'un suposat atac a una columna de soldats i milicians a Esparreguera fou aprofitada el dia 4 de gener del 1836 pels liberals més radicals per assaltar la Ciutadella i altres dependències militars, com les Drassanes, la Torre de Canaletes i l'Hospital Militar, i massacrar els presoners carlins, entre els quals es trobava el coronel O'Donnell. Els responsables de la matança van ser membres de la Milícia Nacional, que van actuar amb la connivència d'alguns oficials i soldats del Regiment de Savoia. També hi van participar alguns elements sorgits de la multitud. L'endemà, el dia 5, diversos batallons de la Milícia Nacional van voler d'aprofitar la suposada desídia militar del dia anterior i proclamaren la Constitució del 1812. La intervenció decidida de les autoritats militars, sumada a l'actitud dubitativa d'alguns comandaments de la Milícia Nacional, entre ells Pere Mata, va avortar l'intent de restauració constitucional.

El fracàs de la proclamació de la Constitució del 1812 i els assassinats dels presoners carlins van ser castigats amb la destitució d'alguns oficials de l'exèrcit, la deportació a les Canàries dels considerats responsables de la conxorxa constitucional (entre ells, Francesc Raüll, Ramon Ferrer, Tomàs Bertran i Soler i Eugenio de Aviraneta) i l'enviament del batalló de la Brusa a lluitar contra els carlins a Sant Llorenç de Morunys. La matança de presoners, però, quedà impune.

La visibilitat d'Antoni Giberga

Probablement, Antoni Giberga va estar implicat d'una manera o una altra en alguns d'aquests esdeveniments. La seva defensa de la Constitució com a instrument de regeneració política així ens ho insinua, però la falta d'un full de la seva *Vindicación* i la manca de documents biogràfics sobre aquest període no ens ho permet confirmar.

El fracàs de la proclamació de la Constitució a Barcelona el 5 de gener de 1836, però, va esdevenir un simple ajornament del procés polític que portava al restabliment constitucional. Com deia l'estrofa d'una cançó de l'època sobre les bullanges:

Aguardando el buen Bullanga
 Más favorable ocasión,
 La encontró a los quince Agosto
 Qué fue quinta operación:
 Constitución clamó a voces;
 Por fin se restableció
 La misma del año doce
 Y el Estatuto murió.

A principis de l'agost del 1836 es van celebrar les primeres eleccions directes a Corts. Giberga hi participà com a escrutador en la mesa electoral del districte del col·legi Episcopal de Barcelona. Tots els membres de la taula eren de filiació progressista: tant el president, Joan Vilaregut, com els escrutadors, Jacint Fèlix Domènech, Rafael Degollada i Pere Golferichs. Les eleccions, però, no es van poder acabar per la insurrecció dels sergents de La Granja. L'assonada forçà la reina governadora a acceptar la Constitució del 1812 i a nomenar un nou executiu, presidit pel progressista José María Calatrava. La conseqüència més directa dels aldarulls de juliol i agost del 1836 va ser la derrota provisional dels postulats dels moderats i el triomf dels progressistes. Es dibuixava un nou escenari polític.

Giberga, que es veia a si mateix com un «amante de los progresos de la libertad», tenia clar que el restabliment de la Constitució del 1812 era un primer pas per aconseguir la reforma del text: «los sucesos de la Granja generalizaron el pronunciamiento por la Constitución reformada». Un cop restablerta la normalitat constitucional, es van convocar eleccions de nou. A partir d'aquell moment, Giberga participà de manera oberta en el procés polític. Fou elegit «diputado provincial por la de Barcelona, y elector de su ayuntamiento». Aquell va ser el moment dels progressistes, que coparen els càrrecs a la Diputació i a l'Ajuntament. Giberga ocupà el càrrec de diputat provincial de Barcelona entre els mesos d'octubre del 1836 i octubre del 1837, en què fou detingut i deportat a Cuba pels incidents del 8 d'octubre i en què va ser assassinat Marià Vehils, de qui parlarem més endavant. A més, a l'octubre del 1836, Giberga passà a formar part de la Junta d'armament i defensa de Catalunya, ens que tenia com a missió fonamental obtenir els recursos excepcionals necessaris per finançar l'exèrcit i derrotar el carlisme, i estava integrat per diferents membres de la Diputació i alguns altres ciutadans. Durant aquesta etapa, la Junta adoptà mesures de control de la despesa per poder garantir el subministrament de l'exèrcit, com ara la rebaixa provisional del sou dels empleats civils, i procurà que els pobles que acumulaven retards en els pagaments fessin efectives les contribucions.

Giberga fou un diputat força actiu. Assistí a la majoria de sessions i formà part de la comissió d'hisenda, mostrant un interès molt especial per les qüestions tributàries. A la sessió del 22 de novembre de 1836, proposà que s'ordenés a les corporacions municipals fixar a les portes de les cases consistorials, durant quinze dies, les quotes ordinàries o extraordinàries senyalades per als seus municipis i el que corresponia a cada veí, amb l'objectiu d'evitar el frau d'alguns ajuntaments en el repartiment de les contribucions. Giberga considerava que la transparència era la millor manera de combatre la defraudació fis-

cal i garantir el finançament necessari de les tropes que combatien la facció. Eren moments d'una gran manca de recursos i la pressió fiscal sobre la població afavoria el frau.

La intervenció més significada i políticament transcendent de Giberga va tenir lloc a la sessió del 12 de desembre de 1836, quan demanà l'enderroc de la cortina interior de la Ciutadella. Dintre de la legalitat, però amb un to radical, Giberga argumentava de manera clara i entenedora el perquè:

Siendo la Ciudadela de Barcelona un monumento de oprobio para dicha ciudad y un recuerdo de la desgraciada época en la que los catalanes sucumbieron a la fuerza de un poder tiránico que les quitó para siempre sus fueros y privilegios y les dio en cambio esa fortaleza que hasta el presente sólo ha servido para oprimir a los leales y fieles habitantes de este baluarte de la libertad, pido a la Junta acuerde hacer una enérgica solicitud al Gobierno pidiéndole la autorización necesaria para destruir toda la parte de fortificación que domina la ciudad pudiendo beneficiar el terreno para edificar casas en beneficio del Estado con lo que se lograría dar un ensanche a la población que es una de las primeras necesidades de la misma.

Les paraules de Giberga apuntaven clarament a la Ciutadella com a símbol de despotisme i opressió, contrari a les llibertats cíviques i polítiques, i recordaven la pèrdua dels furs i privilegis i la submissió del poble català en mans d'un poder tirànic després de la desfeta del 1714. La proposta també evidenciava la necessitat de guanyar sòl i espai públic per possibilitar el creixement de la ciutat. La proposició va ser aprovada i traslladada a la Comissió de guerra, però no va reeixir.

El tens desembre del 1836

A part de membre de la Diputació i de la Junta d'armament i de defensa, Giberga era comandant del sisè batalló de la Milícia Nacional, un dels més significats pel seu tarannà progressista després del de la Brusa. Com a membre de la milícia, va haver de fer front a la situació de tensió al carrer originada pels rumors de bullanga. La situació era molt tensa a finals del 1836. La pressió del carlisme era constant i la lluita entre les diferents tendències del progressisme i la pugna entre aquestes i els moderats era aferrissada. L'11 de desembre un grup d'individus va cremar al mig del carrer diversos exemplars d'*El Vapor*, diari dirigit des del mes d'octubre anterior per José Andrew de Covert-Spring. Aquell mateix dia 11 es va distribuir a Barcelona un fulletó incendiari titulat *La Bandera*, que feia una crida a agafar les armes i fer la revolució en nom del drets de l'home. El text el signaven «Los Hermanos de la Grande Unión». L'alarma va ser total. Joaquín del Castillo y Mayone, contemporani als fets i autor de *Las bullangas de Barcelona*, escrivia que «este papel lo creyeron muchos originario de los que llamaban bullangueros, pero otros más sensatos y conocedores de las revoluciones no vacilaron en creer que quien osó escribir los Planes

descabellados de que se ha hecho mención, se atreviera también a publicar y expender LA BANDERA». Mayone alterava la cronologia dels fets, ja que *La Bandera* es va distribuir el dia 11 i l'article «Planes descabellados» va ser publicat pel diari *El Vapor* el dia 16. Sense donar noms, l'article «Planes descabellados» denunciava plans d'extermini, saqueig i independència organitzats pels revolucionaris radicals.

L'alarma general provocada per la publicació dels dos impresos esmentats activà els mecanismes de seguretat. Les autoritats van convocar una Junta general a la seu de la Diputació. Hi assistiren el general Parreño, el cap polític, Ramon Noboa, els diputats provincials, entre ells Antoni Giberga, i els membres de l'Ajuntament de Barcelona. El cap polític prengué la paraula i els comunicà que els havia convocat per «consultar su opinión acerca las voces que se habían esparcido estos días de que se iba a trastornar el orden público y que habían puesto a los habitantes de esta capital en una ansiedad que había crecido de punto con la aparición en el periódico nuevo Vapor de un artículo de fondo en el que se daba una certeza moral de la existencia de una conspiración contra el sistema establecido [...]». Després de diverses intervencions, que la documentació no especifica, s'acordà tirar endavant la proposta de Gaietà Roviralta que proposava: «que los Alcaldes constitucionales, procedan a formar las primeras diligencias contra el autor del artículo inserto en el periódico el nuevo Vapor del diez y seis del corriente encabezado con el epígrafe Proyectos descabellados para que en vista de lo que ellas arrojen se proceda a lo que haya lugar contra el citado autor y que se dé un manifiesto lacónico al público a fin de calmar su ansiedad». Els encarregats de la redacció van ser Roviralta, Degollada i Saltó. Mentre es redactava el text, la Junta continuà les discussions. L'alcalde Marià Borrell proposà l'establiment d'una Junta de vigilància encarregada de la seguretat policial. El cap polític s'hi oposà, però la intervenció de Roviralta n'aconseguí l'aprovació. Seguidament es va llegir el text redactat per la comissió, que signaren tots els presents, inclòs Antoni Giberga. L'endemà, dia 17, aparegué publicat als diferents diaris de la ciutat:

Reunidos hoy en Junta general las autoridades civiles y militares para comunicarse respectivamente los conocimientos que tuviesen sobre la alarma en que se halla esta capital por el temor de verse comprometida la pública tranquilidad, se han convencido de que si pueden existir cuatro miserables que quieran medrar a la sombra del desorden, no hay razón alguna para que los pacíficos ciudadanos tengan el menor recelo. Las autoridades están en una continua vigilancia, y si algunos díscolos llegasen al extremo de querer perturbar el orden, caerá sobre ellos la cuchilla de la ley, sea cual fuere la máscara con que osaren presentarse. Denunciado el folleto incendiario que pocos días hace se repartió con profusión [es refereixen a *La Bandera*], declaró el Jurado que había lugar a la formación de causa, y el juzgado de primera instancia está formando el juicio que prescriben los decretos vigentes. Se averiguará el motivo que haya podido tener el Vapor para tratar en su número de hoy de los planes descabellados de revolución; y según fuere el resultado de las diligencias que se van a practicar, se aplicará el más severo castigo al que resulte culpable.

En un intent de tranquil·litzar la població, el sisè batalló de la Milícia Nacional, comandat per Antoni Giberga, publicà el 18 de desembre un manifest de compromís amb l'ordre públic. El text portava com a títol «Manifestación del 6.º batallón de Milicia Nacional de esta ciudad» i deia el següent:

El 6.º batallón de línea de la Milicia Nacional Voluntaria de Cataluña en vista de la alarma en que se halla esta Capital por el temor de verse comprometida la pública tranquilidad, y a fin de que nadie, bajo cualquier máscara con que tal vez se encubriera, pueda empeñar la sensatez y cordura propias de este Cuerpo; se apresura a manifestar a los habitantes de Barcelona, que fiel a los principios que ha sellado con su sangre en el campo del honor, y despreciando ilusiones con que intentaran tal vez seducirle algunos miserables que quisieran medrar a la sombra del desorden, sabrá marchar con paso firme por la senda del deber; y contará siempre en sus filas tantos defensores de la ley, del orden y de las vidas y fortunas de sus conciudadanos cuantos son los Milicianos que tienen el honor de vestir tan distinguido uniforme: correspondiendo así como a tales a la confianza que el pueblo ha depositado en ellos. Calme pues la ansiedad del pacífico ciudadano, seguro de que un batallón que ha derramado, y está actualmente derramando su sangre en defensa de la libertad de la patria no puede faltar a sus promesas.

Antoni Giberga, en qualitat de comandant, encapçalava la relació de signatures. La publicació d'aquest manifest posa de manifest l'existència de tensions en el si del batalló. Fonts diverses apunten a l'existència d'una clara ruptura entre el comandant i els oficials, i entre aquests darrers i els milicians voluntaris.

Destitució i restitució de Giberga al capdavant del sisè batalló de la Milícia Nacional

Poc després de redactar el manifest per calmar la població, Giberga va ser destituït del seu càrrec de comandant del sisè batalló de la Milícia Nacional. Les discrepàncies ideològiques provocaren el trencament entre el comandant i la majoria de capitans, que en van forçar la dimissió.

L'enfrontament polític entre Giberga i la majoria dels oficials, uns trenta-set, era total. Mentre Giberga s'arreglerava amb els progressistes que feien oposició al govern de Madrid, els oficials eren majoritàriament de tendència moderada i, per tant, oposats a l'Ajuntament i als diputats progressistes a les Corts. Segons la versió que ens ha deixat Castillo y Mayone, la destitució es produí de manera irregular i fracturà la confiança entre l'oficialitat i els voluntaris del batalló:

[...] los Voluntarios que aunque pobres son pundoñosos, se resistieron sobremanera de este acto de arbitrariedad de sus oficiales, y desde entonces comprendieron la mancomunación de estos con la aristocracia, y empezaron a desconfiar también de ellos.

De fet, Giberga va ser acusat de “bullanguero” i republicà. La tensió en el si del sisè batalló augmentà durant la cerimònia fúnebre en honor de Mina, celebrada el dia 27 de desembre a Barcelona. Els voluntaris enviaren una comissió a parlar amb el segon comandant, que els va atendre amablement. L'entrevista, però, no va estar exempta de tensió. De fet, alguns oficials moderats increparen els comissionats dels milicians progressistes i la situació va estar a punt d'acabar en un enfrontament obert. No obstant això, el segon comandant es va comprometre a satisfer les demandes dels comissionats un cop finalitzat el servei.

Acabats els actes fúnebres, el batalló formà a la plaça de Sant Sebastià i demanà al segon comandant l'aclariment de les circumstàncies en què s'havia produït la destitució del seu cap. El segon comandant ordenà que els voluntaris que volguessin conèixer les causes de la destitució es trasladesin a la caserna i que esperessin, i amb una petita comissió es traslladà al domicili particular del comandant.

A través de carrers poc concorreguts, arribaren fins al número 30 del carrer Conde del Asalto, on residia Antoni Giberga. El segon comandant i dos comissionats van pujar al primer pis, mentre que la resta van esperar al portal de l'edifici. Poc després van ser convidats a pujar els que s'havien quedat a l'entrada. Els comissionats van expressar a Giberga el seu punt de vista i les conseqüències que podien derivar del malestar que havia produït la seva destitució irregular. Giberga accedí a la petició dels comissionats, que li demanaven assumir de nou la comandància. Els emissaris es traslladaren discretament fins a la caserna del sisè batalló per informar la resta de milicians. Giberga i el segon comandant hi anaren una mica més tard. En arribar-hi, el segon comandant s'adreçà al batalló, que els esperava en formació: «Aquí tienen ustedes a su Comandante; ya he cumplido lo que prometí esta mañana con la franqueza que me es característica». Seguidament, Giberga donà les gràcies als voluntaris i es comprometé a continuar al capdavant del batalló. Durant la seva al·locució, apel·là a la unió, a l'ordre i a la disciplina. Segons Castillo y Mayone, a l'acte únicament hi van assistir tres o quatre oficials perquè tota la resta «odiaban de muerte al primer Comandante porque no coincidía con sus despóticas ideas [...]». Segons l'advocat progressista Rafael Degollada, amic personal de Giberga i company de deportació a l'octubre del 1837, els oficials del sisè batalló eren “moderados furibundos”.

El 13 de gener de 1837 es publicà la llei per la qual s'atorgaven poders al govern per combatre els enemics de l'Estat. La notícia generà rebuig entre els sectors més radicalitzats del progressisme barceloní i atirà l'enfrontament entre moderats i progressistes. Al llarg del dia 13 es van produir incidents als carrers entre milicians d'un i d'altre signe polític. Seguidament, l'alarma es va estendre per tota la ciutat. A l'exconvent de Sant Agustí es van concentrar els membres del primer batalló i el de sapadors, mentre que el dotzè va fer-ho al carrer del costat. Tot feia preveure un possible enfrontament armat entre batallons de la milícia de signe contraposat. Les autoritats militars i el gruix dels milicians moderats es van concentrar a la caserna de les Drassanes, on el general Parreño situà el seu comandament.

Parreño ordenà als milicians concentrats a Sant Agustí que es dissolguessin, però alguns s'hi van negar. Davant d'aquest fet i la possibilitat que altres batallons se sumessin als concentrats, les autoritats van decretar la llei marcial i l'alcalde primer, Marià Borrell, s'encarregà personalment de desmobilitzar els

milicians de Sant Agustí. La situació era tensa. Corria la brama que als voltants de San Agustí hi havia dones i nens amb sacs disposats a practicar el pillatge tan bon punt esclatés l'eventual bullanga. Alguns dels milicians que havien abandonat Sant Agustí es van traslladar fins a la caserna del sisè batalló demanant que se sumessin a la revolta contra la reacció moderada. Com a comandant del sisè batalló, Giberga s'adreçà als milicians presents i, apellant a la responsabilitat i reclamant obediència a les disposicions governamentals, procurà evitar que s'afegissin a una possible revolta.

A partir del dia 14, però, es desencadenà la reacció. L'Ajuntament progressista format després de les eleccions del mes d'octubre del 1836 es veié forçat a dimitir; els batallons de la Milícia Nacional, considerats més exaltats i, per tant, més hostils a l'autoritat militar (sapadors, dotze lleuger i les companyies municipals), van ser dissolts, i els elements més compromesos dels altres batallons, depurats. A més, s'ordenà la detenció de diverses persones, entre les quals es trobaven Cebrià Munné, propietari del cafè de la Nòria, i els periodistes Ramon Xaudaró i Joan Güell i Renté. Els dos primers van ser detinguts, mentre que Güell sembla que es va fer escàpol i s'exilià a França. Xaudaró fou detingut a les deu de la nit del dia 19 de gener i tres setmanes més tard va ser deportat a Cuba. La fugida de Joan Güell i Renté deixà *El Sancho Gobernador*, portaveu del progressisme més radical, sense una de les principals fons de finançament. La desaparició del diari fou aplaudida per *El Vapor*, clarament enfrontat amb la família progressista des de la segona meitat del mes de desembre anterior. D'aquesta manera, els progressistes més radicals es quedaren sense el seu portaveu. No tornarien a tenir-ne d'altre fins a l'1 d'agost, data de l'aparició d'*El Constitucional*, dirigit per Pere Felip Monlau i tutelat per Rafael Degollada.

Després dels fets del 13 de gener, l'autoritat militar assumí tot el poder i nomenà l'antic consistori moderat de l'època de l'Estatut. L'actuació de l'autoritat militar rebé el suport de diferents corporacions, com la Junta de Comerç, la Comissió de Fàbriques i el Col·legi d'Advocats, que el dia 27 adreçaren una exposició a la reina en què es congratulaven pel restabliment de l'ordre i la tranquil·litat a Barcelona, i atribuïen la responsabilitat dels desordres al consistori progressista.

Malgrat que la seva significació política era clarament progressista, Giberga no es veié afectat per la causa oberta contra els presumptes responsables dels fets del dia 13. A més, segons la seva *Vindicación*, durant els incidents actuà seguint la doble condició de diputat provincial i comandant del sisè batalló de la Milícia Nacional. Giberga explicà els fets des d'una òptica de picabaralles personals amb membres del batalló de llancers, de contrastada filiació moderada. Es per això que, segons ell, va procurar «aquietar los ánimos exasperados, quizá con razón, sin dar mayor pábulo a sus quejas; evitando de este modo, que cuestiones parciales, tomasen cuerpo y produjesen males generales. Con el mismo deseo, y en obsequio de la justicia, rebatí en la misma noche acusaciones injustas y exigencias apasionadas, de parte de varias notabilidades de los moderados». Giberga manifesta un interès especial en desvincular-se dels fets del 13 de gener:

Creo incuestionable la verdad de que no tuve parte en lo desagradable de las ocurrencias de enero de 1837 y podría llevar más adelante la demostración de que contribuí a su término y a la justificación de varios individuos.

Sorprèn, però, que no faci esment de les tensions amb els oficials del batalló que provocaren la seva destitució i ulterior reposició en el càrrec per expressa petició dels voluntaris.

La bullanga de maig del 1837

Malgrat la dimissió de l'Ajuntament progressista, la desmobilització, el desarmament i la depuració dels diferents batallons de la Milícia Nacional, la situació de crispació continuava. Els sentiments d'indignació, frustració i revenja eren presents entre els progressistes barcelonins, que no van pair bé la substitució de l'Ajuntament progressista per l'estatutista i la depuració de la milícia després dels fets del mes de gener.

El 4 de maig de 1837 esclatà la que s'ha de considerar l'última bullanga del primer cicle revolucionari, que havia començat a l'estiu del 1835. Segons el metge Pere Mata, autor d'*El poeta y el banquero, aquell 4 de maig* «el viento arreciaba como un huracán, y levantaba nubes de polvo que oscurecían el aire como la niebla». A les *Memorias de un menestral de Barcelona*, Josep Coroleu ens ha deixat una crònica sintètica dels fets:

Fue en 4 de mayo. Unos grupos de embozados que discurrían con ademán pacífico por la plaza de San Jaime, arrojáronse de súbito sobre la guardia de las Casas Consistoriales y la desarmaron, disparando luego tiros al aire. A esta seña convenida acudieron de distintos puntos algunos centenares de amotinados pertenecientes a los batallones de milicia recién extinguidos y que en un santiamén se apoderaron de la plaza y de todos sus edificios, cerrando las boca-calles con parapetos de tablones y maderos.

Luego dirigieron en número de más de quinientos hacia la Rambla, gritando: ¡Viva la blusa! ¡Viva el primer batallón! El gobernador les arengó paternalmente instándoles a que desistiesen de sus propósitos, que no serían por nadie secundados; más viendo la inutilidad de sus reflexiones, mandó a los mozos de la escuadra y al décimo batallón de milicia hacer fuego, resultando de esta descarga varios muertos.

Replegarónse entonces los revoltosos a la plaza de San Jaime y aunque fueron circunvalados y literalmente abrasados por un fuego horroroso de fusilería y metralla, resistieron todo el día con inverosímil intrepidez, tirando desesperadamente desde la calle, desde los balcones, ventanas y terrados. Por fin, al cerrar la noche, viendo cumplida la predicción del gobernador, pues ningún barrio de la ciudad siguió su ejemplo, pidieron la capitulación.

Segons la versió reconstruïda a través de les actes de la Diputació de Barcelona, vora les set del matí del dia 4, un grup d'homes armats, alguns d'ells vestits de milicians, van sorprendre el cos de guàrdia de l'Ajuntament, van escalar per la façana del palau de la Diputació i van aconseguir el control de l'edifici fins a les sis del matí de l'endemà. Atrinxerats a l'edifici, van obrir foc contra les forces enviades pel governador. Els incidents van produir víctimes tant a fora com

a dins de l'edifici. L'acta de la Diputació, amb la retòrica pròpia de l'època, es lamentava del vessament de «sangre española en las calles de esta ciudad».

Els revoltats, un cop ocupats els edificis de l'Ajuntament i la Diputació, van baixar fins a les Drassanes, on es van enfrontar amb les tropes governamentals. El nombre d'efectius dels militars, que comptaven amb la col·laboració dels batallons més conservadors de la Milícia Nacional, era molt superior al dels revoltats, que van patir nombroses víctimes i van haver de recular fins a la plaça de Sant Jaume, on es van fer forts i van voler negociar. Un dels negociadors dels revoltats era Ramon Xaudaró, que, segons Castillo y Mayone, era considerat un «aventurero» que «carecía de prestigio» entre els progressistes.

Antoni Giberga i Agustín Yáñez, membres de la Diputació, van intervenir en la negociació per ordre del general Parreño. La trobada amb els sollevats tingué lloc a la cantonada de la plaça Nova amb el carrer del Bisbe. Els dos comissionats dels revoltats demanaren una entrevista privada amb els dos diputats provincials, però aquests s'hi van negar; només ho van voler fer en presència del governador militar de la plaça, Josep Maria Puig. Els sollevats demanaven que la Diputació assumís el compromís de substituir l'Ajuntament estatutari per un consistori constitucional i exigien la reorganització dels batallons de la milícia desarmats el mes de gener. Aquesta mateixa versió és la que sosté Josep M. Canalejas, defensor de Ramon Xaudaró, a l'opuscle *Breve reseña de los sucesos de abril y mayo de 1837 en Reus y Barcelona con relación del juicio y sentencia de D. Ramón Xaudaró* (1839). Giberga i Yáñez no van voler assumir aquell compromís, perquè no portaven cap mandat de la Diputació. Giberga explica els fets a la seva *Vindicación*:

El jefe político (el Sr. Pérez) antes de las ocho de la mañana, nos llamó a dos individuos de la diputación indicándonos que permaneciéramos a su lado, como lo verificamos en Atarazanas y Ciudadela. Hallándonos en esta fortaleza, se nos rogó por el general Parreño, que fuésemos a la plaza de San Jaime y procuráramos disuadir de sus pretensiones a los pronunciados. Lo hicimos, porque ningún compromiso nos ligaba con ellos, para evitar su visita por el recelo de algún reproche; pero como por condición de su desistimiento, exigían el cumplimiento de las disposiciones comunicadas por el gobierno, no pudimos ofrecerlas, y nuestra misión fue infructuosa.

Giberga i Yáñez es presentaren com a simples ciutadans, que obeeïen ordres del capità general, i apel·laven a la consciència i al sentit comú per evitar víctimes. La negociació per part dels sollevats, com ja hem indicat, la portà Xaudaró, que insistí en la demanda de negociar amb una comissió representativa de la Diputació de Barcelona. L'entrevista acabà sense cap acord.

El dia 6, quan ja havien passat els fets, la Diputació es va reunir en sessió extraordinària. El cap polític havia comunicat a una representació de la corporació provincial la petició del capità general de publicar una crida adreçada a la població apel·lant a la pau i a la unitat, i posant de manifest la determinació de les autoritats polítiques i militars de garantir la pau i la seguretat als carrers. Avançant-se a qualsevol acord, però, el capità general decretà l'estat de setge. A part d'això, una comissió de la Diputació negocià amb delegats de l'Ajuntament l'adopció de mesures per

evitar la reproducció d'incidents de la mateixa naturalesa. En aquella mateixa sessió de la Diputació, Antoni Giberga sollicità que la corporació demanés al capità general l'amnistia o l'indult per a tots aquells que havien participat en la sublevació del dia 4. Si tenim en compte que l'enfrontament entre els sollevats i les forces governamentals havia estat molt violent i que el nombre de baixes fou important (segons el diari de memòries de Mateu Crespi, uns vint-i-dos morts i noranta-tres ferits), hem de considerar que la petició de Giberga era molt compromesa i tenia ben poques possibilitats de prosperar. La proposta d'amnistia, però, va ser aprovada per la Diputació i s'acordà que se n'informés la comissió de l'Ajuntament. La postura de la corporació provincial no deixa de sorprendre, ja que lamentava la pèrdua de vides humanes, però no condemnava els fets. La connivència ideològica, que no estratègica, entre els diputats provincials i els amotinats, i el fet que entre els detinguts hi hagués amics i coneguts, podria explicar la posició que mantingueren Giberga i els seus companys de corporació.

Xaudaró, antic redactor d'*El Catalán* i un dels caps visibles de la revolta, fou detingut el dia 7. Dos dies després, va ser sotmès a un consell de guerra ple d'irregularitats i a dos quarts de sis del matí del dia 10 va ser afusellat davant de la foneria d'artilleria, després seu del Banc de Barcelona, al capdavall de la Rambla. Segons Castillo y Mayone, «de forma que a no habérsele fusilado, le habrían muerto los mismos que lo guardaban».

Sobre la veritable implicació de Xaudaró en la bullanga del dia 4 de maig de 1837 hi ha molts interrogants. L'únic que podem certificar és que actuà públicament com si fos un dels líders del moviment i que les autoritats militars, incomplint la legislació vigent, van voler donar una prova de fermesa extrema per evitar les dissensions internes en un context de guerra civil. El 26 maig de 1856, quan ja havien passat dinou anys dels fets, les Corts espanyoles van rehabilitar la memòria de Ramon Xaudaró i van atorgar sengles pensions a la seva vídua i a les seves dues filles orfes. Com sol passar amb la major part de reparacions d'aquest tipus, l'acte de restitució arribava massa tard.

Les arbitrietats de les autoritats politicomilitars de Barcelona, però, continuaren després de l'execució de Xaudaró. El 22 de maig, al cap de divuit dies de la revolta, va ser detingut l'advocat Rafael Degollada, que, juntament amb altres detinguts, va ser deportat a Mallorca i tancat al castell de Bellver durant un mes, aproximadament. Per la seva banda, Antoni Giberga, malgrat la seva significació progressista, no va ser implicat de cap manera en els fets. Era palès que el seu paper havia estat el de mediador entre les forces governamentals i els sectors més exaltats del progressisme. A partir de llavors, però, li seria molt més difícil mantenir l'equidistància, perquè els sectors moderats estaven cada cop més disposats a utilitzar la seva influència amb les autoritats militars per forçar la declaració de l'estat de setge i l'activació de la maquinària repressiva amb l'objectiu de neutralitzar els progressistes i controlar les institucions de govern a Barcelona i a la resta de Catalunya.

Un nou escenari polític

Malgrat la difícil tessitura política, Giberga continuava compromès amb el progressisme. La dinàmica política general no s'aturava: el 28 de juny es va publi-

Relleu escultòric commemoratiu de la Constitució del 1837. Va ser col·locat a la façana de l'Ajuntament de Barcelona l'any 1840. MUHBA

car la Constitució del 1837 i el 20 de juliol es promulgà una nova llei electoral. A Barcelona, la Constitució del 1837 va ser proclamada el dia 9 de juliol i jurada per les autoritats el dia 16, en un ambient de fredor, com constata l'historiador Josep M. Ollé i Romeu. Malgrat la situació de crisi general, la nova Constitució obria un nou escenari. El calendari polític tornava a estar marcat per unes eleccions, convocades el mes de juliol per als mesos de setembre i octubre. És en aquest context jurídic i polític que aparegué *El Constitucional*, dirigit per Pere Felip Monlau. A més, a mitjan d'agost, el cap polític, Josep Maria Puig, decidí crear una comissió, denominada orgànica i econòmica de la Milícia Nacional. La presidí ell mateix, i la integraven el subinspector d'aquell cos armat, dos diputats provincials, un alcalde i un regidor de l'Ajuntament. L'objectiu era reorganitzar la Milícia Nacional, que havia quedat pràcticament desballestada després dels fets de gener i maig. La comissió, que es reunia diàriament, tingué com a membres Joaquim Bassols, Antoni Giberga, Josep Mas i Oñós, Joaquim Jaumar i Nicanor Franco. Simultàniament, Giberga treballava amb la resta de representants del partit progressista en la preparació de les eleccions generals que s'havien de celebrar a Barcelona durant els primers dies del mes d'octubre.

Giberga es mostrà molt actiu durant tot el procés electoral. Creia fermament en l'oportunitat que oferia la Constitució del 1837. Durant la campanya es mobilitzà a favor de la candidatura progressista avalada per *El Constitucional*, que liderava Jacint Fèlix Domènech. La llista comptava, entre d'altres, amb el jurista Joaquim Jaumar, el metge Ramon Ferrer, deportat a l'Havana pels fets del 5 de gener de 1836, i el metge i redactor d'*El Constitucional*, Pere Felip Monlau.

Com el mateix Giberga reconeixia a la seva vindicació, assistí a diverses reunions de la cúpula progressista i col·laborà en la concreció de l'estratègia electoral. La seva voluntat era garantir els drets constitucional i accelerar l'acabament de la guerra amb els carlins. Hem de recordar, a més, que ocupava els càrrecs públics de diputat provincial i comandant del tercer batalló (abans sisè) de la Milícia Nacional.

L'assassinat de Marià Vehils

Marià Vehils Catà de la Torre era un dels majors contribuents de Barcelona i va ser tinent d'alcalde de l'Ajuntament moderat de la ciutat durant el mandat de Josep Marià de Cabanes (1835-1836). Aquest consistori dirigí la ciutat fins al nomenament de l'Ajuntament progressista presidit per Marià Borrell, que sorgí de les eleccions de l'octubre del 1836. Vehils ha estat considerat una de les figures influents del sector més conservador del moderantisme barceloní de l'època.

El 20 de gener de 1837, quan els membres de l'Ajuntament progressista es veieren forçats a presentar la dimissió per la suposada inacció mantinguda durant la bullanga del dia 13, el capità general nomenà interinament l'antic consistori presidit per Cabanes. Reposat com a primer tinent d'alcalde, Vehils tornà a dirigir la policia de la ciutat, cos encarregat de la persecució dels malfactors i dels agitadors polítics. Sembla que Vehils era un home expeditiu i que diferents actuacions repressives li van comportar l'enemistat de molts progressistes, que el consideraven responsable directe de l'extrema duresa policial.

La «bèstia negra» dels progressistes, com l'anomenà Vicens Vives, exercí el càrrec fins al mes de juny del 1837, quan, després de les eleccions municipals, es constituí un nou Ajuntament, presidit pel progressista d'origen mallorquí Guillem Oliver i Salvà. A l'octubre següent, Marià Vehils morí assassinat durant la celebració de les eleccions generals.

Els fets

Segons Javier de Burgos, als *Anales del reinado de Isabel II*, el dia de les eleccions a diputats a Corts, el 8 d'octubre de 1837, els progressistes enviaren alguns grups a la plaça de Sant Jaume per pertorbar l'ordre en aquells districtes on no tenien garantida la victòria electoral.

Sobre dos quart de nou del matí començaren els incidents. El col·legi electoral de les Magdalenes (districte segon) va ser el més perjudicat. L'extint d'alcalde, Marià Vehils, va ser colpejat i ferit a la sortida del recinte electoral. Segons Javier de Burgos, els responsables de l'atemptat fins i tot van donar mostres de voler arrossegar el cadàver pels carrers. Segons aquesta versió dels fets, el cos sense vida del polític moderat fou traslladat al cementiri envoltat d'una important escorta. Simultàniament, els esvalotadors van espantar els electors d'aquell i d'altres districtes donant la sensació d'una revolta general. La versió de Javier

de Burgos barreja fets reals amb d'altres d'imaginari, però versemblants en un context de violència política i social aferrissada. El més significatiu, però, és que l'explicació d'aquest defensor del despotisme il·lustrat intenta atribuir l'assassinat a una estratègia política dels progressistes.

Segons la versió oficial, redactada per José Mª Cambronero, cap polític de la província, «Mariano Vehils fue herido en la cabeza con palos y en el vientre con un cuchillo». Sembla que morí l'endemà a la mateixa seu electoral. El dietari de Mateu Crespi indica que no va poder ser traslladat a casa seva per la gravetat de les ferides.

Fos com fos, l'endemà dels fets la premsa progressista de l'època, sense entrar en gaires detalls, parlava d'un intent d'assassinat. *El Constitucional* deia textualment que «el elector Vehils al salir, después de haber dado su voto, ha sido atrozmente herido y apaleado».

No hi ha unanimitat sobre la manera en què cal interpretar l'assassinat de Vehils. Podríem dir que hi ha dues versions. Mentre l'una considera que l'assassinat va ser un crim polític, l'altra defensa la hipòtesi d'una revenja personal.

La distància temporal i les dades disponibles, moltes d'elles tergiversades per la ideologia, fan difícil de determinar les causes de l'homicidi. El cert és que per executar una revenja personal no calia esperar el moment de les eleccions. A més, hi ha una dada poc utilitzada fins ara: Joan Sotorra, biògraf de l'alcalde Guillem Oliver, explica que aquest havia informat Vehils abans de les eleccions del risc que corria la seva vida. Aquest detall indicaria que hi havia indicis d'un possible atemptat i que algú l'estava preparant.

Quina relació hi ha entre l'assassinat de Vehils i Antoni Giberga? Directa, aparentment cap, perquè, en els mateixos moments de l'agressió, Giberga es trobava dins del col·legi electoral del districte cinquè juntament amb el president de la mesa electoral, Ramon Ferrer, i la resta d'escrutadors, Francesc Raüll, Pere Màrtir Golferichs i Josep M. Canalejas, tots ells coneguts progressistes. Indirecta? No ho podem afirmar, només podem dir que Giberga coneixia personalment el principal acusat del crim.

L'assassinat i els aldarulls al carrer impediren la finalització de la jornada electoral en els districtes de l'Audiència i Magdalenes. Als altres col·legis electorals la jornada es desenvolupà normalment. Les notícies sobre l'assassinat i els desordres al carrer espantaren la població. El mateix dia, les autoritats polítiques i militars donaren a conèixer diferents comunicats en un intent de tranquil·litzar la ciutadania i garantir l'ordre. Com a diputat provincial, Giberga fou un dels signataris del document en què s'exhortava els electors a anar a votar i es garantia la seguretat de les persones.

Acusacions

Malgrat que no participà en cap aldarull i que, com hem dit fa un moment, no es trobava en el col·legi electoral on es produïren els fets, Giberga fou implicat en l'assassinat de Vehils. Per fer-ho es va fer servir la seva relació amb Antoni Cariñes, un dels presumptes responsables de l'assassinat. Cariñes era membre del seu batalló i, certament, Giberga havia realitzat algunes gestions a favor seu

perquè li fos condonada la quantitat de diners que havia de pagar per obtenir un passaport per anar-se'n a Amèrica.

La participació en aquells tràmits per condonar la taxa preceptiva per l'obtenció del passaport, que Giberga no negà, però que explicà com a totalment casual i al marge de la suposada trama, fou interpretada pel cap polític, José Mª Cambroner, com a col·laboració necessària per afavorir la fugida de l'assassí. Cambroner en va tenir prou per acusar-lo de ser un dels promotors dels desordres de Barcelona des del 1833.

Les proves utilitzades contra Cariñes àlies "Capa Cubero" o simplement "Capa", de vint-i-quatre anys i natural de Barcelona, estaven basades en la declaració d'un testimoni ocular, així com en allò que Cambroner qualificava com a "evidència moral". Malgrat la inconsistència jurídica de l'"evidència moral" del cap polític, totes les dades apunten Cariñes com a autor material de l'assassinat. Capa, que no havia aconseguit el passaport, aconseguí fer-se escàpol. Segons algunes fonts, passà a França.

Un altre dels presumptes agressors de Vehils, Josep Martí, fou detingut i acusat de colpejar-lo al cap amb un garrot. La declaració de Martí va servir a les autoritats per justificar l'existència d'una trama sediciosa que implicava, entre d'altres, l'industrial Joan Vilaregut, el jurista Joaquim Jaumar i, com ja hem assenyalat, Antoni Giberga.

II. LA DICTADURA DE RAMON DE MEER

La detenció dels progressistes

L'11 d'octubre de 1837 les eleccions legislatives es van reprendre als districtes segon i quart, els afectats pels incidents del dia 8. Semblava que la calma havia retornat a la ciutat. L'endemà, però, començà a córrer la brama que els exaltats havien organitzat l'assassinat dels moderats més rellevants i que, després, la ciutat seria lliurada al pillatge. El pànic es va estendre per tot Barcelona.

Segons el dietari de Mateu Crespi, més de cinc mil persones abandonaren la capital atemorides pel rumor de bullanga. Un cop tingué coneixement dels fets que s'havien produït a Barcelona, el capità general, baró de Meer, que es trobava dirigint les operacions contra la facció a prop de Berga, retornà a la ciutat. Hi arribà el dia 13 amb un important contingent de tropes que va aconseguir el control de la capital. Immediatament, el general declarà l'estat de setge i donà les ordres pertinents per dissoldre la Milícia Nacional i desarmar la població.

El capità general, segons que consta en la documentació de l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, aprofità els fets per fer una neteja sobre la base de la informació que va rebre de diverses corporacions locals:

Ramon de Meer, capità general de Catalunya, responsable de la deportació d'Antoni Giberga. Font: Àlbum Siglo XIX. Zumalakarregi Museoa. Diputación Foral de Gipuzkoa

En vista de la situación lamentable en que hallé esta Ciudad, cuando con motivo de los sucesos ocurridos el 8 del actual y siguientes, tuve que suspender las operaciones de la guerra y venir en su auxilio el día 13 del mismo, me vi precisado a dictar diferentes disposiciones que reclamaba la opinión pública, dignamente representada por algunas autoridades y por la numerosa reunión de individuos del Comercio, Fábricas, Colegios y Gremios, Propietarios y otras clases que V. S. oportunamente convocó [es refereix al cap polític]. La exposició que en consecuencia me dirigieron las referidas clases justificó las medidas que había tomado y reclamaba la adopción de otras que se consideraban indispensables para asegurar la tranquilidad pública, haciendo desaparecer el terror, la alarma y ansiedad de que estaban poseídos los habitantes de Barcelona. Una de ellas ha sido la expulsión de este suelo de varios individuos que por indiscreción o perversidad se han considerado como fautores o agentes de los desórdenes ocurridos en esta industriosa población de cuatro años a esta parte. Por repugnante que fuese a mi corazón no vacilé en acordarla, persuadido de que en ello se interesaba el sosiego de la misma población y el bien de la patria [...]

Entre els dies 14 i 15 s'efectuaren nombroses detencions de progressistes destacats. Seguidament es van restringir els drets d'expressió, reunió i circulació. El dia 16 s'ordenà la suspensió del diari *El Constitucional* i el 17 es restringiren els horaris d'obertura de les tavernes i els cafès. Els alcaldes de barri i els Mossos d'Esquadra realitzaren escorcolls cercant armes i presumptes implicats en els avalots del dia 8 i en l'assassinat de Vehils. La plana major de l'Ajuntament constitucional i de la Milícia Nacional de Barcelona va ser detinguda i empresonada, primer a les Drassanes i després a la Ciutadella.

El matí del dia 20, més de divuit detinguts, considerats «homes ferotges» per les autoritats moderades, van ser embarcats en el bergantí de guerra *Guadalete*, ancorat al port de Barcelona. Entre els presoners hi havia els alcaldes Guillem Oliver i Joaquim Jaumar, i els comandaments de la Milícia Nacional Josep Baiges, Rafael Degollada, Joan Vilaregut, Miquel Maria Llorella, Antoni Ribot i Fontserè, Tomàs Bruguera i Antoni Giberga.

Oliver, per la seva edat avançada i el seu delicat estat de salut, fou autoritzat a traslladar-se a Mallorca a bord del bergantí de guerra *Manzanares*, i Vilaregut, que estava malalt, va romandre a la Ciutadella. Posteriorment, per ordre del capità general, se'l confinà a Sallent, on visqué fins a finals del 1839.

La seqüència de les detencions

Pels volts de la una de la matinada del dia 15, un grup de Mossos d'Esquadra va trucar a la porta del domicili del tercer alcalde constitucional de Barcelona, Joaquim Jaumar. El cap de la patrulla el va informar de l'ordre de detenció que havien rebut. Jaumar, sorprès i indignat, protestà, però no hi oposà resistència.

A les dues de la matinada, una altra patrulla dels Mossos d'Esquadra i un alcalde de barri es presentaren al domicili de l'alcalde primer de la ciutat,

Guillem Oliver, que dormia profundament. Totalment aliè a l'onada de repressió que s'havia desencadenat, rebé la notícia amb sorpresa. Malalt i una mica desorientat, tampoc no hi oposà cap tipus de resistència. Primer fou traslladat a les Drassanes i poc després, a la Ciutadella.

El cas de Josep M. Canalejas fou molt semblant. Llegim el seu testimoni: «A las once y media de la noche del 14 al 15 de octubre salí de la oficina dejando corriente el despacho del siguiente día, despidiéndome del secretario, que me contestó con la expresión hasta mañana. Apenas tuve tiempo para cenar y acostarme, cuando ya llamaron los mozos de escuadra guiados por los que se decían mis amigos».

Les autoritats politicomilitars, de filiació moderada, estaven estrenyent el cercle sobre els personatges més significats de l'anomenat partit exaltat (progressista). Per la seqüència de les detencions, basada en els seus testimonis, sembla, com assenyalava l'historiador Josep Fontana, que els arrestos s'estiguessin executant per ordre de llista. Segons els mateixos detinguts, que recolliren la seva versió dels fets en una exposició enviada a les Corts espanyoles escrita a bord del *Guadalete* a finals d'aquell mateix mes d'octubre, els moderats eren els responsables de l'elaboració de les llistes i de la direcció de la repressió:

El mismo día por la noche recibe las instrucciones de una Junta ilegal convocada según costumbre en el salón de la Lonja contra lo terminantemente dispuesto en Real Orden de 18 Abril último; y decreta a tenor de ellas la captura de un considerable número de ciudadanos sólo porque se creyó tenían alguna influencia en la población, y sin más proceso que unas listas formadas con tiempo en conventículos secretos.

Les ordres haurien estat donades el dia 14 i foren executades entre la nit del 14 i la matinada del 15, aprofitant la tranquil·litat i la foscor d'aquelles hores per evitar testimonis i possibles fugites d'informació.

Un altre dels noms de la suposada llista era Pere Felip Monlau, progressista destacat, candidat a les eleccions, metge i redactor d'*El Constitucional*. Monlau fou delatat per un parell de testimonis oculars. Un d'ells declarà que havien vist sortir dues o tres vegades del col·legi electoral de les Magdalenes, on s'havia produït l'atemptat contra Vehils, Josep Oriol Ronquillo «acompanyado de un médico que llevaba anteojos que tiene presentado era redactor». El cap polític de la província, Cambroner, per ordre del baró de Meer, ordenà la detenció de Monlau, que s'ajustava a la descripció del testimoni, perquè creia, sense cap tipus de prova, que era l'organitzador dels desordres del dia 8.

Entre la nit del dia 14 i la matinada del 15, un grup de Mossos d'Esquadra es va presentar al domicili de Monlau amb una ordre de detenció. Monlau no hi era. Potser l'avisaren o potser es trobava malalt i es va quedar en el domicili d'un amic, com després va declarar. Sigui com sigui, el dia 17 Monlau adreçà una instància al capità general sol·licitant un judici just per esclarir la seva culpabilitat o innocència, un requeriment ben allunyat de les intencions de Meer, que tenia clar que havia d'actuar amb rapidesa i contundència, aparcant l'ordenament jurídic ordinari. De fet, l'advocat progressista Rafael Degollada li atribuï unes declaracions anteriors als fets d'octubre en les quals deia que «la milícia nacional voluntaria

Pere Felip Monlau, metge i periodista. Va ser acusat d'impliació en l'assassinat de Marià Vehils. Font: Col·lecció particular d'Albert Ghanime

debía ser desarmada, porque se componía de miserables jornaleros que nada tenían que perder» i que «la mayoría de la Diputación provincial era bullanguera, que el periódico *El Constitucional* era el sucesor del Sancho y por último que con mandar dos o tres docenas a Filipinas, Barcelona sería dócil». És molt probable, també, que fos l'esposa d'Antoni Giberga, Margarida Gibert, la persona que va sentir a dir al general «que no podía acceder a la formación de causa porque sabía que nada resultaría de ella», segons que apareix a la *Justificación de los deportados*.

Davant de la situació d'inseguretat manifesta i la manca de garanties, Monlau va decidir fugir a França. No fou l'únic que es va poder escapar, també ho va fer el farmacèutic Ronquillo. Monlau, sense documentació i segurament per via marítima, va fugir de Barcelona. En arribar a Marsella el 14 de novembre, s'adreçà al cònsol espanyol, li va exposar la seva situació i li va sol·licitar un passaport per traslladar-se a la capital de França. El document li va ser lliurat el 2 de desembre. Deu dies més tard arribà a París, on fixà la seva residència fins a l'any 1839, que retornà a Barcelona.

La detenció de Giberga

Les causes de la detenció de Giberga s'han de relacionar amb l'actitud hostil del partit moderat barceloní des dels fets de maig del 1837, i amb la disposició anti-

progressista de les autoritats polítiques i militars de l'Estat que governaven Catalunya. En el text inèdit de la seva vindicació, Giberga explica que el cap polític, José Mª Cambroner, reuní els membres de la Diputació per assabentar-los de les decisions del capità general per restablir l'ordre. Segons Giberga, va ser el mateix cap polític el qui proposà d'adreçar un escrit al govern queixant-se de les decisions del baró de Meer, afegint-hi que ell donaria suport al text. Giberga no sols es manifestà a favor de la proposta de Cambroner, atès que les disposicions del capità general passaven per alt la Constitució, sinó que també manifestà que no s'havien de complir les disposicions del general. No sabem si la proposta de Cambroner va ser un parany, però el cert és que Giberga s'adonà, posteriorment, que aquella intervenció li va valer l'ordre de detenció i la deportació: «tengo motivos para creer que fue el dato de resolución para mi prisión y deportación». Quan sortí de l'edifici de la Diputació on s'havia reunit amb el cap polític i els companys de corporació, l'estaven esperant:

Concluída la reunión bajé de la sala de las sesiones en unión con mis compañeros, habiéndose separado el jefe político. A pocos pasos del edificio me llamó un hombre vestido con el traje que usan los pillos del país. Expresándome que era mozo de escuadra disfrazado, me intimó de orden del capitán general, que le siguiera a las Atarazanas, y me vi rodeado en el momento de otros de la misma clase, armados todos con cachiporras.

Durant el trajecte fins a les Drassanes, Giberga va ser conduït de males maneres. Les empentes van aixecar, segons ell, les protestes d'alguns ciutadans reunits a la Rambla. Ell no va voler aprofitar aquella circumstància per escapolir-se. De les Drassanes estant se'l va traslladar a la Ciutadella amb la resta de detinguts i, d'allí, al cap de sis dies, al bergantí de guerra *Guadalete*, ancorat al port de la ciutat. Durant la seva estada a les Drassanes i a la Ciutadella, Giberga pogué enviar petites notes a la seva esposa amb les quals intentava tranquil·litzar-la i li demanava diners en previsió d'una més que segura deportació.

La interpretació de la causa de les detencions

Queda clar que les detencions es van realitzar al marge de qualsevol garantia jurídica. El capità general n'assumí tota la responsabilitat i les autoritats civils s'hi van subordinar. La seqüència de les detencions apunta a l'existència d'una llista de responsables. Com hem dit anteriorment, l'historiador Josep Fontana, basant-se en els documents exhumats per Alexandre Sánchez, assenyala que la documentació de la Comissió de Fàbriques demostrava la complicitat dels seus membres en els fets, ja que haurien estat ells els qui proporcionaren al capità general la llista dels individus considerats perillosos.

La llista de la Comissió de Fàbriques, si va existir, deuria ser força llarga, perquè el nombre d'acusats, entre detinguts i escàpols, va ser nombrós. Amb la informació que ens ofereix la crida pública feta pel fiscal del cas Vehils, Manuel Perales, publicada al *Diario de Barcelona* al febrer del 1838, i la llista de deportats trobada entre els expedients de Governació de l'Arxiu Municipal Contemporani

de Barcelona, podem oferir una relació d'afectats per la repressió desencadenada pel baró de Meer i el cap polític, Cambroner, que implicà directament, com a mínim, trenta-set homes. La relació dels acusats d'estar implicats en l'assassinat de Marià Vehils i en els desordres que havien sacsejat Barcelona des de l'any 1833 té un fort component interclassista. Ha de quedar clar, però, que els presumptes responsables de l'assassinat de Marià Vehils i els suposats responsables dels desordres succeïts a Barcelona des del 1833 no eren els mateixos, encara que alguns noms coincidien, com és el cas de Monlau, Jaumar i Giberga. S'acusava d'implicació en l'assassinat de Vehils, entre d'altres, Josep Oriol Ronquillo, apotecari; Francesc Sagristà, comerciant; Francesc Pijoan; Joan Escofet, fuster; Marià González del Pozo; Ramon Trull; Francesc Carré; Pere Felip Monlau, metge i periodista; Antoni Sala Olivella; Antoni Cariñes (a) *Capa*; Gregori Calsina; Joan Rojas, sastre; Salvador Fontredona, sastre; Andreu Carnicer; Josep Vidal, vidrier; Pere Pujadas (a) *Maladen*, i Domingo Americano. Tots aquests personatges van poder fugir. L'únic detingut directament relacionat amb l'assassinat que ens consta és Josep Martí. Giberga i Jaumar, acusats de col·laboradors, també van ser detinguts, però inicialment van pesar més els càrrecs d'implicació en els desordres que els de col·laboració per afavorir la fugida d'un dels assassins.

Els deportats a les Canàries i a Cuba per decisió del baró de Meer com a responsables de la situació d'instabilitat des del 1833 van ser Joaquim Jaumar, advocat; Guillem Oliver, fabricant, que finalment va ser desterrat a Mallorca; Josep M. Canalejas, militar; Joan Vilaregut, empresari, que finalment fou confinat a Sallent; Josep Baiges, comerciant; Antoni Ribot, poeta i periodista; Miquel Maria de Llorella, militar; Bartolomé Moncerdà, argenter; Rafael Degollada, advocat; Tomàs Bruguera, propietari; Cebrià Munné, cafeter; Josep Vila; Ramon Milla; Ignasi Brugadas; Ramon Vila Figueras; Pere Pujadas; Jaume Menta; Ramon Casas; Josep Malla; Ramon Pons, i Antoni Giberga, propietari.

El dia 21 d'octubre les autoritats militars van ordenar embarcar divuit dels vint detinguts en el bergantí *Guadalete*. Quatre dies més tard, Ramon de Meer, la «bèstia negra» dels progressistes, el mateix que havia ordenat la detenció i deportació dels presumptes responsables de la instabilitat política de Barcelona des del 1833, enviava un ofici al cap polític amb la llista dels deportats perquè convidés les corporacions ciutadanes i les persones benestants «interesadas en el orden público restablecido» a ajudar les famílies dels deportats que més ho necessitessin.

Seguint les ordres del capità general, vehiculades a través del cap polític, l'expedient es va posar en marxa. L'Ajuntament de la ciutat va localitzar les famílies i amb discreció es va elaborar una llista a partir de dos conceptes, la posició socioeconòmica dels afectats i el nombre de persones que tenien al seu càrrec. D'acord amb aquestes categories, una primera llista incloïa les famílies de Cebrià Munné, Jaume Menta, Ramon Milla, Josep Vila, Ignasi Brugadas, Pere Pujadas, Ramon Casas, Josep Mallo i Ramon Pons. La segona estava integrada per Ramon Vila, Josep M. Canalejas, Miquel M. Llorella i Tomàs Bruguera. Una tercera llista corresponia a les famílies amb una situació aparentment menys difícil o, com deia la documentació, «por no hallarse en estado de penuria». En aquesta última situació, segons els informadors de l'Ajuntament, es trobava la família d'Antoni Giberga. La realitat, però, era que els Giberga no disposaven de gaires diners en efectiu. L'esposa no tenia poders per vendre cap propietat del marit i

això dificultava l'obtenció del líquid necessari per afrontar amb comoditat les despeses més immediates. Les dues primeres categories de famílies de deportats van rebre ajuts econòmics, la tercera, no.

L'ajut econòmic mitigava les dificultats, però no suplia la falta del cap de família. A més, el cost econòmic de la deportació era molt alt per a l'economia dels deportats, ja que s'havien de pagar la manutenció si volien gaudir d'unes condicions mínimament dignes. La deportació era un càstig molt dur, perquè no únicament afectava els presumptes responsables, sinó que castigava persones innocents. Conscient de la duresa de la seva ordre, el baró decidí ajudar les famílies afectades mogut per un sentit de la justícia arbitrari. És per això que, poc després de signar el document de la deportació, redactà l'ofici en el qual deia que «la Justicia exige que después de separados de sus hogares los expresados individuos, se atienda a la subsistencia de las familias de los mismos que puedan necesitarlo». La decisió la prenia conscient del càstig personal i familiar que representava una deportació. D'aquesta manera, emplaçava aquells que havien demanat la seva intervenció autoritària que mitiguessin, encara que fos parcialment, l'angoixa i el patiment de les famílies. De fet, amb aquesta iniciativa feia partícips de la seva mesura draconiana tots aquells que directament o indirecta li havien demanat el restabliment de l'ordre i que, possiblement, li havien facilitat la llista amb els noms dels individus molestos o perillosos.

Fos com fos, i d'acord amb les dades disponibles, no hi ha cap mena de dubte que els moderats, amb l'ajut de la màxima autoritat militar de Catalunya, van aprofitar l'assassinat de Vehils per escapçar el partit progressista barceloní. S'inaugurava, d'aquesta manera, un període dictatorial d'uns dos anys presidit pel baró de Meer, que governaria Catalunya de manera autoritària, emparant-se en l'estat d'excepció.

La llarga travessia a bord del bergantí *Guadalete*

Antoni Giberga i la resta de presos polítics van romandre embarcats a bord del bergantí *Guadalete* durant tot el dia 21 d'octubre, fins que a la nit arribaren les vitualles destinades a la manutenció del passatge i el capità ordenà emprendre la marxa. Les autoritats embarcaren en el mateix vaixell tres desconeguts que immediatament despertaren la desconfiança de Giberga i els seus correligionaris. Segons la versió dels deportats, es tractava de miserables assoldats pels moderats per actuar com a espies i delators, i difondre rumors de bullanga entre la població. Ara se'ls allunyava de la ciutat perquè no poguessin comprometre amb el seu testimoni els qui els van contractar. Segurament eren espies introduïts en el vaixell per les autoritats amb la intenció de guanyar-se la confiança dels deportats i obtenir-ne informació comprometedora, però no ho van aconseguir.

El viatge s'emprengué en condicions ben precàries. Al capità del vaixell, José Morales de los Ríos, no se li van proporcionar els recursos suficients per garantir la manutenció del passatge en un viatge tan llarg. A més, la nau, armada amb vint canons i amb una capacitat per a cent cinquanta-vuit places, no disposava de cap metge que pogués auxiliar les persones a bord davant de qualsevol eventualitat. Per afegitó, el vaixell arrossegava importants desperfectes que amenaçaven la seguretat de la navegació, circumstàncies totes elles que afegien incertesa a la travessia.

Els deportats no foren informats en cap moment de la destinació de la nau, fet que augmentà la inquietud dels presos i intensificà el seu temor i el de les seves famílies. Un cop arribats a Cartagena, el capità obrí un plec i revelà que una part del passatge havia de ser conduït fins a les Canàries i l'altra fins a l'Havana, però que no podria comunicar quina era la sort de cadascú fins a obrir un nou plec a Tenerife.

Una forta tempesta provocà una avaria que obligà el capità a desviar-se fins a les costes d'Almeria per reparar-la. Allà, des de Roquetas de Mar, amb data 29 d'octubre, Antoni Giberga escrigué a la seva esposa, donant-li alguns detalls del viatge, i aprofità per encomanar-li que cerqués recomanacions a les Canàries i l'Havana a fi d'aconseguir una ocupació que li permetés fer front al seu sosteniment. Giberga pretenia, a curt o mitjà termini, retrobar-se amb la família un cop arribat a la destinació definitiva. Mentrestant, les circumstàncies posaven l'esposa al capdavant de l'administració del patrimoni familiar.

Altres deportats, com Rafael Degollada, enviaren sengles cartes a les seves famílies. D'amagat del capità, que no ho va autoritzar, bona part dels presoners

van subscriure i enviar una primera exposició adreçada a les Corts espanyoles. Els deportats plasmaren la seva versió dels fets des de l'arribada del baró de Meer a Barcelona. Es presentaven com a gent d'ordre i obediència, defensors de la Constitució del 1837 i lleials al tron d'Isabel II. Asseguraven que havien estat víctimes de les represàlies dels seus adversaris polítics, els quals havien suscitat una reacció violenta capitanejada pel despòtic de Meer. Els reclamants denunciaven el tracte vexatori i il·legal que patien, i sol·licitaven el seu alliberament i repatriació, la reparació dels danys i el processament del capità general. Els deportats insistirien en arguments semblants en les successives exposicions i també en les justificacions o vindicacions que van escriure en el seu retorn a Europa el 1839.

El bergantí fondejà a Santa Cruz de Tenerife el dia 9 de novembre. Allà els deportats van conèixer la seva sort. La major part es quedarien a les Canàries, mentre que Giberga i set companys més serien conduïts fins a Cuba. Entre els primers es trobava el procurador i militar retirat Miquel M. de Llorella, a través del qual Giberga adreçà una segona carta a la seva esposa, en què li comunicava que ell, Josep Baiges, Tomàs Bruguera, Joaquim Jaumar, Josep M. Canalejas, Rafael Degollada, Cebrià Munné i Antoni Ribot i Fontserè havien de continuar la travessia fins a l'Havana, on esperava poder establir domicili i retrobar-se amb la família. Al mateix temps, li remetia còpia de les exposicions abans alludides, demanant-li que en fes la màxima difusió, i li feia saber que seguien sense més novetat, «aunque bastante jodidos». Queda clar que la detenció i la notícia de la destinació final començaven a erosionar l'enteresa dels deportats.

La disminució del passatge no revertí en un augment de la comoditat a bord d'aquella nau bruta i plena de paràsits:

Toda la navegación estuvimos condenados a las incomodidades y porquería del sollado; a luchar continuamente con el asqueroso chinche, que abundaba como la arena en la playa [...].

En la seva *Justificación* col·lectiva, els deportats relataven un viatge ple de penallitats, amb nits d'insomni passades al ras de la coberta del vaixell. A les molèsties derivades de la dura navegació a través de l'Atlàntic, s'hi afegia el tracte brusc i desconsiderat del capità.

Després de més de cinc setmanes des de la seva partida de Santa Cruz, un cop ultrapassada la Punta de Maisí, al sud-est de l'illa de Cuba, pròxims ja a la seva destinació, els queviures a bord eren pràcticament inexistents. L'arribada definitiva a l'Havana es produí el matí del dia 19 de desembre. Els deportats procuraren fer arribar ràpidament una exposició al general Miguel Tacón, governador de l'illa, per tal d'intentar neutralitzar els informes rebuts des de Catalunya. No sembla, però, que la iniciativa fos gaire efectiva, perquè se'ls va traslladar immediatament a la presó. Des d'allà, Ribot escrigué alguns versos sobre la seva situació, que es pot fer extensiva als altres deportats:

Soy un preso, deportado
Lejos del país natal,
Como el líquen olvidado
En el remoto arenal.

Francisco PÉREZ, Retrat d'Antoni Ribot i Fontseré, escriptor i periodista, deportat a Pinos amb Antoni Giberga. AHCB

Començava un període de deportació que no sabien quant duraria. El cansament, la incertesa i la falta de notícies es mesclaven amb la ràbia interior que generava la consciència de ser víctimes de l'arbitrarietat més absoluta.

El desterrament a la «Sibèria cubana»

La tarda del dia 19 de desembre de 1837 es van dur a terme les operacions de desembarcament dels desterrats. L'estat de la mar, però, no va permetre de fer-ho a la zona prevista i es va decidir retornar-los al vaixell per evitar de conduir-los a través dels carrers de la ciutat. La matinada del 20 les condicions havien canviat i van ser traslladats a la presó sense problemes. Poc després, el general Tacón, capità general de Cuba, els va fer una visita per comunicar-los el que ja sabien, que el baró de Meer els considerava responsables de los «desórdenes de Barcelona desde el año treinta y tres». També els va fer saber que havia pres la determinació d'enviar-los a la colònia Reina Amàlia, situada a l'illa de Pinos, a uns cent quaranta-dos quilòmetres de l'Havana, al sud-oest de Cuba. El nom de la colònia feia honor a la tercera esposa del rei Ferran VII, Maria Josefa Amàlia de Saxònia. Inicialment, els vuit deportats pensaren que, amb aquella decisió, Tacón els donava un tracte preferent.

A la carta datada a l'Havana el 23 de desembre, Giberga explicava a la seva esposa que l'any de captiveri el passarien a la colònia Amàlia, «donde estaremos con entera libertad y solamente vigilados por sus autoridades. Dicen que es un país muy ameno en el que no se conoce el vómito y atendido todo esto, y habiéndonos asegurado nuestros paisanos que llevaremos toda clase de recomendaciones, no sólo por las autoridades de la isla sino también por los principales comerciantes, asegurándonos estaremos bastantes bien».

L'aparent bona notícia es va veure enterbolida quan el carceller de la presó de l'Havana els llegí les representacions que l'Ajuntament i la Junta de Comerç de Barcelona havien adreçat a la reina en defensa del baró de Meer, durant el mes d'octubre. En totes dues representacions els detinguts eren presentats com a instigadors dels desordres i agents del carlisme. Malgrat ser conscients de l'arbitrarietat de la detenció i de la deportació, el seu estat d'ànim començava a defallir. Temien que aquelles representacions poguessin influir negativament en l'opinió dels illencs i, per això, demanaren autorització per publicar una rèplica en un periòdic cubà. Tacón, però, s'hi negà.

Tot defensant Meer

A Barcelona, els representants del moderantisme havien orquestrat una operació de justificació de l'acció del capità general. Dues de les institucions més importants de la ciutat, l'Ajuntament i la Junta de Comerç, van redactar sengles

exposicions adreçades a la reina i al govern explicant i justificant l'actuació contundent del baró de Meer. A la sessió del dia 24 d'octubre, l'alcalde segon, Joan Busquets, manifestava que moltes persones desitjaven que l'Ajuntament prengués part activa en el suport del capità general, perquè amb la seva actuació havia retornat la pau i la tranquil·litat a la capital. Busquets proposava enviar una exposició a la reina perquè Ramon de Meer continués en el càrrec. En una primera votació el text redactat no va poder ser aprovat perquè es va produir un empat. L'endemà, però, es van aprovar els termes de l'exposició que havia de ser enviada a la reina. El 25 d'octubre la Junta de Comerç redactà una exposició adreçada a la reina com a resposta a la petició presentada a les Corts perquè es declarés que el capità general havia incomplert la Constitució declarant l'estat de setge al Principat de Catalunya. La Junta i la resta d'institucions signants consideraven que la mesura havia estat «absolutamente indispensable para combatir a los enemigos del trono de vuestra excelsa hija y de la libertades patrias».

Aquestes iniciatives intentaven aturar l'efecte de les intervencions parlamentàries dels diputats progressistes a les Corts denunciant l'actuació del capità general. En la sessió parlamentària del 27 d'octubre, els diputats Joaquim Alcorisa, Domènec Maria Vila i Gaietà Roviralta presentaren una petició per aclarir l'actuació del capità general i depurar responsabilitats:

Pedimos a las cortes se sirvan disponer que se presente al gobierno a dar cuenta de las ocurrencias de Barcelona, donde el comandante general barón de Meer ha dispuesto el embarque de varios ciudadanos proveyendo el buque con víveres para dos meses y medio; se han allanado varias casas, entre ellas la de un señor diputado; se ha desarmado la milicia nacional y se han tomado varias medidas dignas de que llamen la atención de las cortes.

La intervenció de Vila titllant Meer de «tirano de Cataluña» provocà la reacció irada del general Seoane, que el definí com «el tirano de los asesinos». El general va reblar el clau amb una frase demolidora: «así todos hicieran lo mismo». Les frases de Seoane van ser clarificadores dels diferents punts de vista. Les postures estaven radicalment enfrontades. No hi havia diàleg possible. Els intents per part dels correligionaris dels deportats i de les seves famílies de neutralitzar les arbitriarietats de les autoritats i la conculcació dels drets van topar amb la resistència fèrria dels seus adversaris polítics. Aquests, a més, van orquestrar una campanya propagandística dura, de la qual formà part l'obra poètica de José Mor de Fuentes titulada *El Barón de Meer*, publicada el mateix 1837 a Barcelona. Es tractava d'un cant laudatori a l'actuació del general. La segona part de l'obra cantava el fets d'octubre i parlava dels deportats com a «vil cizaña» i «vivoreznos»:

Lejos de España
La vil cizaña.
Los viboreznos que su atroz veneno
Lanzan, rasgando de su madre el seno,
Cercados de la ola bramadora,
Con el crujir del zozobrante leño,
Y en el vaivén del rápido balance,

Están oyendo
 El ronco estruendo,
 Y ven el ceño
 Del mar inmenso
 A cada hora
 Miran la muerte,
 Sin que en el trance
 Su labio un ay a proferir acierte,
 De yerto pasmo y de dolor intenso.

El front polític contra els progressistes estava clarament definit. El cap polític, l'Ajuntament, la Junta de Comerç, el col·legi de corredors, els diputats moderats a les Corts i el diari moderat *El Guardia Nacional* avalaven l'actuació del capità general. També hi havia desercions i traïcions dins del bàndol progressista. Rafael Degollada, en la seva memòria justificativa, publicada a Marsella el 1839, atribuïa al diputat Josep Feliu i Miralles part de la responsabilitat de la seva situació, especialment per haver fet callar els diputats Vila i Alcorisa quan demanaven explicacions sobre l'actuació del capità general en la sessió parlamentària del 28 d'octubre de 1837. Degollada exposava fonamentalment raons d'ambició política personal per explicar l'actuació de Feliu i feia palès el seu ressentiment:

A este acto de venganza atribuiré siempre la entronización del partido moderado-carlista y las fatales consecuencias que han llorado y lloran millares de familias; y Feliu si no fue ni diputado, ni embajador, ni asesor de Cuba, por lo menos se ha vengado completamente de los constitucionales de Barcelona, que no le dieron el voto para diputado.

Segons la historiadora Anna Maria Garcia Rovira, Feliu i Miralles havia estat secretari d'una societat secreta republicana, els Vengadores de Alibaud, presidida per Rafael Degollada.

De l'Havana a Pinos

Mentre es feien els preparatius, els vuit deportats a Cuba romangueren incommunicats durant setze dies a la presó de l'Havana. A les sis de la matinada del dia 5 de gener ja estava tot preparat. Tot ells van ser embarcats a bord de la goleta *Mercedes de la Trinidad*. Després de cinc dies de navegació, entre les vuit i les nou del vespre del dia 9, van arribar a l'illa de Pinos, d'extensió lleugerament superior a l'illa de Tenerife. Giberga comentava a la seva dona que havien estat rebuts amb certa cordialitat pel governador, José María Isla, segurament pels bons informes de Francisco Martínez, l'oficial de marina encarregat de la seva custòdia durant el trajecte i amb el qual havien confraternitzat.

La solitud i el paisatge quasi desèrtic de Pinos els va deixar astorats. Antoni Ribot, inspirat per una musa poètica més que discutible, establí un paral·lelisme que posava de manifest el tracte negligent i desconsiderat d'Espanya (la mare) envers l'illa de Pinos (la filla menor, borda):

Hija la menor de España
 Bajo el cielo americano,
 Que como bastarda extraña
 Nunca la materna mano
 Cariñosa te halagó...
 ¿Por qué el piélagó te encierra
 entre cayos estrechada?
 ¿No eres parte de la tierra?
 ¿O acaso medio acabada
 la creación te olvidó?

Giberga, més prosaic, descrivia amb precisió la sensació de solitud i desolació:

Es imposible formarse una idea de lo que es este país pues yo creo que es peor que la Siberia. No hay más que unas 25 o 30 malas casas de guano que vienen a ser un equivalente de las barracas de junco que se hacen por esa. Nosotros vivimos juntos en una de esas casas que podemos decir que únicamente nos guarda del sereno, pues el viento entra lo mismo que si estuviéramos en campo raso [...].

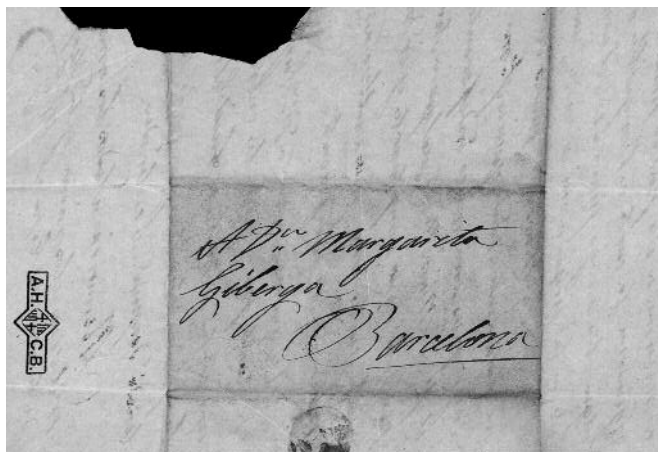
Quan els deportats van arribar al nucli de Nova Girona, es van trobar amb un grup d'uns setanta miquelets catalans que havien estat confinats a l'illa per indisciplina. Uns quants d'ells es van encarregar de transportar els seus equipatges fins al "bohío" que se'ls havia adjudicat com a habitatge. A l'illa hi havia, a més dels miquelets, vuit presoners carlins i vint delinqüents comuns. Els miquelets havien de menjar el mateix ranxo que els presidiaris i treballaven a les obres públiques. Alguns dels presoners carlins actuaven de capatassos dels miquelets, els quals eren tractats amb odi i crueltat extrema. Els miquelets havien estat enviats a l'illa sense formació de causa per ordre del general Mina quan aquest era capità general de Catalunya. Sembla que els carlins tenien un cert suport a la colònia. A l'agost del 1838, Giberga informava la seva esposa d'una sublevació carlina a l'Havana. Els miquelets van tornar a Catalunya l'any 1841 gràcies a les gestions fetes per Giberga i altres deportats amb les noves autoritats progressistes.

La seguretat de l'illa estava garantida per una companyia a les ordres del comandant militar. Com ja hem comentat, Pinos era un veritable desert amb poc més de vint cases de camp. Nova Girona era l'únic nucli de població. Estava format per un presidi, nou cases particulars i entre trenta-cinc i quaranta-cinc "bohíos", segons les fonts. Els queviures i altres productes s'aconseguien a través de les cinc botigues que hi havia, regentades per europeus, que venien a preus força elevats. La població la formaven blancs, negres i mulats. Els negres i els mulats, exceptuant algun presidiari, eren esclaus. La colònia de deportats estava formada pel grup procedent de Barcelona i dos andalusos, pare i fill, de seixanta-cinc i vint anys, respectivament, deportats també sense formació de causa. L'estructura politicoadministrativa la integraven el comandant militar, un empleat d'hisenda, a guarda de magatzem, un metge, un practicant, que també feia les funcions d'apotecari, un escriptent, un mestre fuster i un teuler. A més, hi havia dos sacerdots.

A part de les incomoditats provocades pel clima, especialment per la calor i la humitat, s'hi afegien els mosquits, «que ni de día ni de noche nos dejan descansar pues es inexplicable la picazón que dan», i altres animals, com els cocodrils, els caimans i les serps. A les penalitats pròpies de tota detenció s'hi afegia l'allunyament de la família. El 23 de març Giberga comentava a Margarida que la barba i els cabells blancs que li havien sortit li donaven l'aparença d'un home de cinquanta anys. L'únic avantatge de Pinos era que estava lliure del vòmit negre, és a dir, de la febre groga.

De Barcelona estant: la distància i els sentiments

L'allunyament forçós dels éssers estimats feia estralls emocionals. A les cartes, Antoni Giberga sempre donava mostres d'afecte personal i amor envers la seva

Per evitar el control de la correspondència, Antoni Giberga enviava les cartes a la seva esposa a través d'altres persones o a l'adreça de la botiga del seu fillastre. Font: AHCB, Fons Antoni Giberga, 5D.96 s.1 27 p 03, 5D.96 s.1 31, p.04.

esposa, però aquestes no neutralitzaven els sentiments de gelosia de Margarida. Per donar més versemblança a les seves reiterades mostres d'amor i fidelitat, Antoni li deia que no havia fet servir cap altre vestit que la levita de tela que s'havia endut, ben poc escaient per festejar. Els neguits de Margarida es poden explicar pel seu estat, especialment sensible, ja que estava embarassada. A la carta datada el 25 de juliol, Antoni es donava per assabentat del nou infantament, però no feia cap esment al nadó, solament es preocupava per l'estat de salut de la dona, puntal de la família. El text no deia res sobre el sexe de l'infant ni sobre el seu nom, però el nounat va ser una nena, a qui van posar el nom de Leocàdia.

Margarida patia atacs freqüents de melangia, provocats per la separació i per la dura situació que havia d'afrontar a Barcelona. Segons que es dedueix de l'epistolari, es va moure incansablement, va recórrer a amics i coneguts, i va demanar consell i audiència per gestionar l'alliberament del seu marit. A més, va haver de superar les discòrdies, les misèries i les rancúnies de les diferents famílies dels deportats. Sembla que la relació entre les esposes no era gaire cordial. Malgrat els fracassos i les decepcions, Giberga sempre li recomanà discreció respecte a les altres famílies. Conscient de la realitat, però, en feia una lectura política prou autocrítica i demolidora: «es fatalidad de los liberales el estar siempre desunidos, y así nos vencen esta canalla mil veces peor que los mismos carlistas». Es referia als seus inveterats enemics, els moderats.

Malgrat els moments de feblesa i depressió, Margarida era una dona lluitadora i amb empena. Arribà a tenir, com a mínim, un total de nou fills dels dos matrimonis i la vida política del seu marit li comportà molts maldecaps personals i econòmics. L'inventari de les propietats d'Antoni Giberga en el moment de la seva mort suggereix un notori empobriment familiar. Durant la deportació del seu marit, Margarida Gibert va poder sufragar les despeses familiars amb penes i treballs. Pel que fa als fills, s'ha de dir que no tots la van ajudar en aquells moments difícils. Les cartes palesen que el més problemàtic era Modest, que mantenia un comportament força indisciplinat. Ferran Puig, en canvi, fill del primer matrimoni i força més gran que la resta de la mainada, va ser un puntal important per a Margarida, que també va comptar amb el suport d'alguns veïns i amics.

El dia a dia i la convivència a l'illa

La convivència entre els deportats tampoc no va ser gens fàcil. Del contingut de les cartes es dedueix que, inicialment, Antoni Giberga es relacionava especialment amb Rafael Degollada, amic de feia temps, i amb Joaquim Jaumar. Aviat, però, es distancià de tots dos. La convivència diària erosionà la relació amb el primer i degradà el concepte que Giberga tenia del segon, que considerava «un pusilánime dominado enteramente por el miedo». La valoració que feia de Jaumar a l'octubre del 1838 encara era més negativa, en parlava com «uno de los peores compañeros que podían tocarnos, pues su principal virtud consiste en ser un egoísta refinado y que es imposible que en su vida haya sido liberal».

L'altra cara de la moneda la representà Josep M. Canalejas, militar i defensor de Xaudaró després dels fets del 4 de maig de 1837 a Barcelona. La relació entre tots dos passà d'estrictament formal a afectuosa. La simpatia de Giberga

envers Canalejas començà a la mateixa presó de la Ciutadella de Barcelona, però es consolidà amb el tracte inicial que van rebre tots dos del governador de l'illa, José María Isla, que els encarregà algunes feines relacionades amb la regularització dels carrers de Nova Girona i la dessecació d'uns estanyols que hi havia a prop del poble. Aquest encàrrec, fins a cert punt sorprenent, estaria relacionat amb la formació en matemàtiques i fortificacions de campanya que havien rebut tots dos a les escoles militars. Recordem que Giberga havia estudiat al Col·legi Militar de Tarragona durant un parell d'anys. El tracte deferent del comandant es concretà en permetre que l'acompanyessin durant el passeig diari, i el 19 de març els convidà a la celebració de la seva onomàstica. Les invitacions a dinar es van repetir en altres ocasions. Les relacions amb el comandant, però, es van anar refredant, fins a arribar a quasi no saludar-los. Això passava a finals del mes d'octubre.

Tots els deportats disposaven d'una relativa llibertat de moviments. Els primers temps, tots ells menjaven a casa d'un botiguer, de nom Sala i España, que per dos àpats diaris els cobrava disset duros mensuals. Aquesta quantitat es veia incrementada en tres duros més, aproximadament, per les despeses de bugaderia i tabac. Tot anava a càrrec dels deportats. La situació era difícil perquè no tenien possibilitats de guanyar-se la vida. Quan havien passat prop de quatre mesos, el botiguer els demanà més diners per les viandes. Davant d'aquesta situació, els deportats van decidir gestionar directament tot el relatiu al menjar. Amb aquesta finalitat van demanar un assistent al comandant, que accedí a enviar-los un dels miquelets catalans confinats a l'illa, Ramon Bach, fill d'una bona família de Vic.

Els dies passaven amb una lentitud i monotonia desesperants. Tots els deportats es llevaven a les set del matí, menys Jaumar, que ho feia a les nou. Entre les set i les nou, hora de l'esmorzar, es dedicaven a conversar. L'esmorzar estava format normalment per ous fregits o bunyols de bacallà, mentre que d'altres dies els servien a taula un plat de sopa de pa, amb pa i vi. Després de l'esmorzar, uns llegien, altres escrivien o xerraven, i d'altres feien una becaina. Segons que confessava Giberga, els únics moments de veritable alegria eren els que dedicava a escriure o llegir les cartes que rebia de la seva esposa. A més de les cartes personals, els deportats no paraven d'escriure exposicions i missives per trobar una solució a la seva situació. D'aquesta manera passaven el matí i les primeres hores de la tarda fins que a les cinc feien un altre àpat, que consistia en un sopa de fideus o arròs i després un mica de carn o bacallà. Giberga es queixava del menjar i reconeixia que era una mica llepafils. No menjava ni carn, ni arròs, ni fideus, raó per la qual molts dies els passava amb un parell d'ous fregits, pa i vi.

Després de dinar aprofitaven per passejar fins a les vuit o dos quarts de nou del vespre. Un cop acabaven, feien tertúlia fins a les deu, hora en què anaven a dormir. De tant en tant rebien alguna visita dels veïns de l'illa, però eren poc freqüents. La que acabem de descriure és la versió que Giberga donà a la seva esposa d'una jornada qualsevol, després que ella li demanés reiteradament explicacions de com passaven el temps. La curiositat de Margarida tenia el seu origen en diferents versions que li havien arribat sobre els atractius de l'illa i les comoditats de què presumptament gaudien el deportats. El seu marit negà amb contundència aquelles informacions, que considerava malintencionades.

Malgrat els moments que poguessin tenir d'esbarjo, les hores mortes es feien eter-nes. El pitjor, potsers, era la sensació d'incomunicació. Podien passar setmanes, fins a quatre o cinc, sense tenir cap notícia de l'Havana, única via per rebre notícies d'Europa. Quan, el 10 de gener de 1838, Giberga escrivia la quarta carta a la seva esposa, aquest encara no n'havia rebut cap ni una d'ella. La manca de notícies era terrible i Giberga li pregava que l'escrivís i que l'informés de la situació. Li recalrava, amb l'orgull ferit, que no es rebaixés a parlar amb cap dels seus enemics, «pues prefiero mil veces la muerte que bajarme ni que se baje lo que yo más estimo a esa vil canalla, pues eso sería para ellos más victoria que la venganza que han ejercido con nosotros». Giberga era molt conscient del perill que corria si tornava a Barcelona durant el mandat del baró de Meer. Desitjava retrobar-se amb la família, però tenia clar que l'encontre no podia tenir lloc a la capital catalana mentre manessin els moderats. Sabia que el seu caràcter li podia jugar una mala passada. En la carta de l'1 d'agost de 1838 comentava sense embuts: «no será en Barcelona mientras manden esos infames moderados, pues yo no podría sufrir su presencia sin insultarlos o, mejor diré, sin exigirles satisfacción del insulto o cúmulo de insultos [que] me han hecho, por lo que no quiero exponerme a ser otra vez víctima de su desenfadada ambición, sólo en el caso de estar abatidos, que será cuando se respete la ley y la justicia, podría yo vivir en Barcelona, pero mientras dure la anarquía y no haya más ley que el capricho de viles mandarines, rodeados de bajos aduladores, no seré yo quien se fíe de ellos aunque hubiera mil constituciones escritas». El sentiment de revenja era ben viu. A la carta datada el 10 de maig d'aquell mateix any era molt explícit: «nos vengaremos de tanta infamia como nos han hecho». A principis de setembre, la seva rancúnia no havia disminuït gens ni mica: «yo no entraré en Barcelona mientras los que tú llamas “moderados”, y yo serviles, estén y, sobre todo, mandando. Sí, mi bien, la reconciliación entre yo y ellos es imposible, me he de vengar, si vivo, aunque pasen cien años. Sí, y que dulce será para mí la venganza si la puedo tomar contra esta vil canalla [...]».

L'aparent silenci epistolar de Margarida Gibert es va trencar la tarda del 4 de febrer de 1838, quan Giberga va rebre la primera carta de la seva esposa, datada el 14 de novembre de 1837. La carta havia arribat a l'Havana el 7 de gener. Com podem comprovar, la lentitud de les comunicacions era desesperant. Les cartes eren enviades a través de noms ficticis i d'intermediaris amb l'objectiu que no fossin interceptades per les autoritats. Aquestes circumstàncies alentien encara més el procés. El 5 de març, Giberga escrivia novament a la seva dona i li comentava que en quatre mesos només havia rebut una sola carta, mentre que la resta de companys, exceptuant Degollada, ja n'havien rebut diverses. Giberga li demanava insistentment notícies sobre les gestions que feia per aconseguir el seu alliberament i sobre el comportament dels fills. El 23 de març tornava a escriure sense haver rebut, encara, cap altra carta. El 16 d'abril, però, tornava a escriure comunicant-li que n'havia rebut tres de cop, dues del desembre i una del gener. L'alegria era immensa.

La situació econòmica

La situació econòmica de Giberga a l'illa era complicada, però amb la signatura d'alguns pagarés i el recurs al crèdit que li oferien alguns comerciants, com

Rabassa, pogué fer front a les elevades despeses de manutenció i a les generades pels intents de fuga. Les promeses d'ajuda realitzades per alguns comerciants i la recollida de donacions entre els catalans de l'illa per als deportats resultaren totalment decebedores.

Les dificultats econòmiques es feien extensives a la família. La seva esposa, Margarida, en patia les conseqüències de Barcelona estant. Embarassada, amb set fills de diverses edats al seu càrrec, i sense disposar de prou efectiu, li reclamava contínuament poders notarials a fi de vendre algunes propietats i obtenir diners amb els quals fer front a les despeses diàries. A més, sembla que Margarida tenia problemes amb la gestió de la seva herència i amb alguns arrendataris. Davant de les peticions recurrents de la seva dona, Antoni es disculpava explicant-li que a l'illa de Pinos no hi havia cap persona que pogués autoritzar legalment l'atorgament dels poders que li demanava, i que no li era permès traslladar-se a l'Havana. Convençut que encara tenien validesa legal, li recordava, a més, que el 1823 ja li havia lliurat poders davant de les eventuais represàlies del govern del moment. Giberga aprovà la decisió de Margarida de vendre les propietats de Cornellà de Llobregat, però finalment l'operació no va tenir lloc.

Els compromisos econòmics que Giberga va contreure a l'illa també anaren a càrrec del patrimoni familiar. En aquest sentit, va donar instruccions precises a la seva esposa per abonar una carta de pagament de dos-cents duros quan li fos presentada. Les dificultats econòmiques i la disminució de les rendes es fan evidents a la carta enviada per Giberga el 15 de setembre, en la qual explica a la seva esposa que s'havia venut per trenta-dos duros la levita de tela que duia a fi de disposar de diners de manera immediata.

El miratge de l'esperança

El 15 de setembre de 1838, Giberga explicà a la seva esposa que havien escrit al nou capità general de Cuba, el general Ezpeleta, demanant-li fins quan havien de romandre a l'illa. Acompanyaren la carta d'una recomanació que Canajelas havia rebut del general Oráa. Ezpeleta contestà que, com a molt tard, el confinament s'allargaria fins al 19 de desembre, data en què es compliria un any de la seva arribada a Cuba. Aquesta notícia animà els deportats. A partir de llavors, tot van ser càlculs. Havia començat el compte enrere:

[...] así esperamos aquel día con más ansia de la que nos pintan tener las almas que dicen estar en el purgatorio, y cómo no ha de ser así, siendo esto para nosotros un verdadero infierno, privados de la vista de los que adoramos más en este mundo [...].

Els deportats, esperançats, somiaven amb el retorn. Davant d'aquella eventualitat, Giberga demanava a la seva esposa que gestionés els tràmits d'un passaport per a l'estranger. La seva intenció era traslladar-se a una població francesa a prop de la frontera amb Espanya.

La desesperació i la fuga

Les reiterades exposicions que els deportats a l'illa de Pinos enviaren a la reina Isabel II i a les Corts espanyoles sol·licitant un judici i reclamant el seu alliberament no van tenir resposta. A més, Antoni Giberga i els seus companys van veure frustrades les seves esperances d'acabar el captiveri i marxar de l'illa en conèixer el contingut de la Reial ordre de 20 de juliol d'aquell any segons la qual, a petició del baró de Meer, la reina prolongava indefinidament la deportació fent bones les «poderosas razones de política y conveniencia pública» adduïdes pel capità general de Catalunya. El 27 d'octubre, ja coneixent la providència, els deportats es dirigiren una vegada més al monarca reclamant justícia i una solució definitiva a la seva situació, però el mateix Giberga escrivia a la seva esposa que no tenia esperances d'aconseguir cap resultat positiu i li demanava que procurés fer tot el que estigués al seu abast per aconseguir-li un passaport.

Certament, els precedents no convidaven a l'optimisme. A més, les darreres providències preses pel governador de l'illa, José M. Isla, sobretot després de conèixer el contingut de l'esmentada Reial ordre, anaven en la línia d'endurir les condicions del confinament. Segons que sembla, Isla havia modificat ostensiblement el seu comportament envers Giberga i els seus companys en donar crèdit als rumors que sostenien que els deportats projectaven fugir i que podien estar organitzant un avalot en connivència amb els miquelets. El comandant no sols acompanyà la darrera exposició dels deportats amb un informe clarament negatiu, sinó que decidí extremar algunes mesures de vigilància i limitar els seus moviments. Els deportats mateixos ho recordaven al fullet *Cuatro palabras sobre la representación forjada en la isla de Pinos en elojio de sus comandante, el capitán D. José María Isla y contra los catalanes fugados de la misma*:

Que estaba prevenido contra nosotros lo prueba el hecho de habernos mandado por sí, que limitáramos los paseos al radio de un cuarto de legua, que retiráramos a las diez de la noche con prohibición de salir después, y el sirviente desde el anochecer, con amenazas de otras providencias.

A més a més, sempre segons la versió dels deportats, el comandant es proposava traslladar-los imminentment als llocs més retirats i remots de l'illa per evitar que es relacionessin amb els miquelets i altres veïns. Tot plegat va fer témer el pitjor a Giberga i als seus companys, que van resoldre escapar-se abans no fos massa tard.

Una decisió desesperada

El vespre del 12 de novembre, molt angoixats per l'actitud del comandant, la majoria de deportats decidiren fugir. Tot just el dia abans, Giberga havia rebut una carta de la seva esposa en què ella semblava advertir-lo de la intenció del baró de Meer d'encausar-lo per l'assassinat de Marià Vehils. Fins i tot Jaumar, que fins aleshores no havia volgut participar en cap de les temptatives de fuga del grup, un cop assabentat del contingut d'aquella missiva, decidí fer-se escàpol. Únicament Baiges, força malalt, i Bruguera, potser mancat de recursos o solidari amb el seu company, van resoldre quedar-se. La resta, com ja hem assenyalat, convençuts que les seves vides corrien perill si eren traslladats «al paraje más desierto y malsano de la isla, llamado Cabo francés», com recordava Rafael Degollada, activaren a la desesperada un pla de fuga, que, segurament, feia temps que preparaven. Veiem com ho explicaren a la *Justificación*:

La emprendimos sin probabilidad de éxito, cerrando los oídos y negando la reflexión al cúmulo y magnitud de los peligros que íbamos a cometer, abandonamos los equipajes, y nos abandonamos también nosotros.

Giberga i la resta de companys passaren els dies següents amagats, travessant l'illa en secret, conduïts i ajudats per alguns illencs còmplices que, a més de guiar-los pel territori i ajudar-los a sortejar els controls, els proporcionaren aliments. El testimoni dels protagonistes remarca la duresa, la incomoditat i els perills de la fugida a la desesperada: «en la primera noche y en los diez y seis días que divagamos por las crestas de las sierras, ciénagas, lagunas y pinares de la colonia, tuvimos muchas ocasiones para asegurarnos, que debió arredrarnos la empresa, y que sólo la desesperación pudo habernos decidido y salvado, como nos salvó». La travessa per un territori ignot, l'avenç per terrenys difícils havent de superar diversos cursos d'aigua i abundants zones pantanoses on l'assetjament dels mosquits es feia especialment intens; el fred, la gana, les tempestes sofertes estoicament i les nits passades a la intempèrie sense poder descansar per por de ser capturats, donen fe de les penoses circumstàncies en què van passar les primeres jornades. No va ser fins al dia 28 de novembre que aconseguiren sortir de Pinos a bord d'una embarcació que se'ls proporcionà i amb què foren conduïts a Cuba.

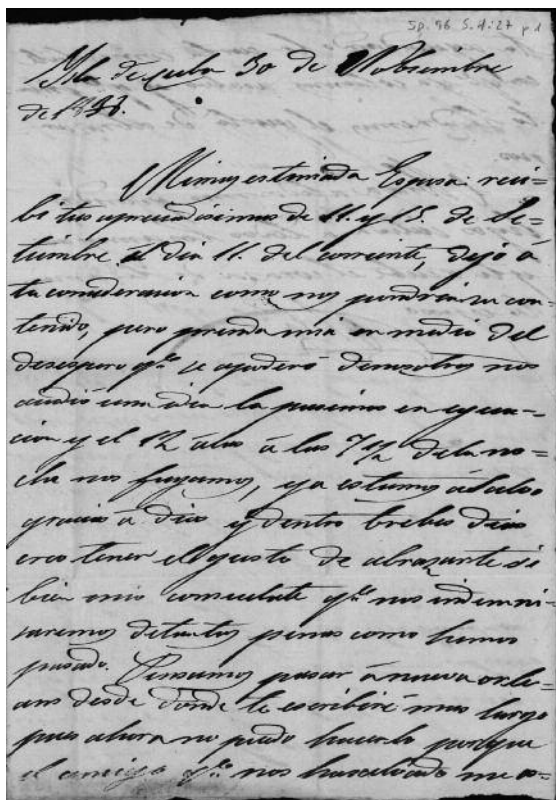
En territori cubà hi restaren deu dies, els dos primers amagats al bosc i els restants, allotjats per nadius en diverses cases particulars, fins que els fou donada l'ordre de passar al nord de l'illa per embarcar. Giberga, en una de les seves cartes, explicava que després de dies de «hambre, frío, muchísima agua, pues casi siempre íbamos mojados», a Cuba hi havien trobat un confort relatiu, ja que van ser «tratados con una amabilidad y esmero que no podíamos esperar». Els deportats, un cop arribats a Europa, volgueren tributar públicament el seu agraïment per l'hospitalitat i les atencions de què havien estat objecte. La col·laboració trobada en l'una i l'altra illa fou determinant per a l'èxit de l'empresa, i el tracte amable que se'ls dispensà, especialment a Cuba, no podia deixar de contrastar vivament amb les penalitats de la travessia i l'animadversió de les autoritats militars. Tot amb tot, les atencions i els serveis no foren gratuïts. Els aliments, l'allotjament, les embarcacions i els

guies que menaren els fugitius a través del territori comportaren despeses de consideració. El mateix Giberga ho expressava clarament en privat en una de les seves missives: «hemos padecido mucho, y hemos gastado mucho dinero».

De Nova Orleans a Le Havre

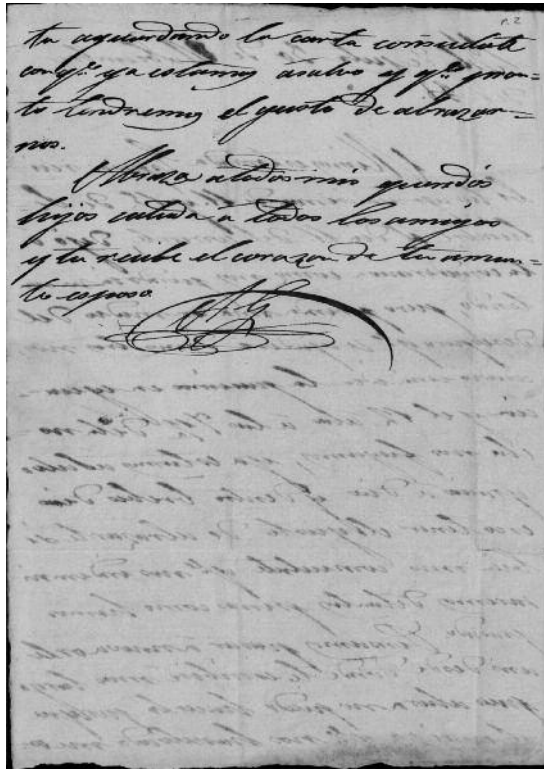
Des del nord de Cuba, els deportats van agafar un vaixell que els portà fins a Nova Orleans, a Louisiana, als Estats Units d'Amèrica, on haurien arribat el 13 de desembre, un mes després de la seva fuga de Pinos. Des d'aquella ciutat, Giberga, Degollada, Jaumar, Munné, Ribot i Canalejas van subscriure i publicar un text titulat *Nuestra evasión de la isla de Pinos*, en què justificaven la seva fuga i n'explicaven les causes i circumstàncies.

Durant els vuit dies que van restar als Estats Units d'Amèrica, els progressistes catalans van quedar admirats per l'ambient de llibertat del país i per la seva gran activitat econòmica. «La unión americana está dando una lección práctica a todos los que combaten el principio de libertad», afirmarien emfàticament a la seva tornada a Europa. Cap referència, però, a l'esclavitud. Ribot, que continua-

ANVERS.

Text de la carta d'Antoni Giberga enviada a la seva esposa des de l'illa de Cuba el 30 de novembre de 1838. Font: AHCB, Fons Antoni Giberga, 5D.96 s.1 27 p 01, 5D.96 s.1 27 p 02

REVERS.
Text de la carta d'Antoni
Giberga.

va aprofitant les circumstàncies per donar expansió a la seva musa creativa, dedicà una de les seves trobes al Mississipi, el «majestuoso río», que desembocava no lluny d'allà, després de travessar la terra «Do nació la libertad».

Yo tus aguas he bebido
Después de un año de penas,
Después de un año perdido
Entre abyección y cadenas...
Gracias te da este cautivo
Que ha buscado fugitivo
Un solaz en tus arenas.

Giberga i la resta de companys deixaren Nova Orleans el 21 de desembre per embarcar en una fragata anomenada *Rambler* que els havia de portar fins a Le Havre, al nord-oest de França. La seva intenció, inicialment, era dirigir-se directament al port de Marsella, però l'elevat preu del passatge els va fer decantar per aquesta opció més econòmica. Després de més de quaranta dies de navegació, els profugus arribaren a Europa. Giberga ho féu amb la identitat d'Antonio Bosch, nom amb el qual va sol·licitar el passaport als Estats Units d'Amèrica.

El retorn a Europa

Després de gairebé un mes i mig de travessia des de la seva sortida de Nova Orleans, la fragata *Rambler* arribà al port francès de Le Havre, situat a la riba dreta de l'estuari del Sena, amb Antoni Giberga i els seus companys a bord. Era el 3 de febrer de 1839. Havien passat tres mesos i tres setmanes des de la seva evasió de l'illa de Pinos i, aproximadament, catorze mesos i dues setmanes des que, per ordre de Ramon de Meer, foren embarcats al bergantí *Guadalete* desconeixent la seva sort i la seva destinació.

La intenció inicial no era arribar al port normand, sinó a Marsella, molt més a prop de la frontera amb Espanya. A mitjan desembre, encara des de Nova Orleans, Giberga explicava a la seva dona la intenció d'agafar un vaixell de càrrega que els conduís cap a aquell port de la Mediterrània. Contemplaven l'eventualitat d'embarcar-se en una nau cap a Bordeus si l'oportunitat es presentava abans, però, en tot cas, la determinació era acabar arribant a Marsella, per tal com en aquella ciutat hi tenien amics i contactes i, sobretot, perquè sent molt més propera a Barcelona, els familiars s'hi podien desplaçar amb més facilitat. Giberga entenia que aquella proximitat facilitaria, també, la gestió dels seus interessos a Catalunya. La decisió final de fer cap a França per Le Havre no canvià gaire els plans inicials, perquè els fugitius van mantenir la seva intenció de traslladar-se, posteriorment, per via terrestre, fins a la ciutat provençal.

El retrobament amb Monlau a París

El grup abandonà Le Havre només un dia després d'haver-hi arribat, però, abans de desplaçar-se fins al sud del país, resolgueren passar per París, on pensaven romandre aproximadament una setmana. Allà van ser rebuts per Pere Felip Monlau, que, com hem explicat anteriorment, havia fugit de Barcelona poc després de l'assassinat de Marià Vehils. Giberga envià una de les cartes a la seva dona, amb data 6 de febrer, des del domicili parisenc dels Monlau.

L'expatriació de Monlau va ser sensiblement diferent a la de Giberga i la resta de deportats. En els poc menys de dos anys que s'estigué a França, va tenir l'oportunitat d'establir contacte amb un gran nombre de metges i científics. Tingué, doncs, l'ocasió d'ampliar la seva formació intel·lectual, de prendre contacte directe amb els debats culturals en voga i d'informar-se sobre les principals innovacions científicotècniques del moment. En aquesta línia, una part substancial del seu temps a França el dedicà a estudiar el sistema d'ensenyament públic amb

la intenció de «importar luego a mi patria conocimientos e ideas útiles y de provechosa aplicación». Així ho deixà escrit en un llibre que publicà a Barcelona el 1840, poc després de tornar, titulat *De la instrucción pública en Francia. Ensayo sobre su Estado en 1838 y 1839*.

A primers del 1839, de París estant, Monlau assistí als primers passos de la difusió pública de la daguerreotípia i, des d'aquella ciutat, envià un informe a la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona i un llarg comunicat a la revista *El Museo de familias*, en què retia compte d'aquell procediment innovador i en comentava les possibles utilitats. Posteriorment, ja tornat a Barcelona, va tenir un paper important en el fet que l'acadèmia adquirís l'equip de daguerreotip que havia portat de França el gravador Ramon Alabern, el qual havia rebut classes pràctiques del mateix Daguerre. Monlau també participà en l'organització de la primera exhibició pública d'aquell invent a Barcelona. L'11 de novembre de 1839, *El Constitucional* informava de l'històric esdeveniment:

El primer ensayo verificado en Barcelona, y probablemente en España, con el Daguerrotipo, ha dado hoy lugar a una verdadera solemnidad. Conforme a lo anunciado, D. Ramón Alabern, artista grabador, con el aparato que acaba de adquirir la Academia de ciencias naturales y artes, ha sacado la vista del edificio de la Lonja y de la hermosa manzana de casa Xifré, desde el espacio terrado de las casas que forman la esquina de la calle Castaños.

La placa obtinguda va ser sortejada el dia 14 entre les persones que havien comprat els números que es venien en diferents llibreries de la ciutat. El sorteig se celebrà a les dotze del migdia a la seu de l'Acadèmia de Ciències Naturals i Arts. La placa s'ha perdut, però es conserva un gravat al metall d'Antoni Roca publicat a *España. Obra pintoresca* de Francesc Pi i Margall que molt probablement s'inspirà en el d'Alabern.

L'ordre de captura dels fugitius i el trasllat a Marsella

Des de París, tement destorbs o represàlies dels moderats, Antoni Giberga demanava discreció a la seva esposa: «no digas nada de nuestra evasión y mucho menos de nuestra llegada a Francia». Malgrat les mesures de precaució, el 10 de febrer, *l'Eco del Comercio* de Madrid es feia ressò d'una notícia publicada per *El Eco de Aragón*: «Tenemos a la vista una carta que dice: “En la noche del 12 al 13 del corriente mes (de noviembre) se fugaron Degollada, Giberga, Canalejas, Jaumar, Ribot y Munner, e ignorando su rumbo y paraderos”. Y en otra se nos asegura que han salido requisitorias de nuestro gobierno contra ellos, siendo Zaragoza una de las ciudades a donde se han enviado con encargo de prender a aquellos infelices». Com no podia ser d'una altra manera, les autoritats havien cursat ordres de cerca i captura dels fugitius.

Sense saber-ho, però després que les autoritats podien haver donat les ordres pertinents per detenir-los, els fugitius tenien com a prioritat apropar-se a la frontera al més aviat possible per intentar reorganitzar la seva vida a l'exili. Per a Antoni, el que era peremptori en aquells moments era arribar a

Marsella i retrobar-se amb la família. Insistia en la idea de retrobar-se a la ciutat provençal, però es mostrava predisposat a instal·lar-se en un altre punt si així ho desitjava la seva dona.

Margarida no tardà a suggerir-li la possibilitat d'establir la residència a Portvendres, al Rosselló, però Antoni se'n mostrà poc partidari, alegant que era una «población pequeña, muy triste», on resultaria difícil oferir una bona educació als seus fills i trobar una ocupació que els permetés garantir el sosteniment de la família.

En les darreres cartes, especialment en les enviades des de Marsella, Giberga deixà de banda l'explicació de les seves vivències personals i prioritzà les gestions relacionades amb el viatge de la seva dona des de Barcelona i l'arranjament de les qüestions vinculades amb la partida i instal·lació subsegüent de la família a França. Antoni deixà, en bona mesura, la iniciativa i la resolució dels preparatius en mans de l'esposa, per bé que l'esperonà a no demorar la sortida i l'advertí de la necessitat d'estalviar: «mi evasión me ha costado mucho, por lo tanto es preciso que procuremos ahorrar todo lo que podamos, y así tú misma determina lo que te parezca más acertado y más económico».

Antoni aprovà la resolució de la seva esposa de venir acompanyada únicament de tres dels vuit fills, deixant la resta a càrrec del seu fillastre Ferran Puig, i davant els dubtes de Margarida sobre quin equipatge i mobiliari convenia transportar, li recomanava d'embarcar fins a Marsella el mobiliari bàsic per fornir una casa, prescindint d'aquelles peces que, pel seu volum, fossin excessivament cares de traslladar. Al mateix temps, li demanava de cercar una bona minyona catalana que els pogués acompanyar per instal·lar-se amb ells i, pel que feia als diners, li demanava de portar «duros españoles, menos los provinciales o napoleones, por ningún estilo pesetas, porque no pasan, y en el último extremo onzas de oro, pues aquí no valen más que 83 francos. Por último consulta con Fernando si sería útil tomar letras».

A finals del febrer del 1839, l'arribada de Margarida Gibert i tres dels seus fills a Marsella semblava propera. En el mes d'abril, des d'aquella mateixa ciutat, Giberga i els cinc deportats pròfugs van subscriure un text col·lectiu, publicat posteriorment a Barcelona, destinat a explicar els fets i les circumstàncies de la seva detenció i el posterior confinament, la fuga i el retorn a Europa, en un exercici que cercava la rehabilitació de la seva imatge davant l'opinió pública, i l'ajustament de comptes amb els responsables de la seva deportació. En el seu retorn a Europa, alguns dels companys de Giberga, com Jaumar, Degollada i Canalejas, van redactar i publicar sengles textos justificatius i de desgreuge personal. Giberga també redactà un escrit personal, però, per circumstàncies desconegudes, no s'arribà a publicar.

L'estada a Marsella fou breu. Al juliol del 1839 Giberga i la resta de pròfugs ja eren a Barcelona, el canvi de conjuntura política, amb la substitució del baró de Meer al capdavant de la capitania general de Catalunya, afavorí el retorn dels deportats. Segons *l'Eco del Comercio* de Madrid, la seva arribada a la ciutat comtal i el retrobament definitiu amb les famílies respectives s'havia produït el 26 de juny, «bien que con la obligación de permanecer arrestados en sus casas hasta que el gobierno resuelva sobre si caducó o no la orden de captura dada contra ellos luego de haberse fugado de aquella isla».

III. EL TRIENNI ESPARTERISTA

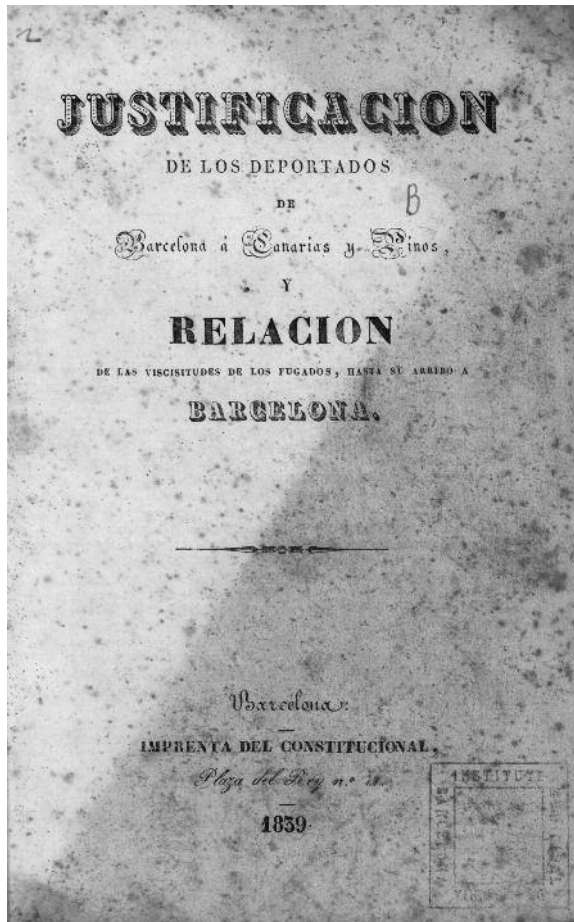
L'arribada a Barcelona i la reincorporació a la vida política

Al juny del 1839, quan ja feia setmanes que corrien rumors sobre el seu relleu, Ramon de Meer va ser reemplaçat per Jerónimo de Valdés y de Noriega al capdavant de la Capitania General de Catalunya. La substitució del baró de Meer arribà després de mesos de tensió entre la màxima autoritat militar del Principat i el govern espanyol de concentració presidit per Evaristo Pérez de Castro. L'executiu, amb la connivència d'Espartero, procurà des del principi posar terme als comandaments militars regionals que, de fet, actuaven des de feia mesos de manera independent al govern. La voluntat de revertir aquella situació topà aviat amb l'actitud autoritària del baró i provocà que aquest darrer presentés la seva dimissió a finals de gener. Una part de la burgesia barcelonina (Junta de Comerç, Comissió de Fàbriques) i de les autoritats polítiques del Principat (Ajuntament de Barcelona, diputacions provincials i representants catalans a Corts) es van mobilitzar per evitar que aquesta fos acceptada pel govern. Tot amb tot, els atacs carlins a Ponts, Manlleu i Ripoll en els mesos de març, abril i maig van acabar per precipitar el recanvi del capità general.

Ramon de Meer abandonà definitivament Barcelona la nit del 13 al 14 de juny de 1839 a bord del vapor *Delfín*. L'acompanyava el seu segon, el general Manuel Bretón, que, des del 24 d'octubre de l'any anterior, havia ocupat interinament el càrrec de governador civil de Barcelona, en substitució de José Mª Cambronero. Amb el relleu de les màximes autoritats militars, Barcelona entrà en vies d'una relativa normalització política i constitucional. De seguida van ser alliberats alguns presos polítics i es procedí al restabliment de l'Ajuntament progressista, que va substituir el consistori nomenat darrerament pel baró de Meer.

El retorn a Barcelona

És just en aquest context que es produí el retorn a Barcelona d'Antoni Giberga i la resta de companys fugitius. Uns dies després de la seva arribada, s'aixecà l'estat de setge i el dia 24 de juliol tornà a la ciutat l'exalcalde Guillem Oliver, que havia estat detingut a l'octubre del 1837 i deportat seguidament a Mallorca. Un altre símptoma de normalització va ser la represa d'*El Constitucional*, que va reaparèixer el 23 de juny, vint mesos després d'haver estat suspès. Aquelles circumstàncies de més llibertat són les que van permetre que els deportats a Pinos acabessin de publicar llurs escrits de justificació i de desgreuge. Sense anar més lluny, la *Justificación* col·lectiva de Giberga i els altres

Portada de la *Justificación de los deportados de Barcelona a Canarias y Pinos y relación de las vicisitudes de los fugados, hasta su arribo a Barcelona*, text justificatiu publicat pels deportats l'any 1839. Font: AHCB, B 1839 8º op. 9 CD 176

cinc escàpols, tot i que havia estat escrita en la seva major part a la ciutat de Marsella, va ser publicada a l'estiu del 1839 a Barcelona. Amb el relleu del baró de Meer, l'escriptor progressista Joaquim del Castillo y Mayone, exmembre del sisè batalló de la Milícia Nacional del qual havia estat comandant Antoni Giberga, aprofità per donar a la impremta uns versos de contingut polític sota el títol *Espinas sembradas por la dictadura político-militar en Cataluña o Los veinte meses*, publicació on arremetia contra les autoritats militars i polítiques de l'etapa dictatorial, a les quals dedicà l'epitafi següent:

Este túmulo encierra
tres cuerpos, tres despojos infernales:
sólo su nombre aterra,
que origen fueron de infinitos males:
de Meer, tirano fiero,
Bretón y Cambronero:
¡Satánica figura!
Sumergen Cataluña en amargura.

No tenim gaires dades sobre l'activitat d'Antoni Giberga en els mesos immediatament posteriors al seu retorn a Barcelona. Sabem, però, que tingué un paper en la direcció d'uns combois adreçats a abastar determinats punts estratègics controlats pels liberals a les acaballes de la guerra carlina a Catalunya, quan ja s'havia signat el conveni de Bergara. Segons els fulls de serveis que es conserven a l'Archivo Histórico Nacional, «[...] en 1º de octubre de 1839, fue destinado al cuartel general en representación del asentista principal de pan y pienso del Principado, habiendo dirigido personalmente el apresto y conducción de los comboyes por lo tocante a harinas y cebadas, mandadas por los Exmos. Señores generales, Valdés, Buerens y conde de Pera-Camps, y por consecuencia se halló en las sangrientas acciones que contra los rebeldes sostuvo el ejército para la protección de dichos comboyes, habiendo merecido su comportamiento la aprobación de los jefes de la Hacienda militar». Molt probablement les «sangrientas acciones» a les quals fa referència alludeixen a algun dels enfrontaments que l'exèrcit isabelí va mantenir amb les forces carlines pels volts de Peracamps i Llobera, zona de pas habitual dels combois amb els quals es pretenia abastar Solsona.

Encara resulta més enigmàtic el comentari que es publicà al periòdic madrileny *Eco del Comercio* el 17 de desembre de 1842, on es qualificava Antoni Giberga com una de les persones que «más figuraron en los acontecimientos del Mas de las Matas». Ignorem quin paper va tenir Giberga en els fets ocorreguts en aquella població aragonesa on Espartero establí el seu quarter general a la tardor del 1839 i punt des del qual es redactà el manifest de Linage a través del qual l'heroi de Bergara expressà la seva oposició a l'executiu moderat presidit per Pérez de Castro.

Mentrestant, la relativa normalització constitucional, el restabliment de la llibertat d'impremta i la convocatòria d'eleccions municipals i a Corts van donar peu a una represa de les lluites polítiques entre moderats i progressistes a la capital catalana. Tanmateix, per bé que la situació a Barcelona era molt més favorable per a Giberga i els seus correligionaris després del relleu del baró de Meer, els progressistes es trobaven força lluny de recobrar les quotes de poder que havien assolit durant la breu conjuntura de 1836-1837, abans de l'inici de la dictadura militar. No ho farien sinó amb posterioritat al pronunciament esparterista. L'Ajuntament, certament, era d'orientació majoritàriament progressista, però la Diputació de Barcelona, amb uns diputats provincials situats inequívocament en l'òrbita del moderantisme des de les darreries del 1837, no experimentà cap alteració significativa en la seva composició fins als mesos de setembre i octubre del 1840.

Els moderats guanyaren de manera folgada les eleccions per a diputats a Corts del gener del 1840 i van aconseguir una gran majoria a la cambra. Els can-

didats progressistes, entre els quals hi havia companys de Giberga com Joaquim Jaumar o Pere Felip Monlau, van patir una severa derrota. La reobertura de les Corts a mitjan febrer va estar marcada per la tensió i la polèmica, perquè els progressistes acusaren insistentment els moderats d'haver manipulat les eleccions i d'haver-se servit de la influència governamental i dels ressorts de l'Estat per assegurar-se la victòria. La impossibilitat de reconciliació entre les dues famílies del liberalisme es va posar de manifest en el procés de discussió i aprovació de les actes.

Des de l'inici de la legislatura, els moderats van fer passos per impulsar un programa de caire conservador que es proposava, entre altres coses, limitar la participació política amb la restricció de la base electoral, posar fre a la llibertat d'imprensa, intensificar el control governatiu sobre l'administració local i enfortir el poder de la corona. És en aquest marc que cal incloure la presentació, per part dels moderats, d'un projecte de llei municipal que reduïa dràsticament el nombre d'electors i elegibles, i deixava el nomenament d'alcaldes en mans del poder executiu i dels delegats governatius. La nova llei era una peça fonamental d'aquella reforma conservadora. Volia posar terme a l'autonomia municipal i al radicalisme popular, i comprometia la posició de força del progressisme en el món local. La discussió de la llei es va allargar durant bona part de la primavera del 1840 i va ser aprovada, finalment, el 5 de juny amb el recolzament de l'àmplia majoria parlamentària moderada. Els progressistes s'hi van oposar decididament des del Congrés, on eren clarament minoritaris, i des de la premsa, amb capçaleres com la barcelonina *El Constitucional*. El progressisme també va utilitzar la seva posició de força en el món local, confirmada feia uns mesos en les eleccions municipals del desembre del 1839. Nombrosos ajuntaments, entre els quals el de Barcelona, presidit pel progressista Josep Maluquer, van elevar peticions a les Corts a fi d'evitar que la tramitació de la llei prosperés. Finalment, la sanció reial al text al juliol del 1840 acabà desencadenant un aixecament progressista que resultà en l'obertura d'un nou cicle polític en el qual Antoni Giberga recobrà protagonisme. Ens hi referirem més endavant.

La Sociedad para la mejora del sistema carcelario

No tenim gaires dades sobre l'activitat política d'Antoni Giberga en el temps que transcorre entre el seu retorn a Barcelona i l'inici de l'etapa coneguda amb el nom de trienni esparterista. Això no significa que estigués desvinculat de la vida pública. De fet, el seu nom apareix entre els socis de *la Sociedad para la mejora del sistema carcelario correccional y penal de la provincia de Barcelona*. L'associació barcelonina s'havia creat a imatge i semblança d'una iniciativa de projecció estatal creada a Madrid, que havia començat a caminar unes quantes setmanes abans. En el cas de Barcelona, l'entitat va comptar amb l'impuls inicial de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País (SEBAP) i quedà instal·lada definitivament en el mes de març del 1840. Els redactors del portaveu progressista *El Constitucional*, que van resseguir la constitució de la nova entitat, van posar de manifest la seva satisfacció en considerar que aquella iniciativa es podia entendre com el fruit primerenc d'un incipient principi d'associació.

La nova societat, de caràcter filantròpic, es proposava, d'acord amb les seves bases constitutives, de «llevar la reforma y perfeccionamiento de la parte material y moral de las cárceles, casas de corrección y presidios al mayor grado posible». L'entitat va tenir com a primer president Ramon de Sabater i com a secretari el metge i progressista significat Ramon Ferrer i Garcés, que havia presidit la mesa electoral de què Giberga havia estat escrutador en les eleccions de l'octubre del 1837. En la memòria dels treballs de la societat llegida el 12 de juny de 1841, recordant la crida de la SEBAP i els moments previs a la constitució formal de l'entitat, el secretari afirmava: «A su llamamiento, acudieron por un espontáneo movimiento de generosidad, un considerable número de personas benéficas no menos deseosas de contribuir a tan laudable objeto; y una suscripción numerosa de sujetos de todas opiniones y categorías vino a colmar los deseos de aquella Corporación». La nova associació aconseguí el suport de significats progressistes com Jaumar, Monlau, Ronquillo, Castanys, Canalejas (que entre el 1858 i el 1863 seria director de la casa de correcció de Barcelona), Munné, Degollada o Raüll, entre d'altres. Com veiem, a més de Giberga, bona part dels seus companys de deportació van donar suport a aquella iniciativa. Presumiblement, l'experiència del seu confinament a Cuba i Pinos els havia sensibilitzat especialment sobre la necessitat de millorar les condicions de reclusió. L'empresa, de marcat caràcter reformista i regenerador, anava en sintonia amb un corrent d'abast europeu que pregonava la reforma del dret penal i la millora dels sistemes carcararis, en una línia de pensament que podríem remuntar a l'obra del jurista i economista italià Cesare Beccaria (1738-1794).

Polèmica entorn a l'actuació del general Tacón

Des del mes de maig del 1840, el qui era governador i capità general de l'illa de Cuba quan hi arribaren Giberga i la resta de deportats, Miguel Tacón, es convertí en protagonista involuntari d'una sèrie d'escrits publicats a les pàgines d'*El Constitucional*.

La polèmica començà amb la publicació de la notícia de l'arribada a Barcelona del general. L'autor de la nota s'identificà amb les sigles «N.B.». En les setmanes següents, s'interpel·là directament el general en diverses ocasions, demanant-li explicacions i exigint-li responsabilitats davant l'opinió pública a propòsit de la seva actuació al capdavant de la capitania i del tracte desconsiderat i inhumà dispensat als deportats liberals a ultramar. En un dels diversos comunicats adreçats al diari, publicat el 8 de juny i firmat per «unos amigos de la familia de Baiges», es responsabilitzava el governador de la mort prematura de Josep Baiges, deportat a Cuba juntament amb Giberga i la resta de companys, per tal com consideraven que la seva defunció havia estat conseqüència «de los padecimientos que le hiciera sufrir el general Tacón con sus bárbaras providencias». El fet que a l'escrit se cités nominalment tots els liberals catalans deportats a Pinos a l'octubre del 1837 excepte Antoni Giberga va fer que, uns dies més tard, «unos amigos de Giberga» publicuessin un comunicat en el mateix diari reivindicant la seva figura i demanant explicacions per aquella omissió. Davant d'aquell requeriment, els anomenats amics de Baiges van res-

pondre que havia estat un oblit involuntari i accidental. Ignorem si l'omissió va ser absolutament fortuïta o si responia a algun tipus de rancúnia o diferència entre els liberals i les famílies respectives, però sembla clar que l'escrit ferí la sensibilitat de l'entorn proper a Giberga.

L'arribada de la família reial a Barcelona i el pronunciament progressista

Mentre aquella sèrie d'interpel·lacions a Tacón es continuaven publicant a *El Constitucional*, es produí l'arribada a Barcelona de la reina regent i les seves filles. Per bé que el pretext del viatge fins a Catalunya era que Maria Cristina havia de «prendre les aigües», el mòbil veritable és que la reialesa cercava apropar-se al general Espartero a fi d'aconseguir el concurs necessari per apuntalar la reforma conservadora del sistema i superar la crisi política del moment. L'entrada reial a la ciutat comtal es produí el dia 30 de juny de 1840 i la del general, el dia 13 de juliol. La rebuda que el poble barceloní dispensà a aquest darrer va ser multitudinària i entusiasta; eclipsà la donada a la regent pocs dies abans i posà de manifest el suport i la popularitat de què disposava Espartero entre els sectors populars i les files progressistes de Barcelona.

Ni les conferències prèvies mantingudes entre Lleida i Esparreguera, ni tampoc la trobada a Barcelona no serviren perquè la regent i el general es possessin d'acord. La notícia de la sanció reial de la llei orgànica d'ajuntaments provocà l'enuig d'una part del poble barceloní. La nit del 18 de juliol, grups de revoltats que exigien l'anul·lació de la llei d'ajuntaments i la dimissió del govern es van concentrar a la plaça de Sant Jaume, van aixecar algunes barracades i van prendre el control de l'entorn. La intercessió d'Espartero va contribuir a calmar momentàniament els ànims. Valent-se de la seva posició, aconseguí que la reina canviés el govern, però no pas que revoqués la llei d'ajuntaments.

En aquest context, tres dies més tard, en plena crisi política, el moderantisme barceloní va voler presentar la seva rèplica amb una manifestació de suport a la reina regent al pla de Palau. La concentració, coneguda com l'«avalot de les levites», acabà amb una batussa després que, presumptament, es proferissin crits contra el nou govern i el duc de la Victòria. Antoni Ribot i Fontserè, company de deportació de Giberga, es referí a aquell episodi a *El romancero del conde-duque o La nueva regencia*, publicat el 1842:

No quedó cabeza sana,
 Hubo fracturas a escote,
 Qué arma fiera es el garrote
 Y además muy catalana.
 ¡Cuántos cráneos se rompieron,
 Miembros se acardenalaron,
 Camisas se desplancharon,
 Casacas se descosieron!
 A qué hombre de corazón
 No desconcierta y espanta

Ver mezclada sangre tanta
Con pomada y almidón!

Els incidents continuaren l'endemà, 22 de juliol, quan el jove advocat moderat Francisco Balmas, que el dia abans havia pres part en la manifestació, va ser assassinat al seu domicili del carrer de Sant Pau després d'un intercanvi de trets en què ell mateix va abatre tres dels seus assetjadors. Un cop mort, el seu cadàver va ser llençat pel balcó i arrossegat pels carrers de Barcelona. Aquella mateixa jornada també va ser assassinat Manuel Bosch de Torres, tinent de la milícia, i va ser assaltada la impremta del diari moderat *El Guardia Nacional*. El periòdic progressista *El Constitucional*, per bé que deplorava els esdeveniments, no s'estava de justificar-los parcialment, presentant-los com una reacció lògica a successos anteriors:

[...] la anarquía de los bufetes trae necesariamente la bullanga de las calles. Las masas, como los niños, tienen muy vivo el instinto de imitación. [...]. El barón de Meer, por ejemplo, suprimió ilegalmente el constitucional por medio de un simple oficio; las masas quisieron anteayer suprimir bruscamente también el g. nacional arrojándolo la imprenta á la calle; tan injusto estuvo el barón en 1837, como injustos han sido los grupos en 1840; pero a no mediar ejemplo de aquel tiranuelo, seguramente no habría habido imitadores. Los puñales y pistolas de los grupos son el remedio de las cuerdas, esbirros y cañones de otra época. Los conservadores huyendo en 1840 por Atarazanas para salvar la vida, son segunda edición de los progresistas huyendo en 1837 de las deportaciones de Meer o de los palos de Bretón.

Les paraules publicades a *El Constitucional* reflecteixen l'ambient enterbolit i l'esperit de revenja que impregnava les relacions polítiques a la Barcelona de l'època.

Els incidents van provocar que Espartero publicqués immediatament un ban rigorós en què declarava l'estat de setge a Barcelona. La ciutat va estar en aquell estat d'excepcionalitat jurídica fins al 25 d'agost. Mentrestant, tot just tres dies abans d'aquella data, la reina regent havia abandonat la ciutat comtal per traslladar-se a València. Només uns dies més tard, l'1 de setembre, es produí a Madrid un pronunciament liberal progressista contra el ministeri i l'endemà es constituí a la capital del regne una Junta de govern provincial presidida pel progressista Joaquín María Ferrer. En el transcurs d'aquell mes, el moviment de juntes es va estendre pel país amb la connivència d'Espartero i de la major part de l'exèrcit. Els progressistes anaren recuperant la iniciativa política. El desenvolupament dels esdeveniments acabà amb l'abdicació oficial de Maria Cristina el 12 d'octubre i la seva marxa cap a l'exili al cap de cinc dies. S'iniciava, així, la regència del general Espartero, que quedaria refermada oficialment amb el mandat de les Corts el 10 de maig de 1841.

Mentrestant, el dia 1 d'octubre, després de més de tres setmanes de gestions, quedà definitivament constituïda a Barcelona la Junta provisional de govern de la província. Els vocals que la formaven havien estat nomenats per comissionats municipals dels partits judicials de la demarcació. La Junta es constituí amb un cert retard respecte de les homòlogues d'altres províncies.

Antoni Giberga va ser elegit membre d'aquella Junta amb tretze individus més, entre els quals hi havia, per exemple, Pau Pelachs i Boadella i Joan Antoni de Llinàs, alcalde segon i síndic primer de l'Ajuntament de Barcelona, respectivament. La major part dels vocals eren hisendats, professionals liberals, comerciants i fabricants. La presidència de la Junta va recaure en el capità general Van Halen i la vicepresidència, en Juan Ramón Llorente, cap polític provincial. L'acte d'instal·lació de la Junta va tenir lloc al solemne i emblemàtic Saló de Cent. Giberga i la resta de vocals presents van prendre possessió del seu càrrec jurant defensar la constitució de l'Estat, el tron d'Isabel II i la independència nacional.

Així, de la mà dels darrers esdeveniments i de l'emergència d'una nova hegemonia progressista, Antoni Giberga assolí, com veurem, un protagonisme renovat, assumint càrrecs, com els de diputat provincial i comandant de la Milícia Nacional, que ja havia exercit abans de la seva deportació a l'octubre del 1837.

Una nova hegemonia progressista

La Junta provisional de govern de la província de Barcelona es constituí l'1 d'octubre de 1840. En una allocució adreçada a la ciutadania, reconeixia que s'havia constituït amb un cert retard respecte a les d'altres províncies, però destacava que tenia una representativitat més gran perquè comptava amb membres de tots els partits judicials.

Gibera i la resta de membres sotasignats del comunicat afirmaven estar «decididos a arrostrar toda clase de peligros», i asseguraven que la Junta no es dissoldria fins a haver consolidat els objectius de la revolució. Aquell mateix dia, la Junta provisional adreçà una comunicació a l'Ajuntament reconeixent en el consistori el veritable promotor de la seva creació. L'endemà s'adreçà a les homòlogues provincials a fi d'anunciar la seva constitució i comunicar la voluntat de cooperar per aconseguir la «regeneración política» i «el estable afianzamiento y definitiva consolidación de las libertades populares» amb les quals s'ampliaria el marc de participació i representació política.

L'acció de govern de la Junta provisional

Les primeres mesures no es van fer esperar. La Junta acordà la dissolució de la Diputació provincial integrada per elements moderats des de la tardor del 1837, i decidí publicar un ban en què instava els empleats públics de la província a reconèixer l'autoritat suprema de la Junta sota l'amenaça de destituir-los si no s'hi avenien.

Pocs dies després, es produí el cessament expeditiu de desenes d'empleats, entre els quals alguns de tan significats com Pròsper de Bofarull, que, a més de degà de la Diputació de Barcelona, era el director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó; Josep Bertran i Ros, magistrat de l'Audiència de Barcelona, o els catequètics Albert Pujol, Josep Ferrer i Subirana, Ramon Martí d'Eixalà i Ignasi Santponç. L'autor de l'obra *Barcelona en juliol de 1840*, publicada el 1844, que no amagava la seva animadversió envers el progressisme i la revolta esparterista, es referia a la tasca punitiva i depuradora de la Junta de Barcelona amb aquestes paraules:

Si la Junta no hubiese sido disuelta, como lo fueron todas las demás del reino, ni un solo empleado antiguo de capacidad y honradez iba a quedar en la provincia [...].

La neteja d'empleats moderats o filomoderats dels diferents departaments de l'administració pública era conseqüència directa d'un sistema administratiu totalment partidista, basat en la cooptació política. Diversos individus pertanyents a les files del progressisme van aprofitar aquella successió de destitucions i la necessitat de cobrir aquells llocs amb nous nomenaments per aconseguir una col·locació. En aquella conjuntura, la sintonia amb el liberalisme avançat, una trajectòria coneguda de lluita per les llibertats, o els patiments i les represàlies sofertes a causa d'una militància significada es van convertir en mèrits al·legables per a l'obtenció d'un càrrec.

Evidentment, aquella pràctica no era exclusiva de la família política progressista. Els moderats havien recorregut a pràctiques semblants tot just uns anys abans, amb l'inici de la dictadura del baró de Meer. Per a molts progressistes, aquelles destitucions i aquells nomenaments obeïen a una lògica reparadora i restitutòria, i eren concebuts com a estrictament necessaris per afermar l'estabilitat del règim constitucional. De tal manera que el portaveu progressista barceloní, *El Constitucional*, en un article de fons publicat el 4 d'octubre d'aquell 1840 assenyalava, entre les prioritats que havien d'ocupar la Junta provisional, l'aixecament de l'estat d'excepció, la reorganització de la Milícia Nacional, la transparència i el rigor en la gestió dels cabals públics i la suspensió provisional dels «empleados públicos notoriamente desafectos», per tal com «seria delirar creer que pudiese ponerse en marcha el nuevo orden de cosas con funcionarios visiblemente enemigos del sistema en favor del cual se han alza-do en masa el Pueblo y el Ejército».

Com hem indicat, per acord de la Junta provisional, el dia 3 d'octubre fou dissolta la Diputació provincial de Barcelona i va ser reemplaçada provisionalment pels diputats que formaven l'anterior, cessada el 1837, de predomini progressista. La Junta justificà la decisió pel fet que la Diputació fins aleshores en exercici havia estat el «producto de un insignificante número de votos; a que fue elegida a la sombra del terror», i perquè s'havia implicat decididament en les eleccions del gener del 1840 «violentando la ley y cometiendo las más escandalosas parcialidades».

La reinstal·lació de la Diputació provincial elegida el 1836 va tenir lloc el dia 8 d'octubre. Antoni Giberga, Gaietà Roviralta, Josep Mas i Oñós i la resta de companys van prendre possessió de nou del càrrec, amb caràcter interí. Agustí Yáñez, degà de la corporació, ressenyà el mode «injusto y arbitrario» en què se'ls havia cessat el 1837 i com l'acord de la Junta provisional i la «presente reposición» eren un «merecido acto de justicia para reparar aquel inmerecido insulto a su cuerpo representativo». La nova Diputació acordà mostrar el seu agraïment a la Junta provincial i decidí felicitar el general Espartero.

L'alliberament dels miquelets desterrats a Pinos

A començaments de l'octubre del 1840, Antoni Giberga reunia, doncs, els càrrecs de vocal de la Junta provisional de govern de la província de Barcelona i de diputat de la mateixa demarcació. Amb la reorganització dels negociats de la Diputació de Barcelona acordada el 6 de novembre, Giberga i Mas i Oñós es

van fer càrrec de la comissió responsable de «secretaria, fondos, casa moneda, gobierno interior y Ayuntamientos». Giberga, que també era membre de la comissió orgànica de la Milícia Nacional, assistí amb regularitat a les sessions i es mostrà relativament actiu en les reunions de la corporació. En una intervenció en la sessió del dia 10 d'aquell mateix mes de novembre, presentà una proposició per tal que la Diputació sol·licités al capità general del Principat una relació dels individus dels diversos cossos de miquelets que havien estat deportats a ultramar pel general Francisco Espoz y Mina a l'abril del 1836, a fi de poder demanar-ne a la Regència l'alliberament i la repatriació.

Giberga, que coneixia bé la dissort d'aquells membres dels cossos francs, ja que havia tingut l'oportunitat de relacionar-s'hi en el seu desterrament a Pinos, exposà que havien estat destinats a l'Havana sense formació de causa per Espoz y Mina per prestar servei d'armes i que, un cop allà, el capità general de l'illa de Cuba, el general Tacón, els confinà a la «Sibèria cubana» per fer treballs forçats sota la supervisió de capatassos carlins, «que más de una vez han desahogado su rabia contra estos infelices, que tantas ocasiones les habían vencido en el campo de batalla, y que únicamente por una serie de arbitrariedades habían podido caer a sus órdenes». Giberga observava i es lamentava que «una porción de jóvenes, decididos y prontos a sacrificarse a favor del sistema constitucional, y que podrían ser útiles a la patria, están condenados injustamente a vivir en la abyección y miseria, por no haber quien levante la voz a su favor, implorando del gobierno los saque de aquel estado infeliz, en que sólo el despotismo más atroz ha podido condenarles». Compadit i solidari, Giberga intentà activar les gestions per a la repatriació dels miquelets. La seva proposta va ser aprovada pels companys de corporació.

El mateix mes de novembre, l'Ajuntament progressista de Barcelona s'adreçà a la màxima autoritat militar del Principat sol·licitant-li que prengué mesures per reparar el mal fet pels seus predecessors i repatriés els deportats. La nova conjuntura política facilità que la proposició de les institucions barcelonines seguís un curs favorable. El capità general no tardà a enviar una relació dels miquelets deportats i la Diputació acordà elevar l'exposició conseguint a la Regència, que n'ordenà l'alliberament i el retorn el 23 de desembre.

Prop de mig centenar de miquelets van ser repatriats durant la primavera del 1841. Tant l'Ajuntament com la Diputació de Barcelona decidiren destinar alguns fons propis per socórrer-los econòmicament, i *El Constitucional*, portaveu dels progressistes, oferí el seu administrador per recaptar les aportacions que voluntàriament es volguessin fer amb la mateixa finalitat. En els primers dies de juliol, Giberga reconegué com a miquelets procedents de l'illa de Pinos set individus la identificació dels quals era dubtosa. Aquest tràmit fou determinant perquè poguessin rebre els ajuts públics. No hi ha cap mena de dubte que Giberga se sentia moralment obligat a intentar paliar el patiment d'aquells homes amb els quals l'unien vincles d'afinitat ideològica i amb els quals compartí la dissort del desterrament.

La nova hegemonia progressista

Al desembre del 1840 es van celebrar eleccions provincials per a la renovació de la Diputació de Barcelona. Els resultats van donar lloc a una hegemonia progressista completa en el si de la institució. De l'anterior corporació, reinstal·lada interinament, només van repetir Ignasi Parera, Manuel Pers i Antoni Giberga. Aquest darrer va ser elegit pel districte primer de la ciutat de Barcelona, on va obtenir una victòria incontestable, sense una oposició veritable. La nova Diputació va quedar instal·lada l'1 de gener de 1841. Aquell mateix dia la corporació s'adreçà públicament a la població de la província comproment-se a suprimir els obstacles que impediien la completa regeneració política, a treballar perquè tots els drets reconeguts constitucionalment fossin una realitat, a fomentar la represa de l'activitat econòmica i a reorganitzar i envigorir la milícia ciutadana.

Les eleccions a Corts celebrades no gaire més tard, al febrer del 1841, van confirmar l'hegemonia progressista. Un company de deportació de Giberga, Joaquim Jaumar, fou elegit diputat suplent a Corts per Barcelona. En renunciar al càrrec el diputat electe Joaquín María López, Jaumar fou nomenat en el seu lloc. Tanmateix, la presentació a Barcelona de dues candidatures distintes en aquelles eleccions, l'una avalada pels comissionats de districte i per una Junta electoral general (o central), i l'altra impulsada per Abdó Terradas i altres membres de l'Associació Patriòtica Constitucional, evidencià l'existència de diferències a les files de la família progressista, tot i que les dues llistes contenien alguns noms coincidents, com els de l'esmentat López, l'hisendat Josep Ricart, el metge Josep Roviralta o l'advocat Domingo María Vila, entre d'altres.

L'Associació Patriòtica Constitucional

La vitalitat del progressisme i el radicalisme barceloní també tingué una expressió associativa. N'és una prova la constitució de l'Associació Patriòtica Constitucional de la Província de Barcelona, que s'havia creat arran de l'anomenada «revolució de setembre» del 1840 i començà a funcionar poc després, el 3 d'octubre. Es tractava d'un projecte a mig camí entre les societats patriòtiques del període del 1820 al 1823 i les societats econòmiques d'amics del país, fundades majoritàriament al llarg de l'últim quart del segle XVIII. L'associació impulsà la constitució de càtedres d'idiomes (castellà i francès) i principis d'agricultura, però el seu objectiu primordial era impartir classes de constitució. El text que s'havia d'utilitzar era el de la Constitució del 1837. Segons la documentació conservada a l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, els promotors, entre els quals cal destacar Abdó Terradas, consideraven que s'havia de recuperar la feina que tan bons resultats havia donat durant el Trienni constitucional:

Al cuidado que se tuvo entonces de procurar esa instrucción al Pueblo podemos, y debemos atribuir el entusiasmo con que en aquella época obraba el Pueblo todo; entusiasmo que si bien por una fatalidad logró sofocar algún tanto el despotismo, no consiguió a lo menos extinguirlo.

L'estructura de les sessions dedicades a la formació en matèria constitucional que els membres de l'associació proposaven a les autoritats per a la seva aprovació era senzilla: el ponent parlaria de manera clara i entenedora durant mitja hora i després formularia preguntes sobre els conceptes explicats, en una transició clara del model dialogístic dels catecismes religiosos i polítics. L'objectiu primordial de les sessions era fer arribar els valors constitucionals al major nombre de persones possible en una clara línia de formació política de la ciutadania amb l'objectiu d'ampliar les bases de suport al projecte constitucional. Aquesta

Rafael Degollada, advocat i polític progressista. Va ser desterrat a Pinos amb Antoni Giberga. Font: JOSÉ VALLEJO GALEAZO, *Cortes constituyentes: galería de los representantes del pueblo*, Madrid, José Vallejo Editor, 1854.

iniciativa era hereva de la ferma creença il·lustrada en les virtuts de l'educació per combatre la superstició i la ignorància, i aconseguir la felicitat. Els professors s'oferien a impartir les classes gratuïtament. L'entitat reunia progressistes i demòcrates. Antoni Giberga s'hi va inscriure de seguida i, com ell, molts altres progressistes significats i companys de deportació com Rafael Degollada, Antoni Ribot, Joaquim Jaumar o Josep M. Canalejas.

Escassos dies després de les eleccions a Corts del febrer del 1841, el govern espanyol prohibí les societats o tertúlies patriòtiques i ordenà als respectius caps polítics provincials que donessin l'ordre de tancament. Davant de la prohibició, els responsables de l'associació, molts d'ells membres de la Milícia Nacional, es manifestaren contraris a l'ordre de la regència de dissolució de les associacions patriòtiques. Malgrat que se sentien contrariats per la mesura, es van comprometre a aturar les activitats. L'exposició que van enviar a la regència provisional per manifestar el seu descontentament denunciava que a Barcelona s'havien viscut episodis de despotisme i d'arbitrarietat jurídica intolerables:

La Regencia no ha de extrañar esta efervescencia y agitación en los espíritus de una ciudad como Barcelona. Aquí ejerció los actos de una tiranía inaudita el conde de España, aquí y en aquella época se vieron súbitamente arrancados los padres de sus hijos para presenciar poco después el espectáculo más funesto que puedan ofrecer los rigores de las leyes y de la arbitrariedad en todos los países. Aquí tuvieron lugar escenas desagradables en 1835, 1836 y 1837. Aquí se fraguaron las deportaciones más injustas y violentas. Aquí se ha sufrido todo el rigorismo de disposiciones tiránicas bajo todos conceptos discurridas arbitrariamente por el barón de Meer.

Passada l'eufòria inicial provocada per l'anomenada «revolució de setembre», les primeres disposicions de la nova regència obrien una escletxa en el si de l'ala esquerra del progressisme barceloní, molt sensible a les disposicions polítiques de caire autoritari. Com a resposta a aquella prohibició, durant el mes de maig del 1841 un grup de barcelonins va procurar posar en marxa un gabinet de lectura al qual foren convidats tots els progressistes i particularment els que formaven l'associació patriòtica. L'objecte de la nova entitat era «instruir al pueblo poniéndolo al corriente de las disposiciones del gobierno, de las deliberaciones de las Cortes, de los hechos importantes, de las noticias curiosas que traigan los periódicos y demas papeles públicos», així com «il·lustrar a las clases populares en punto a sus derechos y deberes», finalitat per a la qual es posarien en marxa classes d'instrucció primària i càtedres de diversos ensenyaments. La nova entitat tindria seu al carrer Conde del Asalto, el mateix on residia Antoni Giberga amb la seva família.

La radicalització del sector terradista

Aquell mes de maig del 1841 s'evidenciaren, de nou, les dissensions en el si del liberalisme progressista barceloní i se significà Abdó Terradas quan mostrà públicament la seva disconformitat davant de la intenció dels comandants de la Milícia Nacional de Barcelona de felicitar Espartero pel seu nomenament com a

regent per les Corts. Terradas, partidari de la regència trina, considerà aquella manifestació un acte de servilisme. Els comandants dels diversos cossos de la Milícia Nacional, entre els quals es trobava Antoni Giberga com a màxim responsable del sisè batalló, li respongueren unitàriament, expressant el seu rebuig a aquelles manifestacions i reiterant la seva felicitació i adhesió al regent.

El discurs antiesparterista d'Abdó Terradas es radicalitzaria encara més com a conseqüència de la seva detenció, acusat d'injúries al cap de l'Estat. Terradas fou jutjat i exculpat dels càrrecs, però, per ordre del govern, va ser exclòs de la Milícia Nacional. El figuerenc atacà el regent i difongué les idees republicanes a través de la seva *Hoja Volante* (1841-1842) i del periòdic *El Republicano* (1842).

Serveis i recompenses

En aquella conjuntura, marcada per una clara hegemonia progressista a Barcelona, Antoni Giberga aconseguí una feina retribuïda com a interventor de contribucions de l'Ajuntament en substitució de Tomàs Bruguera, company de deportació a l'illa de Pinos, que havia renunciat al càrrec arran del seu nomenament com a cap polític interí de la província de Girona.

Giberga sol·licità la plaça el 15 de maig de 1841 i la designació de la municipalitat es produí gairebé dos mesos més tard, el 14 de juliol. El càrrec estava dotat amb un sou de deu mil rals anuals. Tan bon punt tingué coneixement del seu nomenament, s'adreçà a l'Ajuntament demanant llicència per dos mesos a fi de traslladar-se a la capital de l'Estat, per tal de solucionar un problema conseqüència d'una «desgracia que ocasionándome inmensos gastos me había obligado a proyectar un viaje a Madrid para negociar unos antiguos créditos de los que debía sacar mejor partido verificándolo personalmente».

Giberga s'oferí a gestionar els assumptes que la corporació municipal tingués pendents a la capital i renuncià a cobrar la part proporcional del sou fins a la seva tornada a Barcelona. L'Ajuntament no sols accedí a la sol·licitud, sinó que també decidí abonar-li normalment el sou i, aprofitant el seu oferiment, li encarregà la gestió de diversos afers.

El 12 d'agost de 1841 el govern espanyol, atenent les peticions d'alguns ajuntaments i autoritats, accedí a decretar la concessió d'una condecoració cívica a aquells que el setembre de l'any anterior havien pres part en el pronunciament progressista. El fet que l'alçament barceloní hagués tingut una temporalitat força diferent al de Madrid i altres ciutats espanyoles no va ser impediment perquè a la ciutat es creés, també, una Junta de qualificació ciutadana a propòsit de determinar les persones mereixedores de la distinció. Antoni Giberga, en concepte de membre de la Junta provisional de govern i de la Diputació de Barcelona, va ser un dels individus proposats per rebre aquell reconeixement.

El fracàs de la sublevació moderada

Després de rumors insistents sobre un possible cop d'estat, a primers d'octubre del 1841 els moderats van protagonitzar un pronunciament amb focus en diferents punts de la geografia espanyola, coordinat des de París, seu de la cort cristiana a l'exili. L'1 d'octubre, el general O'Donnell es pronuncià a Pamplona i tres dies més tard ho va fer el general Piquero a Vitòria. Les accions conduïren a la proclamació de Maria Cristina com a reina governadora a Bergara, ciutat on s'establí el govern provisional. Mentrestant, el dia 7, a Madrid, s'intentà infructuosament d'assaltar el Palau Reial. L'acció militar s'allargà durant uns quants dies, i va ser especialment important a les províncies basques i a Navarra. Finalment, però, la insurrecció acabà fracassant i Espartero ordenà l'execució de dos militars implicats en el pronunciament, Manuel Montes de Oca i Diego de León.

El pronunciament estimulà, com a reacció, la creació de juntes orientades a evitar la propagació de la insurrecció. Un dels casos més destacats va ser el de Barcelona, on es creà una Junta suprema de vigilància i seguretat pública que, com veurem, acabà entrant en conflicte amb les autoritats esparteristes.

La constitució de la Junta suprema de vigilància

El dia 8 d'octubre, el ple de la Diputació de Barcelona es va fer ressò dels fets de Pamplona i acordà adreçar-se als habitants de la província amb una exposició en què es reclamava la confiança de la ciutadania en les autoritats electes. En aquella mateixa sessió, a proposta d'Antoni Giberga, s'aprovà que la Diputació es posés d'acord amb una comissió de l'Ajuntament de la ciutat per entrevistar-se amb el capità general, a fi de sol·licitar que la Milícia Nacional pogués alternar amb l'exèrcit en la vigilància de la Ciutadella, Montjuïc i les Drassanes. La màxima autoritat militar del Principat, que desconfiava de la fidelitat i obediència dels diferents batallons de la Milícia Nacional, no accedí a la petició.

L'endemà, una delegació de l'Ajuntament de Barcelona presidida pel metge, polític i periodista Pere Mata es va reunir amb els diputats provincials per exposar-los la necessitat d'emprendre «medidas prontas y enérgicas» per evitar que la indignació dels barcelonins «se dejase conocer en las calles». Els comissionats municipals argüïren que les circumstàncies extraordinàries reclamaven «medidas fuertes», com ara la creació d'una «Junta de Vigilancia que sea la salvaguardia de la libertad, que precava las tentativas de los enemigos y castigue pronta y ejemplarmente al que se atreva atentar contra ella». Mata insistí en la idea que si les institucions públiques no prenien la iniciativa, ho acaba-

rien fent la milícia o el poble. En la mateixa sessió extraordinària, la Diputació convidà a entrar una comissió de comandants de la Milícia Nacional, formada per Pau Pelachs, Antoni Rius i Rosell, Josep M. Canalejas i Joan Vilaregut. Els esmentats també es mostraren partidaris d'adoptar «disposiciones que amedrantasen a los pérfidos» i de crear una Junta de vigilància.

Empesa per les circumstàncies, la Diputació de Barcelona va resoldre, finalment, donar suport a la creació d'aquella Junta, que seria presidida pel cap polític provincial i estaria formada per dos representants de la Diputació, dos de l'Ajuntament i quatre de la Milícia Nacional. La corporació provincial acordà d'anunciar-ne la constitució a la població el mateix dia 9 a la tarda, per bé que la seva instal·lació no es féu del tot efectiva fins a l'endemà al migdia.

El dia 10, en un acte al Saló de Sant Jordi, quedà definitivament instituïda la Junta de vigilància. Entre els assistents, hi havia els dos representants nomenats per la Diputació de Barcelona, Joan Antoni Llinàs i Antoni Giberga. El primer va pronunciar un discurs abrandat en què, després d'afirmar que la Junta se subordinaria únicament a les dues corporacions que la constituïen i que només per ordre d'aquestes es dissoldria, manifestà que el nou ens es recolzaria en les «bayonetas ciudadanas, en la Milicia Nacional» i que, en cas extrem, recorreria al «medio fatal», «contra nuestros enemigos interiores»; així, si «la libertad se ve expuesta a servir de alfombra al despotismo, entonces la Junta verterá impávida la sangre de los traidores; y si esta sangre salpica las plazas públicas de Barcelona, esta sangre no manchará en nada el lustre de la Junta de Vigilancia de la provincia de Barcelona [...], sino que destilará constantemente, gota a gota, sobre las cabezas de nuestros contrarios que la habrán provocado, marcando su rostro, mientras dure su existir».

Antoni Giberga renuncià al seu càrrec a la Junta aquell mateix dia adduint «sus escasos conocimientos y muchas ocupaciones», però, tot i així, prengué possessió per no entorpir-ne la creació. La Diputació li acceptà la renúncia l'endemà i, davant la impossibilitat de Manuel Pers de viatjar fins a la cort, es comissionà Giberga per anar a Madrid a oferir el suport de la corporació a Espartero, prestar el seu concurs a la defensa de l'ordre constitucional i del tron d'Isabel II, i exposar a l'executiu espanyol les darreres providències acordades. S'acordà, també, que, de camí cap a la capital del regne, aprofités per sondejar les autoritats de Lleida i Saragossa a fi de preveure l'establiment d'una Junta provisional per a les províncies dels antics territoris de la Corona d'Aragó, en el cas hipotètic que s'estengués la insurrecció moderada i quedés interrompuda la comunicació amb el govern central. El viatge de Giberga també havia de servir per demanar a Espartero que autoritzés el capità general Van Halen a lliurar totes les armes que fossin necessàries a la Milícia Nacional. Semblantment i de manera coordinada i complementària, Pere Mata, com a representant de l'Ajuntament de Barcelona, va emprendre un viatge cap a Madrid amb un itinerari diferent que el portaria, prèviament, a Tarragona i València.

El viatge de Giberga a Madrid i l'actuació dels diferents comissionats

El diari *El Constitucional* del dia 13 d'octubre noticiava que dos dies abans Giberga havia sortit de la ciutat de Barcelona amb destinació a Madrid. El redactor de la gasetilla destacava «su honradez y patriotismo» i recordava les «horrorosas persecuciones» que havia patit.

En la sessió del dia 15, la Diputació es va fer ressò del pas i les gestions de Giberga per Saragossa i, una setmana més tard, deixava constància de l'enorme amabilitat amb què havia estat rebut a Madrid per Espartero, que s'havia mostrat disposat a lliurar immediatament a la Milícia Nacional els fusells que fossin necessaris.

L'ofici enviat per Giberga a la Diputació retent compte de la trobada amb el regent va ser publicat poc més tard a la premsa per acord de la mateixa corporació. De la cort estant, el mateix diputat va remetre exemplars d'un manifest subscrit i publicat conjuntament amb els comissionats de l'Ajuntament de Barcelona, Pere Mata, i de la Junta de vigilància, Josep Maluquer. En aquell escrit, els delegats insistien a justificar la «imponente actitud» empresa per Barcelona, fonamentada en la necessitat de desarticular la «rebelión de los retrógrados» que es coïa a l'antiga capital de Catalunya». Segons la seva versió dels fets, la constitució d'una «Junta de salud pública» amb facultats administratives, judicials i executives extraordinàries havia estat una mesura perfectament justificada, per tal com s'havia constatat que els mitjans legals eren insuficients per desactivar amb garanties la conspiració moderada i el «pueblo» es mostrava decidit a «levantarse en masa» si no hi havia una reacció enèrgica de les autoritats.

Els comissionats, en una afirmació que repetirien posteriorment els membres de la Junta de vigilància, asseguraven que en cap cas no s'havia volgut desbarbar l'acció del govern, sinó tot el contrari. Les justificacions s'expliquen perquè la constitució i l'activitat de la Junta havien despertat el recel i les reserves de l'executiu espanyol i aquest, al seu torn, havia estat objecte de crítica del liberalisme més avançat i del radicalisme democràtic, que li retreien una actitud excessivament tèbia i poc vigilant davant de l'eventual amenaça contrarevolucionària.

El manifest conjunt procurava traslladar una imatge de complicitat i concòrdia entre els representants catalans i el regent, però al mateix temps feia aparèixer els comissionats barcelonins amb una actitud tan col·laborativa com ferma i exigent enfront del govern espanyol. Així, en el text s'afirmava que Giberga havia aprofitat la conversa amb el regent per queixar-se de la poca confiança que s'havia tingut en la milícia de Barcelona i l'abandonament en què es trobava aquesta força en alguns indrets de Catalunya.

Tant en el manifest com a la premsa barcelonina s'afirmà que els comissionats havien aprofitat l'entrevista amb el president del consell de ministres, Antonio González, per retreure-li alguns «chascos» o «ramalazos» que la Junta barcelonina havia rebut de l'executiu. El diari barceloní *El Constitucional*, en la seva edició de l'1 de novembre, exigia del govern «más arrojo y valentía» i no s'estava d'afirmar que la seva «imprevisión, indolencia y templanza nos puso

en el borde de un abismo del cual no ha sido él quien nos ha alejado, sino nosotros mismos».

Antoni Giberga mateix esgrimí com a mèrit en un full de serveis confegit pocs mesos més tard, avui conservat a l'Archivo Histórico Nacional, la seva missió com a comissionat de la Diputació a Madrid, «en cuyo desempeño tuvo el particular honor de que S. A. S. en persona se dignase darle las gracias, para que en su nombre las transmitiera a la provincia que representaba, igual acogida le dispensó el gobierno superior». D'aquell viatge, Giberga també en va treure un profit personal, per tal com aconseguí que se'l nomenés visitador del dret de portes, càrrec que comportava la fiscalització de l'activitat dels burots a l'entrada de la ciutat i que tenia una remuneració de catorze mil rals anuals.

L'enderroc de l'odiada Ciutadella

A mitjan mes d'octubre, i també a través d'Antoni Giberga, la Diputació de Barcelona va fer arribar al govern una exposició sol·licitant l'enderroc urgent de la cortina interior de la Ciutadella. Tot just el juny del mateix any, la Diputació ja havia sol·licitat formalment a les Corts que concedissin la seva aprovació al projecte de llei per a l'enderroc de la fortalesa, però la tramitació no havia acabat prosperant. Ara, aprofitant la nova conjuntura política, es reiterà la sol·licitud amb el desig que la demolició fos autoritzada amb urgència, perquè, tal com es recordava en el manifest dels comissionats abans mencionat, la Ciutadella era vista per tots els liberals com «una amenaza continua contra la libertad del pueblo, y un obstáculo al ensanche de la población y desarrollo de la industria». Tot just feia uns mesos, el metge Pere Felip Monlau, amic personal d'Antoni Giberga, havia estat premiat per l'Ajuntament de Barcelona pel seu treball *Abajo las murallas!!!*, memòria en què defensava la necessitat de demolir aquell conjunt de murs que constrenyien la ciutat i on afirmava, a propòsit de la Ciutadella, que la fortalesa s'anava fent «cada día más inútil». Recordem que, cinc anys abans, a la sessió de la Diputació provincial de Barcelona del 12 de desembre de 1836, Antoni Giberga ja havia proposat l'enderroc de la cortina interior de la Ciutadella. La demolició de la fortalesa va esdevenir un dels objectius emblemàtics del progressisme barceloní, tant per la seva identificació amb el despotisme com per la necessitat d'espai urbà.

Els ministres de Guerra i Estat s'haurien compromès verbalment a considerar la sol·licitud que els va fer arribar Giberga però, tot just uns dies més tard i sense disposar de l'aprovació preceptiva per part de l'Estat, la Junta de vigilància, després de reunir-se en assemblea amb l'Ajuntament, la Diputació provincial i els comandants de la milícia va anunciar l'inici de l'enderroc de la cortina interior de la fortalesa. Les obres es van emprendre el 26 d'octubre al matí. Segons el discurs de Llinàs, pronunciat en l'acte inaugural de la demolició, la resolució es va prendre responent a la pressió i l'efervescència popular, un cop constatada la impossibilitat de «contener la opinión pública».

A fi de donar les explicacions oportunes, la mateixa assemblea d'autoritats, conscient del conflicte que aquella mesura podia crear amb l'Estat central, acordà nomenar dos comissionats, Joan Vilaregut i Feliu Balsells, per entrevis-

tar-se amb el capità general Van Halen i, en cas que fos necessari, amb Espartero. Quan ja tornaven a la ciutat, tots dos van ser segrestats per una «partida de facciosos». En conèixer-se la notícia a la ciutat, «subió de punto la agitación de los ánimos» i alguns milicians reclamaren venjança. A la Junta de vigilància «asediáronla repetidas comisiones y numerosos grupos demandando unas vísperas sicilianas, pidiendo sangre, pidiendo las cabezas de todos los corifeos del partido jovellánico y carlista».

Sempre segons la versió dels mateixos integrants de la Junta, decidits a justificar la seva actuació, l'exasperació popular obligà a prendre determinacions extraordinàries que donessin satisfacció parcial a l'ànim de venjança de determinats sectors populars, a fi d'evitar mals majors. Així, avançant-se a aquells que volien detenir i afusellar els individus més marcadament desafectes, la Junta optà per detenir i prendre com a ostatges algunes persones «cuyas vidas más peligraban», exigint «500 onzas de oro por su libertad». Una de les persones encarcerades va ser el bisbe Barcelona, «en cuanto el palacio episcopal era designado, con razón o sin ella, como asiento del directorio cristino-jovellánico». La Junta utilitzà els diners obtinguts a canvi de l'alliberament per pagar el rescat dels dos comissionats i justificà les detencions com una forma de protegir la vida de les persones que estaven en el punt de mira de la ira popular. Com podem comprovar, la situació de tensió dins del recinte emmurallat de Barcelona era explosiva.

La dissolució de la Junta de vigilància de Barcelona

Tot això s'esdevenia quan Espartero, amb data 27 d'octubre, ja havia ordenat la dissolució de les juntes provincials formades arran de l'esclat del pronunciament, que havia quedat definitivament sufocat.

La Junta de vigilància de Barcelona es resistí a la seva dissolució, i demanà a l'Ajuntament i a la Diputació que la mantinguessin fins que l'enderroc de la cortina interior de la Ciutadella hagués quedat completat. Totes dues institucions ho acabaren fent, per bé que les deliberacions de la corporació provincial deixen entreveure alguns dubtes i reserves. Sigui com sigui, el dia 29, la Junta, l'Ajuntament, la Diputació i els comandants de la milícia van subscriure un manifest conjunt reafirmant-se en la justícia de l'enderroc. Antoni Giberga, que encara no havia tornat de Madrid, no el va poder firmar.

En una nova assemblea celebrada el dia 3 de novembre, les autoritats polítiques locals i els comandants de la milícia ciutadana acabaren decidint que la Junta limités la seva funció, fonamentalment, a continuar la demolició de la Ciutadella. En els dies següents la Junta va perdre definitivament el seu caràcter governatiu, se n'acordà la dissolució i s'intentà reconvertir-la, estrictament, en una simple comissió d'enderroc. Poc després, quedaren aturades les obres d'enrunament. Totes aquestes decisions, però, no van estalviar les mesures de rigor del capità general, tornat a Catalunya després del seu desplaçament a Pamplona a fi de combatre la insurrecció.

Espartero, amb una proclama subscripta a Saragossa el 9 de novembre, qualificà l'enderroc d'«acto de insigne violencia» i de «desprecio de las leyes», i

lamentà que un «puñado de hombres turbulentos, enemigos del sosiego público» haguessin aprofitat la circumstància que les màximes autoritats militars eren fora de la ciutat per «decidir por medio de la fuerza bruta lo que estaba pendiente de la deliberación de las Cortes y el gobierno». A Barcelona, i no era la primera vegada, s'estava plantejant un conflicte de competències entre el govern central i les formes de representació sorgides de l'esclat de resistència popular contra la reacció moderada.

La resistència de la Junta a dissoldre's, així com l'inici de l'enderroc de la Ciutadella sense permís superior, van ser interpretats com a actes de desobediència. Van Halen entrà definitivament a Barcelona amb les seves tropes el dia 15 de novembre i, seguint instruccions del regent, declarà l'estat de setge, i ordenà el desarmament de tres batallons de la Milícia Nacional i la suspensió de l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació. A més, s'organitzà immediatament una comissió militar a fi de jutjar els membres de la dissolta Junta de vigilància i qualsevol individu que contravingués les ordres constrictives donades per Van Halen en els bans últimament publicats. Totes aquestes mesures van ser criticades per la premsa progressista barcelonina.

Els membres de la dissolta Junta de vigilància, que havien fugit poc abans de l'entrada de Van Halen a la ciutat, publicaren un manifest justificatiu de la seva actuació des de Marsella. Reconeixien que el seu havia estat un poder excèntric, excepcional i revolucionari. En la mateixa línia, acceptaven que la Junta s'havia atorgat facultats discrecionals, decretant la supressió d'impostos, imponent un emprèstit forçós reintegrable sobre les persones enemics del govern, actuant contra individus considerats desafectes o aprovant l'enderroc de la Ciutadella. Al mateix temps, però, insistien que havien obrat amb l'aprovació o la complicitat de les autoritats locals, la milícia i l'opinió pública, que no havien pretès destorbar l'acció del govern central i que les seves mesures havien tingut la virtut d'evitar mals majors, «desoyendo a la vez los frenéticos alaridos de los niveladores y el insidioso arrullo de los pasteleros». Llinàs i la resta de companys es mostraven disposats a posar-se a disposició de la justícia un cop s'hagués aixecat l'estat de setge i l'assumpte hagués passat als legítims tribunals competents.

El 17 de novembre al migdia els membres de la corporació municipal van ser rellevats entre protestes. Només una estona abans, el cap polític, complint ordres del capità general, havia procurat fer el mateix amb la Diputació, suspentent els membres elegits al desembre del 1840 i reposant els de l'anterior corporació. L'absència, per motius diversos (en tres casos per defunció), de la major part dels individus cridats a substituir els actuals diputats va fer impossible el reemplaçament. Dionisio Valdés, que en qüestió de dies seria rellevat del càrrec, decidí mantenir la composició de la Diputació «a fin de no dejar huérfana la provincia». Antoni Giberga no va assistir a la convocatòria, per bé que feia dies que ja era a Barcelona.

Uns dies més tard, en sessió extraordinària del dia 30 de novembre, la Diputació es va fer ressò de la decisió del regent de mantenir els diputats en actiu fins a veure els resultats de la causa formada amb motiu dels darrers esdeveniments i poder prendre, aleshores, una determinació definitiva.

Giberga se significà entre els seus companys de corporació per l'actitud crítica que va mantenir davant de les circumstàncies i el procediment amb què

s'havien rellevat els membres de l'Ajuntament i, segons una gasetilla d'*El Constitucional* del 23 de novembre, es negà a declarar davant de la comissió militar que investigava els esdeveniments de les darreres setmanes, perquè no la considerava legitimada per fer-ho.

La destitució del càrrec d'interventor de contribucions

A mitjan gener del 1842, quan encara estava sent investigat, Giberga presentà la dimissió del seu càrrec a la Diputació de Barcelona. Els seus companys no li van acceptar la renúncia. Pocs dies més tard, *El Constitucional* es va fer ressò de la seva destitució com a interventor de contribucions de l'Ajuntament. No podem determinar si hi hagué cap relació entre aquests fets.

Una possible explicació a la seva remoció la trobaríem en la pèrdua de confiança per part dels responsables polítics de l'Ajuntament, a causa de la seva actitud crítica envers la política de les autoritats fidels a Espartero i Van Halen. Potser la decisió simplement havia estat fruit d'estrictes enemistats personals, lligades o no a qüestions d'afinitat política i ideològica. La nota d'*El Constitucional*, que publicava la nova en la sensacionalista secció titulada «Crònica escandalosa», apuntava en aquesta direcció quan s'exclamava: «¡Ojalá no sea la destitución hija de enemistades personales!». El redactor apuntava que l'argument que s'havia fet servir per destituir-lo era la supressió de la plaça que ocupava, però, hi afegia, aquesta no s'havia eliminat, sinó que en el seu lloc s'havia nomenat un empleat interí per ocupar-la i conclouia: «esto nos confirma en la idea de que la supresión del destino es meramente un especioso pretexto que han empleado los destituidores a falta de razones para quitar de su puesto al Sr. Giberga».

Cinc dies més tard, el 12 de febrer, *El Constitucional* reproduïa una carta explicativa enviada per algú que coneixia el cas però que no volia ser identificat i, per això, signava amb la lletra «X». La seva interpretació dels fets era força diferent. Explicava que, fins a la seva destitució, Giberga acumulava dues feines remunerades, com a interventor de contribucions i visitador de portes, i, per bé que deia que no volia judicar si servia convenientment les dues ocupacions, indicava que com a interventor no complia l'horari de l'oficina de contribucions. El remitent apuntava que aquesta havia estat probablement la causa de la seva destitució i considerava que la decisió era encertada, perquè d'aquesta manera l'Ajuntament s'estalviava diners.

Fos com fos, el cert és que, amb aquella remoció, Giberga deixà d'ingressar una quantitat significativa de diners. Això sí, conservà el seu càrrec de visitador del dret de portes, ocupació que va mantenir fins al mes de gener del 1844.

La insurrecció del novembre del 1842

La complicitat entre una part del liberalisme barceloní i Espartero havia quedat tocada després de l'afer de l'enderroc de la Ciutadella de l'octubre del 1841 i la repressió governamental subsegüent. L'oposició al règim, formada inicialment pels moderats i els republicans, es va anar intensificant i guanyant adeptes durant el 1842. Hi coadjuvava poderosament el rebuig que generaren els projectes de llei sobre l'organització i les atribucions de l'administració local, la inquietud i el malestar que generaren els rumors sobre les negociacions del govern per concertar un tractat comercial amb Anglaterra, interpretat com un atac directe a la indústria catalana, i la convicció que l'executiu estava decidit a implementar el servei militar basat en les quintes a Catalunya, prescindint de l'antic sistema basat en el reclutament voluntari. El bombardeig de Barcelona del 3 de desembre de 1842, resposta brutal de les autoritats polítiques i militars a la insurrecció que s'havia desencadenat tres setmanes abans a la ciutat, acabà dinamitant els suports del règim i comproment-ne la viabilitat.

El polvorí de Barcelona esclata de nou

La gran bullanga del novembre del 1842 s'inicià amb un incident puntual al burot del portal de l'Àngel, manifestació del rebuig popular als drets de portes que gravaven les mercaderies en ser introduïdes a la ciutat. Es van produir episodis de tensió i durant la nit alguns grups d'homes armats van recórrer els carrers de la ciutat i es van concentrar en alguns punts. El cap polític, Juan Gutiérrez, ordenà de carregar a discreció contra els amotinats a la plaça de Sant Jaume, prohibí la reunió de la força armada de la Milícia Nacional sense permís de l'autoritat local i ordenà diverses detencions, entre les quals les d'alguns redactors d'*El Republicano*.

La indignació dels revoltats augmentà. S'alçaren barricades i s'excavaren fossars i el dia 15 es produïren enfrontaments molt virulents amb l'exèrcit. El carrer Conde del Asalto, via on tenia el domicili Antoni Giberga, va ser un dels escenaris d'aquell enfrontament. Finalment, les circumstàncies van empènyer l'exèrcit i les màximes autoritats militars i civils a replegar-se a la Ciutadella, i a abandonar poc després la ciutat.

Mentrestant, Juan Manuel Carsy, redactor d'*El Republicano*, emergí com a cap visible dels revoltats. El dia 15 publicà una proclama en què anunciava les gestions fetes per articular una junta que va prendre el nom de Junta popular directiva provisional. La integraren molt majoritàriament menestrals i petits indus-

trials, i la presidí el mateix Carsy. En els dies següents fracassà en el seu intent de recolzar-se sobre una junta consultiva de govern formada per personalitats influents i notòries de la ciutat, per tal com la majoria dels elegits eren fora de la ciutat o renunciaren a formar-ne part.

La Diputació de Barcelona, entre l'espasa i la paret

El dia 16 de novembre, la Diputació es va reunir extraordinàriament «por mandato» de l'esmentada Junta popular, tot just constituïda aquell mateix dia. La corporació feia notar que cinc dels diputats presents a la reunió, entre els quals Antoni Giberga, havien estat «sacados de sus casas [...] con fuerza armada». A la sessió es llegí l'ofici de la Junta per la qual aquesta determinava que la Diputació lliurés dos-cents mil rals per atendre la Milícia Nacional.

En sessió reservada d'aquell mateix dia, la Diputació va tractar sobre quina conducta havia de tenir la corporació després dels «esdeveniments extraordinaris» del dia anterior i com afrontar les «circumstàncies espinoses» sobrevingudes. La incomoditat de la institució era evident:

Púsose a discusión si el cuerpo provincial debería procurar sustraerse a la dominación de la llamada Junta directiva; y aunque todos los señores presentes expresaron sus vehementes deseos de verificarlo porque no les era dable reconocer en ella ningún poder constitucional, tocáronse no obstante los muchos estorbos que presentaban para la salida de todo hombre las disposiciones de la propia Junta que no era fácil eludir, el peligro que correrían los fondos provinciales con la ausencia de los señores Diputados o de su mayor parte, y el temor de que si estos fuesen a solicitar individualmente el pase esto mismo despertaría la suspicacia de la Junta. Por cuyos poderosos inconvenientes y otros que se adujeron en la discusión quedó acordado que constara que la Diputación se daba por disuelta y que no ejercería ningún acto hasta que estuviese libre de la grave coacción en que se consideraba y encontraba por parte de los sublevados, a menos de ser obligada por los mismos o de convenir su reunión al restablecimiento del orden legal y a la seguridad los caudales de la provincia de su cargo [...].

Fos com fos, la Diputació no s'arribà a dissoldre i anà capejant la situació com va poder. Continuà accedint a les exigències econòmiques de la Junta i, al mateix temps, intentà mitjançar entre la ciutat i Van Halen. El 17 de novembre acordà adreçar al general un ofici, en què li feia notar la situació perillosa i compromesa en què havia quedat la ciutat després de l'abandonament de les autoritats, i li demanava que es comprometés a cessar completament les hostilitats. Van Halen, instal·lat a la població de Sant Feliu de Llobregat, mostrà satisfacció en veure que l'única corporació popular constitucional que restava a Barcelona el reconeixia com a autoritat i, tot i que es mostrava disposat a tenir-hi interlocució, no deixava de considerar-la «prisionera de la fuerza armada».

En els dies següents la tensió augmentà, especialment a partir del moment en què Van Halen amenaçà de bombardejar la ciutat. Les respostes de la corpora-

ció provincial dels dies 20, 21 i 22 firmades pels diputats assistents, entre els quals Antoni Giberga, denoten la gravetat del moment. Se li recordava al capità general que «no consiste la ciencia del Gobierno en el simple aparato y ejercicio de la fuerza material contra los pueblos que con razón o sin ella intenta desobedecer a las autoridades constituidas» i, davant la insistència de Van Halen en el bombardeig, l'instaven a evitar «aquellas medidas extremas, autorizadas por el derecho de la guerra en ciertas ocasiones y particularmente en guerras extrangeras, pero reprobadas por la humanidad y por el interés nacional, y jamás puestas en práctica en casos com el nuestro en las naciones cultas»; altrament, «la Europa entera ahora, y a su tiempo la historia imparcial juzgará a V. E.». En fi, la Diputació considerava que el bombardeig de Barcelona, «acaso la más preciosa joya de la Nación española», seria un acte «bárbaro e insensato». El temor a un bombardeig imminent provocà una fugida massiva de barcelonins. La ciutat es buidà. Una part important dels diputats provincials també s'absentaren a partir del dia 24. Sabem que Giberga continuà a Barcelona, però no tenim cap notícia de la seva família.

Antoni Giberga, membre de la Junta conciliatòria

L'evidència que la insurrecció havia arribat a un carreró sense sortida, l'últimatum de Van Halen, la notícia de l'arribada propera d'Espartero acompanyat de reforços importants i el desprestigi de la Junta popular expliquen la dissolució d'aquesta darrera el dia 27 de novembre. La iniciativa de la Milícia Nacional, que forçà i accelerà la destitució de la Junta, va ser decisiva.

Els primers intents per articular una nova Junta de govern fracassaren fins que, finalment, quedà instal·lada el dia 30 l'anomenada Junta conciliadora, anomenada així perquè, en definitiva, tenia el mandat de cercar una solució concertada i airosa que salvés la ciutat del greu compromís en què es trobava. Giberga va ser membre d'aquella Junta que presidí el baró de Maldà i integraren un total de deu individus elegits per comissionats de la Milícia Nacional i els alcaldes de barri, i entre els quals es trobaven el també diputat provincial Josep Llacayo, Laureà Figuerola i l'abat de Sant Pau, Joan de Safont. Inicialment, com a solució de compromís, Carsy també havia de formar part de la Junta, però la resta de nomenats s'oposaren a què prenguéssin possessió i el convidaren a abandonar la ciutat, per tal com tenien el convenciment que la seva presència impossibilitaria qualsevol arranjament amistós amb les autoritats governamentals.

La Junta, amb el suport de la Milícia Nacional, aconseguí el desarmament, si més no parcial, de la patuleia. La seva actuació va ser ràpida i el mateix dia 30 a la tarda envià quatre comissionats a conferenciar amb el capità general. Els elegits foren Safont, Giberga, Figuerola i Josep Soler i Matas, que van ser agombolats per una part dels barcelonins en la seva sortida de la ciutat. Les llargues negociacions que fins a la matinada mantingueren amb Van Halen i les autoritats militars, però, no van donar els fruits esperats. Les demandes i propostes de la Junta, adreçades fonamentalment a aconseguir que els barcelonins no fossin castigats i que la Milícia Nacional no fos desarmada, van ser rebutjades. Tots els intents de concertació van fracassar. El cap de govern José

Ramón Rodil, que es va negar a rebre els comissionats, exigí la rendició incondicional de la ciutat.

L'endemà al matí, dia 1 de desembre, Giberga i la resta de companys van informar de les gestions la Junta, els representants de la Milícia Nacional i els alcaldes de barri. S'acordà un nou intent negociador i els comissionats es desplaçaren una altra vegada al quarter general, a Sarrià, acompanyats del bisbe de Barcelona. En aquella ocasió, sí que foren rebuts per Rodil, que es mostrà, però, igualment contrari a la negociació. En un últim intent, la comissió i el bisbe intentaren entrevistar-se amb Espartero, però aquest els negà audiència.

La Junta es reuní de nou amb els alcaldes de barri i els comandants de la milícia a fi d'informar-los dels resultats frustrants de la negociació i sondejar si els veïns s'avenien a les condicions implacables del govern, única sortida possible. Molts barcelonins, constatant el fracàs de les negociacions, abandonaren immediatament la ciutat. La concertació fallida i el coneixement de l'últim comunicat del govern, que amenaçava d'iniciar el bombardeig de la ciutat si totes les armes no eren deposades i es produïa una submissió incondicional immediata, va exasperar els ànims i va donar impuls als sectors més radicals, que van prendre de nou la iniciativa. Es cridà a sometent, s'alçaren barricades i s'organitzà una nova Junta presidida per Crispí Gaviria, que es proposà de liderar una resistència impossible.

La Junta conciliadora cessà. La reunió prevista a fi de determinar definitivament si la milícia i el veïnat acceptaven les exigències del govern ja no fou possible. La Junta envià un darrer comunicat al capità general el dia 2 a un quart de dues del migdia:

La fatal campana de somatén ha alarmado la ciudad, y ha impedido la reunión huyendo la mayoría de los comandantes y alcaldes, y ni menos ha sido dable leer el oficio de V. E. Cuatro vocales, tres alcaldes y un comandante han sido los únicos que se han reunido anticipadamente. La Junta ha cesado ya, y Barcelona está en la anarquía. Los que firman no saben si su vida durará dos minutos.

Els únics membres de la Junta que firmaren aquell comunicat desesperat foren Safont, Figuerola i Giberga. Titllats de traïdors pels sectors més radicals, els integrants de la Junta sentiren amenaçada la seva integritat física en aquella jornada crítica. Ells mateixos ho recordarien en un text justificatiu, *Reseña histórica de los actos de la Junta conciliadora*: «Los individuos de la Patulea presentábanse furiosos pidiendo las armas y queriéndonos fusilarnos porque se las habíamos quitado». Segons la seva versió, els comandants de milícia i els alcaldes de barri van haver de fugir per evitar de ser víctimes de la ira popular, i els membres de la Junta, «perseguidos o imposibilitados», no pogueren assistir a la reunió convocada a l'Ajuntament: «únicamente tres viéronse reunidos en el salón de la municipalidad donde redactaron la triste despedida de la Junta. En vez de Alcaldes y Comandantes, encuéntranse rodeados de turbas siempre crecientes y amenazadoras».

En l'opuscle esmentat, amb el qual els signants van voler vindicar la seva actuació i posar en qüestió certs arguments i tesis defensats en el *Diario razonado* de Van Halen, Giberga i la resta de membres de la Junta argüïren que el govern havia

rebutjat conscientment la possibilitat, perfectament factible, d'una solució pacífica i negociada.

El bombardeig de Barcelona i el robatori dels fons provincials

Tot just l'endemà, 3 de desembre, Barcelona va ser bombardejada. L'atac començà poc abans del migdia i es prolongà durant hores. Prop d'un miler de projectils causaren danys personals i destrosses importants a la ciutat. El diari de Mateu Crespi recull algunes impressions d'aquella jornada terrible per a la ciutat: «A las tres de la tarde ardían varias casas, algunas tiendas estaban arruinadas y muchas puertas y almacenes hechos pedazos por los cascos de las bombas, ya se veía luchar a un desgraciado entre las angustias de la muerte anegándose con su propia sangre, todo era terror y espanto». Un grup de ciutadans encapçalat per Francesc Puigmartí s'adreçà a Sarrià per demanar l'alto el foc. A mitjanit s'aturà el bombardeig. L'endemà a la tarda l'exèrcit entrà a la ciutat, que presentava un aspecte fantasmal.

La commoció provocada per l'atac va ser aprofitada per alguns escamots per practicar el pillatge. La dipositaria de la Diputació de Barcelona va ser assaltada i saquejada, amb la qual cosa es materialitzava l'amenaça que els diputats temien des de l'inici de la bullanga. El matí del dia 4, segons que es va fer constar en escriptura notarial, el tresorer de la corporació provincial, Ramon Comas, «se había personado con el único Diputado provincial existente en esta, Dn. Antonio Giberga, y habiéndole manifestado su ánimo decidido a salvar, aunque fuese corriendo los mayores riesgos, los intereses custodiados en dicha Depositería ocupada por individuos de la Junta revolucionaria, se puso de acuerdo con dicho Sor. Diputado y al momento fue a pedir auxilio [...]». Ambdós es van fer acompanyar d'alguns milicians i guàrdies municipals. Quan van arribar al local, van trobar-lo ocupat «por más de treinta hombres armados pertenecientes a la rebelión, que se habían apoderado de los caudales, habiendo rompido [sic] el arca principal». D'aquests fets, se'n deixà constància a la sessió que la Diputació celebrà el dia 7 de desembre. Segons l'inventari i el recompte que es va fer, la quantitat sostreta va ser de 724.365 rals.

La detenció i l'alliberament d'Antoni Giberga

El càstig governamental pels fets de novembre va ser molt dur. Entre altres mesures, es procedí a la dissolució i el desarmament de la Milícia Nacional, s'obligà a la reedificació de la part de la Ciutadella enrunada, s'imposà una elevadíssima contribució extraordinària de dotze milions de rals i s'instituí una comissió militar com a tribunal de justícia que dictà nombroses penes de mort i de presó. Tot plegat contribuí poderosament a minar encara més el suport social del règim esparterista a Catalunya.

Poc després de l'entrada de l'exèrcit a Barcelona, Antoni Giberga va ser detingut. Diversos periòdics es van fer ressò de la notícia; en destaca la nota publicada el 17 de desembre al diari *l'Eco del Comercio* de Madrid:

Refiriéndonos a cartas de Barcelona recibidas por personas fidedignas, se ha puesto preso e incomunicado al señor Giberga, respetable padre de familia, diputado de aquella provincial, comandante de uno de los batallones de su milicia, hombre de orden, patriota que estuvo en la Isla de Pinos, y uno de los que más figuraron en los acontecimientos del Mas de las Matas. Ha sorprendido a todo Barcelona su arresto, porque en los fatales días del trastorno trabajó infatigablemente y con notorio peligro para restablecer el orden, para el desarme de la patulea, y para que imperase la ley en aquella desgraciada plaza con el regreso de las las legítimas autoridades. Cada vez se nos presenta más oscuro el horizonte para juzgar de aquellos acontecimientos.

Giberga fou alliberat sense càrrecs a finals de desembre, pocs dies després de la seva detenció. L'afer, però, tingué conseqüències. El 3 de març de 1843, el diari barceloní *La Corona* publicava una petita nota relacionada amb una agressió que Giberga havia patit al bell mig de la Rambla:

Este mediodía, en la Rambla, el señor Pulido, médico del general Van-Halen, ha dado de bofetones al señor Giberga, diputado provincial. Según voz pública ha sido este lance efecto de desavenencias ocurridas entre esos dos señores en cosas que tienen relación con los últimos acontecimientos y con la separación del señor Pulido del destino de revisor de quintos.

La premsa progressista no trigà a reaccionar. L'endemà, *El Constitucional* acusava *La Corona* de parcialitat informativa. La versió del primer era substancialment diferent i força més detallada. Identificava Pulido com a militar i destacava la trajectòria de Giberga, tot indicant que el seu «amor a la libertad le ha costado muchos sinsabores y persecuciones». A més, justificava el seu silenci del dia anterior perquè volien que «entre el pueblo y el ejército vuelvan a establecer los lazos que relajaron los últimos acontecimientos».

El diari recordava que «después de los deplorables acontecimientos de noviembre el señor Giberga fue preso a consecuencia de una infame y calumniosa delación. Gracias a que pudo probar la coartada, de otra suerte hubiera aumentado el número de los que han sido pasados por las armas». Sembla que Giberga estava convençut que havien estat unes declaracions de Pulido les que li havien valgut la detenció i l'encausament. El presumpte acusador, per la seva banda, atribuïa la seva destitució del càrrec de revisor de quintos a la influència que Giberga havia exercit dins la Diputació provincial. El periòdic ho recollia de la manera següent:

En el lance de ayer el señor Pulido fue el agresor. Llenó de denuestos al señor Giberga echándole en cara su captura. El señor Pulido pasó desde luego a vías de hecho, y dió un bofetón al señor Giberga, que fue contestado por este y replicado por el otro y así sucesivamente desahogaron ambos su odio a costa de sus carrillos, hasta que algunos oficiales colocaron el caduceo entre ambos gladiadores. He aquí el hecho, que lo exponemos con el solo motivo de que no se diga que un catalán progresista se ha dejado bofetonear [*sic*] impunemente.

Els episodis de violència puntual al carrer entre civils i militars no era un fet extraordinari. La premsa de l'època aporta testimonis nombrosos en aquest sentit. És versemblant que Giberga reaccionés amb rancúnia davant les sospites que Pulido tenia certa responsabilitat en la seva detenció. Tampoc no és sorprenent que respongués amb virulència davant l'agressió d'aquest, perquè, com ell mateix havia reconegut en diverses ocasions, tenia un caràcter venjatiu, sec i aspre.

Els últims compassos d'una vida

Sabem, per un text que Giberga redactà per enviar a *El Constitucional*, que al juliol del 1843 es trobava plenament immers en el convuls procés polític antiesparterista d'aleshores. En aquell context, no solament va haver de fer front als seus tradicionals enemics polítics, que anomenava els «frenéticos moderados», sinó que s'enfrontà a les acusacions dels sectors més esquerrans del progressisme, que el titllaven d'«ayacucho», és a dir, d'esparterista. Sense que puguem determinar ni l'origen ni la fiabilitat de les acusacions, les dades disponibles apunten que Giberga estava arrenglerat amb els sectors progressistes que exigien la constitució d'una Junta Central que assumís el programa de les juntes populars constituïdes contra Espartero. De fet, l'última referència política de què disposem referent a la seva persona és la signatura d'una exposició enviada al consell de ministres a favor de la constitució d'una Junta Central, en la línia de la constituïda durant la guerra del Francès, realitzada pels membres de la Diputació provincial de Barcelona l'1 d'agost de 1843. D'altra banda, les dades sobre aquest període són molt confoses. Una crònica del 25 de juliol, publicada a *El Constitucional* del 9 d'agost, feia referència a la detenció i l'afusellament d'uns quants oficials de la Milícia Nacional per part dels milicians. Sembla, si la font és fiable, que Giberga també havia estat detingut, però que es va poder escapar, evitant així l'execució. Aquest fet, en cas de ser cert, podria estar directament relacionat amb les acusacions d'«ayacucho».

La complexitat de la situació exigeix una petita explicació: a l'estiu del 1843 el general Espartero havia acabat enfrontat amb gairebé tothom. La seva situació política era d'aïllament. No li quedava altra opció que l'abdicació i la fugida, que es produí a finals de juliol. El nou govern, però, no convocà la Junta Central, amb la qual cosa incomplí el compromís que havia adoptat amb les juntes populars que s'havien aixecat demanant la renúncia d'Espartero a la regència. A Barcelona, on el moviment tenia un fort component interclassista i democratitzador, el 2 de setembre esclatà una revolta antigovernamental a favor de la constitució de la Junta Central. Es formà una nova Junta Suprema, que acabà presidint Rafael Degollada, amic i company de deportació de Giberga. Els revoltats, membres de la milícia i sectors populars, es van fer forts i la ciutat resistí el setge de l'exèrcit fins al mes de novembre. Durant tot aquell període, d'acord amb la informació de què disposem, el nom de Giberga no apareix per enlloc. L'absència de dades és difícil d'explicar si tenim en compte el tarannà del personatge. Sense cap base documental, però, qualsevol reflexió seria mera especulació.

Tropes revoltades alternen amb milicians del batalló de la Brusa a l'antiga Baixada de la Presó (actual carrer de la Llibreteria). L'escena s'ha relacionat amb la revolta de la Jamància. MUHBA

Comptador de rendes

Dins d'un context polític caracteritzat per la reacció dels moderats i sense que puguem determinar amb certitud com ho aconseguí, el 4 de febrer de 1844 Giberga ocupà el càrrec de comptador de rendes de la província de Tarragona. Havia obtingut la credencial per una Reial ordre de 21 de gener de 1844, que li va ser notificada el 29 del mateix mes. És molt probable que l'obtenció del càrrec estigués relacionada directament o indirectament amb la sollicitud d'indemnització que havia fet a través de la Diputació provincial de Barcelona a l'abril del 1841 per la persecució patida durant el mandat de Ramon de Meer. De fet, el 7 de juliol de 1843 presentà la dimissió del càrrec de diputat provincial

allegant obtenció d'«empleo de Real nombramiento». No sabem si ja havia rebut algun tipus de notificació o si es tractava d'un altre càrrec, la naturalesa del qual desconeixem. Malgrat tot, Giberga continuà vinculat a la Diputació durant un temps, tot i que ja no assistia a les sessions. Com podem comprovar, la successió vertiginosa d'esdeveniments i la manca d'informació fan que tot sigui molt confús. La nova feina, però, li durà molt poc. Sembla que, com a conseqüència de l'aplicació d'una altra Reial ordre ministerial de 22 de febrer de 1844, fou cessat. Immediatament després, sol·licità el reconeixement dels serveis prestats a l'administració com a empleat públic (recordem que havia estat visitador de portes de Barcelona). Presentà amb celeritat la documentació pertinent, que fou tramitada amb rapidesa. Entre el 6 i l'11 de març de 1844, Simon Ortega, oficial segon de la Comptadoria de rendes de la província de Tarragona, envià la documentació a Madrid. Un cop fet el tràmit, sabem que Giberga recuperà la documentació original, però no ens consta que obtingués cap resposta de l'administració central.

El càrrec que exercí i la gestió de la seva qualificació administrativa com a empleat públic ens indiquen que s'estigué a Tarragona com a mínim entre els mesos de febrer i març del 1844. Una possible explicació del seu allunyament de Barcelona podria ser la situació de predomini dels moderats i de persecució dels progressistes més significats. El mes de setembre, però, Giberga ja es trobava a Cornellà i sabem que feia viatges esporàdics a Barcelona, perquè el dia 17 atorgà poders notariais a Joaquim Baquero, oficial primer cessant de la Comptadoria de propis de Tarragona. Giberga li atorgava els poders per bescanviar una carta de pagament que li havia lliurat la tresoreria de rendes tarragonina per l'import de seixanta mil rals de billó en títols al portador, a un interès del cinc per cent, que ell havia dipositat com a fiança de la destinació de comptador de rendes de la província.

Els fantasmes del passat

Un cop derrotat el moviment a favor de la Junta Central, conegut amb el nom de la Jamància, i davant del nou escenari polític, dominat pels moderats, amb la major part de la plana major del partit progressista exiliada, detinguda o depurada, la situació personal de Giberga devia ser força incòmoda. L'aliança entre els moderats i el poder militar més autoritari, emparat en l'estat d'excepció, tornava a regnar a Catalunya, exclouent la resta d'opcions polítiques. La falta de dades sobre cap mena d'activitat política de Giberga des de l'1 d'agost de 1843 i l'aparent llibertat de moviments que hem apuntat amb els desplaçaments a Tarragona, Cornellà i Barcelona ens indicarien que no va estar directament implicat en els esdeveniments de la Jamància i, per tant, que no patí cap mena de persecució política, però no ho podem certificar. Malgrat tot, els fantasmes de la repressió de l'octubre del 1837 i de la deportació a Cuba planaven, molt probablement, damunt del seu estat d'ànim. Veiem per què: Ramon de Meer, la «bèstia negra» dels progressistes, responsable directe de la seva deportació a Pinos, havia estat nomenat novament capità general de Catalunya i, des del mes de desembre del 1843, actuava seguint els criteris de duresa i benevo-

lència arbitrària que el caracteritzaven, comportant-se com un autèntic sàtrapa. A més, a l'agost del 1844, Francisco Javier Ezpeleta havia estat nomenant segon comandant de l'exèrcit, comandant general de la província i governador de la plaça de Barcelona. Recordem-ho, el seu germà Joaquín havia estat el substitut del general Tacón a Cuba. Durant el mandat d'Ezpeleta, Giberga i els seus companys s'havien escapat de Pinos. La frustració i la desmoralització de Giberga devien ser evidents. El fracàs i la derrota de l'opció política per la qual havia lluitat eren un fet i les forces de la reacció es mostraven exultants i implacables. A més, vells amics i companys de militància havien marxat a l'exili, com Degollada, o havien estat confinats fora de Barcelona, com Monlau o Castanys. El panorama no podia ser més desolador. De fet, la caiguda d'Espartero i la derrota de la Jamància van representar el final d'un cicle polític revolucionari, el de les bullangues, que a Catalunya havia anat evolucionant cap a plantejaments progressivament democratitzadors. El fracàs de les opcions progressistes i democratitzadores representà la consolidació d'un sistema liberal, sí, però repressor i extremadament censatari, el de la dècada moderada, que s'adequava al interessos socioeconòmics del moderantisme català, és a dir, d'aquells que havien afavorit la deportació de Giberga a Pinos a l'octubre del 1837.

La mort

El 6 de desembre de 1845 es produí un fet per al qual no tenim una explicació plausible: Margarida Gibert, esposa d'Antoni Giberga, atorgà poders notariais al seu marit. A finals de mes, però, exactament el dia 31, Giberga moria a la casa on havia viscut una part important de la seva vida, al primer pis del número 30 del carrer Conde del Asalto, actual Nou de la Rambla. Al llibre de difunts del registre civil de Barcelona no consta la causa de la mort. La premsa, subordinada al poder moderat i limitada per l'estat d'excepció, no es va fer ressò de l'òbit. De fet, no ens consta la publicació de cap necrològica. No és estrany, perquè Giberga no havia format part de cap corporació o acadèmia consolidada i, a més, havia militat a les files dels que havien estat derrotats, sobre els quals s'estengué un tel d'oprobri, silenci i oblit. El seu cadàver fou enterrat discretament en un nínxol del cementiri general de la ciutat, el del Poblenou, el dia 1 de gener de 1846. Tenia 46 anys. El dia 19, el *Diario de Barcelona* publicà una petita nota de la família:

La viuda e hijos de D. Antonio Giberga, suplican a los parientes, amigos y conocidos a quienes por olvido involuntario haya dejado de pasarse esquila de convite, se sirvan asistir a las exequias que en sufragio de su alma se celebrarán hoy lunes a las diez de la mañana en la iglesia de Santa Mónica. Las misas a la once y en seguida la del perdón.

El 3 de gener de 1846, a casa del notari Caietà Menòs i a petició de Ferran Puig, fill del primer matrimoni de la seva esposa, es va fer l'obertura del testament d'Antoni Giberga, redactat el 1834, i en el qual deixava els seus béns a parts iguals a la seva esposa i als fills comuns de tots dos. L'inventari de l'herència

posa de manifest que els Giberga vivien d'una manera relativament modesta. Tot el mobiliari i el parament de la llar eren antics i desgastats per l'ús. Com a propietats, solament hi consten les hisendes de Cornellà i Sant Celoni. Els mobles i l'adreç de la casa de Cornellà encara eren més rústecs, vells i atrotinats que els de Barcelona. No tenim dades sobre els relatius a Sant Celoni. La necessitat de diners dels Giberga es posa de manifest amb la venda, l'any 1848, d'un terreny a Sant Celoni per cobrir la dot de la filla Dolors, que es casà amb el comerciant i propietari Joan Tintorer, i per pagar les despeses de la llicenciatura en medicina del seu fill Antoni.

L'expedient pòstum

Possiblement, la necessitat de disposar de diners portaren Margarida Gibert a remenar entre els papers del seu difunt marit. El més probable és que hi trobés la sollicitud que Antoni havia presentat en ser cessat del càrrec de comptador de rendes l'any 1844. L'expedient, que havia quedat aturat, es tornà a posar en marxa al desembre del 1848.

La Direcció general del Tresor envià una comunicació a la Junta de qualificació dels drets dels empleats civils demanant si Antoni Giberga havia sol·licitat la seva qualificació i en quin punt es trobava. La resposta, datada el 7 de febrer de 1849, assenyala que l'interessat havia fet la gestió immediatament després del seu cessament i que aquesta havia estat tramitada per la desapareguda Comptadoria de rendes de Tarragona. La contesta puntualitza que l'expedient s'estava instruint. Quina ironia, havien passat cinc anys i Giberga en feia quatre que era mort, però l'expedient continuava el seu lent recorregut burocràtic. No ens consta, però, que l'expedient acabés d'instruir-se, ni que la família arribés a cobrar mai la quantitat que li pogués correspondre.

Conclusions

La vida d'una persona no és exactament el mateix que la seva biografia. La raó és ben simple: tota biografia és una reconstrucció. I, com a tal, subordinada a l'existència i a la disponibilitat de les fonts. La biografia d'Antoni Giberga no és una excepció. De cap manera no ens podíem plantejar de reproduir la seva vida. El que hem intentat ha estat una reconstrucció de la trajectòria personal i pública a partir de la documentació que hem localitzat. En aquest sentit, la seva biografia ha esdevingut una mena de catèter a través del qual hem pogut bussejar pel món complex de les bullangues barcelonines del període del 1835 al 1843 i de la difícil consolidació del règim constitucional espanyol, en un marc de guerra civil ferotge i de fractura profunda del liberalisme entre moderats i progressistes, amb guspires democratitzadores i republicanes. Aquest recorregut també ens ha permès constatar les dinàmiques perverses d'una administració pública subjecta als interessos dels partits i a les pràctiques clientelars. Ha quedat molt clar que la política dels moderats adoptava uns tons caïnites i que cercava en el recurs a la força del poder central l'instrument de consolidació de la seva hegemonia, mentre que els progressistes veien en el poder local un instrument per desenvolupar polítiques pròpies, no sempre coincidents amb les polítiques dels governs centrals. Quan les divergències eren insostenibles, es produïen esclats revolucionaris que donaven origen a formes de poder excepcional, les juntes, que representaven els interessos dels sectors disconformes amb les polítiques estatals. La pràctica, però, era molt confusa, perquè es barrejaven projectes i interessos molt divergents, alguns d'ideològics, altres d'estrictament econòmics.

Resumint, a Giberga li tocà de viure la transició de l'Antic Règim a la moderna societat liberal. La seva infantesa transcorregué durant els primers anys del segle XIX, amb tot el que això comporta de canvis en les estructures socials, polítiques, econòmiques i culturals. Visqué les acaballes de la guerra de Francès en un col·legi militar i la seva joventut es desenvolupà entre les tensions de l'absolutisme i del liberalisme constitucionalista. Heretà unes terres, de les quals obtenia unes rendes que li permetien viure amb una certa dignitat, però va haver de completar els ingressos amb aportacions addicionals procedents del seu treball, sempre relacionat amb qüestions administratives i econòmiques. El seu entorn més proper estava format per juristes i també per algun militar. Es casà amb una jove vídua, Margarida Gibert, que havia tingut almenys un fill del seu anterior matrimoni amb Pere Puig Vert, causídic de Girona. Margarida aportà propietats i rendes, però el compromís polític

d'Antoni Giberga, especialment la seva implicació en les disputes entre progressistes i moderats, va fer minvar el patrimoni familiar. Malgrat que a la documentació sempre apareix com a propietari o hisendat, no sembla que les seves rendes fossin gaire importants. El podríem classificar com a petit o mitjà propietari. No ens consta que es beneficiés del procés desamortitzador.

Per entendre la seva invisibilitat fins avui, hem de tenir en compte que no va ser ni periodista, ni poeta, ni músic, ni escriptor, ni tampoc un polític de projecció estatal. Potser per tot això el seu nom ha quedat colgat per la injustícia de la memòria, que sempre és, no ho oblidem, selectiva. Malgrat tot, Giberga va ser un home del seu temps. Va viure la política des de l'acció i el compromís. Va ser un d'aquells romàntics que es van jugar la vida, la hisenda i la seguretat de la família per la implantació d'un sistema polític més obert.

La seva actuació, orientada a consolidar un marc jurídic constitucional, la desenvolupà a través de la Diputació de Barcelona, un ens d'administració local des del qual intentà una racionalització dels mecanismes del nou Estat, i de la Milícia Nacional, una institució civil armada identificada amb les forces ciutadanes partidàries de la revolució liberal que havia de garantir la propietat, l'ordre i l'aplicació de les lleis, encara que en ocasions es convertia en un instrument armat al servei dels sectors més radicals. Quan la situació ho demanà, Giberga participà en juntes ciutadanes, però com un recurs excepcional per redreçar la desviació conservadora del procés polític liberal o per evitar els excessos dels sectors extremistes. Aquest va ser, a grans trets, el seu bagatge polític.

No podem amagar que hi ha fases de la seva trajectòria que no són del tot clares, especialment les que corresponen al Trienni liberal i a la Dècada ominosa, però la imprecisió no resta ni força ni consistència al període que va del 1836 al 1843, en què se'ns presenta com un lluitador per la restauració de la Constitució del 1812 i de la seva adaptació als nous temps. En aquest sentit, milità a les files del partit progressista barceloní, però no sembla que evolucionés cap a posicions democràtiques, com ho van fer altres companys de viatge. Del que no hi ha cap mena de dubte és que es tractava d'un home sever, un xic sorrut, sec i aspre, que creia fermament en les garanties de l'Estat de dret, però que no es refiava de molts dels que l'havien d'aplicar, especialment dels moderats de Barcelona. Vivia la política amb una intensitat obsessiva i desconfiava tant dels moderats, que considerava en molts casos criptoabsolutistes, com dels sectors populars més abrandats, que identificava en ocasions amb l'anarquia. En aquest sentit, i pel que sabem, sempre actuà en l'espai de la llei i l'ordre, tot cercant una progressiva ampliació de les llibertats.

Fonts

Arxius

Arxiu de la Universitat de Barcelona

ES CAT-UB 01 EA, Giberga Gibert, Antonio
 ES CAT-UB 01 EA, Giberga Gibert, Eduardo
 ES CAT-UB 01 EA, Giberga Galí, Octavio
 ES CAT-UB 01 EA, Giberga Galí, Eliseo

Arxiu Diocesà de Barcelona

Expedients matrimonials, Antoni Giberga-Margarida Gibert, 14 d'abril de 1823.

Arxiu General de la Diputació de Barcelona

Diputació Provincial de Barcelona. Llibres d'actes, 1836-1837.

Junta d'Armament i Defensa. Llibre d'actes, 1836.

Diputació provincial de Barcelona. Llibres d'actes, 1840-1843.

Diputats provincials. Llibre registre dels diputats provincials que integren la Diputació de Barcelona. 1812-1890.

Diputats Provincials. Índex alfabètic dels diputats provincials. 1812-1871.

Eleccions provincials. Actes electorals de les eleccions de diputats provincials i altra documentació de l'any 1840.

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

Mateo Crespi, *Diario de Memorias de Barcelona*, Ms. A-115, A-116, A-117.

Llibres d'Acords de l'Ajuntament de Barcelona, 1835-1839

Fons Antoni Giberga, 5D 96

Sèrie 1. Cartes a la seva dona Margarida Gibert.

Sèrie 2. Escrits justificatius.

Sèrie 3. Escrits relacionats amb la condemna.

Sèrie 4. Documentació econòmica.

Arxiu Històric de Protocols de Barcelona

Notari Manuel Lafont, 1820.

Notari Josep Anton Pic, 1820, 1821.

Notari Francesc Mas i Mas, 1820-1824, 1834-1836.

Notari Caietà Menós, 1843-1845, 1846-1848, 1852, 1856.

Archivo Histórico Nacional

Sección Hacienda. Expediente de clasificación de cesantía de Antonio Giberga, Contador de Rentas de la provincia de Tarragona, 1844-1849.

Sección Hacienda. Hoja de servicio de Antonio Giberga, Visitador de Puertas, 1813-1841.

Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona

Governació. Sèrie A. Expedients 124, 462, 463, 894, 955, 958, 991, 993, 1001, 1018, 1052, 1571, 1800.

Registre Civil. Difuntos. Libro 4, 1845 (núm. 475), foli 996. [M-1/2.2./166].

Registre Civil. Difuntos. Libro 1, 1852 (núm. 501), foli 362. [M-1/2.2./169].

Biblioteca de Catalunya

Diario de las sesiones de las Cortes Constituyentes, 1837.

Diario de las sesiones de Cortes, 1838.

Diario de las sesiones de Cortes, 1851.

Diario de las sesiones de las Cortes Constituyentes, 1856.

Collecció de Fullets Bonsoms, núms. 6754 i 7094.

Biblioteca Balear del Monestir de la Real

Fons Moragues-Monlau.

Arxiu dels Cementiris de Barcelona

Cementiri del Poblenou. Llibre de defuncions, núm. 4, 1842-1848, foli 161.

Prensa

Catalan, El, Barcelona, 1834-1836.

Constitucional, El, Barcelona, 1837,1839-1843.

Diario de Barcelona, 1835-1843.

Diario Mercantil, Barcelona, 1835-1837.

Eco del Comercio, Madrid, 1839, 1842.

Gaceta de Madrid, 1836-1837, 1839-1843.

Guardia Nacional, El, Barcelona, 1835-1840.

Liberal Barcelonés, El, Barcelona, 1841-1842.

Nacional, El, Barcelona, 1840-1841.

Nuevo Vapor, El, Barcelona, 1836.

Papagayo, El, Barcelona, 1842-1843.

Popular, El, Barcelona, 1841-1842.

Propagador de la Libertad, El, Barcelona, 1835-1838.

Republicano, El, Barcelona, 1842.

Sancho Gobernador, El, Bordeus, 1835; Barcelona, 1836-1837.

Sapo y el Mico, El, Barcelona, 1842.

Vapor, El, Barcelona, 1833-1838.

Bibliografía

Libres, opuscles i fullets d'època

ADRIANO, *Sucesos de Barcelona. Desde 13 de noviembre de 1842, hasta 19 de febrero de 1843, en que se levantó el estado de sitio. Observaciones sobre los mismos, su origen y consecuencias. Con la colección de documentos oficiales*, Barcelona, Imprenta de A. Gaspar, 1843.

AVINARETA, E. de i BERTRÁN y SOLER, T., *Mina y los proscriptos*, Argel, Imprenta de la colonia, 1836.

BALAGUER, V., *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, vol. V, Barcelona, Librería de Salvador Manero, 1863.

BURGOS, J. de, *Anales del reinado de D.ª Isabel II*, Tomo IV, Madrid, Establecimiento Tipográfico de Mellado, 1851.

[BUXERES, A.], *Barcelona en julio de 1840. Sucesos de este periodo, con un apéndice de los acontecimientos que siguieron, hasta el embarque de S. M. la reina gobernadora en Valencia. Vindicación razonada del pueblo de Barcelona*, Barcelona, Impr. de José Tauló, 1844.

CANALEJAS, J. M., *El ciudadano José María Canalejas, uno de los deportados a la isla de Pinos, conjura y provoca a sus perseguidores y detractores a que denuncien los delitos y faltas que hubiese cometido como particular y como empleado. Y se somete al juicio del pueblo español y en particular al del barcelonés*, Barcelona, Imprenta del Constitucional, 1839.

CANALEJAS, J. M., *Breve reseña de los sucesos de abril y mayo de 1837 en Reus y Barcelona con relación del juicio y sentencia de D. Ramon Xaudaró, seguida de la defensa*, Marsella, Imprenta de J. Barile y Boulouch, 1839.

CARSY, J. M., *Manifiesto que hace Don Juan Manuel Carsy*, Marsella, Imprenta de Mariano Olive, 1842.

C. [ASTILLO] y M.[AYONE], D. [on] J. [oaquín] del, *Las bullangas de Barcelona ó Sacudimientos de un pueblo oprimido por el despotismo ilustrado*, Barcelona, Imprenta de A. Gaspar y Compañía, 1837.

CASTILLO [y MAYONE], J. del, *Espinas sembradas por la dictadura político-militar en Cataluña, ó, Los veinte meses*, Barcelona Impr. de J. Tauló, 1839.

Contestación al Diario razonado del Excmo. Señor Don Antonio Van-Halen, Conde de Peracamps, que publican los generales y gefes que formaron la estipulación de Atarazanas, Barcelona, Imprenta de A. Bergnes y C^a, 1843.

COROLEU, J., *Memorias de un menestral*, Barcelona, Tip. La Vanguardia, 1888.

CORTADA, J., *Lecciones de historia de España*, Barcelona, Imprenta de Antonio Brusi, 1845.

Cuatro palabras sobre la representación forjada en la isla de Pinos en el ojo de su comandante, el capitán D. José María Isla y contra los Catalanes fugados de la misma, Marsella, Imprenta de Lepoldo Mossy, 1839.

DEGOLLADA, R., *Memoria del abogado Don Rafael Degollada, en defensa de su honor ultrajado*, Marsella, Imprenta Senés, 1839.

Esposicion elevada a S.M. por las comisiones de la Junta general de comercio y fábricas..., Barcelona, Imprenta de Antonio Bergnes, 1837.

Esposicion elevada á S. M. la Reina Gobernadora, por la Diputacion Provincial de Barcelona en justificación de las medidas economico-administrativas adoptadas por el Exmo. Sr. Capitan General..., Barcelona, Imprenta de Antonio Bergnes, 1839.

Esposiciones que han dirigido a las Cortes los oficiales del primer batallón de línea, Barcelona, Imprenta de Ignacio Oliveres y comp., 1837.

ESPOZ e ILLUNDAIN, F., *Memorias del general don Francisco Espoz y Mina*, Madrid, Atlas, 1962, 2 vol.

FAGES de ROMÁ, N., *Defensa de D. Abdon Terradas, pronunciada por Don Narciso Fages de Romá*, Figueras, Gregorio Matas y de Rodalles, 1842.

- FREIXAS, J. M^a, *Manifiesto que hace á la nación José María de Freixas, primer comandante del tercer batallón de la Milicia Nacional de Barcelona, disuelto arbitrariamente por el Sr. Capitán General Don Antonio Van-Halen*, Barcelona, Imp. José Tauló, 1841.
- GIRONELLA, A., *Manifiesto*, Santa Cruz de Tenerife, Vicente Bonet, 1836.
- Historia de España desde los tiempos remotos hasta el año 1840 inclusive...*, Barcelona, Imprenta de A. Frexas, 1850, 2a ed.
- JAUMAR, J., *Manifiesto del ciudadano Don Joaquín Jaumar en vindicación de las calumnias que se le han prodigado durante su deportación a la Isla de Pinos, Marsella*, Imprenta y litografía de Julio Barile, 1839.
- Justificación de los deportados de Barcelona a Canarias y Pinos y relación de las vicisitudes de los fugados, hasta su arribo a Barcelona*, Barcelona, Imprenta del Constitucional, 1839.
- La Revolución y bombardeo de Barcelona en 1842. Escrita por un sargento primero, que era en aquella época, del batallón de artillería de la Milicia Nacional de esta ciudad*, Barcelona, Imprenta de A. Albert, 1843.
- LLINÁS, J. A., *Tres esposiciones del ciudadano Llinás a las Cortes constituyentes*, Valencia, Oficina de López, 1836.
- Manifestacion de la ex-Junta de Vigilancia de Barcelona á las Córtes y á sus conciudadanos*, Marsella, Imprenta de Juan Mossy, 1841.
- Manifiesto de la Milicia nacional armada de Barcelona*, Barcelona, Imprenta del Constitucional, 1841.
- Manifiesto de las operaciones principales de la Junta de Barcelona creada en 10 de agosto y disuelta en 22 de octubre de 1835. Cuya redacción encargó a los vocales que lo subscriben*, Barcelona, Imprenta de Tomás Gaspar, s/d.
- Manifiesto de las tareas y principales operaciones en que se ocupó la Diputación provincial de Barcelona. Instalada en 3 de febrero de este año hasta 5 de octubre en que cesó*, Barcelona, Imprenta de J. Verdaguer, 1836.
- Manifiesto de los comisionados de la Diputación provincial, del Ayuntamiento Constitucional, y de la Junta de vigilancia y seguridad de Barcelona*, [Barcelona, 1841].
- MATA, P., *El poeta y el banquero*, Barcelona, Imprenta del Constitucional, 1842.
- MONLAU, P. F., *De la instrucción pública en Francia. Ensayo de su estado en 1838 y 1839*, Barcelona, Imprenta de Don Antonio Bergnes, 1840.
- MONLAU, P. F., *Abajo las murallas!!! Memoria de las ventajas que reportaría Barcelona, y especialmente su industria, de la demolición de las murallas que circuyen su ciudad*, Barcelona, Imp. del Constitucional, 1841.
- MOR DE FUENTES, J., *El barón de Meer. Rasgo lírico*, Barcelona, Imprenta de Aguas Vivas, 1837.
- PERAY, M., *Contestación que da al conjuro y provocación del ciudadano José María Canalejas, otro a quien ha calumniado injustamente*, Barcelona, Imprenta de Brusi, 1839.
- PI y ARIMON, A. A., *Barcelona antigua y moderna, descripción e historia de esta ciudad desde su fundación hasta nuestros días*, Tomo II, Barcelona, Imprenta y librería politécnica de Tomás Gorchs, 1854.
- PIÑA y PEÑUELA, R. de i GOMBAU y LLOPIS, D., *Noticias históricas, topográficas y médicas de la Isla de Pinos y de varios puntos del Departamento Oriental*, La Habana, Imprenta de M. Soler, 1850.
- R. A. M. D., *¿Qué perdió a los patriotas? o Análisis de las principales causas que han retardado el completo triunfo de los constitucionales*, Barcelona, Imprenta del Constitucional, 1839.
- RAÜLL, C., *Calumnia y vindicación*, Barcelona, Imprenta del Constitucional, 1842.
- RAÜLL, F., *Historia de la conmoción de Barcelona en la noche del 25 al 26 de julio de 1835: causas que la produjeron y sus efectos hasta el día de esta publicación*, Barcelona, Imprenta de Ignacio Estivill, 1835.
- RAÜLL, F., *Mi justificación a las imputaciones vagas y calumniosas que contra mí se esparcen*, Barcelona, Imprenta de Estivill, 1835.
- Reunión de Amigos Colaboradores, *Panorama español: crónica contemporánea*, Madrid, Imprenta del Panorama Español, 1842-1845, 4v.
- Reseña Histórica de los actos de la Junta Conciliadora creada en Barcelona en 30 de noviembre de 1842. Publicanla los individuos que la compusieron, en refutación del Diario razonado del señor Van-Halen en la parte que a aquella se refiere*, Barcelona, Imprenta de A. Brusi, 1843.
- RIBOT, A., *Mi deportación. Trobas marítimas y americanas*, Barcelona, Imprenta de Gaspar y C^a, 1839.
- RIBOT, A., *Mi navegación. Poesías marítimas*, Matanzas, Imprenta del gobierno, 1839.

SEGUNDO FLÓREZ, J. (dir.), *Espartero. Historia de su vida militar y política y de los grandes sucesos contemporáneos*, vol. III, Madrid, Imprenta de D. Wenceslao Ayguals de Izco, 1845.

VAN-HALEN, A., *Diario razonado de los acontecimientos que tuvieron lugar en Barcelona, desde el trece de noviembre al catorce de diciembre de 1842*, Barcelona, Imprenta del Imparcial, 1843.

Vida militar y política de Espartero, obra dedicada a la ex-milicia nacional del Reino por una sociedad de ex-militarios de Madrid, Madrid, Sociedad Tipográfica de D. Benito Hortelano y Compañía, 1844-1845, 3 v.

XAUDARÓ, *Manifiesto de las injustas vejaciones sufridas por D. Ramón Xaudaró, redactor del periódico El Catalán que se publicara en Barcelona*, Madrid, Imprenta de D. M. Calero, 1836.

Estudis, articles i monografies

ANGUERA, P. i MELICH, J., *El socialisme utòpic a Reus: lectura de «La Joven España»*, Reus, Edicions del Centre de Lectura, 1981.

ARNABAT i MATA, R., *La Revolució de 1820 i el Trienni Liberal a Catalunya*, Vic, Eumo, 2001.

ARNABAT i MATA, R., «La revolució liberal a Barcelona. Política de classes i classes de política», *Barcelona. Quaderns d'Història*, núm. 10, 2004, p. 11-58.

ARTIGAS, M., *El epistolario de Pablo Piferrer, Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, Tomo IX, Barcelona, La Renaixensa, 1930.

BALCELLS, A. [et al.], *Les eleccions legislatives i municipals a Barcelona 1810-1986. Context polític i resultats electorals*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona/ Fundació Jaume Bofill, 1989.

BARNOSELL, G., *Orígens del sindicalisme català*, Vic, Eumo, 1999.

BARNOSELL, G., «Libertad, Igualdad, Humanidad», *La construcción de la democracia en Cataluña (1839-1843)*, a SUÁREZ, M. (ed.), *La redención del pueblo. La cultura progresista en la España liberal*, Santander, Publicaciones de la Universidad de Cantabria, 2006, p. 145-182.

BARNOSELL, G., «La Constitución de 1812 en Barcelona, 1833-43», *Rubrica Contemporanea*, núm. 1, 2012, p. 79-94.

BERTRAN VALLVÉ, D. i GRAMUNT de MORAGAS, M., *Los regimientos de guarnición en Tarragona, 1700-1931:*

de Felipe V a Alfonso XIII, Madrid, Ministerio de Defensa, 2000.

BOU i ROS, J., *Correspondència entre Benet de Llanza i Joan Mañé i Flaquer. Epistolari social, polític i cultural (1847-1862)*, Barcelona, Curial edicions catalanes/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

CARRERA PUJAL, J., *Historia política de Cataluña en el siglo XIX. Tomo III. La guerra civil y las revueltas de 1835 a 1843*, Barcelona, Bosch, 1957.

CASANOVAS, I. (ed.), *Obras Completas del D. Dr. Jaime Balmes Pbro. vol. I. Epistolario*, Barcelona, Biblioteca Balmes, 1925.

CASANOVAS, I., *Balmes. La seva vida, el seu temps i les seves obres*, vol. III. *Documents balmesians*, Barcelona, Biblioteca Balmes, 1932.

CASASSAS, J. (coord.), *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya*, Barcelona, Pòrtic, 1999.

CASEDA TERESA, J., *Vida y obra de José Mor de Fuentes*, Monzón, C.E.HI.MO., 1994.

COMAS i GUÉLL, M., *Epistolari de Víctor Balaguer: aproximació a un catàleg: 1842-1868*, Vilanova i la Geltrú/Barcelona, Biblioteca-Museu Balaguer/ Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Servei de Biblioteques i Patrimoni Bibliogràfic, 1986.

CURET, F., «La Jamància». *Les bullangues de 1842 i 1843*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1961.

DÍAZ LARIOS, L. F., «Notas sobre Antonio Ribot y Fontseré», *Anales de literatura española*, núm. 20, 2008, p. 119-137.

DÍAZ LARIOS, L. F., «La *Deportación* de Antonio Ribot y Fontseré», a MENARINI, P. (ed.), *Romanticismo 10. Romanticismo y exilio. Actas del X Congreso del Centro Internacional de Estudios sobre Romanticismo Hispánico «Ermanno Caldera» (Alicante, 12-14 de marzo de 2008)*, Bologna, Il Capitello del Sole, 2009, p. 35-49.

Diccionario biográfico de parlamentarios españoles 1820-1854 [recurs electrònic], Madrid, Cortes Generales. Congreso de los Diputados, 2013, 2a ed.

DOSSE, F., *Le pari biographique. Écrire une vie*, Paris, La Découverte, 2005.

EIRAS ROEL, A., «Sociedades secretas republicanas en el reinado de Isabel II», *Hispania*, núm. LXXXVI, 1962, p. 251-310.

- FONTANA, J., *La fi de l'Antic Règim i la industrialització (1787-1868)*, a VILAR, P. (dir.), *Història de Catalunya*, vol. 5, Barcelona, Edicions 62, 1998.
- FONTANA, J., *La Revolució liberal a Catalunya*, Lleida/Vic, Pagès/Eumo, 2003.
- FONTANA, J., *De en medio del tiempo. La segunda restauración española, 1823-1834*, Barcelona, Crítica, 2006.
- FRADERA, J. M., *Cultura nacional en una societat dividida. Patriotisme i cultura a Catalunya (1838-1868)*, Barcelona, Curial, 1992.
- FRADERA, J. M., «La Catalunya liberal: elements per una reinterpretació», *Barcelona Quaderns d'Història*, núm. 6 (*Societat, política i cultura a Catalunya, 1830-1880*), 2002, p. 7-17.
- GARCIA ROVIRA, A. M., *La Revolució liberal a Espanya i les classes populars, 1832-1835*, Vic, Eumo, 1989.
- GHANIME, A., «Apunts sobre el pensament de José Andrew de Covert-Spring», *L'Avenç*, núm. 195, 1995, p. 12-16.
- GHANIME, A., «Aproximació als periòdics i als periodistes de la Barcelona de 1820 a 1839», *Cercles. Revista d'Història Cultural*, núm. 5, 2002, p. 52-78.
- GUILLAMET, J., *Abdón Terrades: primer dirigent republicà, periodista i alcalde de Figueres*, Figueres, Institut d'Estudis Empordanesos, 2000.
- GUILLAMET, J., *L'arrencada del periodisme liberal. Política, mercat i llengua a la premsa catalana, 1833-1874*, Vic, Eumo, 2010.
- GRAELL, G., *Historia del Fomento del Trabajo Nacional*, Barcelona, Imp. de la viuda de Luis Tasso, [1910].
- IGLESIAS, J., *L'epistolari de Pròsper de Bofarull a Salvador Brocà*, Reus, Asociación de Estudios Reusenses, 1960.
- JACOBSON, S., «Els advocats de Barcelona, 1830-1880», *Barcelona Quaderns d'Història*, núm. 6 (*Societat, política i cultura a Catalunya, 1830-1880*), 2002, p. 153-172.
- JORBA, M., *Manuel Milà i Fontanals en la seva època*, Barcelona, Curial, 1984.
- JORBA, M., «Els romàntics radicals», *Barcelona Quaderns d'Història*, núm. 6 (*Societat, política i cultura a Catalunya, 1830-1880*), 2002, p. 75-88.
- LEVI, G., «Sobre microhistòria», a BURKE, P. (ed.), *Formas de hacer historia*, Madrid, Alianza Editorial, 1999.
- LLUCH, E., *El pensament econòmic a Catalunya (1760-1840). Els orígens ideològics del proteccionisme i la presa de consciència de la burgesia catalana*, Barcelona, Edicions 62, 1973.
- LONGARES, J., *Política y religión en Barcelona, 1833-1843*, Madrid, Editora Nacional, 1976.
- MARICHAL, C., *La revolución liberal y los primeros partidos políticos en España: 1834-1843*, Madrid, Cátedra, 1980.
- MARTÍ, C., «L'orientació de Pi i Margall cap al socialisme i la democràcia. La correspondència entre Pi i Magall i el duc de Solferino (1846-1865)», *Recerques. Història, economia, cultura*, núm. 3, 1974, p. 155-197.
- MARTÍ, C., «La correspondència de Joan Mañé i Flaquer amb Benet de Llança, duc de Solferino (1847-1862)», *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya, volum desè, 1982-1984*, Barcelona, 1986, p. 45-100.
- MAS i VIVES, J. (curador), *Correspondència. Volum I (1841-1844). Tomàs Aguiló i Forteza, Joaquim Rubió i Ors*, Palma de Mallorca, Estudi General Lluïà, 1999.
- MENÉNDEZ PELAYO, M., *Historia de los heterodoxos españoles, VI, Heterodoxia del siglo XIX*, Santander, Aldus S.A. de Artes Gráficas, 1948.
- MESTRE, J., *Una ciutat emmurallada al temps de la Revolució Industrial. Barcelona: ciutat, societat i política (1823-1859)*. Tesi doctoral, dirigida per Josep Termes. Universitat de Barcelona, 1985, 2v.
- MESTRE, J., «Actituds polítiques al Pla de Barcelona (1835-1843). Les eleccions legislatives de 1837, 1839 i 1843», a *Història urbana del pla de Barcelona. Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona...* Barcelona, Ajuntament de Barcelona/Institut Municipal d'Història, 1989-1990, 2v., p. 523-542.
- MIRALLES, E., *Cartas a Víctor Balaguer*, Barcelona, Puvill Libros, 1995.
- MOLINER, A., «El movimiento centralista catalán de 1843», *Trienio*, núm. 11, 1988, p. 25-109.
- MOLINER, A., *Revolución burguesa y movimiento juntero en España*, Lleida, Milenio, 1997.
- MUNDET i GIFRÉ, J., *La primera guerra carlina a Catalunya*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990.

- NICOLAU D'OLWER, Ll. (ed.), *Epistolari d'en M. Milà i Fontanals*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1922-1995, 3 v.
- NIETO, A., *Los primeros pasos del estado constitucional*, Madrid, Alianza Editorial, 1996.
- OLLÉ i ROMEU, J. M., *Milà de la Roca, escriptor i activista contrarevolucionari*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1973.
- OLLÉ i ROMEU, J. M., *Les bullangues de Barcelona durant la Primera Guerra Carlina (1835-1837)*, Tarragona, El Mèdol, 1993-1994, 2v.
- OLLÉ i ROMEU, J. M., *Fonaments de la ideologia liberal-conservadora. La dictadura del baró de Meer, 1837-1839*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1996.
- PAR, A., «Contribució a l'Epistolari de Pau Piferrer i Fàbregas», *Butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, vol. 16, núm. 110, 1933-1936, p. 145-244.
- PARADES ALONSO, F. J., *Pascual Madoz, 1805-1870*, Pamplona, EUNSA, 1982.
- PÉREZ-BASTARDAS, A. i SCHOLZ, V., *El govern de la ciutat de Barcelona, 1249-1986*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1986.
- PÉREZ NÚÑEZ, J., «Los debates parlamentarios de la ley municipal de 1840», *Revista de Estudios Políticos* (Nueva Época), núm. 93, juliol-septiembre, 1996, p. 273-291.
- P.[ONS] i M. [ARQUÉS], J.[oan], *Correspondencia de Pau Piferrer i Tomás Aguiló, Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, núm. 632-633, Tom XXIV, 1933.
- PRO RUIZ, J., *El Estatuto Real y la Constitución de 1837*, Madrid, Iustel, 2010.
- RIEGO, B., *La introducción de la fotografía en España. Un reto científico y cultural*, Girona, CCG edicions/Centre de Recerca i Difusió de la Imatge, 2000.
- RIQUER, B. de (dir.), *Història de la Diputació de Barcelona*, vol. III, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1988.
- RIQUER, B. de, *Epistolari polític de Manuel Duran i Bas. Correspondència entre 1866 i 1904*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990.
- RISQUES, M., «La insurrecció de Barcelona pel novembre de 1842. La seva dinàmica social», *Recerques. Història, economia, cultura*, núm. 10, 1980, p. 93-112.
- RISQUES, M., *El Govern Civil de Barcelona al segle XIX*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
- ROCA VERNET, J., *La Barcelona revolucionària i liberal: exaltats, milicians i conspiradors*, Barcelona, Fundació Noguera, 2011.
- ROMEA CASTRO, C., *Barcelona romàntica y revolucionaria. Una imagen literaria de la ciudad, década de 1833 a 1843*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1994.
- RUIZ TORRES, P., «La biografía y los personajes olvidados por la historia», a HERNÁNDEZ SANDOICA, E. y LANGA, A., *Sobre la historia actual. Entre política y cultura*, Madrid, Abada Editores, 2005.
- SÁNCHEZ, A. (curador), *Protecció, ordre i llibertat. El pensament i la política econòmica de la Comissió de Fàbriques de Barcelona (1820-1840)*, Barcelona, Editorial Alta Fulla, 1990.
- SANTIRSO, M., *Revolució liberal i Guerra civil a Catalunya*, Lleida, Pagès editors, 1999.
- SANTIRSO, M., «El incierto cenit del carlismo catalán (1837-1840)», *Boletín Instituto Gerónimo de Uztáriz*, núm. 14-15, 1999, p. 153-178.
- SECO SERRANO, C., *Barcelona en 1840. Los sucesos de julio. Aportaciones documentales para su estudio. Discurso leído el día 6 de junio de 1971...*, Barcelona, Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, 1971.
- SOBREQUÉS, S., «Nueva Gerona de Cuba», *Revista de Girona*, núm. 25, 1963, p. 53-63.
- SOLÀ i MONTSERRAT, R., *Joan Vilaregut i Albafull. Industrial i progressista (Barcelona, 1800-1854)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.
- SOLER VIDAL, J., *Abdó Terrades: primer apòstol de la democràcia catalana (1812-1856)*, Barcelona, La Magrana, 1983.
- TOMÁS VILLARROYA, J., *El sistema político del Estatuto Real: 1834-1836*, Madrid, Instituto de Estudios Políticos, 1968.
- TOMÁS VILLARROYA, J., *El Estatuto Real de 1834 y la Constitución de 1837*, Madrid, Fundación Santa María, 1985.
- TRÍAS, J. J. i ELORZA, A., *Federalismo y reforma social en España, 1840-1870*, Madrid, Seminarios y Ediciones, 1975.

VICENS i VIVES, J. i LLORENS, M., *Industrials i politics (segle XIX)*, Barcelona, Vicens Vives, 1980.

VOLTES, P., «Espartero y Barcelona: un decenio de agitación», *Berceo*, núm. 148, 2005, p. 179-196.

ZAVALA, I. M., *Masones, comuneros y carbonarios*, Madrid, Siglo XXI, 1971.

EPISTOLARI

Ma. Fe. yub. 30 de Noviembre
de 1797.

Muy estimada Esposa: recibí
tu apreciable carta de 11. y 13. de Se-
tiembre. El día 11. del corriente, dejó a
tu consideración como muy querido en con-
tando, pero grande en medio del
desespero q^{ue} se agudero demoraba en
cuando con una la puse en equa-
cion y el 12. almor a las 7^{1/2} de la no-
che nos fuimos, ya estamos a salvo
gracias a Dios y dentro breves dias
sero tener el gusto de abrazarte si
bien en un conmutate q^{ue} nos indemi-
naremos detentando penas como hemos
previsto. Pensamos pasar a nueva orle-
ans desde donde te escribiré una larga
para ahora no puedo hacer lo porque
el correo q^{ue} nos ha salido me o-

Epistolari

Criteris de transcripció

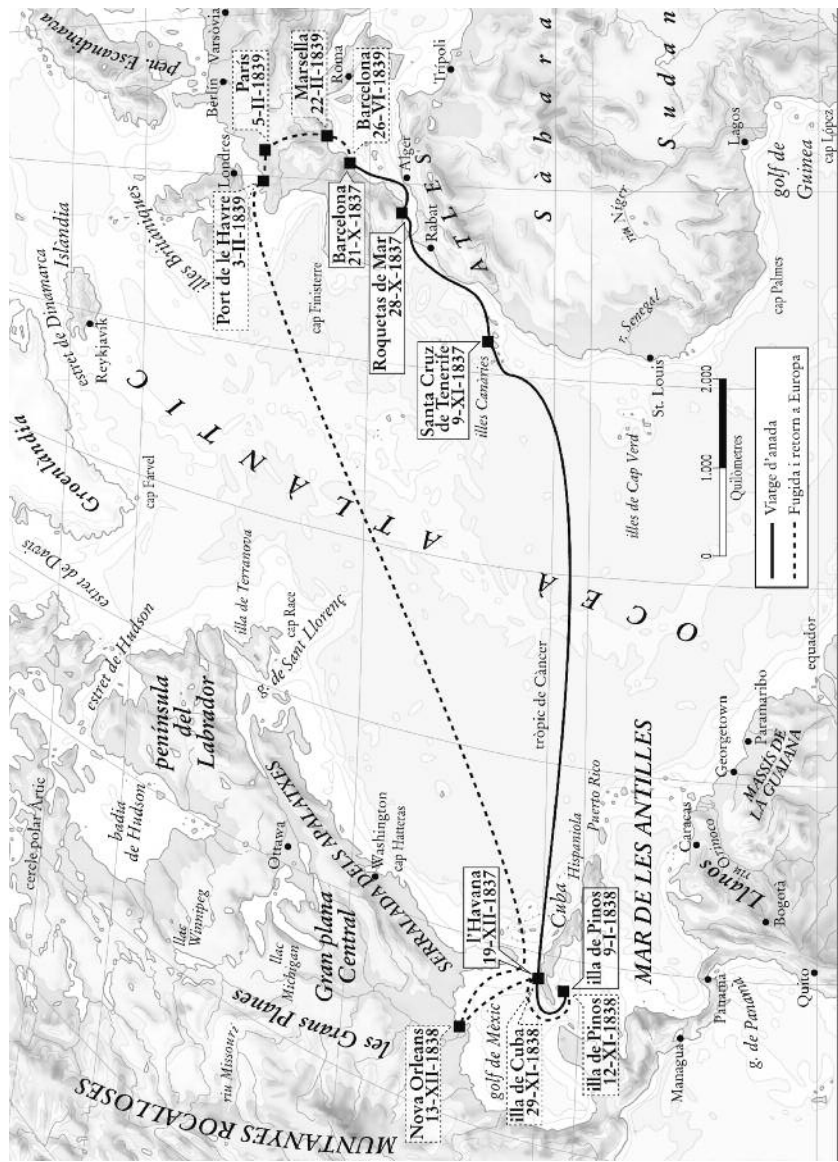
Hem transcrit íntegrament el contingut de les cartes en la llengua original, procurant mantenir la distribució dels diversos apartats del document (encapçalament, divisió en paràgrafs, línies afegides, signatura, etc.). Tanmateix, hem modificat l'ortografia per adaptar-la a la normativa vigent i, en alguns casos, també hem adaptat la puntuació per facilitar la lectura. Amb la mateixa finalitat hem substituït i incorporat entre claudàtors alguns articles, conjuncions i preposicions, i hem modificat el gènere o el nombre d'algunes paraules per una qüestió de concordança.

Els noms propis els hem transcrit literalment en la mateixa forma en què apareixen en l'original. Pel que fa a les abreviatures, només hem mantingut aquelles que són universalment acceptades i ben conegudes (V., S. M., Excmo., Sr., etc.), i hem desenvolupat les que no compleixen aquests criteris.

Quan hem trobat alguna paraula incomprendible ho hem indicat entre claudàtors [*illegible*]. En els casos en què el full està estripat, manca una part del contingut i no es pot deduir pel context ho hem fet constar [*full estripat*]. Allà on hem trobat una paraula o fragment ratllat però llegible l'hem reproduït ratllat i entre claudàtors [~~ratllat~~], mentre que si el passatge era il·legible ho hem indicat de la següent manera: [xxx]. Les paraules de transcripció dubtosa s'han fet constar entre claudàtors i amb un interrogant [paraula?]. Hem mantingut els subratllats originals del text, però en els casos en què amb la traça es singularitzava una cita literal s'ha indicat amb cometes “ ”. En els casos que faltava alguna lletra o paraula deduïble per context s'ha fet constar entre claudàtors [a] i les expressions singulars s'han indicat amb un [*sic*]. Finalment, algun fragment l'hem reproduït en cursiva per remarcar que la lletra és d'una tercera persona o que tenim dubtes que sigui autògrafa d'Antoni Giberga.

Itinerari de la deportació i ruta de la fuga d'Antoni Gibergera (1837-1839)

1.

[Sense indicació de lloc ni data.]

Querida esposa, no sabemos nuestra suerte, pero según probabilidades vamos lejos, por lo tanto, mándame 10 o 12 censos. Sobre todo, tranquilízate y procura conservarte. Tu esposo.

Ant^o

Se comete la infamia de no dejar el buque provisto de lo necesario. Se han entregado *[text incomplet]*.

2.

[Sense indicació de lloc ni data.]

Querida esposa, procura a *[sic]* tranquilizarte y a *[sic]* conservarte que es lo único que te encargo, y esté *[sic]* bien persuadida que te tendré siempre en el corazón lo mismo que a todos mis hijos. Tu esposo.

Ant^o

3.

Roquetas. Playa de Almería, a bordo del bergantín Guadalete, 29 [de] octubre [de] 1837.

Idolatradísimas esposa: hemos seguido nuestro viaje sin novedad hasta la noche pasada, que nos ha cargado un fuerte ventarrón de proa, el que ha causado alguna avería en el bergantín, la que ha precisado al capitán a arribar a esta playa para reponer la expresada avería.

Estimadísimas esposa, mis enemigos se han vengado cobardemente de mí y mis compañeros, pues después de nuestro embarque nos dijo el comandante que no sabía adonde íbamos pues únicamente tenía un pliego que no podía abrir sino frente a Cartagena, llegados a este punto lo abrió y nos salió con la noticia de que unos íbamos a Canarias y otros a La Habana pero que hasta haber llegado al primero de dichos puntos no podía abrir otro pliego que contenía la relación nominal de los que debían quedar allí y los que debían pasar a La Habana, con lo que hemos quedado con la misma incertitud y, por consecuencia, con la misma zozobra no sabiendo la suerte que nos tocará, que hasta en eso se complacen nuestros infames y serviles enemigos.

Adorada esposa: tu suerte y la de mis amados hijos es lo único que ocupa mi imaginación, por lo tanto, lo único que te encargo es que procures cuidarte y conservarte, educando [a] nuestros caros hijos del mejor modo posible, imbuyéndoles siempre la máxima de que no transijan jamás con mis enemigos, titulados liberales, pero en realidad más serviles y villanos que los mis-

mos carlistas. Nada tengo que decirte en cuanto a intereses pues estoy firmemente convencido de que no necesitarás para ello mis avisos, debiendo también estarlo tú de que yo apruebo desde ahora cualquier determinación que tomes pues conozco tu modo de pensar y estoy seguro que antes de tomarla reflexionarás mucho sobre ella.

Adorada prenda mía, si en medio de la incertitud en que me hallo acerca del punto adonde me llevan, tú has podido averiguar algo de fijo, procura buscar alguna recomendación para el paraje que sea, y si no has podido averiguarlo de cierto, y puedes encontrar recomendaciones para La Habana o para Canarias, envíamelas luego, advirtiéndome, si puede ser, que me proporcionen una colocación en cualquiera de dichos puntos, pues si podía proporcionarme un modo de vivir independiente en cualquiera de ellos y tú no tienes inconveniente en venir a dulcificar mi destierro, pues eres la única persona de este mundo que me interesa, y, por lo tanto, también la única capaz de dulcificar mis penas, podrías venir a unirme con el que te adora, luego de tener yo una certitud de poder mantenerte junto con mis hijos como corresponde, lo que te escribiría tan luego como pudiese a fin de ~~que~~ poder tener el gusto de estrecharte en mi seno, que es lo único que puede consolarme en tamañas aflicciones.

Te recuerdo que entregué a Doménech, cuando se fue a Madrid, los cupones correspondientes al semestre de octubre de 1836, de importe juntos 36 duros, los que tiene aún en su poder, por lo que podrás entenderte con él, y con los de los otros semestres si quieres puedes hacerlo con Espina, que es el que mejor puede dirigirte; pero tanto para esto como para las recomendaciones no te humilles ni hagas ninguna bajeza, pues sería el más grande sentimiento que podrías darme el saber que te has humillado con nadie, pues el hombre verdaderamente libre e inocente no debe humillarse nunca.

Siempre adorada prenda mía, recibe el corazón del que te adora y no piensa más que en ti, pues tu memoria es su único consuelo; llena de besos a mis caros hijos y, cuando lo hagas, acuérdate siquiera del autor de su existencia, que anda infeliz por esos mares; no hagas caso de la mala coordinación de mi escrito pues mi cabeza está tan trastornada que casi no acierto.

Con esta fecha escribe Degollada a su familia bajo el nombre de D. Rafael Gallarda.

Te he escrito por el conducto de Ysern porque son tan viles mis enemigos que serían capaces de interceptar las cartas y, cuando tú lo hagas, dirígelas a D. Antonio Gabero.

Esposa adorada, las lágrimas han regado este escrito y te puedo asegurar que el rato más feliz que he tenido desde mi fatal desgracia ha sido el que he empleado al escribirte. Tuyo siempre hasta la muerte.

Ant^o Giberga

4.

Santa Cruz de Tenerife a bordo del bergantín de guerra el Guadalete, 10 de noviembre de 1837. Fondeados en la bahía.

Mi más adorada esposa: ya habrás recibido la que te dirigí desde las Roquetas aprovechando la ocasión de haber estado algunas horas fondeados. Desde el mismo punto dirigimos una exposición al gobierno y otra a las Cortes redactadas con toda la energía que nos es característica, como podrás enterarte por las adjuntas copias que te acompaño, a las que procurarás dar toda la publicidad posible pues también las hemos mandado imprimir en Madrid, pero por lo que podría ser que no se les hubiese dado la publicidad que deseamos, te envío las copias porque [sic] lo hagas tú no omitiendo ningún medio para lograr el objeto de que circulen con profusión.

Ya por fin hemos salido, mi estimadísima prenda, de la incertitud en que nos han tenido por tantos días y se nos ha comunicado que 11 van a Canarias y los 8 restantes a La Habana; los de La Habana somos Baiges, Bruguera, Jaumar, Canalejas, Degollada, Cebriá, Ribot, y tu apasionado esposo que el único sentimiento que le abruma es tu ausencia y la de nuestros caros hijos: pero como ha de ser, nuestros infames enemigos se han vengado de un modo vil y cobarde, y sólo te encargo que por ningún estilo te humilles con ninguno incluso Figueras, pues sería para mí el mayor de los sentimientos el que te humillases con ninguno de ellos.

Te repito lo mismo que te dije en mi anterior sobre intereses, pues nada tengo que advertirte sino que hagas lo que mejor te parezca pues tu gusto siempre será el mío.

Sobre recomendaciones, procúramelas, si puedes, pues como ya te dije, por mí no tendría inconveniente en trasladar nuestro domicilio a La Habana siempre que pudiese tener los medios de mantenerte a ti, para mí la más adorada de las mujeres, y a mis caros hijos, pues muy pocos atractivos debe tener para nosotros una patria que nos ha proscrito tan vil e infamemente, y donde residen nuestros más encarnizados enemigos.

Bien mío, procura a conservarte y a sufrir con resignación las penas no mostrándote ni aun afligida, pues sería para ellos una satisfacción, un noble orgullo, y desprecio de esos entes degradados y serviles. Es lo único que debes mostrarles, haciéndoles ver que el verdadero libre se sabe hacer superior a todas las desgracias, y que escudado en su inocencia no le arredran ni las desgracias, ni las calumnias que contra él levantan sus despreciables enemigos.

Oh tú, cuya memoria es la única que aflige mi lacerado corazón, pues ni un solo momento te separas de él, disimúlame el que no sea más largo, pues el copiar las representaciones que te incluyo no me permite extenderme más. Recibe dos mil abrazos de tu amante esposo y, dando mil besos a nuestros caros hijos, acuérdate de tu desgraciado esposo.

P. D. Ayer nueve fondeamos en Sta. Cruz de Tenerife, no se nos ha dado entrada y para dirigirte ésta me he tenido que valer de Llorella que es de los que se quedan aquí. Nosotros salimos hoy para La Habana. Dios nos asista.

Lo único que te encargo es tu conservación y presencia de espíritu para que esta canalla no tenga el gusto de decir que nos ha abatido.

Degollada escribe por Valencia. Puede que retarde algún día más su carta o tal vez vendrá antes, como fuere, todos seguimos sin novedad aunque bastante jodidos.

Recibe el corazón de un esposo que te idolatra y no desea más que tu felicidad y la de su familia.

Giberga

5.

Cárcel de La Habana, 23 [de] diciembre de 1837.

Mi más adorada Guideta: he llegado con salud a esta ciudad después de sesenta días de navegación durante los cuales, a más de las incomodidades anexas a una navegación tan larga, se han agregado las que nos han dado nuestros conductores con el trato que nos han dado, efecto sin duda de la recomendación que llevaríamos de esa, la que también ha sido causa de que, a pocas horas de haber llegado, se nos condujese a la cárcel pública y se nos haya puesto incomunicados, donde por efecto de la generosidad del general se nos ha puesto juntos y se nos dispensan algunas distinciones, efecto sin duda del interés que han tomado por nosotros algunos paisanos nuestros de distinción que se han portado con nosotros como verdaderos patricios a los [que] debemos estar sumamente agradecidos.

Ayer tarde nos visitó S. E. el general de la isla acompañado de su segundo y, después de habernos expresado en pocas palabras la infame recomendación con que se nos ha enviado, consistiendo en un tejido de calumnias y falsedades, efecto del espíritu del partido que domina en esa, a pesar de la cual nos dijo S. E. que para minorar nuestra desgracia había determinado que el año que debíamos pasar en esta isla, que según nos dijo S. E. es la condena que llevamos, lo pasaríamos a la Colonia Amalia o en la Isla de Pinos que dista de esta ciudad 20 leguas, donde estaremos con entera libertad y solamente vigilados por sus autoridades. Dicen que es un país muy ameno en el que no se conoce el vómito y atendido todo esto, y habiéndonos asegurado nuestros paisanos que llevaremos toda clase de recomendaciones, no sólo por las autoridades de la isla sino también por los principales comerciantes, asegurándonos estaremos bastante bien.

Mi más estimada Guideta, sin duda recibirías las que te escribí desde Roquetas y Canarias junto con la representación que hemos hecho a las Cortes y a S. M.

Nada tengo que decirte tocante a intereses pues, como te tengo dicho en las demás, todo lo que tú hagas queda desde ahora aprobado por mí, pues estoy bien seguro de que sabrás portarte como hasta aquí, mirando por el bien de todos nuestros adorados hijos, a los que llenarás de besos de mi parte; y tú recibe el corazón de un esposo que te idolatra y que no desea más que estrecharte en sus brazos.

Giberga

P. D. Cuando me contestes, puedes hacerlo poniendo la carta junto con la de Degollada pues él tiene conducto seguro.

Saludarás a la abuela, a todos los de Ysern y [xxx] a Bartra y demás amigos, y tú recibe el más cariñoso saludo de tu apasionado esposo.

G.

Dirás a D^a [Layeta?] que el amigo Rafael Gallarda recibirá carta [con] este mismo correo y si por casualidad no está en Barcelona, que cuiden de sacarla.

Habana 28. Desde el 23 a esta fecha hemos seguido con la misma incomunicación, únicamente hemos podido averiguar el estado de la isla que nos envían, que consta de tres poblaciones: Nueva Gerona, que es la capital y consta su población de 121 blancos, inclusa la guarnición, 29 presidiarios y 21 negros, total 171; Santa Fe, que dista 3 leguas de la capital y únicamente cuenta 4 casas. No sabemos dónde será nuestra residencia, únicamente que vamos por tierra hasta Vatavanoa. El otro pueblo se llama Quivicán, cuyos detalles no sabemos. Los que habitan la isla entre negros, blancos y presidiarios son 427.

Recibe el corazón de tu siempre apasionado esposo.

G.

6.

Isla de Pinos, 10 [de] enero de 1837 [sic] [1838].

Mi más estimadísima Guideta: el día 5 del que rige a las 6 de la mañana salimos de La Habana en una goleta mercante custodiados por un oficial y diez hombres de marina, cuyo oficial fue para nosotros un verdadero amigo, que parecía haber sido enviado para dulcificar nuestras penas; es imposible el explicar la satisfacción que causa cuando se está en desgracia hallar personas que simpaticen con uno, como sucedió con D. Francisco Martínez, a quien debemos siempre estar agradecidos.

Después de 5 días de navegación llegamos a esta isla a las 8 de la noche en la que desembarcamos inmediatamente, y después de haber hablado Martínez con el gobernador, nos le presentamos nosotros, el que nos recibió bastante bien, efecto sin duda de los buenos informes que de nosotros le dio el oficial, pues la recomendación que llevaríamos de La Habana es muy regular no nos sería muy favorable. Es imposible formarse una idea de lo que es este país pues yo creo que es peor que la Siberia. No hay más que unas 25 o 30 malas casas de guano que vienen a ser un equivalente de las barracas de junco que se hacen por esa. Nosotros vivimos juntos en una de esas casas que podemos decir que únicamente nos guarda el sereno, pues el viento entra lo mismo que si estuviéramos en campo raso; para comer nos hemos ajustado en casa de un tendero donde por dos comidas cada 24 horas nos llevan 17 duros mensuales, y agregando a esto el lavar la ropa y fumar, no bajará de 20 duros mensuales nuestro gasto, por lo que si dura mucho, quedaremos desembarazados de dinero luego, sobre todo en un país como este, donde es imposible ganar un solo maravedí.

Por la descripción que llevo hecha de este país y añadiendo que muchas veces se pasa un mes o más para recibir noticias de La Habana, por cuyo único conducto las podemos recibir de Europa, podrás formarte una idea de nuestra triste situación, pues en tres meses que faltamos de esa no hemos tenido el gusto de saber nada de nuestras familias, que es lo único que puede templar algún tanto nuestras penas, por lo que te suplico no dejes de escribirme siempre que tengas proporción, poniéndome al corriente de todo lo que ocurra de nuevo por esa, sobre todo lo que tenga relación con nuestra suerte; si recibiste las que te escribí desde Almería y Canarias junto con las representaciones que desde ambos puntos dirigimos a las Cortes y a la reina; las que te dirigí desde Canarias; y, también, ponerme al corriente de los pasos que hayáis hecho por nosotros, pues es lo único que puede servirnos de algún consuelo el saber que todavía hay en el mundo quien se interesa por nosotros. Pero sobre todo te encargo que por ningún estilo te bajes a hablar tan solamente a ninguno de mis enemigos, pues prefiero mil veces la muerte que bajarme ni que se baje lo que yo más estimo a esa vil canalla, pues eso sería para ellos más victoria que la venganza que han ejercido con nosotros.

No dejes de escribirme también si Eliseo está colocado y si cumple su deber, si Modesto ha principiado la filosofía y si los demás cumplen todos su obligación, no olvidándote de darles de mi parte mil besos a cada uno, encargándoles que procuren aplicarse mucho, que cuando tenga el gusto de abrazaros a todos no los conozca por lo mucho que hayan adelantado, singularmente la Dolorsitas que pueda ya descansar en algo.

Saludaras a la abuela, señores de casa Ysern y demás amigos, y tú recibe el corazón de tu esposo que te idolatra.

A. Giberga.

Memorias a Fernando y a su señora y también a Bartra.

P. D. Debo añadirte que tenemos una tal plaga de mosquitos de un tamaño que apenas se perciben, pero de un aguijón tan maldito que no nos dejan evitar. Por una de las conversaciones con el gobernador vino en conocimiento que Canalejas y yo entendíamos algo de matemáticas, por lo que nos ha encargado el regularizar las calles de la población que se titula Nueva Gerona, y el formar o delinear una zanja para secar unas lagunas que hay inmediatas al pueblo, con lo que nos tienes hechos unos ingenieros por aquello de en la tierra de los ciegos.

Tu apasionado esposo.

A. G.

7.

[Sense indicació de lloc ni data.]

Hoy 21. Mi más querida esposa, hemos pasado todos estos días sin novedad particular, pero sí disgustándonos cada día más nuestra permanencia en esta isla, que es una verdadera Siberia. Por este mismo correo hemos hecho una representación a la reina y otra a las Cortes, cuyas copias remitimos la una a la S^a de Canalejas y la otra a la de Degollada, las que te la facilitarán si quieres enterarte de ellas. No te la he remitido a ti como la otra vez porque como el correo es tan caro quise ahorrar esto y pretexté que, por la comodidad de las demás familias, no era regular que siempre se mandase a una misma.

Tu fiel y amante esposo que te adora.

A. G.

8.

Nueva Gerona, en la Isla de Pinos, 5 [de] febrero de 1838.

Mi más siempre adorada esposa: ayer tarde recibí tu apreciadísima de fecha 14 de noviembre del fenecido año, la que según me escribe el amigo Cassi estaba en La Habana desde el día 7 del último enero, con lo que podrás formarte una idea de lo que es esta isla que no distando más que unas 25 leguas de La Habana, no obstante se necesita un mes para recibir la correspondencia de aquel punto; otra de las razones, a más de la que muy acertadamente me das en tu siempre adorado escrito, para haber preferido el quedarme en Canarias. Pero dulce mío: tu esposo no ha sido hasta ahora afortunado sino en la acertada elección de unirse contigo, unión que sólo el considerar que vendrá un día que volveré a gozar de sus delicias me hace

superior a todas las adversidades, y me da valor para sobrellevar una vida, que sin esta esperanza me sería ya odiosa.

Querida prenda mía, mucho me aflige el ver que no tienes tanto aquel valor necesario para hacerte superior a toda suerte de trabajos, pues a más de lo sumamente interesante que me es tu existencia, pues sería golpe que no sé si podría resistir, quedaría abandonado el sagrado depósito de mis queridos hijos que te ha quedado confiado, los que quedarían abandonados, pues no creo que nadie se tomase la pena de darles siquiera una mirada de compasión; y entonces nuestros enemigos se llenarían de satisfacción, pues son tan viles que se complacen al ver una familia reducida a la desesperación; pues no, prenda mía, valor, y no tengan esos malvados ni aun el gusto de decir que te compadecen ni a ti ni a nuestra familia, antes al contrario, mucho orgullo y ostentar gran firmeza de ánimo no queriendo de ellos ni aun la compasión.

Mucho siento, alma mía, la poca correspondencia que, según dices, has experimentado de parte de las familias de mis compañeros de infortunio, pues nosotros estábamos bien persuadidos que nuestra desgracia habría producido una amistad íntima entre todas nuestras familias, y que juntas hubierais formado un muro capaz de imponer a cualquier tirano; pero es fatalidad de los liberales el estar siempre desunidos, y así nos vencen esta canalla mil veces peor que los mismos carlistas. Mi bien, procura a disimular todo lo posible y sin hacer bajezas, como dices muy bien, que no quieres bajarte, cuida que no puedan nunca decir que se ha perdido por ti el que no hayáis marchado con aquella armonía que era de esperar.

Ya he dicho a Degollada lo que me encargas relativo a Pepa y a su hermano; y me ha dicho que desde las Roquetas ya les había escrito prohibiéndoles absolutamente el que viniesen a encontrarle cualquiera que fuese su destino, y sobre [\[a\]](#) todo aquí, donde a más de las penalidades y del mucho coste de un largo viaje, se agrega lo muy caro que es el país, donde no ganando mucho es imposible el que subsista una familia, pues como te decía en mi anterior, que habrás recibido, a nosotros almuerzo y comida solamente, nos cuesta 17 duros mensuales, con lo que puedes calcular lo que gastaría una familia.

Estimadísima esposa, estoy muy satisfecho de la justicia [que] me haces en creer que no me ocupo más que de ti y de mis queridos hijos, pues efectivamente sois los únicos objetos cuya memoria dulcifica mis penas, sobre todo el pensar que aún hay en el mundo quien me dedica un suspiro, y espera con ansia el enjugar mis lágrimas y estrecharme en su seno, que estos me persuado son tus únicos deseos, iguales en un todo a los míos, y que ni un solo momento he pensado en otro sentido; pero corazón mío, hubiera sido mucho mayor la satisfacción sin “el no sé qué harías” con que acabas tu cláusula, pues lo mismo haría de un modo como de otro y como he hecho hasta aquí, a pesar de tus sospechas mal fundadas, pues te juro que no hay en el

mundo cosa que me haga variar haciéndome indigno del amor [xxx] que estoy persuadido me profesas, y que te corresponderé hasta la muerte.

Me dices en tu adorada carta que a pesar de haberte pedido un favor la Pepa, no obstante, no la has visto más, esto prueba sería de alguna consideración y, con todo, no me dices en qué consistía, por lo que te ruego, vida mía, no dejes de explicarme hasta los más insignificantes acontecimientos, pues son para mí una satisfacción inexplicable, pues cuando leo tus escritos me parece que estoy hablando contigo y dejo a tu imaginación el calcular los agradables momentos que me proporcionarán. Sobre todo, no dejes de hablarme de mis queridos hijos, explicándome uno por uno los adelantos que hagan cada uno en su clase, sin olvidar lo más mínimo, pues todo lo que tiene relación con ellos y contigo no puede haber para mí nada insignificante.

Ya habrás recibido las exposiciones que desde las Roquetas dirigimos a las Cortes y a la reina, las mismas que reiteramos desde Canarias y cuyos borradores te remití; también hemos hecho otra desde La Habana y remitido los borradores el uno a la Sra. de Canalejas, y el otro a la de Degollada, las que podrás procurarte por su conducto.

No he podido contestarte por el mismo conducto de Golibán, porque como no me das la dirección, no he sabido cómo dirigirla, por lo que he tenido que dirigirla al amigo Cassi, para que éste cuide de que llegue a tus manos.

No te envió los poderes amplios que me pides porque en ésta no hay escribano ni persona autorizada para otorgarlos, pues no hay más que un comandante militar y éste me dijo no se creía autorizado para otorgarlos, y Degollada y Jaumar me añadieron que aunque los otorgase (que no hubiera sido difícil pues nos llevamos muy bien con él) no te servirían de nada, pues ningún comprador querrá exponer sus caudales sin tener una seguridad, la que no le darían los poderes otorgados por un simple comandante militar, por lo que hasta que se nos permita el ir a La Habana o a cualquier otro pueblo habitado por personas, no me es posible el remitírtelos; pero el mismo Degollada añadió que si se presentaba un comprador que tuviese ganas, tal vez entraría dándole una fianza hasta que yo pudiese o rectificar el contrato o mandarte los poderes, lo que puedes probar con la seguridad de que yo aprobaré todo lo que tú hagas, y lo apruebo desde ahora, sea lo que fuere.

No te escribo detalladamente todo lo que me ha acaecido desde nuestra triste separación, porque ya lo he hecho en mis anteriores, que seguramente habrás ya recibido; únicamente te diré que Rabasa me ha hecho toda especie de ofrecimientos, diciéndome que por ningún estilo me escasee nada y me ha dado la letra abierta en esta isla. Memorias a todos los amigos, besos a los niños y tú recibe el corazón de tu

Ant^o Giberga.

9.

Isla de Pinos. Nueva Gerona, 5 de marzo de 1838.

Mi más idolatrada esposa: como tu memoria y la de mis caros hijos sean los únicos objetos que me obligan a sobrellevar el destierro que estoy sufriendo, pues, si después de mi muerte no hubiese quien llevase mi nombre, nada me importaría el que éste quedase bien o mal sentado en la sociedad, y en aquel caso ya yo hubiera tomado mi resolución, pero ahora que sois tantos que me obligáis a seguir mi destino adverso, el único consuelo que puedo tener es el de escribirte, y recibir tus cartas, y ya que no sea la segunda, pues en cuatro meses y medio que faltamos únicamente he recibido una tuya, de fecha 14 de noviembre del año fenecido, a pesar de haber los demás compañeros, excepto Degollada, recibido varias de sus familias, lo que es mayor pena para mí, pues me prueba que no es por falta de proporción el haber dejado de escribir y sí únicamente por no haberla buscado como han hecho los demás, por lo que te ruego que me escribas más a menudo, y sobre todo queme digas los pormenores de lo que pasa por esa, que es lo que, después de tú y [sic] hijos, más me interesa, pues de ello deducimos lo que será de nosotros.

Aquí seguimos del mismo modo que te tengo dicho en mis anteriores, con la única novedad de habernos agregado dos desterrados más, que han enviado de Cádiz, son un padre y un hijo, el primero de 65 años de edad y el segundo un joven de 19, que [con] poca diferencia han seguido los mismos trámites que nosotros y, según dicen ellos, tan injustos todos como los que han hecho con nosotros, lo que prueba la ramificación que esta canalla de serviles tienen en todas partes, y han puesto en movimiento para lograr la destrucción de los liberales, que es lo que se han propuesto.

Querida prenda de mi alma, ya te decía en mi anterior que no te enviaba el poder que me pides en tu apreciada del 14 porque aquí no hay escribano, y según la opinión de Degollada y [Jey] Jaumar no serían válidos los poderes que se otorgasen por ser el comandante militar de la isla que es quien actúa en ella todas las escrituras que se hacen pero para la misma isla, pero nunca para fuera, y mucho menos para Europa; por lo que estoy aguardando si se nos permitirá pasar a La Habana, a cuyo objeto tenemos hecha una exposición al general y por cuyo logro se interesan algunos comerciantes de La Habana que nos han favorecido con su amistad, y si se logra desde allí te enviaré los [xxx] poderes más amplios para que puedas hacer lo que te [dé] la gana, pues a no haber yo creído que los que tienes te facultaban para todo ya los hubiera otorgado desde la Ciudadela.

Vida mía, escríbeme a menudo y cuéntame los adelantos de mis queridos hijos, pues es lo único que puede dulcificar mi posición el tener carta tuya, pues no pasa un día que no lea la única que he recibido y cada vez me siento más animado para sobrellevar las penas, aguardando el feliz momento de poder estrecharte en mis brazos junto con mis idolatrados hijos, a quienes darás de mi parte mil besos a cada uno, encargándoles al mismo tiempo que se apliquen mucho y que no te den ninguna especie de disgusto.

También saludarás a la Abia [sic] y demás amigos, y tú recibe el corazón de un esposo que te idolatra.

A. G.

10.

Isla de Pinos, 23 [de] marzo de 1838.

Mi siempre querida y adorada esposa: sin ninguna tuya a contestar, pues no he recibido más que la del 14 del [sic] noviembre del año fenecido, te dirijo la presente con el único objeto de que sepas que sigo sin novedad en mi salud y en el mismo estado que te he dicho en mis anteriores, pues en nada ha habido la más mínima novedad.

Estimada prenda, lo único que hallo [de] menos en este destierro es tu compañía y la de mis queridos hijos, pues cada día nos vemos más obsequiados del gobernador, en particular Canalejas y yo, que a más de ser sus compañeros de paseo diarios, nos convidó el día de San José, que es su patrón, y nos dio una magnífica comida, obsequiándonos a la mesa con preferencia a los demás convidados, que, como es natural, eran los principales empleados y los que más figuran en la isla; pero ya puedes figurarte que prescindiendo de lo malo del país y de todas las demás incomodidades que son consecuentes a nuestra situación, puedo asegurarte que ni un solo momento de satisfacción he tenido desde que tuve la desgracia de ser separado de tu compañía, de lo que te convencerás cuando tengamos el gusto de abrazarnos y de ver la abundancia de canas que adornan mi cabeza y la barba que ya parece tengo 50 años, pero todo será nada y se olvidarán los disgustos el día que tengamos el gozo de unirnos y abrazarnos para no separarnos más y disfrutar de nuestra unión con todas aquellas satisfacciones que parece que para tenerlas completas es necesario antes pasar trabajos y privaciones, pues estas parece que aumentan después las satisfacciones.

Estimada prenda de mi alma, procura conservarte buena y distraerte, pues la tristeza ocasiona muchos males y, sobre todo, mucho orgullo con todos mis enemigos, y no dejarse abatir nunca por las penas que ya vendrá el día que tanto deseo.

Mil besos a todos [los] niños y expresiones a la abuela y amigos, y tú recibe el corazón de tu fiel esposo, que te idolatra.

A. Giberga

P. D. Para cierto asunto que ahora no puedo explicarte, he tomado 200 duros a Rabassa, al que he dado una carta orden contra de ti, pagadera a ocho días vista, la que espero pagarás luego que se te presente.

Repito que recibas el corazón de tu amante y fiel esposo que no desea más que estrecharte en sus brazos.

A. G.

P. D. Si no se te presenta la carta orden que arriba te digo, no lo extrañes, pues tal vez no será necesario el tomar ningún dinero.

11.

[Sense indicació de lloc ni data.]

Adorada esposa mía: mucho siento el que no te sobrepongas a todas las desgracias, pues si te afliges demasiado, sobre no sacar ninguna ventaja, te perjudicas la salud, y no te puedes formar una idea del golpe tan fatal [que] sería para mí el que te pusieses mala; deja esa idea de otras mujeres, pues te puedo asegurar que desde nuestra separación no sólo no me he metido en parajes donde haya mujeres, pero ni tampoco me he acordado más que de ti, pues para mí eres la única y la sola que te llevas mi atención: para que te convenzas te diré que desde nuestra separación no he usado otro traje que la levita de tela, ya ves que es propio para enamorar y, sobre todo, después de seis meses que no me la quito; la levita de paño me la vendí por 32 duros. Recibe el corazón de un esposo que te idolatra. Sigue dirigiendo las cartas a Casi.

A. G.

12.

Nueva Gerona en la isla de Pinos, 16 de abril de 1838.

Mi más idolatrada prenda de mi corazón: no puedes figurarte la satisfacción que tuve el 12 del que rige al recibir tres cartas tuyas, una de fecha 28 y otra de 31 de diciembre, y la otra de 7 de enero, pues empezaba ya a impacientarme el no haber recibido otra que la del 14 de noviembre, a la que contesté a su tiempo, junto con varias otras que seguramente ya habrás recibido, pues te aseguro que los únicos momentos satisfactorios que tengo son los que paso leyendo tus cartas y escribiéndote, aunque son operaciones que no puedo hacer sin llorar, pero al considerar que aquellas lágrimas mojan un papel que ha estado en tus manos o que se verá en ellas, siento una especie de júbilo, incapaz de ser descrito, y que sólo tú puedes apreciar, pues estoy bien persuadido que iguales sensaciones experimentas cuando lees mis cartas o me escribes.

Dulce corazón mío, mucho me alegro que hayas recibido las exposiciones que te envié desde Canarias y me alegra que os hayan gustado. Es mucha verdad que Canalejas y yo hicimos una representación cada uno, a más de

la general, que firmamos todos menos Monserdá, pero se me hace muy extraño que se escribiera a esa desfigurándolo y tachándonos de habernos separado de los demás compañeros, pues en tanto no es así en cuanto se consultó antes a todos y después se leyeron las mismas representaciones y la carta con que las acompañamos al general Serrano, a fin de que las presentara y empleara su valimiento al objeto de lograr su buen éxito, del que aún no hemos recibido contestación.

No he podido tener el gusto de ver al portador de tus favorecidas por hallarnos en este desierto faltos de toda comunicación, menos la que muy de tarde en tarde recibimos de La Habana, por lo que todas las recibimos con mucho retardo. También recibí la recomendación que la Frasquita me envía, la que le agradezco mucho aunque por ahora no pienso hacer uso de ella.

Bruguera no ha recibido la carta que dices de Alcoriza, por lo que he tenido doble satisfacción al recibir tus siempre apreciadísimas, pues al fin noticias agradables, como esta de Alcoriza, aunque no se verifiquen, siempre le entretiene a uno algún tiempo; el otro diputado que dices que no le acordó su nombre sin duda sería el general Serrano, que fue a quien dirigimos las exposiciones Canalejas y yo, pero de quien tampoco hemos tenido contestación, en cuanto al aviso que me das por si se nos daba la libertad, ya puedes estar muy tranquila, pues aunque así fuese, no pienso venir en esta ciudad, no sólo mientras esté el tigre de Meer, pero aunque estuviera fuera; mientras manden en ella esa vil canalla, que se llaman moderados y son los verdaderos exaltados contra la libertad y a favor del despotismo, que es su elemento, canalla con quien jamás transigiré, ni aun quiero tener la más mínima relación con ellos. No he recibido ni la recomendación que me dices para la casa de Ferrán, ni la de Dotres me ha ofrecido nada ni a mí ni a Degollada, tal vez será efecto de faltar en La Habana tres correos de Europa, pues en esta fecha no habían llegado aún ni el de enero, ni el de febrero, ni el de marzo, si acaso vienen las indicadas recomendaciones, veremos cómo se presentarán estos señores y entonces calcularé lo que nos podría tener más a cuenta, aunque no puedo dejar de decirte que estoy muy cansado de América y que sólo unas ventajas de mucha consideración podrían obligarme a hacer el sacrificio de quedarme, aunque contando siempre con nuestra unión, pues de otra manera, aunque me ofreciesen millones, no les haría ningún caso, pues ausente de ti ninguna clase de satisfacción me es accesible y siempre preferiré tu compañía a todos los millones del universo.

Veo la advertencia que me haces con respecto a Degollada, a la que debo decirte que desde que salimos de Barcelona los ocho que hemos tenido la desgracia de venir a ésta, no nos hemos separado nunca, desde que estamos en ésta hemos vivido siempre en una misma casa, hemos comido juntos, paseado juntos, en una palabra, para nada absolutamente nos hemos separado, y todo por efecto de la desgracia, pues poco simpatizamos unos con otros, y en honor de la verdad, debo decirte que no es con Degollada con

quien yo simpatizo más, pues ya sabes que dice el refrán, que para conocer bien [a] la gente es preciso comer con ellos mucha sal, y como nuestra desgracia hace que seis meses, la estamos comiendo, es por esto que la amistad que con él tenía, en vez de tomar incremento, se ha disminuido considerablemente; con quien he simpatizado más que con nadie ha sido con Canalejas, que es un bello sujeto, y ya desde la Ciudadela empezamos nuestras simpatías, las que han seguido todo el camino, pues siempre hemos dormido juntos y últimamente, a pocos días de nuestra llegada a ésta, nos comisionó el gobernador a los dos para que viéramos el modo de desaguar unos charcos y pantanos de que estaba llena toda la parte del oeste de la población, a cuyo trabajo nos dedicamos, con asiduidad, habiendo hasta ahora merecido la aprobación del gobernador cuanto hemos hecho, y por lo que nos distinguió convidá[n]donos el día de su santo, y colocándonos en los dos puestos preferentes, a pesar de estar toda la aristocracia de la isla, y después nos ha convidado otras veces ya a almorzar, ya a comer, pero siempre a Canalejas y a mí; y es de advertir que nada de común tienen sus ideas con las nuestras, y que nosotros le tiramos a[l] codillo siempre que se trata de eso, cuya distinción nos hace hasta cierto punto más llevadera la desgracia, pues hace que los demás del pueblo, sobre todo los empleados, nos tengan cierto respeto.

No he recibido ninguna de las cartas que dices me remitiste por Canarias. Por Dios dime algo de mis hijos cuando me escribas, de los adelantos que cada uno haga, si Eliseo está en casa [de] Fernando, y si cumple con su deber, y los demás si se aplican mucho para poder algún día ser útiles a su patria, y si yo fuese tan desgraciado que no pudiese vengarme de mis enemigos, vengarme ellos cuando puedan, pues la vileza que conmigo han hecho, no puede quedar impune.

Abrázalos a todos cordialmente, incluso [a] Fernando, y tú recibe el corazón de tu e[sposo], donde reinas.

Ant^o Giberga

13.

Isla de Pinos. Nueva Gerona, 21 [de] abril de 1838.

Mi más idolatrada esposa: aunque con fecha 17 del que rige te escribí con bastante extensión contestando a tus tres favorecidas de 30 y 31 de diciembre, y 7 de enero, que recibí el 12 del actual, no obstante aprovechando la salida de un buque de ésta, y escribiendo algunos de los compañeros, te escribo la presente únicamente para asegurarte de nuevo mi constante amor hacia ti, que con la ausencia, en vez de entibiarse, como generalmente sucede, ha llegado a ser delirio, pues puedo asegurarte que es tal el deseo que tengo de abrazarte que aunque me ofreciesen un millón de pesos con la condición de prolongar nuestra ausencia por más tiempo del que la arbitrariedad de los tiranos tenga determinado, no lo aceptaría, pues lo único

que puede hacerme llevadera mi desgraciada suerte es el pensar que pronto tendré el gusto de estrecharte en mis brazos y disfrutar de tu compañía para no separarnos jamás.

Dulce bien mío, ten presente, cuando me escribas, de hacerme una relación circunstanciada de cada uno de nuestros queridos hijos, con los adelantos que hayan hecho, y si te dan muchos disgustos, encargándoles de mi parte que procuren [a] aplicarse mucho y, sobre todo, que sean dóciles y obedientes, procurando no acibarar más nuestras desgracias.

Dirás tantas cosas de mi parte a los Sres. de Ysern y al amigo Marín, al primero, que disimule la molestia que le causo dirigiéndole mis cartas, asegurándole mi eterna amistad y reconocimiento.

Muchas memorias a la abuela, y un millón de besos a cada uno de mis queridos hijos, incluso Fernando, y tú recibe el corazón de tu amante y desgraciado esposo.

A. Giberga

Estimada Pepa: no escribo porque hace tres días que os escribí a todos muy extensamente: sigo sin novedad, y deseo que hagáis lo propio.

R. Degollada

14.

Nueva Gerona en la isla de Pinos, 10 de mayo de 1838.

Recibida el 8 [de] agosto.

Mi más adorada esposa y única prenda de mi corazón: ayer recibí tus siempre favorecidas, que no me canso de leer, del 4, 20 y 28 de enero, y de 17 de marzo del corriente año, por la última he visto con satisfacción que ya has recibido la mía del 28 de diciembre, escrita desde la cárcel de La Habana, por la que habrás salido de la ansiedad en que [te] tenía mi paradero, pues hasta en eso se complacieron mis viles enemigos, en desgarrar los corazones de nuestras adoradas esposas, madres [e] hijos, pero algún día haremos trizas los suyos y nos vengaremos de tanta infamia como nos han hecho. Mucho gusto tendría en recibir las solicitudes que habéis hecho, sobre todo siendo enérgicas, como tú me indicas, pues es el lenguaje que debe hablar la inocencia atrozmente perseguida, y es el que hemos hablado nosotros a todos los tiranos de ese nuevo mundo, que en ese particular [en] nada les adelanta el vil Meer, como habrás podido conocerlo por la descripción que te hacía en la mía del 28 del modo tan indecente como nos recibió y siguió tratándonos mientras estuvo en ésta, del mismo que sigue tratándonos por ahora su sucesor Espeleta. En cuanto a lo que dices de los nobles patricios

que según Cassi han hecho tanto para nosotros; nada tenemos que agradecerles, pues todos sus hechos consisten en palabras no cumplidas y en engañarnos para adormecernos y frustrar los planes que teníamos hechos. Nada extraño lo que dices de la señora de Jaumar, pues es el mismo sistema de su marido, que es un pusilánime dominado enteramente por el miedo, en una palabra basta decir que a pesar que ninguno de nosotros ha entrado en la iglesia desde que estamos juntos, él no ha faltado nunca a los preceptos de la Iglesia hasta ayunar en Cuaresma.

Mucho me alegro de la determinación que has tomado con Modesto, pues en todas carreras se puede hacer fortuna y se puede ser útil a su patria y a sus semejantes. También tengo una particular satisfacción en saber que Eliseo sigue en casa de Fernando, pues es prueba que habrá cumplido con su deber; siento mucho la desgracia de la enfermedad de la Sra. de Fernando, a la que deseo una completa restauración de su salud, a fin de que pueda hacer la felicidad de su esposo por quien me intereso como por mí mismo.

Me has puesto en gran confusión con lo que me dices, cuando me explicas la soledad con que has quedado, pues dices (sin mi madre), y no puedo formarme una idea de lo que se habrá hecho tu madre, pues en ninguna de las tuyas que hasta ahora he recibido, me indicas nada de ella.

Dulce prenda de mi corazón: procura fortalécete para poder sufrir las desgracias que nos han sucedido y que tal vez pueden sucedernos con las esperanzas que algún día resarciremos con usura las muchas privaciones que estamos sufriendo, pues nadie disfruta tanto como el que ha sufrido mucho el día que se acaban sus padecimientos.

Me olvidaba decirte que el amigo que se ha presentado más sincero conmigo es Rabassa, a quien al momento de saber mis desgracias hizo cuanto pudo hasta poder hablarme, a pesar de la incomunicación, y me ha dado pruebas de amistad. Mil besos a todos mis adorados hijos y tú recibe el corazón de tu amante [y] apasionado esposo.

A. G.

15.

Nueva Gerona, 27 [de] junio de 1837 [sic] [1838].

Mi más apreciadísima y adorada esposa de mi alma: en este momento acabo de recibir tu siempre muy apreciadísima de 13 de abril, y como estaba para salir un barco para el Batabanoa aprovecho la ocasión de contestarte acto continuo.

Adorado bien mío, mucho extraño lo que me dices que desde la del 21 de enero no has recibido ninguna carta mía, pues te aseguro que no ha salido

ningún barco que no te haya escrito, lo mismo que los demás compañeros a sus familias, pues no hay uno siquiera que haya escrito una sola vez más que los otros, pues siempre escribimos juntos.

Dulce prenda de mi corazón, efectivamente, recibí la tuya en que me decías te mandase poderes para poder vender y demás, como me dices en la presente, y te contesté lo mismo que te digo ahora, es decir, que como en esta isla no hay escribano ni ninguna persona pública que pueda autorizar los poderes, sólo un comandante de armas que es el único jefe que gobierna la isla; no obstante, me vi con el expresado comandante de armas y me dijo que él no estaba autorizado sino para otorgar poderes para la misma isla, pero de ninguna manera para fuera y mucho menos para Europa, pero que no obstante en obsequio mío y para que viese que quería servirme, me los otorgaría: pero habiéndolo consultado con Jaumar y Degollada dijeron estos que era por demás, pues no siendo de escribano no tenían ningún valor, y no haría más que gastar inútilmente, por lo que no te los he enviado: pero en la misma carta te autorizaba para hacer todo lo que quisieses, pues yo desde ahora apruebo todo lo que tú hagas, más poder me es imposible mandártelo mientras no salga de este destierro, que tengo datos para creerlo más próximo de lo que pensaba.

Adorado dueño [sic] de mi corazón, veo el modo indecente [en] que se presentaron los esposos Galí, poco menos esperaba yo, pues tratándose de intereses, se pierde toda amistad, no hay más que tener valor y resignación, y después de un tiempo malo, viene otro de mejor.

Mi más idolatrada esposa: me preguntas si te quiero, cuando lo que más cruel ha hecho mi desgracia es tu separación, pues que contigo no hubiera padecido lo que sólo se puede explicar comparándolo por lo que habrás padecido tú, pues te aseguro que tú eres la única que has tenido, tienes y tendrás avasallado mi corazón, sí, bien mío, tú sola puedes dar consuelo a mis penas, y jamás ha sido dado a quien no se quiere el poder consolar a otro: te quiero y te querré mientras viva y aún después de mi muerte, sí, alma mía, tú eres mi única querida y quiera el cielo que cuanto antes te lo pueda probar tu verdadero amante y esposo, que no piensa más que en ti, de día y de noche.

Ant^o Giberga

En este momento me acaban de entregar otra tuya de fecha 31 de marzo en la que va incluso una de Espina, que no la contesto porque el patrón está aguardando para salir.

Dirás a Modesto que no esperaba que se portase tan mal después de haber sido su gusto el entrar en una tienda, pero que no cuente conmigo para nada si no trata de cumplir mejor con su deber, y que cuando yo venga sabré premiar a Eliseo por su buen comportamiento y castigarle a él como

corresponde, pues viendo la triste situación de su desgraciada madre era cuando debía más esmerarse para cumplir bien, y que cuente que la más mínima falta es imperdonab[le] en el estado [en] que nos hallamo[s].

16.

Nueva Gerona, 12 [de] julio de 1838.

Mi muy apreciadísima esposa: sin ninguna tuya a que contestar pues desde la del 13 de abril, a la que contesté el mismo día de su recibo, no he tenido el gusto de poder saber noticias tuyas: no obstante aprovechando la ocasión de un buque que sale de ésta para el Batabanoa, tengo el gusto de escribirte, porque me persuado, por lo que a mí me pasa, que tienes un inexplicable placer cada vez que recibes cartas mías, pues yo es el único que tengo desde que estoy separado de ti, sí, bien mío, no seas escasa en escribirme pues no puedes figurarte mi pesar cuando viene algún barco y trae carta para alguno de los compañeros, y no me trae a mí, qué se yo cuántas tristes ideas me asaltan entonces, y se agolpan en mi imaginación, sí, bien mío, no me prives del placer mayor que puedo recibir estando separado de ti, pues no pudiéndote estrechar en mis brazos, beso las cartas y mi imaginación se traslada hasta donde me es imposible por ahora trasladarme yo.

Ya te dije en una de las pasadas, que había tomado doscientos pesos a Rabasa, que es el único que se me ha ofrecido y efectivamente me ha servido con puntualidad; para el reembolso de la expresada cantidad le he dado una carta orden por duplicado contra de ti a ocho días vista, aunque si te hallas con el dinero puedes pagarla luego que se presente. Te advierto que la primera no expresa si es primera o segunda, porque no pensaba entonces darla duplicada, pero habiéndomelo después pedido, la segunda lleva la expresión de duplicada, y a más, que pagada la primera, queda sin ningún valor la otra, y sólo en el caso de no presentarse la primera, pagarás la segunda, quedando entonces sin ningún valor la primera. Las dos llevan la fecha de 21 de junio, cuando se presenten para su cobro, si el sujeto que lo haga, no es conocido, y no es de aquellas personas que a primera vista ya infunden confianza, pide que le acompañe algún conocido, con el fin de identificar su persona; las cartas están a favor de D. Gerónimo Gondá, sujeto a quien no conozco, y a más como éste puede endosarlas a favor de otro cualquiera, no puedo decirte quién será el que se presentará para su cobro, la precaución de pedirle que identifique su persona al portador de la orden es para evitar que se presente otro que por casualidad podría encontrarse con la primera o segunda de las cartas que tal vez se extraviaron al verdadero dueño, o para evitar un robo y no exponerse a reclamaciones.

Darás de mi parte mil besos a todos mis estimados hijos, encargando a Eliseo que siga como hasta ahora, y a Modesto que procure a reportarse y a ser hombre de bien, que su padre, aunque desgraciado, nadie puede tachar la conducta ni aun sus mismos enemigos, por cuya razón no han querido

juzgarle como se hace con los criminales. Memorias a todos los amigos, particularmente a Fernando y su esposa, y tú recibe el corazón de tu desgraciado amante esposo, que te idolatra.

A. G.

17.

Nueva Gerona, 25 de julio de 1838.

Mi más apreciada esposa: hoy que estamos a 19 de julio acabo de recibir cinco cartas tuyas, junto con dos del amigo Zafont, una para D. Agustín Guimerá de Sta. Cruz de Tenerife, y otra para los S. S. Ferrán y C^a, de La Habana: las dos de Zafont, de fecha 28 [de] noviembre del año próximo pasado, y las tuyas, una de[] 11 [de] diciembre del mismo año, otra de[] 13 [de] febrero del corriente y otra de[] 4 de marzo, y las otras dos del 19 y 27 [de] abril del corriente año, de lo que resulta que la más moderna tiene tres meses de fecha, a pesar de que Degollada la ha recibido del 17 de mayo que es fecha mucho más reciente, no sé en qué consiste esta diferencia de fechas, que es lo mismo que tú te quejas en alguna de las tuyas, siendo así que siempre escribimos juntos y juntas en un mismo pliego van las cartas a La Habana.

Idolotradísima esposa: no contestaré fecha por fecha a cada una de las tuyas, porque como en muchas se repiten las mismas, sería nunca acabar, únicamente lo haré de aquellas más interesantes. Empezaré por la del 27 de abril, la que ha penetrado hasta lo más íntimo de mi corazón por aquella especie de acusación [que] me haces en ella, quejándote de que antes de salir no te otorgara los poderes necesarios: no fue olvido mío, no, ni mucho menos efecto de la indiferencia, que tú supones, con cuya suposición laceras de nuevo mi corazón, como hacías en otro tiempo, no, no he tenido nunca esa indiferencia, pues a haberla tenido, no sufriría ahora tanto como sufro únicamente por tu separación, sí, bien mío, no te complazcas en acibarar más mis penas con recuerdos de cosas que en tiempos más felices ya me habían mortificado bastante, como tú no ignoras: el verdadero motivo de no dejarte nuevos poderes fue porque yo estaba bien creído que los generales que te había otorgado en el año 23 eran los más amplios en razón de que tú te acordarás bien que lo que motivó su otorgación fue el temer una persecución de parte del gobierno de aquella época y hasta una confiscación de bienes y para evitarla se hicieron aquellos poderes porque en el desgraciado caso de verificarse, pudieses tú vender, arrendar y en una palabra presentarte del mismo que hubiera hecho yo, fuese en venta, pleito o cualquier otro caso, y así se le dijo, a más que los extendiera como tú no puedes dejar de acordarte: y ésta es la verdadera razón porque ahora no te otorgué otros antes de salir; porque creía dejarte facultades tan ilimitadas cual las puede dar cualquiera.

Luego dices, y parece extrañas, que habiéndolos reclamado desde un principio no te los haya enviado: esto será sin duda porque no habrás recibido ninguna de las mías en las que contestaba sobre este particular: que es que la isla en que nos encontramos es un verdadero desierto, donde no hay más que un comandante de armas que es el que reúne todos los poderes de ella hasta el de escribano, pero se entiende con los contratos que no tienen que salir de la misma isla, o mejor, que versan sobre intereses radicados bajo su jurisdicción, no obstante fui a verle para que me otorgara los míos y me dijo no se atrevía, pues estaba persuadido que serían de ningún valor sus escrituras enviadas a Europa, pero no obstante que para convencerme que deseaba servirme, que consultase con Jaumar y Degollada, y que si ellos decían que eran suficientes los poderes otorgados por él, no tendría inconveniente en otorgarlos: pero habiendo dicho éstos que no sólo no eran suficientes, sino que no tenían ningún valor; es esta la razón porque no te los he enviado, pues no había más recurso que pasar a La Habana o a cualquier otro pueblo donde hubiese escribano, lo hemos solicitado diferentes veces, y como parece que la fatalidad nos acompaña en todas partes, nunca han sido atendidas nuestras súplicas, con que no hay más remedio sino sufrir pues estamos debajo, creo con esta relación haber des[h]echo los cargos que me haces en tu muy apreciadísima ya citada.

Mi más adorada prenda de mi corazón: mucho me alegro [que] hayas salido bien del parto, pues es lo que interesa a mi corazón, sobre el recién nacido no creo nos haga falta, tú sí, bien mío, que la harías y grande, por lo que debes procurar cuidarte con todo el esmero posible, pues mi único interés es tu conservación, pues eres la única que me hace grata la existencia, con esperanza de que algún día seremos más felices que ahora.

No he enseñado tu carta a Degollada porque le pregunté si le escribían algo acerca de su hermano en la que ya te he dicho tuvo del 17 de mayo, y me dijo que le escribían se había ido a Francia, lo mismo que corroboró Bruguera con referencia a una que tuvo de [Tutset?], por lo que no creí prudente el enseñarle la tuya.

Dulce prenda mía: con referencia a los asuntos de tu madre, yo desearía más que tu tuvieras buen éxito, pero no hay más que resignarse a lo que la suerte nos depare: no me determino por ahora de escribir a Autet pues como conozco su genio tal vez se incomodaría contigo, creyendo es ya prevención tuya, vale más que tú misma procures a activarle todo lo posible, y caso que vieras no lo mira con el interés que corresponde o que no lo entiende suficiente, no veo dificultad en que mudes de abogado, en una palabra, tu buen juicio sabrá llevarlo como corresponde.

No pienso por ahora hacer uso de las recomendaciones del amigo Zafont a quien viviré eternamente reconocido, pues cuando uno está en desgracia es cuando se agradecen las buenas amistades: otro correo pienso escribirle dándole las gracias. Mil besos a todos mis hijos encargándoles que sean buenos y cumplan sus deberes y tú recibe el corazón de tu amante esposo.

18.

Isla de Pinos, 1 de agosto de 1838.

Mi más siempre idolatrada esposa, en este momento acabo de recibir tus muy apreciadísimas de fechas 4, 17 y 27 de mayo, en cuya última veo dices me tienes escritas siete en el mismo mes de mayo, de las cuales sólo éstas tres he recibido hasta ahora. Dices en la misma que te insulto creyendo que te ocupas de otra cosa en preferencia a mí, ¡cómo he de creer eso bien mío! cuando una de las principales penas que me aquejan en mi triste y penosa situación es el pensar lo que tú, bien mío, padecerás por mí, pues como yo sé lo mucho que padezco, saco de aquí la consecuencia. Verdaderamente que me ocupo muchos momentos en leer tus cartas, y también es cierto que no han sido para mí los más satisfactorios los que he empleado leyendo aquellas en que vuelves a tus antiguas andadas, pero no ha llegado el caso de enfadarme, [xxx] no obstante la amenaza de una de las tuyas en la que me decías que desde el día que saldría de esa la Pepa para venir a unirse con su marido, dejarías de escribirme; no quise contestarte entonces sobre este particular, pero ahora, con más calma, te preguntaré. ¿Si ella hubiese hecho tal locura, que culpa podía tener yo, y no pudiendo tener ninguna, por qué se me había de aplicar el castigo, sin más prueba contra de mí que una imaginación exaltada? Ya ves, bien mío, que se verifica lo que dice aquel refrán (de que quien anda con un cojo &) como en esa creo no han quedado más que viles moderados amantes de la paz, orden y justicia, que no conocen ni respetan, te habrás acostumbrado tanto a verla ejercer a su modo, que hasta se te habrá pegado algo: pero, bien mío, yo espero que de aquí [en] adelante serás un poco más justiciera aunque no sea más que por no parecerte a esa vil canalla.

En efecto, se han recibido algunas cartas vuestras pero hay la fatalidad de que recibimos juntas una porción, de modo que después de pasar dos o más meses sin recibir ninguna, viene un buque y entonces se reciben tres o cuatro juntas, ésta es otra de las muchas fatalidades que tiene este maldito páramo, del que según la tuya os ha hecho una descripción bastante correcta la señora de Demestres, a quien no conozco, y que yo hasta ahora no había querido pintarte nunca con sus verdaderos colores, pues consideraba que sobre no servirme a mí de ningún alivio, no servía [xxx] más que para aumentar tus penas, cosa para mí que sólo su idea me horroriza, pues ya que ya padezco víctima de esos infames caribes, quisiera que tú, a lo menos, disfrutases de aquella tranquilidad compatible con la situación que te hallas y de ninguna manera afligirte más, pues a más de que el que ama nunca busca ocasiones de afligir al objeto de su amor, sería tu aflicción una nueva victoria para esos desalmados, que se complacen en nuestras desgracias, y así siempre les habéis de manifestar mucha entereza, mucho orgullo y nada de pusilanimidad ni abatimiento, pues nosotros no queremos clemencia, que queremos justicia y el que pide justicia no necesita bajarse. Es cierto que el general Tacón fue relevado por el general Joaquín Espeleta, pero no se ha hecho más que cambiar de nombre, pues para mí todos son

peores. El conde Mirasol está de segundo y aquí el segundo no toca pito, aunque creo que también sería bueno, pues también es discípulo del héroe Carlos España.

Aunque no he recibido el número anterior a que te refieres, veo por la tuya la disposición de Viadera acerca vuestra representación, no me disgusta aunque creo no tendrá ningún resultado, pero, al fin, se logra que se haga público lo que no sería yendo al gobierno. No temas, para cuando llegue el caso de podernos estrechar mutuamente en los brazos, pues si llega este momento, para mí tan deseado, no será en Barcelona mientras manden esos infames moderados, pues yo no podría sufrir su presencia sin insultarles o, mejor diré, sin exigirles satisfacción del insulto o cúmulo de insultos [que] me han hecho, por lo que no quiero exponerme a ser otra vez víctima de su desenfrenada ambición, sólo en el caso de estar abatidos, que será cuando se respete la ley y la justicia, podría yo vivir en Barcelona, pero mientras dure la anarquía y no haya más ley que el capricho de viles mandarines, rodeados de bajos aduladores, no seré yo quien se fie de ellos aunque hubiera mil constituciones escritas.

Cuando recibas ésta ya se habrá presentado la carta orden de 200 pesos: el objeto de tomarlos fue cierto negocio que con algunos de los compañeros quisimos emprender y que por ahora no nos ha sido posible realizar, aunque estamos a la mira por si se proporciona, pues de este modo no se puede vivir.

Me persuado que no te faltarán quebraderos de cabeza, pues es muy cierto que al árbol caído todos le dan con el pie, pero no hay más que procurar pasarlo del mejor modo que se puede, ni el arrendatario, ni los capellanes, ni el rector deben inmutarte, arréglalo lo mejor que puedas y, sobre todo, no te aflijas, que después de un temporal suele venir la calma, y no seremos nosotros tan desgraciados que si no nos alcanza un buen viento no tengamos a lo menos calma. Sí, bien mío, procura conservarte, pues es lo único que desea tu amante esposo que te idolatra.

A. G.

Hoy 2.

En la tuya del 4 te quejas de que no te escribo todo lo que pasa con una descripción de la isla y de lo que comemos, para lo que me pides dedique una hora cada día. Nada de eso necesito para complacerte, pues explicándote un día queda explicado todo, tal es la monotonía de nuestra triste vida, y cómo te lo expliqué cuando llegamos a ésta, es por esta razón que no te lo había escrito más, pues lo creía superfluo.

Hará como tres meses que dejamos de comer a [sic] la tienda que en un principio comíamos, pues el amo de ella nos dijo que con los 17 pesos mensuales que le dábamos no nos podía mantener, pues perdía, y nosotros le con-

testamos que no queríamos ser gravosos a nadie, y aquel mismo día dejamos de comer en su casa, le pedimos al comandante un asistente y nos lo dio, ése es un miguelete, de 75 que hay aquí remitidos por el tirano Mina, del mismo modo que nos remitieron a nosotros sin ninguna formación de causa ni ninguna formalidad más que el antojo del tirano: esos desgraciados, como no tienen de qué subsistir, han de comer el rancho como los presidiarios, y son tratados con el mismo rigor de éstos, trabajando a [sic] las obras públicas, y mandados por capataces carlistas, que desahogan con ellos la rabia que tienen a los liberales, apaleándoles de una tal manera que no hay ninguno que no tenga su cuerpo lleno de cicatrices de los muchos palos que continuamente reciben. Pues uno de estos muchachos, hijo de una buena familia de Vich, llamado Bach, sobrino de Mas y Oñós, otro de los compañeros de mi desgraciada diputación, es el que nos sirve: nuestra vida consiste en un almuerzo a las 9 de la mañana, que se reduce a uno o dos huevos fritos para cada uno y algunas veces buñuelos de bacalao con harina, algún día también hay su sopa de pan; pan y vino. A las 5 de la tarde otra comida que consiste en olla con su sopa de fideos o arroz y después un principio de carne o bacalao, pues no hay ninguna otra especie de comida en la isla, ni pescado, ni ninguna clase de verduras, absolutamente no hay más que mala carne y mal bacalao, arroz y fideos, plátanos, yuca, moniatos y malangas que son las producciones del país, aunque con bastante escasez, ahora es menester que te advierta que yo desde que salí de casa no he comido ni carne, ni arroz, ni fideos, pues tú sabes que soy bastante delicado en la comida, de modo que hay muchos días que los paso con un par de huevos por la mañana, pan y vino, y la comida con una tostada de pan con vino y pare V. de contar: tú dirás tal vez cómo no me separo de los compañeros no comiendo generalmente nada de lo que ellos comen, no hay más razón sino que, como siempre hemos estado juntos, me ha parecido que era ridículo el separarse y, a más, que no hay proporción para otra cosa. Vamos a ver cómo empleamos el día: nos levantamos a las 7 de la mañana, poco más o menos, a excepción de Jaumar, que no se levanta hasta las 9, hasta cuya hora pasamos en conversación, después de almorzar, unos leemos, otros escriben, otros hablan, otros se van a dormir un rato, y de este modo llegamos a las 5 de la tarde, hora de comer. Acabada la comida salimos a dar un paseo hasta las 8 o 8 1/2, a cuya hora retiramos y pasamos en conversación hasta las 10, que nos vamos a la cama hasta el otro día, y así se van sucediendo los días y nuestra monotonía no varía en nada, no visitamos ninguna casa y no más que dos o tres nos visitan a nosotros: figúrate cómo estaremos.

Vamos a la explicación de la isla: esta isla tiene unas 17 leguas en su mayor longitud y unas 3 1/2 de ancho, su terreno es sumamente estéril, de modo que no sirve más que para la cría de ganado, siendo de advertir que sus pastos son tan malos que la carne de buey, vaca o ternera es la más mala que se conoce: también se dan en ella bastantes tocinos pero tan sumamente malos que para guisarlos es menester echarle manteca pues él no da de sí ninguna especie de adobo; toda esta extensión de terreno está enteramen-

te despoblada, exceptuando unos 20 hatos, o sea chozas, donde viven los ganaderos, no hay más población que la Nueva Gerona, que es donde habitamos nosotros, y ésta consiste en un comandante militar que reúne todas las atribuciones, un empleado de hacienda (que aquí se llama Real), un guardalmacén, un médico y un practicante que también hacen las funciones de boticario, un ayudante de la colonia con un escribiente de la comandancia, un maestro carpintero y otro tejero: todos estos viven de sueldo del estado con una compañía de guarnición y un presidio que consta de unos 20 presidiarios, los 75 migueletes que te dije anteriormente, con 8 facciosos y un capellán de la misma canalla, que son los que están más considerados, 9 casas particulares de las cuales tres con de [sic] negros, nosotros y dos andaluces, un viejo de 65 años y su hijo de 20, que son de nuestra misma clase: para alojar toda esa gente contiene la población [xxx] unos 35 bujíos [sic], casas o chozas pues son hechas de fango y guano y sólo hay 4 que están cubiertas de teja, que son la casa del empleado de hacienda, la del capellán de la colonia y dos de particulares: a más hay cinco tiendas, las cuales proveen de lo necesario la isla, aunque a unos precios muy subidos, y muy malos lo[s] comestibles: hay a más 6 barquichuelos que hacen el tráfico desde la isla al Batabanoa y de éstos es de quien debemos valernos para recibir y enviar nuestra correspondencia.

Cuando estaba escribiendo ésta recibí la tuya por conducto de Sala y España que es el tendero en cuya casa comíamos antes, por ella veo que su madre os ha informado muy mal pues, entre otras cosas, os dice que hacemos comedia, miente, y miente aún más cuando dices que te ofreció cuanto necesitase yo, pues prescindiendo de que su hijo se ha portado bastante cochinemente con nosotros, él quisiera tener para él y no para ofrecer a los demás, por lo que no tienes nada que agradecerle a su madre sino es la buena voluntad que tal vez le haya movido a dar ese paso. Sí, bien mío, persuadido estoy de que vosotras pasáis malos ratos, pero no pueden compararse con los mejores que pasamos nosotros, pues muchas horas del día las pasamos rabiando y sólo nuestra filosofía nos puede hacer sobrellevar nuestra triste situación, pero, prenda mía, no te aflijas por eso, pues mi valor no me lo acaban esta canalla, antes al contrario, cada día va en aumento, sobre todo cuando considero que me esperas con los brazos abiertos para indemnizarme de lo mucho que he sufrido: sí, alma mía, un día vendrá en que seremos felices y el recuerdo de nuestras desgracias aumentará nuestra felicidad.

Mucho disgusto me han causado las malas noticias [que] me das de Modesto, a quien dirás que procure con sus obras a hacerse acreedor a mi aprecio, pues si cuando yo vuelvo no ha procurado a borrar los males pasados verá quién es su padre y tal vez, aunque tarde, reconocerá el error en que ha vivido, pues me obligará a tomar providencias que aunque sensibles son necesarias para domar un genio díscolo y voluble como el suyo.

Dirás a Ysern que me diga de qué convento se ha hecho fraile pues su carta es más bien un sermón que otra cosa, que ya conozco que es el miedo quien

dirigió su pluma, pues un proscrito hasta a 2.000 leguas lo infunde [xxx], que no obstante le agradezco la atención aunque hubiera deseado que en vez de sermón me hubiese dado alguna explicación acerca el mal estado de mi desgraciada patria, que no desconfío de ver feliz algún día. A Foquet, a Gorgoll, a Spigol, a Daidé, a los de Balard, y sobre todo a Mas y Mas, y a Fernando y [a] su mujer, saludarás de mi parte, y les dirás que mi reconocimiento será eterno [~~a ellos~~] para con ellos, y para con todos aquellos que a pesar de mi desgracia te han dispensado su amistad, pues cuando las desgracias es cuando se agradece la verdadera amistad, pues lo demás son meras ceremonias que ya sabes que yo siempre he aborrecido.

Dulce bien mío, por la de Degollada he sabido que te quejabas de un débito de consideración que tengo contigo, el cual, para ayudar tu memoria, te ha precisado a servirte del pañuelo donde tienes ya más de cien nudos, y que no pasarás menos de una pensión corriente y tres de atrasadas, pues amor mío, aún ahora eres muy indulgente, pues yo, que soy el deudor, estaba sin ánimo de pagar en una semana todo lo lo [sic] atrasado y tal vez pagara aún con usura, pues bien sabes no es la ingratitud vicio dominante en mí y por lo mismo, quien me ha aguardado generosa un atraso de tanta consideración sufriendo la miseria, que es consecuente, a quien está reducido a una pensión y ésta no la cobra, que casi me atrevo a prometerle un vitalicio con cual pueda vivir el resto de su vida con toda la opulencia necesaria, y ojalá desde mañana pudiese empezar a pagar los atrasos pues casi estoy cierto, llegarás a quejarte porque con tanto tiempo que estoy imposibilitado de gastar los fondos destinados para cubrir esta obligación para mí tan grata, figúrate qué provisión habrá. Ay, bien mío, quien estuviera en este caso.

Se me había olvidado en la descripción de la isla el decirte que está llena de cocodrilos, caimanos y [muyucus?], que son los tres animales más feroces que la infestan, pues éstos, sobre todo los dos primeros, nunca se retiran por el hombre y son de una ferocidad terrible, también hay un gran número de culebras y entre ellas algunas bastante temibles, pero sobre todo una infinidad de mosquitos de diferentes especies que ni de día ni de noche nos dejan descansar pues es inexplicable la picazón que dan. Y no es eso lo peor, bien mío, sino que en medio de tantas penalidades no tengo el consuelo de estrecharte en mis brazos; pero no, bien mío, pues no sería equivalente con el desconsuelo de verte padecer y sufrir lo mucho que hay que sufrir aquí, no, consérvate, alma mía, y algún día con usura nos resarciremos mutuamente de lo mucho que hemos sufrido, sí, y entonces seremos felices y viviremos contentos el uno para el otro.

Hoy 3.

Con esta misma fecha escribe Degollada a Autet encargándole que mire con cuidado nuestro asunto, no he creído del caso hacerlo yo porque como es tan picadizo [sic] tal vez se picaría y perderíamos más. En La Habana ha

habido una sublevación carlista en la que ha tomado parte a favor de Carlos la artillería de[l] ejército y el Regimiento de Galicia; éste es el resultado del plan de los viles moderados, dar libertad a los facciosos y oprimir a los liberales.

Darás mil besos a los niños, mis estimados hijos, no olvidándote de reprender fuertemente a Modesto en mi nombre, a Dolores que procure a comer mucho y a ponerse buena, que yo tengo muchas camisas viejas que tendrá de [sic] arreglarme cuando vuelva, pero que en paga le traeré un vestido americano. A Antonio y Manuel que deseo mucho ver una carta suya para ver si han adelantado mucho, y a los pequeños que les traeré un guacamayo para cada uno. Y tú recibe el corazón de tu invariable amante y esposo, que te idolatra.

A. G.

No dirás que haya sido corto.

19.

Nueva Gerona, 10 [de] agosto [de] 1838.

Idolatradísimas prenda de mi corazón: anteayer recibí tus muy apreciadísimas, de fechas 12 y 13 de mayo, y 4 de junio, las que como siempre me han dado una satisfacción inexplicable, pues, como te tengo dicho, es la única que tengo desde que el fiero despotismo me separó de lo único que amo y puedo amar en este mundo, que eres tú, prenda querida de mi corazón, sí tú sola y mis caros hijos sois los únicos objetos que alimentáis mis esperanzas de que algún día, en tus brazos y rodeados de nuestros chiquillos, nos indemnizaremos de lo mucho que hemos sufrido, sí, bien mío, y pasaremos el tiempo sin sentirlo, no pensando más que en nosotros mismos, pues bien necesitamos de un buen descanso, después de haber corrido un temporal como el que nos ha cogido.

En la tuya del 12 veo tienes mucha confianza con el comercio de La Habana: muy pocas relaciones hemos tenido con ninguno del comercio, únicamente Moré, Roig y Garrich, que oficiosamente se presentaron a la cárcel de La Habana, a los primeros días de nuestra llegada a aquel punto, figurando muchos deseos de servirnos, y muchas simpatías hacia nosotros; nos ofrecieron más de lo que podíamos desear, aunque todo de boca, y según ellos mismos se explicaron, con la idea de persuadirnos que escribiéramos a Europa, a nuestros amigos, elogiando al bárbaro Tacón, como tuvieron la osadía de proponérselo: pero yo les contesté acto continuo, que si Tacón seguía tratándonos tan bárbaramente como había principiado, escribiríamos, sí, pero haciendo pública su barbarie y su atroz comportamiento, pero que si cumplía con su deber, que era devolvernos a la Península o, a lo menos, dejarnos en libertad por la ciudad, que es el modo

como debe tratarse [a] un deportado, aunque lo sea legalmente: no tendríamos inconveniente en escribir en buen sentido a favor de Tacón; no les gustó mucho la contestación, no obstante siguieron sus ofertas, llegándonos a decir que puestos en la isla de Pinos nuestra subsistencia corría a su cargo; y habiéndoles contestado nosotros que nuestra delicadeza no nos permitía ser gravosos a nadie, dijeron para quietarnos, que no seríamos gravosos a nadie ni tendríamos obligación particular con nadie, pues se había abierto una suscripción entre todos los catalanes de la ciudad a favor nuestro, que no dejaría de producir bastante, pues todos estaban muy prevenidos a favor nuestro, y que de este modo podríamos admitir los socorros sin resentirse en nada nuestra delicadeza. A pesar de todo esto vino el día de la marcha, las ofertas siguieron, pero nada se realizó; a los dos meses, poco más o menos, de estar aquí, libraron a favor nuestro 200 pesos, yo era de[ll] parecer que no se recibieran por ser una mezquindad, pero la mayoría determinó que se recibieran; pocos días después nos escribieron que el resultado de la suscripción había sido de 431 duro[s] que rebajados los 200 quedaban 231 de los que podíamos disponer: libramos efectivamente por dicha cantidad, no fue pagada nuestra libranza ni nos han contestado nada, con otras mil cochinas que sería largo de contar, sobre todo de parte de Moré, que era el que había fingido presentar además buena fe, con que ya ves lo que podemos esperar de semejante canalla. No obstante nuestro buen amigo D. Juan Masó, del comercio de esa ciudad, escribió a D. Agustín Ferrán del [comercio] de La Habana para que por su cuenta nos diera todo lo que le pidiéramos cualquiera de nosotros, lo que nos avisó inmediatamente dicho Ferrán añadiendo que, a pesar de que D. Antonio Moré le había dicho que no necesitábamos nada, no obstante para complacer a su amigo Masó & . Aquí se ve otra picardía de Moré pues hasta quería privarnos de los recursos que nuestro amigo Masó tan generosamente había puesto a nuestra disposición, y que a la vista pagó un libramiento de 1.000 duros que 4 de mis compañeros tomaron cuando yo tomé los 200 de Rabasa, que preferí a ningún otro: visto lo poco que podíamos esperar de esa canalla que nos había ofrecido protección con Tacón, y la coincidencia de haber sido relevado aquel bárbaro, determinamos representar a Espeleta pidiéndole pasaporte para cualquier punto de la península, y si no podía ser, para el extranjero, alegando la ley de medidas extraordinarias y otra, que nos favorecen: pero fue todo inútil; después de eso le escribimos confidencialmente pidiéndole nos dijera [que buen] en qué tiempo se nos daría pasaporte, y que mientras éste llegaba nos permitiese pasar a La Habana: y a vuelta de correo nos contestó, también confidencialmente, que al cabo del año a más tardar se nos daría pasaporte y que no podía absolutamente permitirnos ir a La Habana. [En] el mismo correo que se recibió la carta de Espeleta, recibió Canalejas otra del general Oráa incluyéndole una para Espeleta en la que le recomienda muy eficazmente y habla de todos nosotros con bastante ventaja pues afea el comportamiento del Tigre Meer, con esta coincidencia se volvió a escribir a Espeleta incluyéndole la carta de Oráa, y volviendo otra vez a la carga con nuestras pretensiones. Veremos qué resultado tendrá pues aún no ha contestado.

Mucha envidia me da el que os hartéis de habas pues aquí ni hay habas ni hay más comida que mala carne, mal tocino, mal bacalao, mal arroz y peores fideos, como más detalladamente te lo explico en mi anterior. Mucho me alegro que mis hijos se acuerden de mí, pues yo me acuerdo mucho de ellos, les dirás no sólo al pequeñito sino a todos que les he de traer cotorras, periquitos, guacamayos, carpinteros, y qué sé yo cuántas cosas más, sobre todo que sean buenos y que se apliquen mucho.

Mucho siento vida mía lo que me dices de Monblanch, pero no tiene remedio; hay tan pocos hombres buenos y generosos que apenas se encuentra uno: no entiendo cómo no te dio más de 77 libras, pues, en qué empleó lo restante, que no son cuatro cuartos, y si él no escribe, escríbele tú, bien mío, pidiéndole lo restante. No te apures, mi alma, por José, pues no lo hemos visto ni creemos verle, pues Degollada tiene noticias [de] que se fue a Francia.

20.

[Sense identificació de lloc ni data.]

Hoy 22.

Dulce prenda de mi corazón: después de escritas las anteriores, y no haberlas podido dirigir por falta de proporción, he recibido tus siempre apreciadísimas de 20 y 25 de mayo, por ellas veo [que te] extrañas [de que] escriba de mal humor; y cómo quieres que lo haga de otra manera, hallándome separado de ti, y de mis queridos hijos, que sois los únicos objetos que podéis dulcificar mis penas; y mayormente cuando no había recibido ninguna tuya, siendo así que los demás todos recibían. Sí, bien mío: yo veo que también te quejas sin averiguar si es por culpa mía o no, cuando las otras reciben cartas y tú no las recibes, es un desahogo inevitable, y del que no debes deducir las consecuencias que tú deduces; pues si no había un gran interés, a buen seguro que el uno se quejase al otro de la falta de cartas, o a lo menos, de su contenido mismo se deduciría que es fingida la queja, pues nadie es capaz de imitar el lenguaje del corazón.

Veo que por aquí sigue el despotismo como siempre, por lo que poco hay que esperar de unas cortes y gobierno tan infame como ése, y así no me opongo a que hagas lo que mejor te parezca tocante a mi libertad, pues estoy ya tan apurado que mientras fuese salir del poder de esos tigres haría cualquier cosa, aunque entiendo que lo más acertado sería pedir pasaporte para el extranjero, no sólo porque es más fácil que lo concedan, sino también porque atendido lo que han hecho con Franco y Masanet no me fiaría en Mallorca ni en Mahón, ni en ningún punto de España, mientras sigan entronizados esos viles discípulos del Conde de España.

No sólo apruebo la venta de Cornellá y el destino que piensas dar a ese capital, sino que pienso es lo más acertado, únicamente te encargo que en cuanto al destino te informes bien y no creas a cualquiera.

Mil besos a todos mis hijos y tú recibe el corazón de tu invariable amante esposo, que desea abrazarte.

A.G.

21.

Nueva Gerona, 15 de se[ptiembre] de 1838

Las quiero quemar y no las voy [ilegible]

Mi más querida e idolatrada esposa: recibí tu siempre apreciadísimas de fecha 29 de junio último, a la que no he contestado antes por no haber salido hasta ahora ningún buque para La Habana, pues como te tengo dicho muchas veces, son muy raros los buques que salen de este desierto para La Habana, y no viniendo nunca ninguno de forastero, no pueden ser nuestras comunicaciones tan frecuentes como las vuestras: y por esto no debes extrañar que lleguen a ésa correos y buques de La Habana con correspondencia, sin que os traigan carta nuestra, pues enteramente incomunicados con dicha ciudad, se pasan a veces meses enteros sin tener ninguna comunicación de nuestros amigos de allá.

Dulce bien mío, veo el mal estado de nuestra desgraciada patria, pues según la tuya sigue ese tirano desarmando aún a los patriotas, y marchando según su plan de retroceso: aunque no deja de darme alguna esperanza lo que me dices que la canalla moderada se desune notablemente, pues de su desunión debe nacer nuestra victoria y, desengañémonos, que si no podemos abatirles, es preciso mudar nuestro domicilio, a lo menos mientras dure la guerra, pues vivir entre ellos sería querer ser víctima de su atroz barbaridad, que aprovecharía la primera ocasión que se presentase para deshacerse de nosotros, pero algún día conocerán los pueblos, el ejército y todo el mundo lo que son esta pandilla de mandarines, que se titulan moderados, y únicamente lo son en buscar victorias a favor de la libertad, y en sostener y proteger los sagrados derechos del pueblo.

Veo [que] sigues en la idea de, si las cortes no providencian nada acerca nuestra libertad, dirigirte al tirano, y como después hemos sabido que estas se cerraron el 8 de junio después de haber pasado vuestras exposiciones a una comisión, las que seguramente causarían en gran parte esta determinación: me persuado que cuando recibas ésta ya habrás dado este paso, por lo que no creo oportuno decirte nada sobre este particular.

Estoy bien convencido [de] que no te faltan motivos para estar abrumada, pues el pleito sólo es bastante para abrumar a cualquiera, pero, bien mío, tómalo con paciencia y no te aflijas sea cual fuere el resultado, pues quién sabe si aún antes de morir tendremos el gusto de ver humillados a los que ahora nos tan tiran al codillo, y tomaremos venganza con usura de las muchas picardías nos habrán hecho.

No sé qué decirte sobre las querellas de Puig pues cuando un hombre es de mala fe de poco sirven las reconvenções, solamente te suplico bien mío que no te afectes por ninguna de esas cosas pues esas son consecuencias naturales y que han de suceder indispensablemente cuando uno está en desgracia y tiene de [sic] tratar con esa casta de hombres tan bajos como Puig, Guardiola, y otros semejantes, que aprovechan la ocasión para buscar enredos y cuestiones de mala fe, sin calcular que los tiempos pasan rápidamente, y que tal vez vendrán otros que les pondrán de manifiesto con toda la fealdad de sus negros colores. Sí, bien de mi alma, desprecia todas esas cosas que no valen la pena de ocupar una alma grande como la tuya, y en lo que perderías más tú y yo si la más mínima indisposición te sobreviniera por alguno de esos disgustos: Sí, dulce prenda de mi corazón, acuérdate que no pocos años hemos pasado reducidos a nuestra corta renta; pues aunque tengamos algunas pérdidas, aunque últimamente se perdiese todo lo del Prat, no por eso nos perderemos nosotros, pues el día que podamos disfrutar tranquilamente el uno del otro no nos faltarán los bienes de fortuna para ser felices, pues lo seremos viviendo juntos y amándonos con un amor puro y sincero con el que no son comparables todos los bienes de la tierra; sí, adorada esposa de mi corazón, no me cansaría nunca de repetirte lo mismo, que procures vivir tranquila y no afectarte por nada absolutamente, pues más me interesas tú que todos los bienes juntos.

Ya habrás recibido la mía en que te decía que habiendo escrito al general Espeleta para que nos dijera cuando se acabaría nuestro confinamiento, nos contestó que a lo más tardar sería el 19 de diciembre, que fue el día que llegamos a La Habana: largo habrá sido en realidad, pero cuando considero que cuando recibas ésta tal vez no nos faltará sino un mes, me parece que revivo y que se derrama por todo mi cuerpo un bálsamo vivificador que me reanima enteramente, al considerar que después de una tan larga y penosa separación, vamos a llegar a su término, y a tener el gusto de abrazarnos y decirnos mil cosas amorosas y tiernas, se me figura que [me] olvido [de] todo lo pasado, y sólo fijo mi imaginación en un porvenir lisonjero y agradable: y lo mismo debes hacer tú, adorado bien mío, y éste es el modo que vivas más alegre y tu salud no sufra detrimento. Le hemos vuelto a escribir haciéndole varias reflexiones y acompañándole una carta del general Oráa en la que recomienda a Canalejas muy eficazmente y habla de nosotros bastante bien, desaprobando la conducta del tirano de Cataluña, a cuya carta no hemos aún tenido contestación, pero esperamos será favorable. Con que, amor, bien mío, ya ves que pronto vamos a ser felices y así olvida lo pasado y acuérdate sólo del porvenir tan feliz que nos aguarda.

Estamos aguardando con impaciencia el tener carta vuestra, pues hace dos meses y medio no hemos tenido noticia.

Dulce amor mío, sírvete saludar de mi parte a Fernando y a su señora, a los Sres. de Ysern, entregando a Mariana la adjunta, a los SS de Daidé, Gorgoll,

Spigol y demás amigos que se hayan mantenido fieles, y tú recibe el corazón de tu más apasionado esposo, que desea abrazarte.

A. G.

22.

Nueva Gerona, 26 [de] septiembre de 1838.

Mi muy siempre adorada esposa: sin ninguna tuya a que contestar, pues la última tuya que he recibido ha sido la del 29 de junio, recibida en 20 de agosto, a la que contesté en 14 del que rige, por no haberse proporcionado antes conducto para La Habana: no obstante, aprovecho esta ocasión, pues no dejo pasar ninguna sin escribirte, persuadido que te han de causar mucha satisfacción mis cartas, pues como tú sabes, yo juzgo de los demás por lo que en mí pasa, y como no puedo tener alegría más grande que cuando recibo carta tuya, ni mayor pena que cuando alguno de los compañeros las reciben de su familia, y yo no tengo, como ha sucedido con el último barco que ha venido, [que] Jaumar [la] recibió de su esposa de fecha 12 de julio, [y] yo me quedé en blanco; sí, bien mío, no puedes figurarte lo displícite que uno queda cuando tal le sucede, y figurándome que lo mismo te [xxx] sucedería a ti si te hallases en igual caso, es por esto que aunque no tenga nada que decirte, nada de particular, no pierdo ninguna proporción con el único objeto de ahorrarte el disgusto de que las demás tengan noticias y tú no, y como eres el único objeto que me ocupa, recibo yo también particular satisfacción en escribirte.

En mi última te decía que habíamos escrito al general Espeleta acompañándole una recomendación que Canalejas había recibido del general Oráa, pero aquél, como buen discípulo de España, con quien sirvió, y de Tacón, ha seguido en todo sus huellas con respecto a nosotros y no ha hecho caso de la recomendación de Oráa: por lo que no nos queda más esperanza que lo que nos dijo él mismo en su anterior: que si no recibía orden en contra el 19 de diciembre, día en que cumple el año de nuestro desembarco en La Habana, se acabaría nuestra deportación, y así esperamos aquel día con más ansia de la que nos pintan tienen las almas que dicen estar en el purgatorio, y cómo no ha de ser así, siendo esto para nosotros un verdadero infierno, privados de la vista de lo que adoramos más en este mundo, como me sucede a mí, privado de ti, dulce prenda de mi corazón, y de mis queridos hijos, y puesto en un desierto donde no hay nada, absolutamente nada que pueda serme agradable, y en tal situación cómo no he de esperar con unos deseos, los más vehementes, el día feliz de poderte estrechar en [xxx] mis brazos, sí, dulce bien mío, éste es mi único anhelo, que cuando pueda no dilataré ni un solo momento, aunque tenga que para ello de arrostrar las mayores incomodidades.

Darás de mi parte un abrazo a cada uno de mis estimados hijos, incluso [a] Fernando y su esposa. Saludarás a los Ysern y demás amigos y tú recibe el corazón de tu siempre fiel y amante esposo, que sólo vive para ti.

A. G.

P. D. Para entregar las cartas que van incluidas no tomes ninguna molestia, pues ninguno lo merece a no ser Canalejas, que es el más racional de todos.

23.

[Sense indicació de lloc ni data.]

Por tu estimada del 4 de junio tengo el gusto de ver que tú, mi dulce amor, y mis caros hijos, seguís sin novedad. Esto es lo que me interesa, pues no deseo más que poderte abrazar para no separarnos jamás. No te dé pena el que piense venir en esa, pues yo no entraré en Barcelona mientras los que tú llamas “moderados”, y yo serviles, estén y, sobre todo, mandando. Sí, mi bien, la reconciliación entre yo y ellos es imposible, me he de vengar, si vivo, aunque pasen cien años. Sí, y que dulce será para mí la venganza si la puedo tomar contra esta vil canalla, a quienes no había ofendido en lo más mínimo, y ellos se han cebado conmigo de un modo tan atroz. Sin venganza, ni Barcelona ni Mallorca, pues ellos son tan bajos que tal vez cuando nos tendrían en Mallorca maquinarían otras vilezas, pues es lo único que se puede esperar de ellos; y así, mientras ellos dominen, es preciso vivir en el extranjero si queremos vivir seguros.

Te quejas que no escribo largo y hasta ahora las mías son mucho más largas que las tuyas, ¿Si lo harás tal vez para que no me queje yo?

Hoy 15

Prenda de mi corazón, la más querida: acabo de recibir la tuya de 21 de junio y después de alegrarme al ver que recibes las mías, siento mucho lo que dices que vuelves a caer en la acostumbrada melancolía, pues es que deberías evitar a toda costa, pues la sola reflexión de cuánto aumentarían nuestras desgracias, si perudieses la salud, lo que es muy fácil dejándose apoderar de la melancolía, debería precisarte a distraerte para poder cuidar nuestros caros hijos con la idea que a mí me sostiene, de los ratos tan deliciosos que nos aguardan cuando tengamos el gusto de abrazarnos que, por mal que vaya, no puede tardar. Sí, bien mío, tranquilízate y considera que tu amante esposo sufriría más por cualquiera desgracia que te sucediese, que no ha sufrido hasta ahora.

Veo estás con ánimo de pedirle a ese tigre nos de pasaporte para salir de aquí, pues dices os lo aconsejan así. Yo quisiera me hubieras dicho quienes son esos moderados serviles que os lo aconsejan para poder deducir el grado de probabilidad que pueda haber en que se os conceda. Sí, bien mío,

cuando hables de alguno no dejes de nombrarlo, pues uno queda más satisfecho según quien es, que no, no sabiéndolo. No creas tomemos a mal el paso que habéis pensado, pues sólo es hijo de los muchos deseos que tenéis de que se acabe nuestra desgracia.

Veo la buena intención que tienes cuando dices te contristaste por creer que íbamos a La Habana. Si fuese posible que pasases un par de meses en ese páramo no te contristaría el que saliésemos de él para pasar a La Habana, sino el que hasta ahora no lo hayamos podido lograr, pues no es equivalente el miedo del vómito, con la realidad de lo que aquí se padece, pues sólo los que lo sufrimos podemos tener una idea exacta de ello.

No debes extrañar [que] no te haya dicho mi indisposición pues no he tenido ninguna. En mi anterior te explico cómo pasamos el tiempo, qué comemos, que no tratamos con nadie y, en fin, todos los pasos que damos.

Veo con disgusto lo que me dices acerca de C y aún mucho más las consecuencias que sacas, pero no siendo cosas para tratarse por escrito y sobre todo desde tan lejos, aguardo tratar de ello cuando lo podamos hacer con más comodidad, estando yo recostado sobre tu pecho y recibiendo tus caricias, que son las únicas que anhelo y las que me pueden [de]volver el sosiego que tanto tiempo hace no disfruto ni disfrutaré [~~que~~] hasta que llegue este feliz momento. Entonces me pagarás este disgustillo que ahora me causas, más de dos mordiscos te daré y no te valdrá el enfadarte, pues bien conoces, los tienes merecidos. Ojalá no tarde ese momento tan deseado.

Mucho me ha gustado la explicación de mis queridos hijos. No dejes de hablarme siempre de ellos. Recibe el corazón de tu

A. G.

24.

Nueva Gerona, 10 de octubre de 1838.

Mi más idolatrada esposa, prenda estimada de mi corazón: con fecha 3 del que rige recibí dos favorecidas tuyas, la una de 29 [de] abril y 2 de mayo, y la otra de 15 de junio, las que, aunque tan atrasadas, no dejaron de causarme, como siempre, aquellas agradables sensaciones que no es posible explicar. Cómo has podido, bien mío, pensar que yo creyera que no has hecho por tu parte todo lo posible para aliviar mi suerte; pues si tal hubiera pensado no hubiera sufrido tanto como he sufrido, y sólo ha sido por hallarme separado de ti, bien mío, que es lo único que he hallado [de] menos en este triste páramo, pues te juro amor mío, que ni un solo momento me ha ocupado otra idea que la [de] poderme unir contigo para vivir en tu amabilísima compañía el resto de mis días, disfrutando de aquellas delicias que solamente me son agradables en tus brazos: lo mismo que creo de ti, mi bien

mío, pues a no ser así ya conoces mi carácter y puedes estar segura que a no estar bien convencido de esto, no me hubiera sido tan sensible mi desgracia, pues desengañado de los amigos ningún sentimiento podría acusarme [xxx] la separación ni de ellos ni de la patria. Sólo tú, amor mío, llamas mi atención y eres el único objeto que me hace desear con tanta ansia el salir de este desierto. Ninguna sorpresa me ha causado lo que me dices de la Jaumar, pues no hace más que seguir a su esposo que es uno de los peores compañeros que podía tocarnos, pues su principal virtud consiste en ser un egoísta refinado y que es imposible que en su vida haya sido liberal: lo mismo que algunos de los que nos acompañan, pero dejo para cuando tengamos la dicha de abrazarnos el hablar de este particular, pues no es muy bueno fiar al papel tales asuntos. Únicamente te diré que procurando no reñir con ninguna de las señoras de mis compañeros, no te apures por servir a ninguna, pues el comportamiento de sus esposos conmigo no merece ninguna atención particular, pero sí deseo conserves amistad con todas pues parecería feo que siendo compañeros de desgracia vosotras estuviéseis reñidas y no es bueno que nuestros enemigos lo entiendan, pues tendrían mucha satisfacción y se alegrarían de ello, pues al fin es siempre un aumento de desgracia.

Veo la buena idea te habías formado de mí creyéndome en los brazos de otra querida, dices ser efecto de la mucha pasión que me tienes, eso y las cartas en que te quejas de mi comportamiento; te aseguro corazón mío que ése es para mí un modo de querer que tal vez será el verdadero, pero que yo no lo [illegible] y sino repasa mis cartas y examina si hay en ellas alguna cosa que pueda causarte el más mínimo disgusto, y no me digas que eso es efecto de que tú eres celosa y yo no pues te confieso francamente que lo soy; pero como te quiero más que a mí mismo, es por esto que tengo el mayor cuidado en no darte que sentir, y sólo en el caso, que estoy cierto no llegará, de conocer en ti una indiferencia marcada, sería cuando yo podría adoptar otro lenguaje, pues yo no sigo aquella máxima de quien bien ama, bien castiga, sino que quien bien ama procura evitar al objeto de su amor todo aquello que conoce no le puede ser muy agradable. Mucho me alegra de que procures llevar con ánimo las desgracias, pues ya te he dicho en otras que tu pérdida sería para mí una desgracia irreparable y así, sean cuales fueren los contratiempos, resígnate a ellos y [cuenta?] siempre no con las desgracias pasadas, sino con los placeres que nos aguardan cuando tengamos el placer de abrazarnos. Muy mal haces en afligirte tanto por los disgustos de Modesto, para el que te incluyo una carta que creo no le gustará mucho, y tú puedes seguir el papel para ver de este modo si se le intimida y si se logra corregirle, sin que en caso de no lograrlo te aflijas en términos de perjudicar tu salud, pues sobre no adelantar nada te [vuelvo?] a repetir me darías un golpe mortal: sí, bien mío, si Modesto es malo, prescinde de él, y dedica tus cuidados a Eliseo, que parece cumple con su deber como un buen hijo y se hace digno de nuestra estimación, lo mismo que Antonio y la Dolores, pues Manuel, según dices, tampoco se aplica, y le puedes decir que lo que digo a Modesto se lo puede aplicar también así en caso de seguir como

hasta ahora, pues una de las peores circunstancias de un niño es ser inaplicado: mil besos a Eduardito y dile que le traeré unos guacamayos y unas cotorras lo mismo que a la Carolina y demás si cumplen con su obligación. Me alegro mucho y harás presente mi agradecimiento a todos los amigos que te obsequian y te cuidan, sobre todo a nuestros amables vecinos los de Ysern y Daidé, y a todos tal vez algún día podré darles pruebas del agradecimiento a que se han hecho acreedores por su noble comportamiento, mucho más digno de ser agradecido cuando oirán todos los días a mis enemigos calumniarme y decir mil mentiras denigrándome cuanto puedan, pues ése es el modo de cubrir algo su infamia que algún día vengaré con usura.

En la tuya del 15, adorado bien mío, te quejas porque no escribimos juntos sobre todo por el conducto de Morer o de Roig, que es por quien escribe Jaumar. Ya en varias de las que te tengo escritas te he dicho el carácter tan sumamente egoísta de éste. En todo es lo mismo, pues no ha sido nunca por decirnos “si queréis yo pondré vuestras cartas bajo pliego de las mías para que se reciban mejor”, pues es él que tiene amistad con Roig, nada de eso sino que hasta se oculta de nosotros para muchas cosas: no nos servimos de Moré porque se ha portado muy mal con nosotros como te lo explico más por extenso en otra de las mías. Probablemente no sucederá ahora que unas reciban cartas y otras no, pues hemos adoptado el principio de ponerlas todas bajo pliego de Ysern según me decías tú en una de tus últimas, pues hemos creído que era uno de los mejores conductos.

Dulce prenda de mi corazón: parece que tú no sabes pasar sin regañar por alguna cosa, pues en tu estimada del 15 lo haces dándome a mí la culpa de todo, cuando yo creo no tenerla de nada, sí, sólo la mala fe y vileza de mis enemigos, que no reparan en medios. Cómo había de presumir, ni yo, ni nadie, que después de haber cumplido exactamente con mi deber se me prendiese, y cuando, a las puertas de la misma Diputación, cuando venía de ejercer uno uno [sic] de los cargos más sagrados y más respetables que tiene la nación, ¿Y eso era querer seguir la suerte de un amigo ni de nadie? Eso sólo era querer cumplir con mi deber, y que nunca ni moderados ni exaltados pudiesen tachar mi conducta, como no la pueden tachar sino unos viles e infames que no respetan ni aun lo más sagrado de las naciones. Ya te dije en otra mía sobre hacer o no bajezas, que con decoro hicieseis lo que consideraseis más ventajoso. Verdaderamente sería un mal el que no todas hicieseis lo mismo, pero si las [has] convidáis o invitáis para hacerlo, y ellas no quieren seguir vuestra suerte, no creo fuese una razón para que nosotros no quisiésemos aprovechar la ocasión de salir de esta tierra de maldición, sería diferente que lo hubieseis hecho como la Jaumar, pues siendo público y teniendo todas el derecho de hacer lo mismo, no separadas sino juntas, no creo que tuviesen razón de quejarse. Y si por algún incidente nosotros no pudiésemos valernos de la libertad que se nos concediese, pues tal vez iría acompañada de alguna circunstancia que nos humillaría el aceptarla, en este caso no creo muy fundado lo que decís que sucedería:

esto es que os picaríaís y no nos escribiríaís más. Dichosas vosotras que con tanta facilidad podríaís prescindir con tanta facilidad [sic] de lo que me costaría a mí tal vez la vida si se me privara, pues es el único consuelo que tengo al recibir tus cartas, y contestarte.

No es exacto que no haya llegado ningún correo este año. En su principio se retardaron algunos pero finalmente todos han venido.

Mil besos a todos mis queridos hijos, memorias a Fernando y a su mujer, como también a todos los amigos que no se hayan prostituido, y tú recibe el corazón de tu amante esposo.

A. G.

25.

[Sense indicació de lloc ni data.]

Ya ves por la Real orden y la representación que te acompaño, las esperanzas que podemos tener, por lo que es menester que procuréis por todos los medios posibles de ver si podréis lograr un pasaporte para el extranjero, pues a vosotras os es más fácil, por razón de la proximidad, que a nosotros, que estamos a dos mil leguas. No obstante, no cesamos nunca de procurar lo posible y aunque hasta ahora ha sido infructuoso todo nuestro trabajo, quién sabe si alguna vez tendrá buen resultado. Sobre todo valor y no te aflijas nunca, pues el modo de pasar las penas y salir bien de ellas no es el amilanarse, sino no cansarse nunca y saberlas resistir, aguardando siempre el buen tiempo, que algún día ha de llegar. Sí, dulce prenda de mi corazón, no te aflijas, por Dios, procura conservarte y hacer todo lo que puedas para conseguir la libertad de tu amante esposo, que desea vivamente estrecharte en sus brazos.

No te mando los poderes porque, como ya te he dicho en varias de las mías, sobre costarme mucho y no estar yo ahora para gastos, hay un sinfín de dificultades pues este comandante, que es quien los debe hacer, es un pobre hombre, y ahora debes agregarle que se ha puesto tan contra nosotros que casi no nos saluda: por lo que insisto en que veas de arreglarlo lo mejor que puedas y como mejor te parezca pues yo, hasta que de un modo u otro pueda salir de este maldito país, no me es posible el remitírtelos.

Saluda a todos los amigos. Abraza a todos mis queridos hijos, incluso [a] Fernando y su señora, y tú recibe el corazón de tu siempre fiel y amante esposo que te idolatra.

A. G.

26.

Nueva Gerona, en la Isla de Pinos, 4 de noviembre de 1838.

Mi más siempre adorada esposa, única prenda de mi corazón: el 29 ~~del p^o~~ de octubre recibí tus muy apreciadas de fechas 1° y 15 de julio, 1° y 7 de agosto y 1° de se[pt]tiembre, las que me han causado una particular satisfacción, pues desde el 30 de junio no había tenido ninguna noticia tuya, por lo que me tenía ansioso el estado de tu salud, sí, prenda querida, tu salud, que es lo único que me interesa en este mundo, pues que conservándote tú me queda la dulce satisfacción de que algún día tendremos el gusto de abrazarnos, y vivir lo que nos resta con una inexplicable satisfacción, lejos del bullicio político, y de todo aquello que pueda acibarar nuestros corazones: no pensando más que en nosotros mismos, y en nuestros hijos queridos, prendas de nuestro amor.

En contestación a la apreciadísima de 1° de julio: es muy cierto que mi única satisfacción es el recibir cartas tuyas, lo mismo que estoy bien persuadido te sucede a ti, por lo que aprovecho todas las ocasiones que se presentan para escribirte, aunque es menester que te convenzas que son muy raras, y que no extrañes que lleguen a esa correos y barcos de La Habana ~~y~~ que no os traigan cartas, pues nosotros hemos llegado a pasar más de cuarenta días sin tener noticias de La Habana, y las más [xxx] recientes tienen a lo menos 15 días: figúrate si en este tiempo pueden salir pocos barcos, ninguno de los cuales os puede traer carta nuestra. Sí, bien mío, esta isla es un maldito desierto, a pesar de las muchas mentiras que dices contó a la Canalejas un embustero recién llegado de La Habana, al que no le deseo otra cosa más que un año de isla de Pinos y estoy bien cierto será más veraz en sus cuentos. No te haré una narración detallada de lo que es este infierno, porque ya te la he hecho en otras anteriores, pero sí te diré de paso que este país que dices “tan delicioso” está enteramente despoblado e ~~inculto~~, que “su abundancia de frutos y hortaliza”, consiste en algunos mangos, especie de fruta tan despreciable que ninguno de nosotros las come, hortaliza no la hay de ninguna especie, y la “abundancia de pesca y caza”; en cuanto a pesca, de vez en cuando viene algún barco que trae algún pescado pero de tan mala calidad que hemos determinado no comprar aunque “traigan”, y la caza no hay ninguna especie que [xxx] valga nada. En cuanto a “su frescura” y de que vengan de La Habana a pasar el calor aquí miente tanto como que en los meses que estamos no ha venido ni uno tan solo de esta última ciudad: en fin, todo absolutamente es una mentira, pues no hay en toda la isla ni una mujer que siquiera valga la pena de mirarla. Y cómo quieres, bien mío, que nunca, ni menos en el estado que me hallo, tuviese humor para cortejar, cuando conoces mi genio seco y áspero, y que no es de aquellos que se divierten haciendo morisquetas y diciendo requiebros a una mujer: no, dulce prenda de mi corazón, sólo tú me llamas la atención, y a ti sola dedicaré todo mi afecto como te lo he dedicado hasta ahora. Sí, bien mío, tranquilízate en este particular, pues tu amante esposo te idolatra e idolatrará hasta la muerte: no siendo bastante ni la separa-

ción, ni nada de este mundo para hacerla variar nunca: por lo que no atribuyas nada a los atractivos que te representa tu imaginación angustiada, sino a otras causas que algún día tendré el gusto de explicarte. Sí, bien mío, tranquilízate y ten paciencia, que algún día se acabará tanto padecer: y sobre todo reflexiona, que de entristecerte y desesperarte, lo único que puede resultar es el que pierdas la salud. ¿Y en este caso qué sería de nuestros queridos hijos, prendas de nuestros corazones y fruto de nuestros amores? ¿Qué sería de nuestros [amores] intereses y finalmente qué sería de tu apasionado esposo? Sí, mi alma, reflexiona todos estos antecedentes, y hazte superior a las penas pues éste es el modo de poderlas sobrellevar, y de que algún día se acaben y disfrutemos entonces más que nunca, pues nadie está en el caso de disfrutar tanto de los placeres como el que ha estado privado mucho tiempo de ellos y, sobre todo, si ha padecido [para] tanto como nosotros.

Dices, amor mío: que nada esperas que nos sea favorable, no sólo en la que contesto sino a todas las demás, aunque en alguna te haces alguna ilusión favorable, que tal vez algún día resultará real y verdadera: pues nosotros tampoco esperamos nada, sobre todo de parte del gobierno, y para que veas lo [que] poco que podemos esperar te remito copia de la Real orden que en 20 de julio se expidió, en 2 de agosto salió de Barcelona y en 24 de octubre se nos comunicó; como también de la solicitud que hemos hecho: y no creas, bien mío, que te remito todo esto para que te aflijas, y amilanes más, muy al contrario, para que te revistas de valor, y no dejes de mover todos los resortes posibles, para ver si se puede lograr se nos dé pasaporte para el extranjero, pues de la conclusión de la Real orden se desprende que lo que la ha motivado es lo perjudicial que se nos considera en Cataluña: pues nosotros renunciaríamos con gusto hasta toda la España. Sí, dulce bien mío, no me cansaría nunca de repetirte que no te amilanes, valor siempre, que tal vez no está lejos el día feliz de nuestra reunión, pues nunca se debe desesperar, pues a cuando más perdida se considera una cosa, suele suceder con mucha frecuencia que es cuando viene más pronto el remedio: y así, mi alma, valor siempre, no desesperar nunca, que algún día seremos felices y tal vez más que no lo hubiéramos sido nunca: sobre todo consérvate y no te aflijas, pues que tu pérdida sería para mí irreparable, y entonces sí que me consideraría desgraciado e infeliz pues ni la esperanza de felicidad me quedaría: pero, conservándote tú, siempre tengo la esperanza de los días felices que me aguardan y que han de llegar precisamente, en que viviendo nada más que el uno para el otro, lejos del bullicio del mundo, seremos los más felices del universo, pues los desengaños nos habrán enseñado a vivir felizmente.

Amor mío, besa mil veces a todos mis queridos hijos, incluso [a] Fernando y su esposa, saluda a los pocos amigos que me quedan y tú recibe el corazón de tu siempre amante esposo.

Comandancia militar y política de la isla de Pinos = Con oficio fecha 2 del corriente se ha servido el Exmo. Sr. capitán general dirigirme en copia la Real orden siguiente = Capitanía gral. de Cataluña = Esperando buque que saliese de este puerto directamente para ese, a fin de remitir á V. E. la adjunta comunicación como me tenía encargado el Excmo. Sr. capitán general, ha llegado la contestación del gobierno a la que transcribe dicho Sr. a V. E. en la misma, la cual dice como sigue = Excmo. Sr. = He dado cuenta á la Reyna gobernadora de la exposición que con fecha 23 de junio último ha elevado V. E. pidiendo se prolongue el confinamiento de los individuos que fueron destinados a las islas Canarias y Cuba por consecuencia de los sucesos de Barcelona de octubre del año próximo pasado; y enterada S. M. de las poderosas razones de política y conveniencia pública en que apoya V. E. su propuesta, se ha servido resolver, que continúen por ahora en dichas islas los sujetos de que se trata; siendo al propio tiempo la voluntad de S. M. el que tan luego como hubiese cesado los graves inconvenientes que han dado lugar á esta medida, se proponga y decrete la libertad de los referidos, para que puedan volver a sus antiguos domicilios o donde les convenga, puesto que los maternales deseos de S. M. se dirigen siempre a conciliar los ánimos de los españoles, y unirlos estrechamente. De Real orden lo digo a V. E. para su conocimiento, Madrid 20 de julio de 1838 = Latre = Lo que he creído deber trasladar a V. E. para su debido conocimiento, Barcelona, 2 [de] agosto [de] 1838 = M. Bretón.

27.

Isla de Cuba, 30 de noviembre de 1838.

Mi más estimada esposa: recibí tus apreciadísimas de 11 y 15 de se[pt]iembre el día 11 del corriente, dejó a tu consideración como nos pondría su contenido, pero, prenda mía, en medio del desespero que se apoderó de nosotros, nos acudió una idea, la pusimos en ejecución y el 12 a las a las 7 1/2 de la noche nos fuimos, ya estamos a salvo, gracias a Dios, y dentro breves días creo tener el gusto de abrazarte. Sí, bien mío, consuélate que nos indemnizaremos de tantas penas como hemos pasado.

Pensamos pasar a Nueva Orleans desde donde te escribiré más largo pues ahora no puedo hacerlo porque el amigo que nos ha salvado me está aguardando la carta, consuélate con que ya estamos a salvo y que pronto tendremos el gusto de abrazarnos.

Abraza a todos mis queridos hijos, saluda a todos los amigos y tú recibe el corazón de tu amante esposo.

A. G.

28.

Estados Unidos de América, Nueva Orleans, 15 [de] diciembre de 1838.

Mi más apreciadísima esposa: ha llegado por fin el momento feliz de vernos en un país libre, desembarazados de tiranos y de las trabas que por catorce meses nos han tenido en una sujeción tan terrible: sí, bien mío, por fin respiramos un aire libre, y estamos sin zozobra, lo único que nos falta, sobre todo a mí, es tener el gusto de abrazarte. Sí, mi bien, éste es el único anhelo que ahora ocupa mi imaginación por tanto tiempo afligida, anhelo que creo lograremos bien pronto, pues aunque en esta fecha no hay buque a la carga para Marsella, que es el puerto de Europa [al] que hemos pensado dirigirnos, se nos [ha] asegurado que los habrá luego para Marsella o Burdeos, en cuyo caso aprovecharemos el primero que se presente, pero en caso de ser para Burdeos siempre con la resolución de pasar luego a Marsella por ser éste el puerto más inmediato a Barcelona y más fácil de trasladarte, dueño mío [sic], y más próximo a nuestros intereses, sin perjuicio de allí trasladarnos a otro pueblo si aquél no era de tu gusto, pues yo no deseo otra cosa que complacerte, por lo que puedes ya calcular lo que te parezca mejor y escribirmelo a Marsella bajo pliego de Ronquillo o de otro amigo, que allí creo no faltarán, para que al momento de mi llegada allí, sepa yo tu determinación.

Dulce amor mío: sin duda dirás cómo hemos podido salir de las manos de los tigres que tanto nos oprimían: voy a hacerte una sucinta relación de ello.

El 11 de noviembre por la mañana recibí tu apreciadísima del 15 de se[p]tiembre, puedes figurarte cuál sería mi sorpresa al enterarme de su contenido, y qué desesperación se apoderaría de mí, pues todo mi temor estaba en que el barco que había [xxx] traído la tuya podía [sic] también haber traído la orden de ese tigre para nuestra traslación: por lo que en mi imaginación ya me [xxx] veía otra vez a disposición de ese tirano y envuelto en una causa de asesinato ¡Gran Dios, yo, que siempre he odiado estos medios tan viles y bajos, verme confundido con los ejecutores de ellos! Esto me traspasaba el alma. En este estado llamé a Jaumer, le di tu carta y su contenido produjo en él los mismos efectos que había producido en mi ánimo, de manera que el hombre, que hasta entonces había siempre estado [en] contra de evadirnos, de modo que en ninguna de las varias tentativas que se habían hecho para lograrlo no había querido tomar parte, resuelto siempre a quedarse en aquella maldita isla y a seguir la suerte de la confinación, no vaciló ahora un momento en decidirse para la fuga. En efecto, reunimos [a] los demás compañeros, les hicimos presente nuestra situación y todos menos Bayges y Bruguera determinaron seguir nuestra suerte. Resolvimos escaparnos aquella misma noche, y para conseguirlo tocamos un resorte del que no nos habíamos valido las otras veces que habíamos querido huirnos, y lo hallamos tan decidido a favor nuestro que nos consoló muchísimo asegurándonos que el buque que había traído la carta no había traído ningún oficio para el comandante; esto nos tranquilizó,

por el momento, pero insistimos en la idea de la fuga aquella misma noche; nos hizo presente lo mucho que íbamos a padecer y los grandes riesgos a que nos exponíamos; todo fue en balde, pues nos habíamos decidido y no veíamos otra salvación que la fuga. Viéndonos tan determinados nos dijo no podía ser el mismo día pero sí al anochecer del siguiente. En efecto, el 12 de noviembre a las 7 1/2 de la noche salimos de Nueva Gerona acompañados de un buen práctico de la isla, que nos sirvió de guía: caminamos, o más bien corrimos, hasta las 11 de la noche, siempre a través de aquellos inmensos bosques y sabanas, pues ni un solo paso dimos ni por carretera ni por vereda ni sendero a fin de que por ningún estilo dejásemos ninguna especie de rastro; durante la travesía tuvimos que vadear 11 ríos y arroyos, por supuesto sin entretenernos ni [*illegible*] tan siquiera, por lo que te puedes figurarte cómo llegaríamos al punto donde debíamos pasar el resto de la noche y aguardar las nuevas órdenes que el guía que era el único hombre que en adelante debíamos ver. Llegamos por fin al punto señalado, que era un gran bosque junto a un arroyo, para que tuviésemos agua para beber, donde nos mandó quedar nuestro guía, dejándonos un queso y unas cuantas galletas, que para alimentarnos había sacado del pueblo con anticipación, diciéndonos se volvía al pueblo y que a la mañana del siguiente día volvería a vernos y a traernos qué comer, tocino salado y plátanos, que ha sido nuestra única comida hasta salir de la maldita isla. Pasamos la noche al sereno, como era consecuente, acompañados de una inmensa cantidad de mosquitos de todas las especies de que está poblada aquella maldita tierra, y sin más almohada, colchón ni cama que el capote que afortunadamente pudimos llevarnos, gracias a ser la noche de la fuga una de aquellas en que la impetuosidad del viento norte no hace extrañar el que se lleve capote, y si no, hubiéramos tenido que ir más a la ligera, y que buena falta nos hubiera hecho; dejo a tu consideración el formarte una idea de cómo pasaríamos aquella noche y las 18 siguientes que hemos tenido que pasar en los bosques hasta que tuvimos la dicha de que nos viniera un barco y nos sacase de tanta pena, que fue a los 18 días después de haber pasado hambre, frío, muchísima agua, pues casi siempre íbamos mojados, sin habernos podido mudar nada hasta la llegada a la isla de Cuba, donde estuvimos también dos días ocultos en un bosque de donde salimos para empezar a gozar de alguna comodidad, pues se nos trasladó ya mon [*sic*] bien montados en buenos caballos, se nos condujo a tres diferentes casas donde fuimos tratados con una amabilidad y esmero que no podíamos esperar, sobre todo de gentes que no sólo no conocíamos, [*sine*] ni tampoco habíamos tenido la más mínima noticia nunca; estuvimos 8 días en unas casas aguardando la orden de pasar al norte de la isla para embarcarnos para ésta, al fin vino el deseado día y, otra vez montados en buenos caballos y acompañados de prácticos del país, travesamos en una noche toda la isla de Cuba y nos plantamos al norte de ella, aguardando un buque de los Estados Unidos Americanos que ha sido el que se presentó a los tres días y nos ha conducido a este punto de donde esperamos con ansia poder salir, como tengo dicho, para Marsella donde espero poder tener el gusto de abrazarte para no separarnos jamás y vivir del mejor modo que poda-

mos, indemnizándonos mutuamente de lo mucho que hemos sufrido. Dejo a tu consideración el pensar lo mucho nos habrá costado, no sólo de trabajos personales, sino también de dinero, el poder llevar adelante nuestro proyecto; pero conseguido, en parte ya, y esperando por momento el deseado día de verme en tus brazos, todo lo doy por bien empleado y aún más si fuere menester, pues una desgraciada experiencia me ha convencido evidentemente que sólo en tu compañía puedo ser feliz, y disfrutar de aquel descanso necesario después de tantos meses de desgracias: sí, bien mío, tú y solamente tú eres capaz de hacerme feliz en este mundo y en tus brazos espero disfrutar de aquellos placeres tan puros, de que por tanto tiempo hemos estado privados por la mano sacrílega de un déspota asociado vilmente con nuestros más encarnizados enemigos.

Sigamos el hilo de nuestra historia. Apenas amaneció el siguiente día de nuestra salida, cuando nuestros compañeros Bayges y Bruguera fueron a dar parte al bruto del comandante de nuestra desaparición y entregarle una carta que al intento le dejamos escrita noticiándole nuestra fuga y diciendo nos habíamos embarcado para la Península, con el objeto de deslumbrarle y evitar el que hiciera grandes pesquisas por tierra, lo que logramos, pues siendo el comandante hombre de pocos alcances se persuadió que era cierto lo que en la carta decíamos, y en consecuencia despachó inmediatamente 4 buques [xxx] a recorrer la isla y sus alrededores tripulados con tropa y gente armada en busca de nosotros; al mismo tiempo expidió requisitorias y tropa armada por [sic] la isla y las primeras para la isla de Cuba, pero todo fue infructuoso y al fin llegamos en es[te] puerto donde esperamos con ansia lo que tanto apetecemos.

Mil besos a todos los niños, memorias a los amigos y tú recibe el corazón de tu siempre fiel y amante esposo que desea abrazarte y no separarse jamás de ti hasta morir.

A. G.

29.

Nueva Orleans, 21 [de] diciembre [de] 1838.

Mi más apreciadísima esposa, ya habrás recibido mis anteriores, en las que te avisaba [de] mi fuga de la isla de Pinos, a consecuencia de lo que me decías en tu estimadísima de 15 de se[pt]tiembre, la que recibí en 11 de noviembre, y al 12 por la noche nos fugamos. Hemos padecido mucho, y hemos gastado mucho dinero, pues sólo a fuerza de éste y de padecimientos se puede lograr el salir bien de empresas tan arriesgadas como ha sido la nuestra: por fin lo hemos logrado, y ya me considero feliz al pensar que dentro poco tiempo tendré el gusto de abrazarte: sí, bien mío, esta sola idea me hace olvidar todo lo pasado, y sólo me ocupa el pensamiento la dulce satisfacción que con ansia aguardo de estrecharte en mis brazos, de verte, de hablarte y, en una palabra,

de vivir contigo, dulce prenda mía, y de pasar juntos las penas o las satisfacciones que tengamos: pues a la verdad es una vida muy infeliz el no tener con quien partirnos satisfacciones o [*illegible*] penas, como me ha sucedido, des que la tiranía nos separó tan inhumanamente, pero que al fin tendremos dentro [de] poco el imponderable placer de reunirnos y de deliberar juntos lo que más nos convenga, y finalmente de disfrutar de aquella felicidad inseparable de dos que se aman de veras como nosotros. Sí, bien mío, no tengas ninguna clase de recelo pues estoy cierto que seremos más felices que nunca, pues la desgracia que hemos sufrido, particularmente, a mí me ha convencido, que sólo contigo puedo ser feliz, y disfrutar de aquella calma y tranquilidad que tanto apetece [a] un espíritu agraviado de padecimiento y de crueles desengaños de amigos y de indiferentes. Sí, bien mío, en adelante sólo hemos de vivir el uno para el otro y los dos [xxx] para nuestros adorados hijos.

Queríamos salir para Marsella pero no había más que un bergantín para dicho punto, y quería 900 pesos por el pasaje de los 6, por lo que hemos aprovechado una fragata que sale hoy para Habré [*sic*] que sólo nos lleva 500 pesos y con los 400 que ahorramos pasaremos por tierra a Marsella y tal vez llegaremos antes que el bergantín de Marsella, por lo que si quieres escribirme en este punto hazlo dirigiéndome la carta a Ronquillo o algún otro amigo, pues no es del caso que me la dirijas a mí: si no te gusta el punto de Marsella, puedes decirme claramente dónde quieres que me dirija, pues a mí me es indiferente el que sea Marsella o cualquier otro, pues sólo deseo complacerte e ir donde te guste más, pues, vuelvo a repetir, me es indiferente.

Te servirás buscar a Dn. Eug [*full estripat*] de Acosta para quien te inclu[yo] una carta si no te es fácil el [*full estripat*] la puedes abrirla y romper s[u] [con]tenido después de enterada.

Memorias a todos los amig[os]. Mil besos a los niños y tú desp [*full estripat*] de tu amante esposo.

A. G.

30.

París, 6 [de] febrero de 1839.

Mi muy siempre adorada esposa, dulce prenda de mi corazón: al fin ha llegado el plazo señalado para acabarse nuestra desgraciada situación, pues ahora me parece que ya no es bastante el poder de los tiranos de España para impedirnos la dulce satisfacción de abrazarnos y de renovar nuestras antiguas satisfacciones. Sí, bien mío, éste es el único anhelo que tiene tu amante esposo y que no se considerará feliz hasta verse en tus brazos, pues ni todo el bullicio de París ni nada de este mundo me da gusto estando ausente de ti, prenda de mi corazón.

Vamos a salir de ésta para Marsella donde aguardaré tu contestación en la que podrás decirme el punto que determinas elegir para nuestra residencia, pues a mí me es bien indiferente cualquier punto, únicamente deseo que sea a tu gusto, pues siéndolo no podrá dejar de agradarme, pues no deseo otra cosa que complacerte en todo.

Sobre todo, bien mío, no retardes el momento feliz de podernos estrechar mutuamente pues tu amante esposo no puede ser feliz sin ti.

Dejo a tus manos lo que sea menester hacer antes de salir de Barcelona: tú misma, quiero decir en cuanto a la casa y la familia, yo desde aquí no puedo indicarte nada y solamente puedo decir[te] que es preciso que ahorremos mucho, pues mi evasión me ha costado mucho, por lo tanto es preciso que procuremos ahorrar todo lo que podamos, y así tú misma determina lo que te parezca más acertado y más económico. Bien mío, a fin de que esta canalla de moderados no tratasen de molestaros al pedir pasaporte para el extranjero creo del caso el que no digas nada de nuestra evasión y mucho menos de nuestra llegada a Francia, pues así no es tan fácil os molesten.

Dulce prenda de mi corazón, no extrañes mi modo de empezar la carta, pues era muy natural haberlo hecho explicándote el viaje, pero cuando habla el corazón no guarda reglas del arte y sólo habla lo natural, no obstante te diré que el 12 de noviembre salimos de la Colonia Amalia, el 28 de la Isla de Pinos, llegamos el 29 a la de Cuba, de donde salimos el 8 [de] diciembre, llegamos a Nueva Orleans el 13, salimos el 21 para el Habre [sic] de Francia, a donde llegamos el 3 de febrero de 1837 [sic], y salimos el 4 a las 5 de la tarde para París, adonde llegamos el 5 a las tres de la tarde y pensamos estar 7 u ocho días para ver lo más curioso de dicho pueblo y salir para Marsella. Como te he dicho, ésta la escribo en casa del amigo Monlau y Sra. [He] tenido una satisfacción extrema de podernos abrazar. Ya habrás recibido, y si no, no tardarás mucho en recibir, una que te escribí desde Nueva Orleans, en la que te explicaba todos los pormenores de nuestra evasión. El portador es Maristany, patrón de una goleta catalana que estaba con nosotros en Nueva Orleans y que se nos demostró muy servicial, me prometió que vendría a hacerte una visita. Ahora no te escribo los detalles del resto del viaje porque pienso hacerlo luego de palabra, sólo te diré que ninguno ha tenido la más mínima novedad y, aunque hemos tenido el tiempo bastante malo, no obstante llegamos todos con felicidad. Lo demás, cuando tengamos el placer de abrazarnos, te lo explicaré todo.

Prenda mía, dirígeme la contestación a Marsella a Antonio Bosch posta restante. Prenda mía, bajo este nombre tomé el pasaporte en Nueva Orleans para evitar que con el primero no me buscara la policía algún enredo. Te repito otra vez que tú misma tomes las providencias que te parezcan más oportunas para el viaje y que me digas el punto donde quieres que me dirija. Si has pagado los primeros 200 duros que libré contra ti a favor de Rabassa debo decirte que no pagues nada más.

Recibe el corazón de tu amante esposo, que desea abrazarte

A. G.

Sobre todo que nos veamos luego.

Procura ver a Zafont y decirle que aunque no ha venido el caso de hacer uso de sus recomendaciones ni del crédito que me había dado en La Habana, no obstante le estaré agradecido toda mi vida, pues me ha dado pruebas de un verdadero amigo. Mira si acaso tiene alguna relación en algún punto de Francia y si puede proporcionarme alguna colocación para que de este modo pudiésemos vivir con un poco más de comodidad, pues si tenemos que reducirnos a nuestra corta renta, no podremos ir muy abundantes.

Saluda a Fernando y a su esposa, a los de Ysern y Marín, Daydé, Gorgoll, Mas y Mas y a todos los amigos, y tú recibe el corazón de tu siempre fiel y amante esposo, que está ansiando el estrecharte en sus abrazos, a ti y a todos nuestros hijos, que darás de mi parte mil besos.

A. G.

31.

Marseille, 22 [de] febrero de 1839.

Mi muy adorada esposa, dulce prenda de mi corazón, he recibido las tres siempre apreciadísimas tuyas, una del 2 del que rige, otra del 6 y otra del 7. Por ellas me he enterado de la alegría y satisfacción que tuviste al saber mi evasión, aunque mezclada de amargura por la falta de noticias después de la fuga: pero ya habrás recibido la que te escribí desde París, la que te habrá tranquilizado del todo, pues te habrás enterado de que llegué con toda felicidad, y que lo único que [animaba?] mi corazón era el momento feliz de estrecharte en mis brazos para no volvernos a separar: sí, bien mío, esto es mi único anhelo y lo que puede tranquilizar mi angustiado corazón.

Apruebo enteramente la determinación que has tomado de venirte con tres de mis queridos hijos, aunque hubiera deseado que hubiesen venido todos, pues a todos igualmente deseo abrazar; pero me convenzo de lo mucho que costaría y sobre todo de lo difícil que es a una mujer sola el viajar con 8 hijos, pues bastante pesado sería el tener que cargar con tres, y sobre todo me he tranquilizado al ver que los dejas con Fernando, que estarán tan bien como con nosotros: pobre Fernando, y qué bien se ha portado cuando nos ha visto en la desgracia.

He hablado con Canalejas sobre lo que me encargas respecto de su mujer y, según su contestación, parece que aprueba también su determinación sobre su familia. En cuanto a quedarnos a Porbendres [sic] hemos hablado también largamente, y últimamente, atendido a que Porbendres [sic] es una

población pequeña, muy triste y, sobre todo, donde nos sería muy difícil el dar ninguna clase de educación a nuestros hijos, y, aún mas difícil, el proporcionarnos ningún medio de podernos ganar la subsistencia, lo que tal vez no será tan difícil en en [sic] ésta hemos creído más del caso el establecernos por ahora aquí, salvo siempre tu determinación; pues si a pesar de las razones alegadas, es más de tu agrado Porbendres [sic] o cualquier otro punto, no tengas ningún empacho en decírmelo, que yo te repito otra vez no tengo empeño para quedarme aquí, y, aunque lo tuviera, desistiría a la más mínima indicación tuya, pues ya te he dicho y lo repito. que no deseo más que darte gusto. Si por lo que dices del miedo al golfo determinas desembarcar en Porbendres [sic], avísamelo, que saldré inmediatamente para aquel punto, y lo mismo me ha dicho Canalejas respecto a su mujer.

Sobre llevar equipaje, por los informes que he tomado de los amigos de aquí, creo será muy del caso lleves algún colchón, con su correspondiente ropa de cama y mesa, y todo lo que consideres necesario para amueblar una casa excepto aquellas cosas de mucho volumen, porque ya nos costarían más de transportar. En fin, según lo que te exijan de flete tú misma podrás calcular si hay ventaja en llevar o no llevar muebles, partiendo del principio que aquí son todos más caros que en esa; te advierto que aunque trates de desembarcar en Porbendres [sic], los muebles y equipaje que embarques hazlo hasta Marsella, pues la conducción por tierra sería mucho más cara, y entonces dirígelo a la Agence Comérciale Espagnole Rue des Fabres, au coin de la traverse du [ilegible] de [ilegible] n° 49 Marseille, donde están los amigos Franco y Carnicer, que cuidarán de recogerlo todo. Tal vez podrías traer aquella cama que compramos a la Pepa y algún catre para los niños. En fin, tú misma; es por demás decirte que no tengo nada absolutamente, pues ya lo habrás visto por mis anteriores.

El dinero que traigas procura que sean duros españoles, menos los provinciales o napoleones, por ningún estilo pesetas, porque no pasan, y en el último extremo onzas de oro, pues aquí no valen más que 83 francos. Por último consulta con Fernando si sería útil tomar letras, que eso lo verá por el cambio de la plaza. En fin, ya te he indicado todo lo que [se] me ha ocurrido, lo demás lo dejo a tu prudencia. Sí, bien mío, lo único que te encargo es que no retardes el feliz momento de abrazarnos, pues hasta conseguirlo no disfrutaré un momento de tranquilidad. Sí, bien mío, no me retardes un momento esta dulce satisfacción, pues cada momento me parece un siglo hasta disfrutar de esta dicha que aguardo con impaciencia.

Dulce bien de mi alma, no te digo nada sobre el venir con barco de vapor o a la vela, aunque mis deseos serían que vinieses con el vapor por la mayor comodidad del viaje, pero como en este punto es la bolsa la que gobierna, tú determinarás lo que te parezca más del caso.

Procura, si puedes, traer una criada catalana, porque en este país dicen que es un ramo muy embrollado y así, si tienes una que sea de tu gusto y [si] te

parece bien, puedes traerla, y, si no, tú misma. Esto es aviso que me ha dado el célebre Monserdá.

Di tantísimas cosas de mi parte a Fernando y a su esposa que deseo tener el gusto de abrazarles, mil besos a los niños todos, parti[cu]lamente a Eliseo, Antonio, Manuel, y a la pequeñita, y saludando a to[dos los] amigos que no especifico por no saber cuáles se han mantenido.

Recibe el corazón de tu amante y fiel esposo que está deseando el feliz momento de abrazarte.

A. G.

Sobre todo no retardes tu venida pues cada momento me pa[rece] un siglo.

Tuyo siempre.

32.

Marseille, 27 [de] febrero de 1839.

Mi más siempre adorada esposa, dulce prenda mía: he recibido tu apreciadísima de fecha 22 del que rige, ya a estas horas habrás recibido la contestación a las únicas que he recibido tuyas, la que te dirigí por el vapor Océano, pues todos los amigos nos han dicho que ellos no escriben nunca por el correo, pues tardan muchísimo más la cartas que por el vapor.

Mucho he sentido el que no te hayas venido por el vapor, bien mío, mayormente no habiendo sido otra la causa de tu detención que el ajustar las cuentas con éste venido de La Habana, pues yo no tengo nada que ver con semejante hombre: el papel que dices firmado de los cinco no es a favor de Rosiñol sino de Jaumar, con quien debemos entendernos directamente, siempre que él tenga la cuenta de lo que se gastó en la isla de Cuba, y por ningún estilo con ese hombre con quien no hemos tenido ninguna especie de trato: por lo tanto, si aún recibes ésta, ponte en marcha luego, si puede ser con la de Canalejas, pues él a poca diferencia le escribirá lo mismo. Si tú te hallas con dinero y la Canalejas necesita, puedes entregarle lo que se le ofrezca, pues será para mí una satisfacción particular el poderles servir en algo, pues según lo que tú me dices de ella y lo que yo he visto en él son gente que merecen mucho.

No te dé cuidado el que las recomendaciones sean en mi nombre propio (que es como deben ser), pues todo Marseille ya sabe que soy Giberga, y lo mismo de los demás.

Prenda mía: aunque mi único anhelo es el verme en tus brazos y no me consideraré feliz hasta conseguirlo, no obstante no quisiera que te echaras al mar en un barco cualquiera, caso de no venir con vapor, [xxx] pues tú no sabes lo que es estar embarcado, donde se pasan muchas incomodidades, y

así caso de no venir con vapor, procura a lo menos que sea en un buen barco, aunque hayas de tardar algún día más para lograrlo, pues ya te digo que en el mar se padece mucho y, así, es preciso buscar el que presente menos incomodidades, y más seguridad; si determinas desembarcar en Porbendres [sic], avísamelo, que vendría a recibirte allí, y el equipaje embácalo hasta Marsella, dirigiéndolo a la Agencia Española.

Lo que me dices de haber recibido los dos pliegos no fue otra cosa sino que, como no vivíamos en una misma casa en Orleans, a la hora que habíamos quedado con el patrón, no comparecieron los demás, y no encontrándolos en parte alguna hicimos el pliego Canalejas y yo, y lo entregamos y, después, ellos hicieron otro por separado. Prenda mía, nada me dices de la señorita para quien te incluía una carta en el expresado pliego, si la encontraste o no y si te gustó, se me figura que te daría celos el [ver?] [que] te [xxx] incluía una carta para una moza a quien tú no conocías, pues amiga, son amistades que se adquieren en la desgracia.

No he recibido carta ni de Viadera ni de [Mandri?], y aunque la recibiese no formaré ningún plan hasta poderlo con[sultar] verbalmente contigo y entre los dos resolver lo que nos parezca más acertado. Lo mismo te digo respecto de Autet, y así puedes estar tranquila, pues no tomaré ninguna determinación sin consultar antes contigo. También puedes tranquilizarte con respecto a los lazos que pueden tenderme los bribones de los moderados, a los que creo capaces de cualquier especie de felonía: ¡Pero algún día las pagarán todas!

Extraño me digas me cansaré de tus abrazos cuando siempre has sido tú la que te has quejado que a todas horas me venía bien el jugar, pues figúrate que si antes era eso, ahora que he sufrido tanto por tu separación, figúrate qué será. Solamente de pensar en ti ya me parece que estoy jugando, que te pellizco, te muerdo, y qué sé yo cuantas tropelías más, lo que siento que no pueda ser luego, pues los días me parecen siglos y las horas años, y no disfrutará hasta verte en mis brazos.

Dirás tantas cosas a Fernando y a su señora, que también deseo abrazarles. A propósito de Fernando, ya sé que su señora ha parido y que fue padrina la abuela [~~mater~~] paterna. Qué pícara la tal abuela siendo así que estoy en correspondencia con ella no ha di[c]ho nada, sin duda será porque le sonará mal este nombre de abuela y [no] habrá querido que yo lo sepa porque tendrá miedo no lo glose. Yo m[e] [con]tento con decirte que des la enhorabuena a los padres solamente, pu[es] [la] abuela queda a mi cargo tan luego como pueda cogerla, q[ue] Dios sea cuanto antes. Dos mil besos a todos los niños a quie [full estripat] abrazar cordialmente, tantas cosas a Ysern dándole mil grac[ias] [por] [los] favores [que] nos ha dispensado, una sorra a mi S^a. D^a. M [full estripat] y mil cosas a sus amables hijas e hijo, lo mismo que a M [full estripat], los de Daidé, Mas y Mas, Gorgoll, Pouplana Gaspar, y Fo [full estripat] y tú, amor mío, recibe el corazón de tu siempre amante y fiel e[s]poso que te idolatra.

Glossari de les cartes

Glossari onomàstic

A

Abia [vide «*abuela*»]. Personatge no identificat. Pot ser l'«*abuela*» d'altres cartes.

Abuela. Amb la mateixa paraula es fa referència a dues persones diferents. Una «*abuela*» és la mare de Margarida Gibert i l'altra és la mateixa Margarida Gibert. A l'última carta, quan Antoni Giberga rebé la notícia de l'infantament de la filla de Ferran Puig, escrigué a la seva esposa referint-se a ella com a «*abuela*». Aquesta identificació no presenta cap tipus de dubte, perquè Margarida Gibert era la mare de Ferran Puig Gibert, i padrina de la seva néta, Dolors Puig Cerdà.

Acosta, Eug [xxx]. Personatge no identificat relacionat amb Antoni Giberga.

Alcoriza Ferrer, Joaquim [Batea (Tarragona), 1779 - Madrid, 11.11.1845]. Magistrat i polític liberal progressista. Diputat per Tarragona i Barcelona, i senador per Tarragona, en diverses ocasions entre el 1836 i el 1843. A les Corts del 1837 féu intervencions molt crítiques amb el capità general de Catalunya, Ramon de Meer.

Antonio [vide Giberga Gibert, Antoni].

Aristegui y Vélez, Rafael [Jerez de la Frontera, 15.01.1794 - Madrid, 9.11.1863]. Militar espanyol. Probablement el comte de Mirasol de les cartes d'Antoni Giberga.

Autet. Sembla que d'Autet depenien algunes gestions d'interès per a Antoni Giberga i la seva esposa Margarida. Probablement gestionava els problemes relacionats amb una herència de la família Gibert. Podria tractar-se de l'advocat Lorenzo Autet i Gallarda, amic dels Giberga i de Rafael Degollada.

B

Bach, Ramon. Jove miquelet natural de Vic que va ser deportat a Cuba per ordre del general

Mina l'any 1836. Segons Giberga, era fill d'una bona família i nebot del diputat provincial per Barcelona Josep Mas i Oñós. El governador de Pinos el va destinar com a assistent dels deportats quan aquests van decidir fer-se càrrec de la seva pròpia manutenció. El 1839 va ser repatriat amb la resta de companys gràcies a les gestions de Giberga i altres deportats.

Baiges [o Bayges] Muré, Josep. Hisendat, comerciant, comandant de la Milícia Nacional i comissari de guerra. Membre del partit progressista. Deportat a Cuba pels fets d'octubre del 1837 amb Giberga i la resta de companys. Molt malalt, morí a l'Havana l'any 1839.

Balard. Podria tractar-se d'Ignasi Balart, cafeter, progressista destacat i membre de la Milícia Nacional, deportat a les Canàries pels fets del 5 de gener de 1836.

Bartra. Amic de la família Giberga.

Bofarull, Joaquim de. Esposa de Joaquim Jaumar de la Carrera. Sembla que no existia gaire sintonia entre Margarida Gibert i l'esposa de Joaquim Jaumar.

Borbó, Carles Maria Isidre de [Madrid, 29.03.1788 - Trieste, 10.03.1855]. Germà de Ferran VII i oncle d'Isabel II. Pretendent carlí a la corona d'Espanya.

Bosch, Antonio [vide Giberga Bosch, Antoni]. Nom que utilitzà Antoni Giberga Bosch i amb el qual va prendre el passaport a Nova Orleans per retornar a Europa. Eludeix aquí el primer cognom i utilitza el segon.

Bretón, Manuel [1780-1859]. General espanyol. Comte de la Riba i Picamoixons. Lluità a la guerra del Francès i contra els carlins al Maestrat. Va ser governador civil interí de Barcelona entre el 24 d'octubre de 1838 i el 13 de juny de 1839, coincidint amb el mandat de Ramon de Meer i la deportació d'Antoni Giberga i de la resta de progressistes.

Bruguera, Tomàs. Propietari. Deportat a Mallorca pels fets de maig del 1837 i a Cuba pels de l'octubre del mateix any. No s'escapà de Pinos amb

Degollada, Giberga, Munné, Ribot, Jaumar i Canalejas. Tornà a Barcelona l'any 1840 i passà a ocupar el càrrec d'interventor de contribucions de l'Ajuntament. El 1841 fou nomenat cap polític interí de Girona. Durant la deportació, l'Ajuntament de Barcelona va haver d'ajudar econòmicament la seva esposa perquè no disposava de prou recursos per viure.

C

C. Inicial corresponent a una persona no identificada de l'entorn d'Antoni Giberga.

Canalejas, Josep M. Militar d'ideologia liberal. Participà en la proclamació de la Constitució del 1812 a l'estiu del 1836. Actuà com a fiscal contra els responsables de la bullanga del gener del 1837. Va ser destituït per Ramon de Meer com a secretari de Capitanía. Defensà Ramon Xaudaró en el judici pels fets del maig del 1837. Detingut i deportat a Cuba pels fets d'octubre del 1837, fugí de Pinos amb Giberga i altres companys. En ser deportat, deixà a Barcelona l'esposa i quatre persones més que tenia al seu càrrec. Com que no disposava de prou recursos, l'Ajuntament de la ciutat va ajudar econòmicament la seva família.

Canalejas, Sra. de [o la]. Esposa de Josep M. Canalejas [vide Canalejas, Josep M.], militar deportat a Cuba a l'octubre del 1837. Va mantenir molt bona relació amb l'esposa d'Antoni Giberga. Rebé ajuda econòmica de l'Ajuntament per fer front a les despeses durant l'absència del seu marit.

Carlos [vide Borbó, Carles Maria Isidre de].

Carnicer. Amic de la família Giberga. Es trobava a Marsella al febrer del 1839, quan hi arribaren els deportats profugus, provinents de París. És possible que es tracti d'Andreu Carnicer, membre del grup que les autoritats militars van implicar en l'assassinat de Vehils, però que aconseguí escapar-se.

Carolina [vide Giberga Gibert, Carolina].

Cassi [o Casi]. Persona vinculada a la família Giberga. Gestionà diversos contactes per ajudar Antoni Giberga, però sembla que cap d'ells no va ser efectiu. A través seu arribaven algunes cartes d'Antoni a la seva esposa.

Cebrià. [vide Munné, Cebrià]

D

Daidé [o Daydé]. Amic personal de la família Giberga, probablement un veí.

Degollada Guitart, Rafael [Puigcerdà (Girona), 1799? – Barcelona, 1876?]. Advocat, propietari i industrial. Membre de la Milícia Nacional. Un dels dirigents més destacats de l'ala esquerrana

del partit progressista de Barcelona. Deportat a Mallorca pels fets del maig del 1837 i a Cuba pels de l'octubre del 1837. S'escapà de Pinos amb Giberga i els altres deportats. Mantenia estretes relacions d'amistat amb la família Giberga. La relació entre tots dos es refredà durant la deportació. Segons la historiadora Anna Maria Garcia Rovira, era president de la societat secreta republicana Vengadores de Alibaud. Fou nomenat president de la Junta Suprema formada a Barcelona el 3 de setembre de 1843 a conseqüència de la defunció del primer president. En ser derrotada la Jamància, marxà a França. Estava casat amb Josefa Pouplana Gorgoll [vide Pouplana Gorgoll, Josefa].

Degollada, Sra. de [vide Pouplana Gorgoll, Josefa].

Demestres, Sra. Persona probablement vinculada a alguns dels deportats que es posà en contacte amb Margarida Gibert i li descrigué amb precisió les característiques de l'illa de Pinos.

Dolores [vide Giberga Gibert, Dolors].

Doloritas [vide Giberga Gibert, Dolors].

Doménech. Persona vinculada a la família Giberga. És possible que es tracti del polític liberal Jacint Fèlix Doménech [Barcelona, 23.11.1802 - Barcelona, 1863].

Dotres. Possible nom d'una casa comercial catalana establerta a l'Havana de la qual Giberga i Degollada esperaven algun tipus d'ajuda a través de les cartes de recomanació que arribaven de Barcelona. És molt probable que es tracti d'un establiment relacionat amb l'industrial Gaspar Dotres i Gelabert [Blanes, 1798 - València, 1872] o amb Joan Dotres, personatge vinculat a la Comissió de Fàbriques, enviat a Madrid a l'agost del 1844 amb l'encàrrec d'impulsar l'anomenat Instituto Industrial de España.

E

Eduardito [vide, Giberga Gibert, Eduard].

Eliseo [vide Giberga Gibert, Eliseu].

Espagnac, Charles de [Castell de Ramefört, Foix (Llenguadoc), 1775 - Organyà (Alt Urgell), 1839]. Militar espanyol d'origen francès. Capità general de Catalunya entre el 1827 i el 1832. El seu mandat es caracteritzà per una brutal repressió, especialment dels liberals.

España, conde de [vide Espagnac, Charles de].

Espeleta [vide Ezpeleta Enrile, Joaquín].

Espina. Persona vinculada a la família Giberga. Antoni rebé cartes seves a través de Margarida.

Espoz y Mina, Francisco [Idocin, Navarra, 17.06.1781 - Barcelona, 14.12.1836]. Militar espanyol. Destacat guerriller durant la guerra del Francès. Capità general de Catalunya entre el 1835 i el 1836. Liberal autoritari, actuà amb contundència contra els carlins i deportà a les Canàries els liberals que proclamaren la Constitució del 1812 a Barcelona el 5 de gener de 1836. També va ser el responsable de la deportació dels miquelets catalans a l'illa de Pinos.

Ezpeleta Enrile, Joaquín [L'Havana, 19.09.1788 - Madrid, 24.03.1863]. Militar espanyol. Capità general de Cuba entre el 1838 i el 1840. Els deportats van fugir de l'illa de Pinos durant el seu mandat.

F

Ferrán, Agustín [vide Ferrán y Cia]. Comerciant català establert a l'Havana.

Ferrán, casa de [vide Ferrán y Cia.].

Ferrán y Cia. Nom d'una casa comercial establerta a l'Havana per a la qual Antoni Giberga va rebre cartes de recomanació.

Fernando [vide Puig Gibert, Ferran].

Fernando, Sra. de. N. Cerdà, esposa de Ferran Puig Gibert, fill del primer matrimoni de Margarida Gibert [vide Puig Gibert, Ferran].

Figueras. Personatge no identificat relacionat amb la família Giberga. Probablement estava vinculat al partit moderat.

Foquet. Persona vinculada a l'entorn dels Giberga.

Franco. Progressista relacionat amb Antoni Giberga. Quan Giberga retornà a Europa, Franco, amb companyia de Carnicer, l'esperava a Marsella.

Frasquita. Persona vinculada a la família d'Antoni Giberga. Des de Barcelona li envià una recomanació a Pinos, que no sabem si arribà a utilitzar.

G

Gabero, Antonio [vide Giberga Bosch, Antoni]. Pseudònim utilitzat per Antoni Giberga a l'inici de la deportació, per evitar que les cartes que li dirigien fossin interceptades.

Galí, esposos. Matrimoni relacionat amb la família Giberga. És possible que Margarida els demanés algun favor. Antoni, en assabentar-se de l'actitud de la parella, es mostrà indignat. Probablement els esposos Galí són Josefa Pastor, vídua de Miquel dels Sants Gibert, i Ramon Galí, coronel d'infanteria i segon marit d'aquesta, amb qui Margarida Gibert

mantingué disputes relacionades amb l'herència d'Eusebi Gibert Pastor.

Gallarda, Rafael [vide Degollada, Rafael]. Pseudònim utilitzat per Rafael Degollada per evitar que les cartes poguessin ser interceptades per les autoritats. Ignorem per quin motiu el va triar, però coincideix amb el segon cognom d'un amic seu, l'advocat Lorenzo Autet Gallarda [vide Autet].

Garrich. Nom d'un comerciant català establert a l'Havana. El deportats van tenir-hi contactes decebedors.

Giberga Bosch, Antoni [Barcelona, 1799 - Barcelona, 1845]. Hisendat i polític progressista català. Estudià al Reial Col·legi Militar de Tarragona. Durant el Trienni liberal milità a la Milícia Nacional, i treballà de meritori en la mestrança d'artilleria de Barcelona i de comissari d'entrades a l'Hospital militar de Santa Maria de Jonqueres. Entre el 1832 i el 1837 treballà com a caixer de la comissió de la Nacional Caja de Amortización. Fou diputat provincial de Barcelona entre l'octubre del 1836 i l'octubre del 1837. A més, fou comandant del sisè (posteriorment tercer) batalló de la Milícia Nacional de Barcelona. A l'octubre del 1837 fou deportat a l'illa de Pinos, acusat de participar en els aldarulls que s'havien produït a Barcelona des del 1833. S'escapà i retornà a Barcelona el 1839. A l'octubre del 1840 fou reposat en el càrrec de diputat provincial fins al mes de gener del 1841, quan tornà a ser elegit. Ocupà el càrrec fins al mes de juliol del 1843. Durant el trienni esparterista fou membre de la Milícia Nacional i se'l nomenà visitador de portes i interventor de contribucions de l'Ajuntament de Barcelona. Posteriorment fou nomenat comptador de rendes de Tarragona. Es va casar amb Margarida Gibert Noguera [vide Gibert Noguera, Margarida] i tingué vuit fills, cinc nois i tres noies.

Giberga Gibert, Antoni [Cornellà de Llobregat, 1826 - Matanzas (Cuba), 1893]. Fill d'Antoni Giberga i Margarida Gibert. Va néixer a Cornellà de Llobregat el 18 d'octubre de 1826 i va morir a Matanzas el 1893. Estudià al Seminari Conciliar i a les Escoles Pies de Barcelona abans d'entrar a la universitat. A l'estiu del 1843 treballà com a practicant a l'Hospital Militar sota les ordres de Pere Felip Monlau. Obtingué la llicenciatura en medicina i cirurgia per la Universitat de Barcelona el 24 de juny de 1849. Participà en la Revolució de setembre del 1868 a Barcelona i fou nomenat diputat provincial per la Junta Revolucionària. Es va casar amb Amèlia Galí i s'establí a Cuba. El seu fill Eliseu fou un destacat advocat i polític cubà.

Giberga Gibert, Carolina [1832-1885]. Filla d'Antoni Gibert i Margarida Gibert.

Gibera Gibert, Dolors [1831-1919]. Filla d'Antoni Giberga i Margarida Gibert. El 1849 es casà amb el comerciant papiolenc Joan Tintorer, que tenia propietats i negocis a Nova Orleans. El 1856 enviudà. Després de la mort del marit, va convenir de continuar la societat comercial que aquest tenia amb Domènec Fatjó a Nova Orleans.

Gibera Gibert, Eduard [1834-?]. Fill d'Antoni Giberga i Margarida Gibert. Nascut a Barcelona. Entre el 1843 i el 1848 cursà el batxillerat a la Universitat Literària, i obtingué el grau de batxiller al desembre del 1849. Entre el 1851 i el 1852 realitzà el segon curs d'anglès.

Gibera Gibert, Eliseu [?]. Fill d'Antoni Giberga i Margarida Gibert. Durant una part de la deportació del seu pare visqué amb el seu germanastre, Ferran Puig Gibert, o treballà a la seva botiga. Segons Margarida i Antoni, el comportament d'Eliseu durant la deportació fou exemplar. Morí jove.

Gibera Gibert, Manuel [1827-?]. Fill d'Antoni Giberga i Margarida Gibert. Antoni li adreça alguna reprensió per la seva actitud. Posteriorment va mantenir una relació amb Adelaida Galí que no va ser aprovada pels pares.

Gibera Gibert, Modest [?]. Fill d'Antoni Giberga i Margarida Gibert. Quan el seu pare fou deportat encara no havia començat els estudis de filosofia que preparaven per passar a les facultats majors. No sabem si continuà els estudis, perquè entrà a treballar en una botiga. Les notícies que Antoni rebia del comportament conflictiu i desobedient del fill el van fer enfadar en diverses ocasions. No sembla que les amonestacions que li adreçà fossin eficaces.

Gibert Noguera, Margarida [Barcelona, 21.12.1796 – Barcelona, 31.01.1852]. Filla de l'advocat Joan Gibert Puig i de Margarida Noguera, i germana del jutge Josep Victorià Gibert Noguera. Vídua del procurador Pere Puig Vert, mort a Girona el 26 de novembre de 1815. Es casà en segones núpcies amb Antoni Giberga Bosch a Barcelona a l'abril del 1823. Ens consta que va tenir nou fills, un del primer matrimoni i vuit del segon. Segons les dades del registre civil, morí d'apoplexia.

Golibán. Personatge no identificat a través del qual arribaven algunes cartes dels deportats a llurs famílies.

Gondá, Gerónimo. Nom de la persona a favor de la qual Antoni Giberga signà una carta de pagament per valor de dos-cents pesos, quantitat que li havia lliurat Rabassa per fer front a les seves despeses.

Gorgoll. Amic personal de la família Giberga. Miquel dels Sants Gorgoll va ser padrí d'Antoni Giberga Gibert. El segon cognom de l'esposa de Rafael Degollada, Josefa Pouplana, era Gorgoll.

Guardiola. Probablement Joan Guardiola i Martí, hereu de Manuela Noguera, tia de Margarida Gibert, part en el litigi que enfrontà Margarida Noguera, mare de Margarida Gibert, i la seva germana, Manuela Noguera, a causa de la mort intestada de dos dels seus germans.

Guideta [vide Gibert Noguera, Margarida]. Apel·latiu afectuós amb què Antoni Giberga s'adreçava a vegades a la seva esposa.

Guimerà Fonts, Agustí. Pare del dramaturg Àngel Guimerà. Agustí Guimerà era fill de pagesos del Vendrell (Tarragona) i estava casat amb Margarita Jorge Castellano, oriünda de Tenerife. El seu fill Àngel va néixer a Santa Cruz de Tenerife el 6 de maig de 1845.

I

Isla, José M. Capità de l'exèrcit espanyol. Governador de l'illa de Pinos durant la deportació d'Antoni Giberga.

J

Jaumar de la Carrera, Joaquim [Barcelona, 31.07.1805 - Barcelona, 11.10.1881]. Magistrat i propietari. Tercer alcalde de l'Ajuntament de Barcelona després de les eleccions del juliol del 1837. Membre de la Milícia Nacional. Deportat a Cuba després dels fets d'octubre del 1837. S'escapà de l'illa de Pinos amb Giberga i altres deportats. Diputat a les Corts per Barcelona l'any 1841.

Jaumar, Sra. de [o la] [vide Bofarull, Joaquima de].

José. Personatge no identificat relacionat amb Rafael Degollada. Possiblement es tracta d'un altre progressista fugit a França. Podria ser el nom d'un germà.

L

Latre, Manuel. Militar espanyol. General i ministre de la guerra en el govern del comte d'Ofalia en substitució de José Carratalá.

Layeta [?]. D^a. Personatge no identificat relacionat amb Rafael Degollada. La transcripció presenta molts dubtes.

Llorella, Miquel Maria de. Militar espanyol. Procurador dels tribunals a Barcelona. Progressista destacat. Comandant de diferents batallons de la Milícia Nacional, entre els quals el de la brusa. Deportat a les Canàries pels fets d'octubre del 1837. Tenia al seu càrrec la mare i una germana, que van haver de rebre ajut de l'Ajuntament de Barcelona pel fet de no disposar de prou recursos econòmics.

M

Mandri [?]. Persona no identificada. La transcripció presenta molts dubtes.

Mariana. Persona no identificada relacionada amb la família Giberga.

Marín. Amic personal de la família. Antoni Giberga li estava especialment agraït.

Maristany. Patró d'una goleta catalana. Va coincidir amb Giberga a Nova Orleans i es va comprometre a visitar la seva esposa i fer-li a mans una carta.

Martínez, Francisco. Oficial de marina que va conduir els deportats de Cuba a l'illa de Pinos. Giberga n'agraí el tracte amable.

Mas y Mas. Amb molta probabilitat és Francesc Mas i Mas, notari de la família i amic personal.

Mas y Oñós, Josep. Diputat provincial per Barcelona entre l'octubre del 1836 i l'octubre del 1837. Oncle del miquelet Ramon Bach, deportat a Cuba pel general Mina el 1836.

Masanet. Militant progressista. Probablement fou deportat. No es pot descartar que es tracti de Josep Masanet Graner, liberal progressista, oficial de la Milícia Nacional i participant en la bullanga de l'agost del 1835. El 1841 va formar part de la Junta suprema de vigilància i seguretat pública. Semblantment al cas d'Antoni Giberga, va ser detingut i empresonat durant pocs dies al desembre del 1842.

Masó, Joan. Nom d'un comerciant català establert a l'Havana que va facilitar recursos econòmics a quatre dels deportats.

Meer y Kindelán, Ramon de [Barcelona, 1787 - ?]. Militar espanyol d'origen flamenc. Capità general de Catalunya entre els anys 1837 i 1839, i 1843 i 1845. Destacà en la lluita contra els carlins. Durant el seu mandat declarà l'estat d'excepció i reprimí durament el partit progressista barceloní. Fou el responsable últim de la deportació d'Antoni Giberga i de la resta de liberals a l'illa de Cuba a l'octubre del 1837.

Mina, Francisco [vide Espoz y Mina, Francisco].

Mirasol, comte de [vide Aristegui y Vélez, Rafael]. Militar espanyol. Segona autoritat militar de l'illa de Cuba durant el mandat de Joaquín Ezpeleta.

Modesto [vide Giberga Gibert, Modest].

Monblanch. Administrador de les propietats que la família Giberga tenia a la localitat de Sant Celoni.

Monlau Roca, Pere Felip. [Barcelona, 1808 - Madrid, 1871]. Metge, escriptor i periodista. Director d'*El Vapor* i d'*El Constitucional*, periòdics d'orientació progressista durant la seva direcció. També col·laborà amb *El Sancho Gobernador*, òrgan del sector més esquerrà del liberalisme progressista d'aleshores. Fou acusat d'estar implicat en

l'assassinat de Marià Vehils, però fugí a França, on s'establí fins al 1839. A la seva residència a París rebé els deportats que havien fugit de Pinos. El 1844 va ser confinat a Cervera per ordre del baró de Meer. Posteriorment es traslladà a Madrid.

Monserdà, Bartomeu. Argenter. Membre de la Milícia Nacional. Deportat a les Canàries pels fets d'octubre del 1837. Va ser l'únic que no firmà la representació que els deportats van redactar i enviar a la reina regent des del bergantí *Guadalete* el 8 de novembre de 1837. El 1839 es trobava a Marsella.

Moré [o Morer], Antoni. Nom d'un comerciant català establert a l'Havana. Els deportats van tenir-hi contactes molt decebedors. A través d'ell, Joaquim Jaumar envià cartes a la seva família.

Munné, Cebrià. Propietari del cafè de la Noria, primer, i del cafè de l'Estrella, després. Els seus locals es van convertir en centres de reunió de l'ala més radical del progressisme barceloní entre el 1835 i el 1837. Munné va ser un membre molt actiu de la Milícia Nacional. Deportat a Cuba pels fets d'octubre del 1837, fugí de Pinos amb Giberga i altres companys. Tenia al seu càrrec els pares i una filla. L'Ajuntament de Barcelona els va ajudar durant la deportació perquè no tenien prou recursos econòmics.

O

Oráa y Lecumberri, Marcelino [Beriain (Navarra), 1788 - Beriain (Navarra), 1851]. General de l'exèrcit espanyol. El 1837 obtingué el grau de tinent general i el 1840 va ser nomenat governador i capità general de les Filipines.

P

Pepa [vide Pouplana Gorgoll, Josefa].

Pouplana, Gaspar. Amic de la família Giberga. Segurament algun dels germans de Josefa Pouplana, esposa de Rafael Degollada. Molt probablement es tracta del procurador Gaspar Pouplana.

Pouplana Gorgoll, Josefa. Esposa de Rafael Degollada. Compartí gestions i angoixes amb l'esposa d'Antoni Giberga. Morí l'any 1891.

Puig. Persona amb qui els Giberga tenien problemes, potser relacionats amb l'herència de Margarida Gibert o per l'arrendament d'algunes terres.

Puig Gibert, Ferran [Girona, 1815 - Barcelona, 1901]. Comerciant i industrial. Fill del primer matrimoni de Margarida Gibert amb Pere Puig Vert. De molt jove entrà d'aprenent a una botiga de teles del carrer Ample de Barcelona i als disset anys

s'establí pel seu compte al carrer dels Sombrerers. Viatjà a Bèlgica i Escòcia per aprendre diferents processos de producció i fundà una fàbrica tèxtil a Sant Andreu del Palomar, la futura Fabra i Coats. Durant la deportació d'Antoni Giberga ajudà la seva mare i s'encarregà personalment d'alguns dels germans. Giberga va enviar alguna de les cartes des de Pinos a l'adreça de la botiga del carrer Sombrerers.

R

Rabassa [o Rabasa]. Nom d'un empresari català establert a Cuba. Rabassa es preocupà per la situació d'Antoni Giberga i li facilità dos-cents pesos per a les seves despeses.

Ribot i Fontserè, Antoni. [Vic, 1813 - Madrid, 1871]. Metge, poeta, escriptor, polític progressista i membre de la Milícia Nacional. Va ser deportat a l'illa de Pinos juntament amb Antoni Giberga i s'escapà amb els altres companys a Cuba i més tard a Nova Orleans. No formava part del cercle més proper a Giberga. Al gener del 1841 estrenà la comèdia teatral *Quiero hacerme bullanguero*.

Roig. Cognom d'un comerciant català establert a l'Havana. Era amic personal de Joaquim Jaumar. A través d'aquesta persona, Jaumar envià cartes a la seva família. La resta de deportats van mantenir-hi contactes decebedors.

Ronquillo i Vidal, Josep Oriol [Barcelona, 1806 - Barcelona, 1876]. Farmacèutic. Liberal progressista. Membre de la Milícia Nacional. Amic personal de Pere Felip Monlau i Antoni Giberga. Acusat d'implicació en l'assassinat de Marià Vehils, es va fer escàpol. Durant l'exili fixà la seva residència a Marsella. No retornà a Barcelona fins al 1839.

Rosiñol. Persona no identificada.

S

Safont. Podria ser Josep Safont Casarramona o algun membre d'aquesta família de comerciants d'origen vigatà. Sembla més improbable la identificació amb Joan de Safont, abat de Sant Pau, amb qui tanmateix Antoni Giberga va coincidir a la Junta conciliatòria del novembre del 1842.

Sala y España. Propietari d'un negoci a l'illa de Pinos. Sembla que la seva mare residia a Barcelona. Aquesta senyora es va posar en contacte amb Margarida Gibert i li va donar una imatge idíl·lica de l'illa. Els deportats menjaren a la casa de Sala y España durant els primers mesos d'estada a l'illa. A través del propietari de la fonda, Antoni Giberga va rebre algunes cartes de la seva muller. Giberga es queixava del tracte rebut per aquest individu.

Serrano Cuenca, Francisco [Lopera (Jaén), 05.01.1776 - Madrid, 27.12.1840]. Militar liberal

espanyol que arribà a obtenir el grau de mariscal de camp.

Spigol. Personatge no identificat. Amic fidel de la família Giberga.

T

Tacón y Rosique, Miguel [Cartagena, 10.01.1775 - Madrid, 12.10.1855]. Militar espanyol. Capità general de Cuba entre el 1834 i el 1838. Tancà Giberga i els altres deportats a la presó de l'Havana. Posteriorment els va enviar a l'illa de Pinos.

Tutset [?]. Persona no identificada relacionada amb l'entorn dels deportats. La transcripció presenta molts dubtes.

V

Viadera. Probablement Antoni Viadera [Gerri de la Sal (Lleida), 1803 - Barcelona, 11.08.1855]. Diputat per Lleida en diverses ocasions entre el 1836 i el 1843. A la sessió del 15 de desembre de 1838, va fer una llarga intervenció parlamentària a favor dels deportats a Cuba i les Canàries a l'octubre del 1837 i criticà la decisió arbitrària del baró de Meer.

Y

Ysern, Srs. Amics personals de la família Giberga. Margarida rebia les cartes d'Antoni a través dels Ysern. Antoni estava especialment agraït al Sr. Ysern per les gestions i atencions dispensades.

Z

Zafont [vide Safont].

Glossari toponímic

A

Almeria. Municipi i capital de la província homònima, al sud-est de la península Ibèrica.

América. Continent separat d'Europa i de l'Àfrica per l'oceà Atlàntic.

B

Barcelona. Capital de la província homònima de l'Estat espanyol.

Batabanoa [o Vatavanoa] [Golf de Batabanó]. Golf situat a la costa meridional de Cuba, davant l'illa de Pinos, al mar de les Antilles.

Burdeos. Municipi francès, situat vora el riu Garona.

C

Canàries. Arxipèlag de l'oceà Atlàntic situat davant de les costes nord-occidentals de l'Àfrica. Part integrant de l'Estat espanyol.

Cartagena. Municipi costaner pertanyent a la província de Múrcia.

Cataluña. Territori de l'Estat espanyol format per les províncies de Barcelona, Tarragona, Lleida i Girona.

Ciudadela. Fortalesa militar feta construir per Felip V després de la guerra de Successió. Durant el període del 1835 al 1843 feia bàsicament les funcions de presó.

Colonia Amàlia [Colònia Reina Amàlia]. Nom que es donà a l'illa de Pinos en honor a la tercera esposa del rei Ferran VII, Maria Josefa Amàlia de Saxònia.

Cornellà [Cornellà de Llobregat]. Municipi integrat actualment a la comarca del Baix Llobregat.

Cuba, isla de. Illa del mar de les Antilles. Va pertànyer a la monarquia espanyola fins a l'any 1898.

E

España. Estat de l'Europa occidental format a l'època pels territoris de la península Ibèrica, els arxipèlags balear i canari, i diverses possessions a Àfrica, Amèrica, Àsia i Oceania.

Estados Unidos de América [o **Estados Unidos Americanos**]. Estat de l'Amèrica del Nord.

Europa. Continent.

F

Francia. Estat de l'Europa occidental fronterer amb l'Estat espanyol.

G

Golfo. En el context de la carta número 31, golf de Lleó.

H

Habana, La. Capital de l'illa de Cuba.

Habré [o **el Habre**] [Le Havre]. Ciutat i port situat a la riba dreta de l'estuari del Sena, a Normandia, França.

M

Madrid. Capital de l'Estat espanyol.

Mahón. Municipi situat a l'extrem oriental de l'illa de Menorca.

Mallorca. La més gran de les illes Balears, amb una posició central dins aquest arxipèlag del Mediterrani occidental.

Marsella. Ciutat capital del departament francès de Boques del Roine, situada al sud-est del país, a la riba del Mediterrani, i dotada d'un port important.

N

Nueva Gerona. Nom del primer i més important nucli de població de la colònia Amàlia (illa de Pinos).

Nueva Orleans [Nova Orleans]. És la ciutat més gran de l'estat de Louisiana, situada al delta del riu Mississipi, als Estats Units d'Amèrica.

O

Orleans [vide Nueva Orleans].

P

París. Capital de l'Estat francès.

Pinos, isla de [Actual illa de la Joventut]. La segona més gran de l'arxipèlag cubà. Té una extensió territorial de 2.200 km² i es troba a la part sud-occidental de Cuba, tancant el golf de Batabanó, aproximadament a uns 60 quilòmetres de l'illa de Cuba i a 142 quilòmetres de la ciutat de l'Havana.

Porbendres [Portvendres]. Municipi del Rosselló, situat a la costa mediterrània, entre Cotlliure i Banyuls.

Prat [el Prat de Llobregat]. Municipi integrat actualment a la comarca del Baix Llobregat.

Q

Quivicán. Municipi de Cuba. Antoni Giberga podria haver confós Quivicán, poble situat a 38 quilòmetres de l'Havana, amb el tercer nucli de poblament de Pinos, ja que l'illa formava part de l'administració religiosa i militar de Quivicán.

R

Roquetas [Roquetas de Mar]. Municipi de la província d'Almeria.

S

Santa Cruz de Tenerife. Municipi i capital de l'illa de Tenerife. L'illa pertany a l'arxipèlag canari.

Santa Fe. Població de l'illa de Pinos, situada aproximadament a 17 quilòmetres al sud de Nueva Gerona.

Siberia. Regió immensa de la Rússia nord-oriental, caracteritzada per les seves planes desèrtiques i unes condicions climàtiques severes.

V

Valencia. Ciutat espanyola, capital de la província homònima.

Quaderns del Seminari d'Història de Barcelona

Darrers títols publicats:

- 15 **Repertori de fonts d'arxiu per a l'estudi de la ciutat de Barcelona (1714-1808)**
Sebastià Riera i Viader, 2004
- 16 **Els fons documentals municipals del període 1808-1868. Guia d'investigació.**
Montserrat Beltran, Núria Burguillos,
Sebastià Riera, Jordi Serchs, Xavier Tarraubella
i Laura Ureña, 2005
- 17 **Danys humans a la Guerra de Successió.
El testimoni dels expedients matrimonials
de Barcelona, 1714-1715**
Roser Tey i Freixa, 2005
- 18 **Barcelona 1843. Progressisme versus muralles**
Glòria Santa-Maria Batlló, 2005
- 19 **El procés de definició de l'Ajuntament
de Barcelona, 1714-1736**
Marina López Guallar, 2005
- 20 **La formació del modern sistema de mercats
de Barcelona (1874-1921)**
Manel Guàrdia i José Luis Oyón, 2008
- 21 **El registre fotogràfic de Montjuïc, 1915-1923.
La metamorfosi d'una muntanya**
Rafael Torrella, 2008
- 22 **Paradigmas fotográficos en Barcelona,
1860-2004**
Jorge Ribalta, 2009
- 23 **Les esglésies romàniques de Barcelona**
Joan-Albert Adell, 2010
- 24 **La construcció a la Barcelona romànica**
Reinald González, 2010
- 25 **Eugenio R. Serrano de Casanova i l'Exposició
Universal de Barcelona**
Joan Prados Tizón i Jaume Rodon Lluís, 2010
- 26 **Miquel Garriga i Roca i el plànol de Barcelona,
1856-1862**
Francesc Nadal, 2011

ARXIU HISTÒRIC
DE LA CIUTAT
DE BARCELONA

27

SEMINARI
D'HISTÒRIA
DE BARCELONA

ISSN 1576-26-37

9 771576 263007

Ajuntament
de Barcelona